

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1267

69 ΠΔΒ
Κορυδαύ

Α. ΚΟΥΡΤΙΔΗ-Γ. ΚΟΜΙΔΑΡΗ

ΣΤΑ ΠΑΛΙΑ
ΧΡΟΝΙΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ι. ΚΟΛΛΑΡΟΣ
ΣΤΑΔΙΟΥ: 44
1925

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1267

Κάθε γνήσιο αντίτυπο έχει σ' αυτήν τή σελίδα τις
υπογραφές των συγγραφέων και τή σφραγίδα του εκδότη.

Αρ. Π. Κουρτίδης

Γ. Α. Κουρτίδης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Ἀντίπατρος, ὁ Ἀμύντας καὶ ὁ
παιδαγωγὸς τοὺς.

Τὸν παλιὸ καιρὸ, στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ζοῦσε στὴν Πέλλα, τὴν πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, ἓνας Ἀθηναῖος αἰχμάλωτος, ὁ Ἀριστογένης.

Ἦταν δάσκαλος στὸ σπίτι τοῦ Λεοννάτου, τοῦ στρατηγοῦ.

Ὁ Λεοννάτος, συγγενὴς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἶχε δυὸ παιδιά, τὸν Ἀντίπατρο καὶ τὸν Ἀμύντα. Τὸ πρῶτο ἦταν δεκατριῶν χρονῶν καὶ τὸ ἄλλο δέκα.

Μιά μέρα ποὺ ὁ δάσκαλος μὲ τὰ παιδιά περνοῦσαν ἓναν ἀπὸ τοὺς στενοὺς καὶ λοξοὺς δρόμους τῆς Πέλλας, ὁ Ἀντίπατρος μὲ τὸν Ἀμύντα προχωροῦσαν γρήγορα καὶ ζωηρά. Ὁ δάσκαλος, ποὺ κούτσαينه, δυσκολευόταν νὰ τοὺς φτάσῃ· γι' αὐτὸ συχνὰ τοὺς ἔλεγε :

«Μὴν τρέχετε, παιδιά μου. Ξέρετε πῶς μὲ πονεῖ πάντα τὸ πληγωμένο πόδι μου καὶ δὲν μπορῶ νὰ σᾶς προφτάσω, ἀμὰ περπατεῖτε γρήγορα».

Όταν γύριζαν από τον περίπατο, λέει ο Αντίπατρος στο δάσκαλό του:

«Δέν πάμε ως τὸ παλάτι, νὰ ἴδουμε τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλιά; Λένε πὼς εἶναι πολὺ ὠραία».

— «Μὲ πρόλαβες, Ἀντίπατρε» τοῦ εἶπε ὁ Ἀριστογένης. «Καὶ ἐγὼ τὴν ἴδια σκέψη ἔκανα αὐτὴν τὴ στιγμὴ. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἄς πάμε· γιατί κι ἐγὼ ἄκουσα πολλὰ καλὰ γι' αὐτὴ τὴν εἰκόνα. Τὴν ἔκαμε ἓνας ζωγράφος ξακουστός, ὁ Ἀπελλῆς».

2. Ἡ εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Σὲ λίγο ἔφτασαν στὴν εἴσοδο τοῦ παλατιοῦ. Κόσμος πολλὸς ἦταν μαζεμένος γιὰ νὰ ἴδῃ τὴν εἰκόνα. Ὅλοι περίμεναν ὑπομονετικὰ νὰ ἔρθῃ ἡ σειρά τους γιὰ νὰ πλησιάσουν.

Ἦστερα ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα πλησίασαν στὴν εἰκόνα τὰ δυὸ παιδιὰ μὲ τὸν Ἀριστογένη.

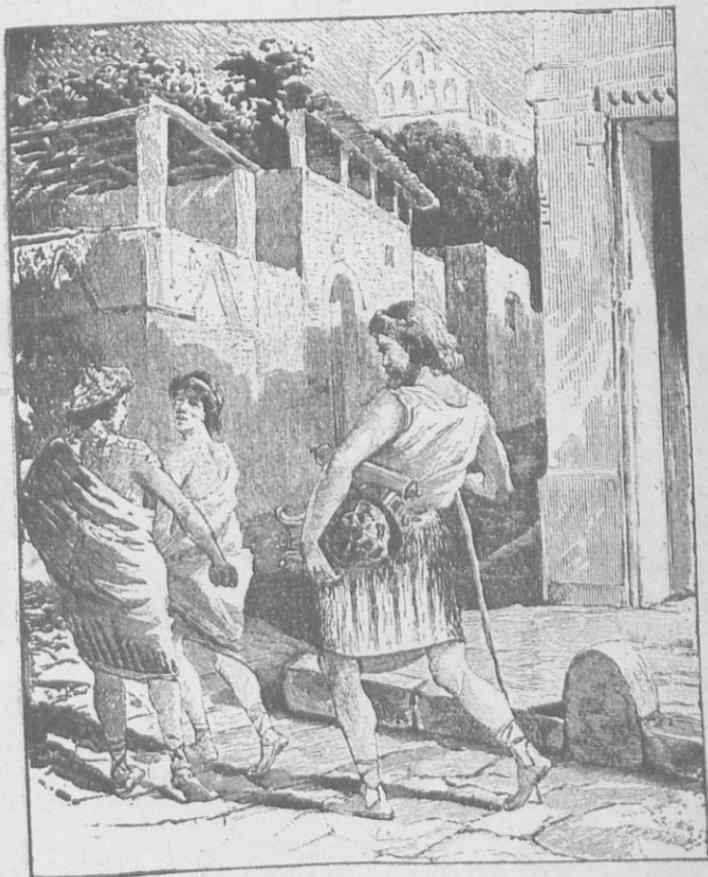
Ἀλήθεια ἦταν ἀριστούργημα! Ἦταν τόσο ἕμορφη καὶ τόσο ζωηρή, πὺ οἱ τρεῖς τους τὴν κοίταζαν ἄφωνοι ὦρα πολλή.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν ἐκεῖ σὰν ἀληθινὸς καὶ ζωντανός! Πετοῦσε στὰ σύννεφα καὶ στὸ δεξιὸ του χέρι κρατοῦσε τὸν κερκυνό.

«Τί θαυμαστὴ εἰκόνα» εἶπε ὁ Ἀμόντας στὸν Ἀριστογένη, ὅταν ἔφευγαν ἀπὸ τὸ παλάτι. «Ἦθελα ὥρες νὰ τὴ βλέπω! Ἀχ, πὼς ζηλεύω τὸν Ἀπελλῆ! Πὼς ἤθελα νὰ μποροῦσα καὶ ἐγὼ νὰ ζωγράφιζα ἔτσι!»

«Ἀξίζε· στὸν ξάδερμό μας μιὰ τέτοια ζωγραφιά» εἶπε ὁ Ἀντίπατρος· καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο πρόσθεσε ἀναστενάζοντας:

«Άχ! γιατί να είμαι σήμερα τόσο μικρός; Αν ήμουν λίγο μεγαλύτερος, θα μ' έπαιρναν στον πόλεμο μαζί τους!»

Ο δάσκαλος, που κούτσαινε, δυσκολευόταν να τους φτάσει (σ. 5).

— «Παιδιά μου, έχετε υπομονή» είπε ο Άριστογένης. «Περνούν τὰ χρόνια γρήγορα' κυλοῦν σάν τὸ ποτάμι. Ποτὲ δὲ χάνεται ὁ καιρὸς γιὰ κείνον ποὺ θέλει νὰ δείξῃ τί ἀξί-

ζει. Μὰ πρῶτα πρῶτα μάθετε πῶς τὸν καλὸ πολεμιστῆ, δὲν τὸν κάνουν μονάχα τὰ χρόνια. Ὅποιος διψᾷ γιὰ προκοπὴ καὶ γιὰ ὄνομα, πρέπει ἀπὸ μικρὸς νὰ μορφωθῆ. Χωρὶς κόπο καὶ μελέτη τίποτε δὲ γίνεται. Δὲ βλέπετε τὸν Ἀλέξανδρο;

» Ἀπὸ μικρὸ παιδί βέβαια ἔδειχνε πῶς θὰ γίνῃ γενναῖος καὶ μεγαλόκαρδος. Ὅλοι μας ξέρομε τὴν τόλμη, ποὺ ἔδειξε, ὅταν ἠμέρωσε ἐκεῖνο τὸ ἀγριο ἄλογο, τὸ Βουκέφαλο. Ξέρομε ἀκόμη πῶσο ἐνθουσιάστηκε κι ἔτρεξε καὶ ἄρπαξε τὰ ἄπλα του, ὅταν ἄκουσε μιὰ μέρα κάποιο μουσικὸ νὰ παίζῃ μὲ τὴ λύρα του ἓνα πολεμικὸ τραγοῦδι.

» Εἶχε λοιπὸν πολλὰ φυσικὰ χαρίσματα ὁ Ἀλέξανδρος, ποὺ σπάνια τὰ βρίσκει κανεὶς μαζεμένα σ' ἓναν ἄνθρωπο. Καὶ μ' ὅλα αὐτὰ δὲ θὰ γινόταν τέτοιος ἥρωας, ἂν δὲ βρισκόταν ὁ Ἀριστοτέλης νὰ τοῦ δώσῃ τὴν τελειότερη ἀνατροφή.

» Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν στάθηκε τυχερὸς νὰ βρῆ δάσκαλο τὸ μεγαλύτερο φιλόσοφο ἀπ' ὅσους ἔζησαν ὡς τώρα. Αὐτὸς τὸν ἔκαμε ν' ἀγαπήσῃ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου τόσο πολὺ, ποὺ καὶ στὴν ἐκστρατεία του τὰ ἔχει μαζί του. Τὰ ἔχει γιὰ σύντροφο πιστὸ κι ἀχώριστο, ὅπως καὶ τὸ σπαθί του.

» Αὐτὸς τὸν ἔκαμε νὰ ἔχῃ πάντοτε παράδειγμα τὸν Ἀχιλλεῖα καὶ νὰ μὴν καταδέχεται τίποτε μικρό· ν' ἀγαπᾷ τὰ ὠραῖα, τὰ μεγάλα καὶ τὰ εὐγενικά, ποὺ ὀδηγοῦν στὴ δόξα, στὸν ἔπαινο καὶ στὴν τιμὴ. Χωρὶς Ἀριστοτέλη δὲ θὰ ἦταν σήμερα ὁ Ἀλέξανδρος ὅ,τι εἶναι.

3. Πῶς βρέθηκε ὁ Ἀριστογένης σκλάβος στὴ Μακεδονία.

Ὁ Ἀριστογένης εἶχε κουραστῆ πολὺ καὶ μὲ μεγάλο

κόπο σήκωνε τὸ μουδιασμένο πόδι του. Ὁ νοῦς του γύριζε
τώρα στὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας. Ἐκεῖ ποὺ μιὰ λέγχη μα-

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν ἐκεῖ σὰν ἀληθινὸς καὶ ζωντανός! (σ. 4).

κεδονικῇ τοῦ τρύπησε πέρα πέρα τὸ πόδι ἀπάνω ἀπὸ τὸ
γόνατο. Γιατρεύτηκε ἡ πληγὴ μὲ τὸν καιρό, ἀλλὰ τὸ πόδι

μούδιαζε, ἅμα περπατοῦσε λίγο περισσότερο. Αὐτὸ εἶχε πάθει καὶ τώρα.

Ὁ Ἀντίπατρος ποὺ κατάλαβε τὴν κούρασή του, συμπόνεσε τὸ δάσκαλό του καὶ τοῦ εἶπε:

«Παρακουράζητες. Ἄλλη φορὰ νὰ κάνουμε μικρότερο περίπατο».

«Σωστά!» εἶπε καὶ ὁ Ἀμύντας. «Δὲν πρέπει ὁ δάσκαλός μας νὰ κουράζεται πολὺ· γιατί καὶ χωρὶς τὴν παλιά πληγή, τοῦ φέρνουν καὶ τὰ γεράματα κούραση».

Ὁ Ἀριστογένης χαμογέλασε ὅταν ἄκουσε τὴν τελευταία λέξη, καὶ ρώτησε μὲ περιέργεια:

«Καὶ γιὰ πόσων χρονῶν μὲ περνᾶς, Ἀντίπατρε;»

— «Ξέρω κι ἐγώ.....» ἀποκρίθηκε ὁ Ἀντίπατρος.

Καὶ βλέποντας πρόσεχτικὰ τὰ ψαρὰ γένια τοῦ δασκάλου του καὶ τὶς βαθιὲς ζαρωματιῆς στὸ μέτωπό του εἶπε:

«Θὰ ἔχῃς καιρὸ ποὺ πέρασες, πιστεύω, τὰ ἐξήντα».

— «Ἄ, ἄ! τὸ παράκαμες. Ὅχι, ὄχι ἀκόμη» εἶπε γελώντας ὁ Ἀριστογένης. «Τὸ ξέρω πὼς φαίνομαι σὰ γέρος, μὰ δὲ μὲ γέρασαν τὰ χρόνια..... Τὰ βάσανα καὶ οἱ πίκρες γερνοῦν γρήγορα τὸν ἄνθρωπο. Στὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας ποὺ πληγώθηκα, ἤμουν σωστὰ τριάντα πέντε χρονῶν. Τώρα, πιστεύω, πὼς εἶναι εὐκοί, ο νὰ βρῆτε τὰ χρόνια μου. Γιὰ λογαριάστε».

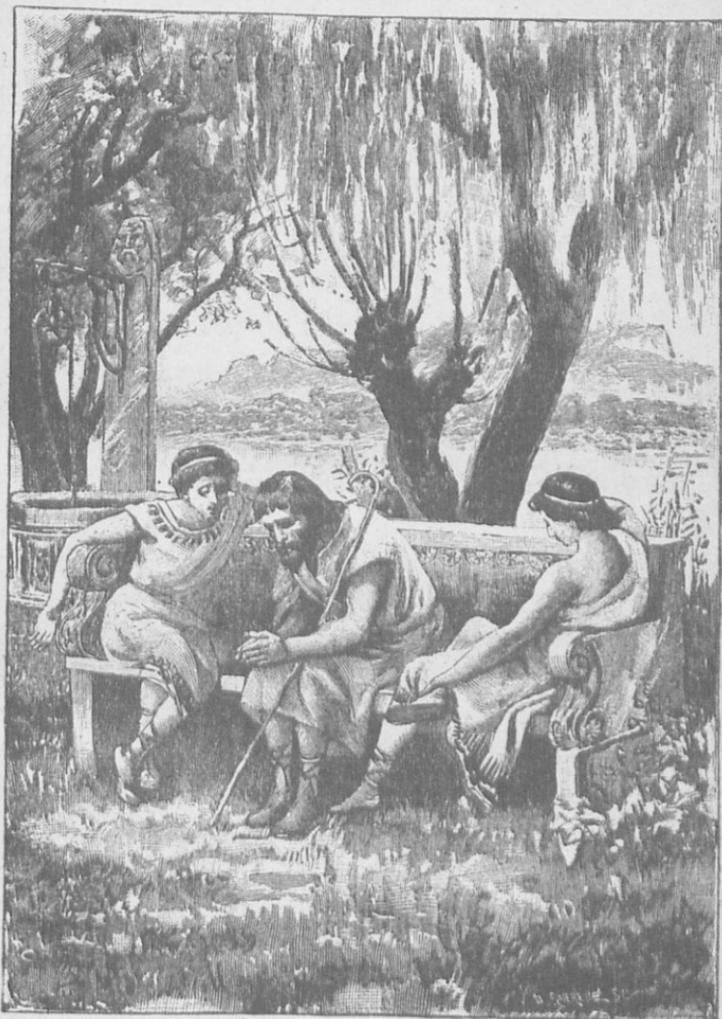
— «Ἐμένα μὴ μὲ ἀνακατώνετε μὲ λογαριασμοὺς καὶ χρονολογίες» εἶπε ὁ Ἀντίπατρος.

— «Ἀπὸ τὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας, εἶπε ὁ Ἀμύντας, ὡς σήμερα πέρασαν πέντε χρόνια. Ὅστε εἶσαι σαράντα χρονῶν».

— «Τὸ βρῆκες» εἶπε ὁ Ἀριστογένης.

— «Ὅστε λοιπὸν πληγώθηκες στὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας;» ρώτησε ὁ Ἀμύντας.

— «Ναί ναί, παιδί μου· καὶ ἡ πληγὴ ἦταν βαριά, πολὺ βαριά. Ἐνας φίλος μου, ὁ πιὸ καλὸς μου φίλος, μὲ βρῆκε

«Ὅστε λοιπὸν πληγῶθηκες στὴ μάχη τῆς Χαϊρώνειας;» ρώτησε
ὁ Ἀμύντας (σ. 8).

Ξαπλωμένο καὶ ἀναίσθητο· μὲ πῆρε στὴ ράχη του καὶ
μ' ἔσωσε

»Μὰ δὲν πρόφτασε νὰ μπῆ στὴν Ἀττικὴ καὶ νὰ γλιτώσωμε. Μᾶς ἔπιασε ἓνα μακεδονικὸ ἀπόσπασμα καὶ μᾶς πῆρε σκλάβους καὶ τοὺς δυὸ μας, ἐμένα καὶ τὸν καημένο τὸ φίλο μου.

»Πέντε χρόνια λείπω ἀπὸ τὴν πατρίδα μου· πέντε χρόνια εἶμαι σκλάβος στὴ Μακεδονία. Ἔσ' ἔχουν ὅμως δόξα οἱ θεοὶ ποὺ μ' ἀξίωσαν νὰ γίνω δάσκαλός σας».

Στὰ μάτια τῶν παιδιῶν φαινόταν τώρα ἀλλιώτικος ὁ Ἀθηναῖος αἰχμάλωτος. Τὸν κοίταζαν μὲ θαυμασμό, καὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση πρόσεχαν τὰ λόγια του. Τὰ ἔλεγε τόσο ὁμορφα!

Τότε τοὺς ἤρθε ἡ ἐπιθυμία ν' ἀκούσουν καὶ νὰ μάθουν ἀπὸ τὸ στόμα του ὅλη τὴν ἱστορία του. Νὰ μάθουν ποῦ γεννήθηκε καὶ ποῦ ἔζησε. Νὰ μάθουν πῶς μεγάλωσε καὶ παιὸς ἦταν ὁ δάσκαλός του. Νὰ τὰ μάθουν ἔλα. Γι' αὐτὸ ἄρχισαν καὶ οἱ δυὸ τους νὰ τὸν παρακαλοῦν νὰ τοὺς πῆ τὴν ἱστορία του.

«Τὸ ξέρετε, τοὺς εἶπε ὁ δάσκαλος, πῶς τίποτε ὡς σήμερα δὲ σᾶς ἀρνῆθηκα· καὶ αὐτὸ ποὺ τώρα μοῦ ζητᾶτε, θὰ γίνῃ».

Ἔτσι κάθε ἀπόγεμα ὁ Ἀριστογένης μὲ τὰ δυὸ παιδιά καθόταν κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα τοῦ περιβολιοῦ, κοντὰ στὴ βρύση, καὶ τοὺς ἔλεγε τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς του.

ΜΕΡΟΣ Α'

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗ

4. Τὸ χωριό μου.

Γεννήθηκα σ' ἓνα χωριό τῆς Ἀττικῆς, πού εἶναι ἕξι ὥρες μακριά ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Τὸ σπίτι μας ἦταν μικρό, μὰ ἦταν μέσα σ' ἓνα περιβόλι ὕμορφο καὶ μοσκομυρισμένο.

Πίσω ἀπὸ τὸ περιβόλι ἦταν ἓνα λιβάδι πράσινο, πὺν γέμιζε τὴν ἀνοιξὴ ἀπὸ χαμομήλια, παπαροῦνες καὶ ἄλλα ἀγριολούλουδα.

Ἐκεῖ ἔβοσκαν ἀρνάκια μὲ τὶς μάνες τους καὶ μούγκριζαν οἱ ἀγελάδες κι ἔγλειφαν τὰ ὕμορφα μοσχάρια τους.

Τὸ περιβόλι τὸ εἶχε ὁ παππούς μου, ὁ Κλεινίας, σὰν παράδεισο. "Ὅ,τι καὶ ἂν γύρευε κανεὶς, τὸ ἔβρισκε ἐκεῖ μέσα.

Ἦταν καλὸς περιβολάρης. "Ὅλη τὴν ἡμέρα του στὸ περιβόλι τὴν περνοῦσε.

"Ὅταν τύχαινε νὰ εἶναι κρύος ὁ καιρὸς, ἔμπαινε στὸ σπίτι κι ἔπαιρνε τὸ βιβλίο του.

Μονάχος του κατώρθωσε νὰ μάθῃ γράμματα· κι ἔγινε μάλιστα ὁ πιὸ γραμματισμένος τοῦ χωριοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ χωριανοὶ μας τὸν ἔλεγαν δάσκαλο.

Εἶχαμε καὶ ἄλλα κτήματα, χωράφια, ἀμπέλια καὶ ἐλιές. Γι' αὐτὰ ὅλα ὁμως φρόντιζε ὁ πατέρας μου, ὁ Νικό-στρατος, μὲ τοὺς δούλους.

Μὰ καὶ ἡ μητέρα μου εἶχε τὶς κόττες καὶ τὶς πάπιες της, τὶς χῆνες της καὶ τὰ παγόνια.

Ἰ. "Όταν γεννήθηκα.

Κανεὶς δὲν ξέρει πῶς περνᾶ τὰ πρῶτα πρῶτα χρόνια τοῦ τὸ ἴδιο κι ἐγώ. "Όσα θὰ σᾶς πῶ, μοῦ τὰ διηγήθηκε ἀργότερα ὁ παππούς μου· καὶ σᾶς τὰ λέω ὅπως μοῦ τὰ εἶπε ἐκεῖνος.

"Όταν ἡ Διομάχη, ἡ μητέρα μου, ἦταν νὰ γεννήσῃ τὸ πρῶτο της παιδί—ἐμένα—παρακαλοῦσε τοὺς θεοὺς μαζί μὲ τὸν πατέρα μου νὰ εἶναι ἀρσενικό.

"Αἶμα ἦρθε ἡ ὥρα καὶ γεννήθηκα, ἀμέσως ὁ πατέρας μου κρέμασε στὴν ἐξώπορτα ἓνα στεφάνι ἀπὸ ἐλιά· αὐτὸ φανέρωνε πῶς μέσα στὸ σπίτι γεννήθηκε ἀγόρι. "Αν ἐτύχαινε νὰ γεννηθῆ κορίτσι, τότε θὰ κρεμοῦσε στὴν πόρτα μιὰ μάλλινη κορδέλλα. Αὐτὸ ἤθελε νὰ εἰπῇ, πῶς ἡ γυναῖκα πρέπει νὰ γνέθῃ καὶ νὰ ὑφαίνει.

Στὸν τόπο μας, παιδιὰ μου, ὁ πατέρας ἔχει μεγάλη ἐξουσία στὴν οἰκογένειά του. Αὐτὸ κρατᾶ ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια. Στὰ χέρια του εἶναι ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατος τῶν παιδιῶν του.

Μόλις λοιπὸν γεννήθηκα, ἡ Εὐρυδίκη, ἡ γιαγιά μου, μὲ πῆγε στὸν πατέρα μου. Γονάτισε καὶ μ' ἔβαλε προσε-χτικὰ κοντὰ στὰ πῆδια του.

Οἱ συγγενεὶς καὶ φίλοι τοῦ πατέρα μου, ποὺ ἦταν κα-λεσμένοι σπίτι μας, γύρισαν ὅλοι κι ἔβλεπαν κατὰματα τὸν πατέρα μου· περίμεναν τί κίνημα θὰ κάμῃ. Ἐκεῖνος ἔσκυ-ψε καὶ μὲ κοίταξε προσεχτικὰ καὶ μὲ πολλή συγκίνηση.

Ἐγώ, γυμνὸ καὶ μικροτάκι, τοῦ φώναξα: «οὐά!... οὐάα!»

Τοῦ ἄρεσα, φαίνεται, γιατί τὸ πρόσωπό του χαμογέλασε. Μὲ πῆρε στὰ χέρια του καὶ μ' ἔδωσε στὴ γιαγιά μου. Αὐτὸ σήμαινε πὼς ἤμουν γιὰ ζωή, πὼς θὰ μεγάλωνα καὶ θὰ γινόμουν ἄντρας σὰν κι αὐτόν.

6. Οἱ πρώτες μου ἡμέρες.

Αὐτὰ εἶπε ὁ Ἀριστογένης καὶ στάθηκε συλλογισμένος.

«Πές μας τώρα τί ἔγινε, ὅταν σὲ πῆρε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ πατέρα σου ἢ γιαγιά σου» ρώτησε ὁ Ἀμύντας.

Ὁ Ἀριστογένης ἐξακολούθησε:

Οἱ γυναῖκες ἔτρεξαν χαρούμενες. Μὲ πῆραν ἀπὸ τὰ χέρια τῆς γιαγιάς μου καὶ μ' ἔλουσαν μὲ ὀροσερὸ νερὸ καὶ μὲ ἀλειψαν μὲ λάδι. Μὲ πλάγιασαν ὕστερα μέσα σ' ἓνα μακροῦλὸ καλάθι ἀπὸ λυγαριὰ καὶ μὲ κουνούσαν.

Ἡ γιαγιά μου, παλαικὴ γυναῖκα, φύλαγε ὅλες τὶς συνήθειες τοῦ παλιοῦ καιροῦ. Δὲν ἤθελε νὰ μὲ λούσουν μὲ ζεστὸ νερό, ὅπως συνήθιζαν, παρὰ μὲ κρύο, ὅπως ἄλλοτε στὰ χρόνια τῆς. Μὲ φάσκισαν μὲ μαλακὰ πανιά καὶ μ' ἔσφιξαν πολὺ ἐλαφρά, γιατί ἔλεγε ἡ γιαγιά μου πὼς τὰ πολλὰ πανιά καὶ τὸ πολὺ σφίξιμο βλάπτουν τὴν υγεία τοῦ παιδιοῦ. «Ἀπὸ μικρὸς νὰ συνηθίσῃ στὴ σκληραγωγία» ἔλεγε.

Ἀπάνω στὶς ἑπτὰ ἡμέρες μὲ πῆρε ἡ γιαγιά μου στὴν ἀγκαλιά τῆς καὶ μὲ γύριζε γύρω στὴ φωτιά, ποὺ ἦταν ἀναμμένη στὸ βωμό. Αὐτὸ ἦταν μιὰ εὐχή, νὰ εἶναι ὅλη ἡ ζωή μου λαμπερή σὰν τὴ φωτιά καὶ σὰν τὸ φῶς.

γ. Τ' ὄνομά μου.

Στις δέκα ἡμέρες ἦρθαν στὸ σπίτι μας ὄλοι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι μας. Τοὺς εἶχε καλεσμένους ὁ πατέρας μου ν' ἀκούσουν ἀπὸ τὸ στόμα του τ' ὄνομά μου. "Ἔτσι ἦταν ἡ συνήθεια.

"Ὅταν ἔφτασε ἡ κατάλληλη στιγμή, εἶπε μὲ ζωηρὴ φωνὴ ἐμπρὸς σὲ ὄλους ποὺ περίμεναν : « τὸ ὄνομά του θὰ εἶναι Ἀριστογένης ».

"Ἔτσι ἔλεγαν καὶ τὸν πατέρα τῆς μητέρας μου, ποὺ ἦταν πεθαμένος.

Εἶναι συνήθεια στὸν τόπο μας, τὸ πρῶτο ἀγόρι ποὺ θὰ γεννηθῆ νὰ παίρνη τ' ὄνομα τοῦ παπποῦ του.

Οἱ καλεσμένοι τότε μοῦ χάρισαν διάφορα παιγνίδια πῆλινα καὶ ἀπὸ μέταλλο καὶ στὴ μητέρα μου ἔδωσαν κάτι πολὺ ὠραῖα ἀγγεῖα μὲ ὀμορφες ζωγραφιές.

Ὁ πατέρας μου ἀπὸ τὴ χαρὰ τοῦ, ποὺ ἀπόχτησε ἀρσενικὸ παιδί, εἶχε ἐτοιμάσει τραπέζι, σὰν ἐκεῖνα ποὺ ἔκαναν οἱ πλοῦσιοι Ἀθηναῖοι.

Οἱ δούλοι ἔστρωσαν, ὅπως τοὺς πρόσταξε, τὰ τραπέζια ἔξω στὴν αὐλὴ, γιατί ἦταν πολλοὶ οἱ καλεσμένοι καὶ δὲ χωροῦσαν στὸ σπιτάκι μας. Τὰ φαγητὰ ἦταν ὅλα ἔτοιμα. Ὁ πατέρας μου μὲ τοὺς καλεσμένους ξαπλώθηκαν στὰ στρώματα τὰ μαλακά, γύρω στὰ τραπέζια. Φοροῦσαν ὄλοι στὸ κεφάλι τοὺς στεφάνια ὀμορφα ἀπὸ λουλούδια.

Ὁ παππούς μου μόνη του τροφή εἶχε τὸ μέλι. Τὸν ὠφελοῦσε, φαίνεται, πολὺ, γιατί μὲ ὅλα τὰ χρόνια του φαίνόταν παλικάρι. "Ἄλλοι στὴν ἡλικία του ἔχαναν τὸ μνημονικὸ τους καὶ κουράζονταν καὶ στὴν παραμικρὴ δουλειά. Σὲ κείνους ποὺ θαύμαζαν γι αὐτὸ, συνήθιζε νὰ λέη :

« Ἄς εἶναι καλὰ τὸ μέλι, τὸ καθαρὸ καὶ μοσκομουρι-

σμένο μέλι του Γρηττού μας. Αυτό με δυναμώνει και με ζωηρεύει».

Τὴν ἡμέρα ἔμως ἐκείνη, γὰ νὰ γιορτάσῃ τὸν ἐρχομὸ μου στὸν κόσμον, ἔθρεξε πρῶτος τὰ χεῖλη του στὸ κρασί· καὶ ὕστερα τὸ ροδοστεφανωμένο ποτήρι τὸ πέρασε ἀπὸ χέρι σὲ χέρι σὲ ὅλους τοὺς καλεσμένους. Ἦπιαν ἀπὸ τὸ ἴδιο ποτήρι ὅλοι, γὰ νὰ δείξουν πὼς ἦταν μεταξύ τους ἐνωμένοι με ἀγάπη καὶ φιλία.

Οἱ δούλοι στὴν ἀρχὴ ἔφεραν στρεῖδια, τόσο φρέσκα ποὺ μύριζαν θάλασσα. Ἐπειτα αὐτὰ τῆς ὥρας καὶ λουκά- νικα. Ἐστερα πουλιὰ μαγειρεμένα με σάλτσα καὶ ψάρια ἀπὸ τὸ Φάληρον.

Ὅσο γὰ τὰ ὀπωρικά ποὺ στόλιζαν τὸ τραπέζι, ὅ,τι κι ἂν ἤθελες τὸ ἔθρισκες.

Μὰ ἴσως πῆτε με τὸ νοῦ σας : «Καὶ τί στομάχια εἶχαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ; Πὼς μπορούσαν νὰ φᾶνε τόσα φαγητὰ ; Ὁὰ τὰ ἔρριχναν στοὺς δρόμους ὅσα περίσσευαν ; »

Ὅχι, παιδιὰ μου· στὸν τόπο μου τὸ ἔχομε ἀπὸ παλιὸ καιρὸ συνήθεια, ὅσα φαγητὰ μένουν νὰ τὰ μοιράζονται οἱ καλεσμένοι μεταξύ τους καὶ νὰ τὰ στέλνουν στὸ σπίτι τους ἢ στοὺς φίλους των...

Ὅταν τελείωσε τὸ φαγητό, ἓνας ἀπὸ τοὺς καλεσμένους νέος καὶ ὠραῖος, πῆρε τὴ λύρα του, καὶ παίζοντας τραγούδησε με γλυκιὰ φωνὴ τραγοῦδι γὰ τὸ νεογέννητο μικρό. Ἐπειτα τραγούδησαν καὶ ἄλλοι.

Ἐστερα ἄρχισαν οἱ νέοι τὸ χορὸ. Οἱ γεροντότεροὶ δὲ σάλεψαν ἀπὸ τὴ θέση τους· ἔμειναν ξαπλωμένοι γύρω ἀπὸ τὰ τραπέζια καὶ τοὺς καμάρωναν.

Ἄμα τελείωσε ἡ διασκέδαση, ἔκαμαν θυσία στοὺς θεοὺς. Στὸ τέλος φεύγοντας οἱ καλεσμένοι εὐχίθησαν νὰ εἶμαι εὐτυχισμένος σὲ ὅλη μου τὴ ζωὴ !

§ 8. Ἡ ἀνατροφὴ μου.

Ἡ πρώτη ἐγνοία τῶν δικῶν μου ἦταν νὰ γίνω γερός καὶ δυνατός. Γι' αὐτὸ φρόντιζαν μέρα νύχτα ἡ μητέρα μου καὶ ἡ γιαγιά μου.

Τὶ ἀστεία ἦταν τὴν πρώτη φορά πού στάθηνκα στὰ πόδια μου! Ὁ μακαρίτης ὁ παππούς μου γελώντας μοῦ παράσταινε πῶς εἶχε γίνει αὐτό.

Ἐγὼ ὀλόγυμνο παιδάκι μὲ τὸ φυλαχτό μου στὸ λαιμό, σηκώθηκα ἔξαφνα ὄρθιο. Τὰ πόδια μου ἔτρεμαν καὶ ζητοῦσα κάπου νὰ πιαστώ.

Ἡ μητέρα μου ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ ἡ γιαγιά μου ἀπὸ τὴν ἄλλη, σκυμμένες, μὲ χέρια ἀνοιχτά, μὲ φώναζαν νὰ πάω στὴν ἀγκαλιά τους. Ἐγὼ δὲν ἤξερα σὲ ποιά νὰ πάω καὶ τὰ εἶχα χαμένα. Ὅλοι γύρω γελούσαν.

Ἡ Φλόγα, τὸ σκυλάκι μας, γεννημένο τὴν ἴδια ἡμέρα μ' ἐμένα, πηδοῦσε ζωηρὸ γύρω μου καὶ μὲ τρομαξε. Πολλὲς φορές παραπατοῦσα κι ἔπεφτα κατὰ γῆς, καὶ τότε ἡ Φλόγα ὄρμουσε νὰ μοῦ γλείψῃ τὸ προσωπάκι μου· μὰ ἡ γιαγιά μου δὲν τὴν ἄφηγε, γιατί δὲν εἶναι καλὸ νὰ γλείφουν τὰ σκυλιὰ τὸ πρόσωπό μας.

Σὲ λίγο ἔμαθα νὰ περπατῶ. Ἀπὸ τότε ἡ μητέρα μου φρόντιζε νὰ γίνω καλὸ παιδί· μ' ἔμαθε νὰ μὴν κάνω πείσματα, νὰ μὴν κλαίω χωρὶς αἰτία καὶ νὰ μὴ λέω ψέματα.

Ὅταν μεγάλωσα λιγάκι, μ' ἔμαθε νὰ μὴν εἶμαι φοβιστάρης, νὰ μὴ φοβοῦμαι στὸ σκοτάδι καὶ στὴ μοναξιά· καὶ ποτὲ σὰν ἔκλαια δὲ μὲ φοβέριζε, ὅπως ἄλλες μητέρες ἢ παραμάνες. «Σώπα, λένε, γιατί θὰ φωνάξω τὸν

Μπαμπούλα νάρθη νὰ σὲ πάρη, καὶ ἄλοιμόνο τί ἔχεις νὰ πάθης!»

Μ' ἔμαθε ν' ἀκούω τὸ μεγαλύτερό μου, νὰ σέβωμαι τοὺς γονεῖς μου καὶ τοὺς γέροντες, νὰ μὴν πειράζω οὔτε ζῶο οὔτε δέντρο οὔτε φυτό. Μ' ἔβαζε νὰ κοιμοῦμαι σὲ σκληρὸ στρῶμα καὶ μοῦ ἔκανε κρύο λουτρὸ κάθε πρωί, χειμῶνα καλοκαίρι.

Ὡσπου νὰ γίνω πέντε χρονῶν, μόνη μου δουλειὰ ἦταν τὸ παιγνίδι, ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Ἄ, τί ὁμορφὰ ποῦ ἔπαιζα! Καὶ εἶχα ἓνα σύντροφο ἀκούραστο, τὴ Φλόγα μας. Μαζὶ παραβγαίναμε στὸ τρέξιμο, καὶ πηδούσαμε τὰ δεμάτια τὸ σανὸ καὶ τὰ μικρὰ χαντάκια· μαζὶ κυλιόμαστε στὰ χορτάρια καὶ μαζὶ σηκωνόμαστε γιὰ νὰ ξανατρέξουμε!...

§ 9. Τί θὰ γινόμεον ὅταν μεγάλωνα;

Οἱ γονεῖς μου καὶ ὁ παππούς μου συχνὰ μιλοῦσαν γιὰ τὸ μέλλον μου.

Ἡ μητέρα μου μὲ ἤθελε νὰ γίνω γεωργός, σὰν τὸν πατέρα μου καὶ τὸν παππού μου. Ὁ πατέρας ὅμως δὲν ἦταν σύμφωνος.

«Δὲν εἶναι καιρὸς ἀκόμη, ἔλεγε, νὰ μιλοῦμε γιὰ τέτοια πράματα. Ὁ Ἀριστογένης μας εἶναι πολὺ μικρός. Ἄς μεγαλώσῃ, καὶ τότε θὰ διαλέξῃ μόνος του ὅ,τι δουλειὰ τοῦ ἀρέσει».

Ὁ παππούς μου πάλι, ποῦ ἔχει γίνει ὁ ἀχώριστος σύντροφός μου ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ ἀρχισα νὰ περπατῶ, ἦταν τῆς γνώμης νὰ μάθω γράμματα.

«Τὸ παιδί, ἔλεγε, ἔχει ὄρεξη νὰ μάθῃ. Δὲ βλέπετε; Ἐχει μεγάλη περιέργεια γιὰ ὅ,τι γίνεται γύρω του. Θέλει

νά μάθη τὴν αἰτία γιὰ τὸ καθετί. Ἐγὼ τὸ ξέρω, τί τρα-
βῶ κάθε μέρα: «Γιατί, παππού; Πῶς; Γιὰ ποὺ λόγῳ
γίνεται αὐτὸ ἔτσι;...» Τέτοιο παιδί δὲν πρέπει νὰ τ' ἀφή-
σωμε χωρὶς σπουδῆς».

— «Δίκιο ἔχεις, πατέρα μου» ἔλεγε ἡ Διομάχη: «μὰ
ἐδῶ στὸ χωριουδάκι μας δὲν ἔχομε σχολεῖα».

— «Ναί, μὰ εἶναι καὶ παραεῖναι στὴ μεγάλη μας
Ἀθήνα» τῆς ἀπάντησε ὁ γερο-Κλεινίας. «Αὐτοῦ ποῦ ἔρ-
χονται ἀπ' ὄλο τὸν κόσμῳ γιὰ νὰ μάθουν, αὐτοῦ ἄς πάη
καὶ τὸ δικό μας τὸ παιδί. Βέβαια θὰ γίνῃ ἀνάγκη νὰ τὸ
χωριστοῦμε γιὰ κάμποσον καιρό. Μὰ ἀφοῦ θὰ εἶναι γιὰ τὸ
καλό του, ἄς τὸ ὑποφέρωμε κι αὐτό. Ἄς τὸ πάρωμε ἀπὸ
τώρα ἀπόφαση».

Τὰ μάτια τῆς μητέρας μου βούρκωσαν ἀμέσως, μὲ τὴ
σκέψη μοναχὰ πῶς θὰ μὲ χωρίζοταν. Ἦθελε καὶ τὰ
γράμματα, ἀλλὰ ἤθελε κι ἐμένα κοντὰ της.

Στὸ τέλος ἀποφάσισαν νὰ μὲ στείλουν στὴν Ἀθήνα,
ὅταν θὰ γινόμουν δώδεκα χρονῶν. Μὴ θαρρεῖτε ὅμως πῶς
ἔμεινα χωρὶς δάσκαλο ὡς τὰ δώδεκα χρόνια. Ὁ παππούς
μου τὸ ἔκαμε δουλειά, νὰ μοῦ κἀνῃ ταχτικὰ μάθημα, γιὰ
νὰ μὴ μείνω πίσω ἀπὸ τ' ἄλλα συνομήλικα παιδιά.

§ 10. Πῶς ἔμαθα νὰ διαβάζω καὶ νὰ γράφω.

Σιγὰ σιγὰ ὁ παππούς μου, μὲ μεγάλη τέχνη καὶ
ὑπομονή μ' ἔμαθε νὰ συλλαβίζω.

Τὶς συλλαβὲς τίς ἔλεγα τραγουδιστά: βα βε βη βι βο
βυ βω. Ὅστερα μ' ἔμαθε καὶ νὰ διαβάζω χωρὶς δυσκολίαν.

Νὰ γράφω μ' ἔμαθε σὲ μιὰ μικρή, μακρουλὴ σανιδένια
πλάκα, ἀλειμμένη μὲ κερί. Τὰ γράμματα τὰ χάραζα ἀπάνω
στὸ κερί μ' ἓνα μυτερὸ κοντύλι. Ἡ ἄλλη ἄκρη τοῦ κον-

τυλιού ήταν πλατιά ἐπίτηδες γιὰ νὰ σβήνη τὰ γράμματα καὶ νὰ ἰσιώνη τὸ κερί.

Σὲ τρία χρόνια ἔπρεπε νὰ μάθω νὰ γράφω καλά. Δὲν πρέπει νὰ σᾶς τὸ κρύψω, στὴν ἀρχὴ δὲν τὰ κατάφερα, καὶ ἀπὸ τὴ στενοχώρια μου ἄφηνα κάποτε κάτω τὸ μύτερὸ κοντύλι μου. Μὰ μόλις γύριζα τὰ μάτια μου κι ἔβλεπα τὸν παππού μου λυπημένο, τὸ ἔπαιρνα πάλι καὶ ξανάρχιζα μὲ ὄλα μου τὰ δυνατά.

«Τὴν ἀριθμητικὴ; ρώτησε ὁ Ἀμόντας, πῶς σοῦ τὴν ἔμαθε ὁ παππούς σου; Ὅπως μᾶς τὴ μαθαίνεις;»

— «Ναί, παιδί μου» εἶπε ὁ Ἀριστογένης. «Τὸ ἴδιο

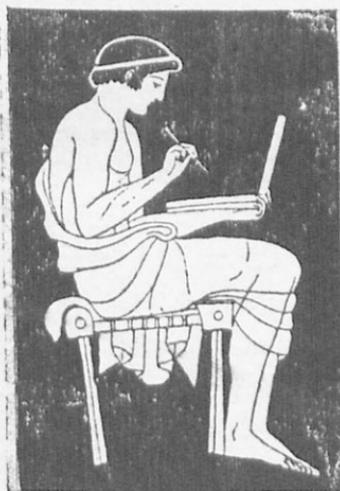
καὶ ἀπαράλλαχτα. Μ' ἔμαθε στὴν ἀρχὴ νὰ λογαριάζω μὲ τὰ δάχτυλα· ἔπειτα μὲ τὰ χαλίκια ποὺ μάζευα στὸ ἀκρογιάλι.

Ὅταν ὅμως μεγάλωσα λιγάκι, μεῦ χάρισε ἓνα ἀριθμητήριο. Δὲν ἦταν ἀπὸ ἐλεφαντοκόκαλο σὰν τὰ δικά σας. Ἦταν ἀπὸ ἄσπρο σανίδι μὲ κόκκινες γραμμές, ποὺ χώριζαν τοὺς ἀριθμούς.

Καὶ στὴν ἀριθμητικὴ, στὴν ἀρχὴ πάθαινα ὅ,τι καὶ στὸ γράψιμο. Τὸ μάτι ὅμως τοῦ παππού μου ὄλα τὰ διόρθωνε.

Τὰ γράμματα τὰ χάραζα ἀπᾶνω στὸ κερί μ' ἔνιχ μύτερὸ κοντύλι (σ. 18).

Σὲ τρία χρόνια ἔπρεπε νὰ μάθω νὰ γράφω καλά (σ. 19).

§ II. Τί μ' ἔμαθε ὁ παππούς μου γιὰ τὴν ἐλιά.

Ὅταν πήγαινε περίπατο ὁ παππούς μου, πάντα μὲ ἔπαιρνε μαζί του. Ἐγὼ ὅλο κοίταζα γύρω μου, ὅλο ρωτοῦσα καὶ αὐτὸς ὅλο μοῦ ἔδειχνε, ὅλο μοῦ ἐξηγοῦσε, ὅλο μὲ μάθαινε.

Ἀπὸ τὸ χωριό μας ὡς πέρα στὴν Ἀθήνα ἀπλώνεται ἓνα σταχτερό δάσος ἀπὸ ἐλιές, ὁ ἐλαιῶνας.

Συχνὰ μοῦ μιλοῦσε γιὰ τὴν ἐλιά, τὸ ἱερὸ δέντρο τοῦ τόπου μας· καὶ τὴ γνώρισα καλὰ τὴν ἐλιά, καὶ τὴν ἀγάπησα, ὅπως ἀγαπᾷ κανεὶς ἓναν καλόκαρδο καὶ πονετικὸ γείτονα καὶ φίλο του.

«Οἱ ρίζες τῆς ἐλιάς, μοῦ ἔλεγε ὁ παππούς, προχωροῦν βαθιὰ στὸ χῶμα· γι' αὐτὸ ἡ ἐλιά μπορεῖ καὶ σὲ ξερὸ τόπο καὶ ἀνάμεσα σὲ βράχια νὰ

προκόψῃ. Βρίσκει ἐκεῖ κάτω ὑγρασία καὶ τρέφεται.

» Μὲ τίς μακριῆς καὶ πολὺκλαδες ρίζες τῆς πιάνεται στερεὰ στὴ γῆ, καὶ μοιάζει μὲ μᾶς, πὺ εἴμαστε ριζωμένοι στὸν τόπο μας καὶ δὲν μπορούμε νὰ ζήσωμε μακριὰ του καὶ ἡ ξενιτιά μᾶς φαίνεται ἔξορία.

«Γιὰ κοίταξε τὰ μικρὰ στενά, μυτερὰ φύλλα τῆς, πράσινα καὶ γυαλιστερά ἀπὸ πάνω, ἀσπρόθαμπα ἀπὸ κάτω

τῆς μένουν πιστὰ ἔλεον τὸ χρόνο καὶ δὲν τὴν ἀφήνουν γυμνὴ τὸ χεῖμῶνα».

Μοῦ ἔδειχνε τὰ μικρὰ ἀσπριδερά ἄνθη τῆς, ποὺ πέφτουν γρήγορα, καὶ στὴ θέση τους βγαίνουν οἱ μικροὶ πράσινοι καὶ στρογγυλοὶ καρποί· καὶ μοῦ ἔλεγε νὰ προσέξω πῶς μεγαλώνουν σιγὰ σιγὰ καὶ γίνονται μακρουλοὶ καὶ μαῦροι.

Ὅταν ἦταν καιρὸς γιὰ τὸ κλάδεμα, μ' ἔπαιρνε μαζί του. Μοῦ ἄρρεσε νὰ κρατῶ τὸ κλαδευτήρι του καὶ τὸ πριονάκι, καὶ στὸ γυρισμὸ τὸ βράδυ νὰ κουβαλῶ τὰ κομμένα κλαδιὰ γιὰ τὶς γίδες καὶ γιὰ τὴ φωτιά.

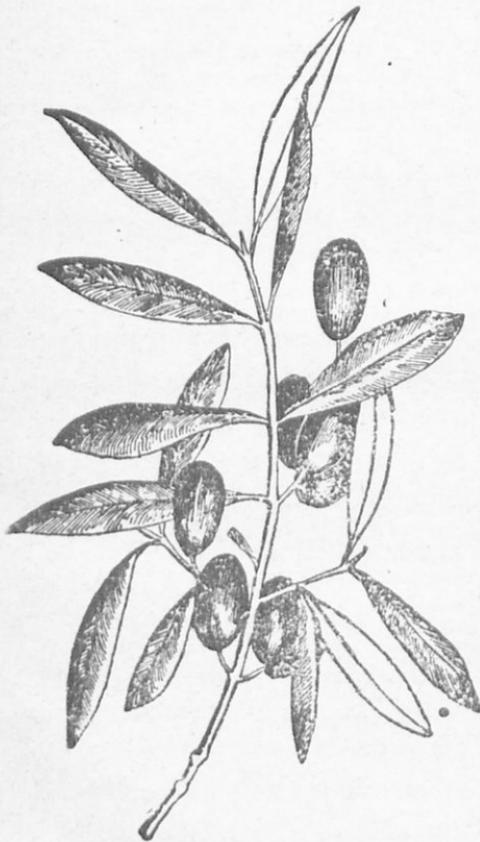
«Ἡ ἐλιά, παιδί μου, μοῦ ἔλεγε, γιὰ νὰ προκόψῃ θέλει μεγάλη φροντίδα. Πρέπει νὰ σκάψωμε ἓνα λάκκο γύρω στὸν κορμὸ τῆς, γιὰ νὰ μαζεύεται ἐκεῖ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς καὶ νὰ τὴν ποτίζῃ. Πρέπει νὰ ὀργώσωμε τὸ χῶμα τοῦ χωραφιοῦ· κι ὅπου ἡ γῆ εἶναι πετρώτοπος ἢ κατήφορος, νὰ τὴ σκάβωμε μὲ τὸ τσαπί.

»Τὸν ἐλαιῶνα πρέπει καὶ νὰ τὸν σκαλίζωμε. Ἐχει ἀνάγκη κι ἀπὸ λίπασμα κι ἀπὸ πότισμα· ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ τῆς χρειάζεται περισσότερο ἀπ' ἔλαια, εἶναι τὸ κλάδεμα. Ἡ ἐλιά δὲ μοιάζει μὲ τὸ πεῦκο, ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κλάδεμα, ποὺ ἀρρωσταίνει καὶ ξεραίνεται ἅμα τὸ κλαδέψωμε. Ἡ ἐλιά χωρὶς κλάδεμα δὲν μπορεῖ νὰ προκόψῃ.

»Τὸ κλάδεμα ὅμως θέλει τέχνη ποὺ πολλοὶ δὲν τὴν ξέρουν. Στὸ πρῶτο κλάδεμα κόβομε μ' ἓνα χοντρὸ ψαλίδι τὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τοῦ μικροῦ δέντρου καὶ τὶς πλάγιες κορυφές, κι ἀφίνομε ἄκοπα μόνο τέσσερα πέντε δυνατὰ κλαδιὰ.

» Τὸ δεῦτρο χρόνο κλαδεύωμε αὐτὰ τὰ δυνατὰ κλαδιὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δύο ψηλότερα· καὶ κόβομε ἔλαια τ' ἄλλα κλαδιὰ ὡς τὴ βάση ποὺ ἀρχίζει ἡ διακλάδωση.

» Τὸν τρίτο χρόνο κόβομε τὶς κορυφὰς τῶν κλαδιῶν ποὺ ἀφήσαμε πέρσι ἀκλάδευτα. Τὸν ἄλλο χρόνο κάνομε τὸ ἴδιο, κι ἔτσι τὸ φύλλωμα τῆς ἐλιάς μοιάζει μὲ μεγάλο κουδούνι ποὺ τὸ κρατοῦμε ἀνάποδα.

Ἡ καλή μας ἡ ἐλιά μας δίνει τὸν καρπὸ τῆς, ἀπὸ τὰ γιάτα τῆς ὡς τὰ βαθιὰ τῆς γερατειῇ (σ. 23).

καρπὸ τὸν ἐρχόμενο χρόνο· πληγώνουν τὸν καρπὸ, τὸν ρίχνουν στὸ χῶμα, καὶ λερώνεται καὶ δὲ βαστᾷ, μόνον σαπίζει γρήγορα.

» Τότε προκόβει τὸ δέντρο καὶ τὸ κάθε κλαδί του, τὸ κάθε κλωνάρι εἶναι φορτωμένο ἀπὸ καρπὸ.

» Πολλοὶ δὲν ξέρουν οὔτε πότε οὔτε πῶς νὰ τινάξουν τὶς ἐλιές. Ἀφήνουν τὸν καρπὸ νὰ παραγίνε-ται ἀπάνω στὸ δέντρο καὶ νὰ πέφτη μόνος του. Δὲν καταλαβαίνουν πῶς τὸ λάδι ἀπὸ τέτοιες ἐλιές λιγοστεύει καὶ χάνει τὴ γεύση του.

» Ἄλλοι πάλι χτυποῦν μὲ ραβδιὰ τὸ δέντρο γιὰ νὰ πέση ὁ καρπός· σπάζουν τὰ κλαδιὰ ποὺ θ' ἀνθή-σουν καὶ θὰ δώσουν

τὸ χέρι μας ἀπάνω στὸ δέντρο, καὶ νὰ τὶς βάζουμε σὲ σακουλάκια ἢ σὲ καλάθια, καὶ τότε νὰ τὶς στέλνωμε στὸ λιοτριβί.»

« Ὅπως κάνεις, ἐσύ, παππού » τοῦ εἶπα.

Μιὰ μέρα ποῦ ἤμαστε πάλι στὸν ἐλαιῶνα, κοντὰ σὲ μιὰ ρεματιά, ἀπαντήσαμε μιὰ φηλὴ λεύκα, ποῦ τὰ φύλλα τῆς ἔμοιαζαν σὰν ἀσημένια κι ἔτρεμαν, ὅσο σιγανὰ κι ἂν φυσοῦσε τὸ ἀεράκι. Στὸ πλάγι τῆς οἱ ἑλιές φαίνονταν πολὺ μικρές.

« Κοντὸ δέντρο ἢ ἐλιά » εἶπα τοῦ παππού μου.

— « Ναί, μὰ καρπερό. Ἔτσι εἶναι, παιδί μου, κάποτε καὶ οἱ ἄνθρωποι· δὲν κάνουν ἐπίδειξη, δὲν ἔχουν θεωρία, μὰ ἔχουν ἀξία.

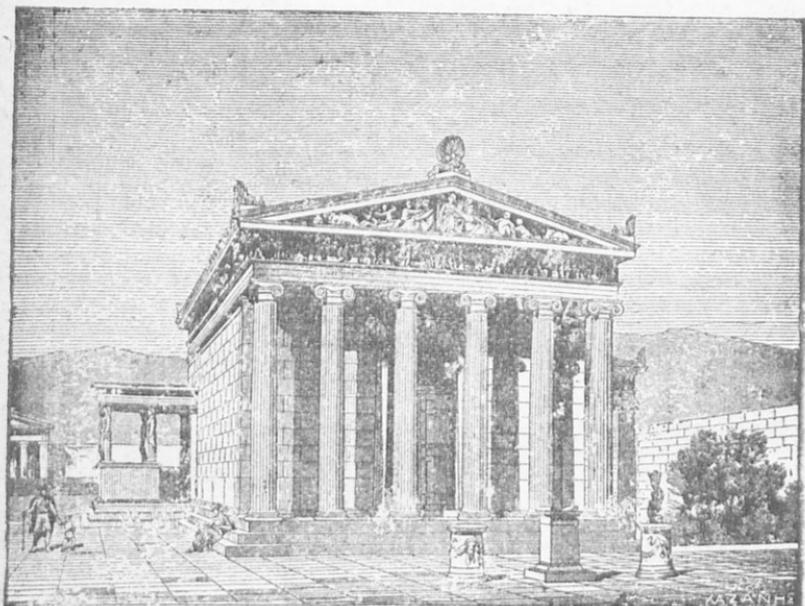
» Ἡ καλή μας ἢ ἐλιά μᾶς δίνει τὸν καρπὸ τῆς ἀπὸ τὰ νιάτα τῆς ὡς τὰ βαθιά τῆς γερατειά. Ἀτελείωτη εἶναι ἢ καλοσύνη τῆς. Ζῆ χιλιάδες χρόνια, μὰ ὡς τὴν τελευταία τῆς στιγμή δίνει κι ὅλο δίνει τὸν καρπὸ τῆς.

» Γιὰ μᾶς, παιδί μου, ποῦ ζοῦμε στὴν Ἀττικὴ, ἢ ἐλιά εἶναι ξεχωριστὸ δέντρο. Μᾶς τὴ χάρισε ἢ Ἀθήνα. Ἡ πρώτη ἐλιά ποῦ φύτρωσε στὸν κόσμον, φύτρωσε στὸν τόπον μας καὶ τὴ φύτεψε μὲ τὸ χέρι τῆς ἢ θεὰ ποῦ ἔδωσε τ' ὄνομά τῆς στὴν Ἀθήνα.

» Ὅταν ἦρθαν οἱ Πέρσες κι ἔκαψαν κι ἐρήμωσαν τὴν Ἀκρόπολη, ἔκαψαν καὶ τὴν ἐλιά τῆς θεᾶς ὡς τὴ ρίζα τῆς. Αὐτὴ ὅμως σὲ δυὸ μέρες ξαναβλάστησε καὶ μεγάλωσε ὡς μιὰ πήχη. Αὐτὴ τὴν ἐλιά τὴν εἶδα, παιδί μου, πίσω ἀπὸ τὸ Ἐρέχθειον, ἀπάνω στὴν Ἀκρόπολη, καὶ θὰ τὴ δῆς καὶ σύ, ὅταν μὲ τὸ καλὸ πᾶς στὴν Ἀθήνα.

» Σ' ἓνα δεντροφυτεμένο καὶ καταπράσινο μέρος ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, στὴν Ἀκαδημία, βρίσκονται οἱ ἱερὲς ἐλιές τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ εἶναι παιδιὰ τῆς πρώτης ἐκείνης ἐλιᾶς.

» Κανεῖς δὲν τολμᾷ νὰ τὶς πειράξῃ, γιατί βαριά τιμωρία τὸν περιμένει. Ὅταν στὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο οἱ Σπαρτιᾶτες μπῆκαν στὴν Ἀττικὴ, ὅ,τι βρῆκαν ἐμπρὸς

Αὐτὴ τὴν ἐλιά τὴν εἶχα, παιδί μου, πρὶν ἀπὸ τὸ Ἐρέχθειο, ἀπάνω στὴν Ἀκρόπολη (σ. 23).

τους, σπίτια καὶ δέντρα, τὰ ἔκαμαν στάχτη· μόνο αὐτὲς τὶς ἐλιές δὲν τόλμησαν νὰ τὶς πειράξουν.

» Ὅταν μεγαλώσῃς καὶ γίνῃς ἄξιος ν' ἀγωνιστῆς καὶ σὺ στοὺς παναθηναϊκοὺς ἀγῶνες κι ἔρθῃς πρῶτος, τὸ βραβεῖο σου θὰ εἶναι ἓνα κλαδί καὶ λάδι ἀπὸ τὶς ἱερὲς αὐτὲς ἐλιές. Θὰ σοῦ τὸ δώσουν μέσα σὲ κάτι ὄμορφα μεγάλη ἀγγεῖα, μὲ δυὸ χερούλια, πὺν ἔχουν ἀπὸ τὴ μιά Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μεριά τὴν εἰκόνα τῆς θεᾶς κι ἀπὸ τὴν ἄλλη κάποια σκηνὴ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες.

» Ἀλλὰ κι ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Ἀττικὴ τὴν τιμοῦν τὴν ἐλιά. Στους ξακουστοὺς ἀγῶνες τῆς Ὀλυμπίας, τὸ βραβεῖο ποὺ λαχταροῦν ὅλοι, εἶναι κλαδὶ ἀγριελιάς. Μέσα στὸ ἱερὸ δάσος της εἶναι μιὰ ἀγριελιά ποὺ λένε πὼς τὴ φύτεψε μὲ τὸ χέρι του ὁ Ἡρακλῆς. Ἐνα παιδὶ ποὺ τοῦ ζοῦν κι ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα του κόθει μ' ἓνα μαχαιράκι δεκαεφτά κλαδιὰ ἀπὸ τὸ ἱερὸ δέντρο. Μὲ τὰ κλαδιὰ αὐτὰ γίνονται τὰ περίφημα στεφάνια, ποὺ στεφανώνουν οἱ ἑλλανοδίκες τὸ νικητῆ.»

— «Παππού, παππού, εἶπα μὲ λαχτάρω, ἄς ἔπαιρνα κι ἐγὼ στεφάνι μιὰ μέρα!»

— «Γιατί ὄχι!» εἶπε ὁ παππὸς εὐχαριστημένος. «Βάλε τὰ δυνατά σου, καὶ μπορεῖς νὰ γίνης ἄξιος νὰ τὸ πάρης. Θὰ τιμήσης τὸ γένος σου, καὶ φίλοι καὶ ξένοι θὰ μὲ μακαρίζουν, ποὺ ἔχω τέτοιο ἐγγόνι. καὶ θὰ πεθάνω εὐτυχισμένος!...»

Παναθηναϊκὸ ἀγγεῖο.

§ 12. Τί μοῦ εἶπε ὁ παππούς μου γιὰ τὴ συκιά.

Στὸ περιθώλι μας εἶχαμε κάμποσες συκές.

Εἶχα ξεχωριστὴ χαρὰ στὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ, ὅταν ὠριμάζουν τὰ σῦκα, νὰ σκαρφαλώνω πρῶι πρῶι στὶς συκιές, νὰ κόβω τὰ πιὸ ὠριμα σῦκα, νὰ γεμίζω ἓνα

κλάθει και να τὰ πηγαίνω δροσερά δροσερά στὴ μητέρα, στὸν πατέρα και στὸν παππού μου.

Ἔνα ἀπόγεμα τοῦ καλοκαιριοῦ, ποὺ ἤμαστε καθισμένοι μαζί με τὸν παππού στὸν κήπο μας, στὸν παχὺ ἔσκιο ποὺ ἔρριχνε ἡ πυκνὴ φυλλωσιὰ μιᾶς συκιάς, μοῦ λέει:

« Ἀριστογέννη, γιὰ τὴν ἐλιά κάτι ἔμαθες πές μου τί ξέρεις και γιὰ τὴ συκιά ».

— « Ἐξέρω πὼς ὁ καρπὸς τῆς εἶναι γλυκὸς σὰ μέλι. Βλέπω πὼς ὁ κορμὸς τῆς εἶναι στρωτός, σταχτερός, και τὰ φύλλα τῆς πλατιά, μεγάλα, σχισμένα και τριχωτά. Ἐνῶ ὁ κορμὸς τῆς ἐλιάς εἶναι μαυριδερός, ὄλο ρόζους σὰν κόμποι σκοινοῦ, γεμάτος βαθουλώματα και τὰ φύλλα τῆς μικρὰ και μυτερά ».

— « Ὅσο και ἂν διαφέρῃ ὅμως ἡ συκιά ἀπὸ τὴν ἐλιά και στὸν κορμὸ και στὰ φύλλα και στὸν καρπὸ, σὲ πολλὰ μοιάζουν » μοῦ εἶπε ὁ παππούς μου.

— « Ἡ ἐλιά με τὴ συκιά ; » ρώτησα με ἀπορία.

— « Ναί, παιδί μου. Και οἱ δύο εἶναι κόρες τοῦ ἡλίου, γιατί χωρὶς τὴς ἀκτίνες του δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν· γι' αὐτὸ μόνο σὲ ζεστοὺς τόπους φυτρώνουν και τρανεύουν. Και οἱ δύο μποροῦν νὰ προκόψουν και στὸ πῦρ ξερὸ χῶμα και βαστοῦν και στὴν πῦρ μεγάλη ξηρασία.

» Ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια οἱ πρόγονοί μας ἀγαποῦσαν και τὰ δύο δέντρα μαζί κι ἔλεγαν με καμάρι πὼς και ἡ συκιά, ὅπως και ἡ ἐλιά, στὴν Ἀττικὴ βλάστησε γιὰ πρώτη φορά, και ἀπὸ δῶ πῆγε στὸν ἄλλον κόσμο ».

— « Ναί, μὰ τῆς ἐλιάς τὸ κλαδί τὸ δίνουν βραβεῖο στὸ νικητή, παππού ! »

— « Ἀλήθεια· μ' αὐτὰ τὰ ἴδια παλικάρια γιὰ νὰ εἶναι δυνατὰ στὸ τρέξιμο, στὸ πῆδημα, και στὸ λιθάρι τρῶνε

ὡς τώρα ξηρὰ σῦκα καὶ τοὺς δυναμώνει ὁ γλυκὸς χυμὸς τους.

» Ἐδῶ στὸν τόπο μας ἔχει καὶ ἡ συκιά τὴ φήμη τῆς ὄπως καὶ ἡ ἐλιά. Τὰ σῦκα ποὺ βγάζει ἡ Ἀθήνα καὶ τὰ περίχωρά της εἶναι ξακουστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμον. Οἱ Πέρσες καὶ οἱ ἄλλοι μεγαλοσιάνοι ἀπὸ καιρὸ τ' ἀγοράζουν μὲ χρυσάφι γιὰ τὰ βασιλικὰ τραπέζια τους.

» Τὸ φθινόπωρο πέφτουν τὰ φύλλα τῆς συκιάς καὶ τὸ χειμῶνα μένουν γυμνὰ τὰ σταχτερὰ κλαδιὰ της. Τὴν ἀνοιξὴ ξαναθαίνουν τὰ φύλλα της καὶ σὲ λίγο προβάλλουν τὰ σῦκα, μικρούτσικα στὴν ἀρχὴ καὶ ἄγουρα. Τὰ ἄγουρα σῦκα βγάζουν ἓνα ὑγρὸ ἄσπρο σὰ γάλα».

Μιὰ μέρα κατέβηκα πάλι στὸ περιβόλι μας. Βρῆκα τὸν παπποῦ νὰ κάνῃ κάτι παράξενο· κρεμοῦσε στὰ κλαδιὰ τῶν συκιῶν ἀρμαθιὲς ἀπὸ σῦκα.

« Παππού, τοῦ λέω, τί κάνεις αὐτοῦ; Γιατί κρεμνᾶς αὐτὸ τὸ κομπολόγι στὶς συκιές μας; »

— « Γιὰ νὰ ὀρμιάσῃ ὁ καρπὸς τῆς συκιάς καὶ νὰ γλυκάνῃ χρειάζεται μιὰ ἀνθόσκονη, ποὺ δὲν τὴν ἔχουν τὰ σῦκα τῆς ἡμερῆς συκιάς. Αὐτὴ ἡ ἀνθόσκονη βρίσκεται μέσα σὲ κάτι μεγάλα ἀγριόσυκα, ποὺ δὲν τρώγονται. Ἔκοψα λοιπὸν κάμποσα ἀπὸ τὶς ἀγριοσυκιές, ποὺ εἶναι κεῖ κάτω, ἐπέρασα ὅπως βλέπεις τέσσερα πέντε σ' ἓνα ράμμα καὶ τὶς ἀρμαθιὲς τὶς κρεμνῶ στὰ κλαδιὰ τῶν συκιῶν ».

— « Μὰ γιατί, παππού; »

— « Ἄκουσε, παιδί μου, καὶ δὲς μὲ τί σοφία εἶναι ὅλα καμωμένα στὸν κόσμον! Μέσα στ' ἀγριόσυκα γεννιέται μιὰ μικρὴ κάμπια, ποὺ σὲ λίγο γίνεται μικρούτσικη μαύρη μυγίτσα. Αὐτὴ ἡ μυγίτσα πετᾶ ἔξω ἀπὸ τὸ ἀγριόσυκο καὶ ἔρχεται καὶ μπαίνει μέσα στὸ ἡμερὸ ἄγουρο σῦκο. Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ ἀγριόσυκο παίρνει μαζί της ἀνθόσκονη, τὴν

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

φέρνει μέσα στο ἥμερο σῦκο κι ἔτσι ὠριμάζει αὐτὸ καὶ γίνεται γλυκὸ σὰ μέλι. Χωρὶς ἐκείνη τὴ μυγίτσα καὶ χωρὶς τὴν ἀνθόσκομη, παιδί μου, τοῦ κάκου θὰ σακαφάλωνες στὶς συκιές τὸ καλοκαίρι. Δὲ θὰ ἔβρισκες ὠριμὸ σῦκο καὶ θὰ κατέβαινες μὲ ἄδειο καλάθι. Γι' αὐτὸ στολίζω τὶς συκιές μας μ' αὐτὸ τὸ παραῤῥενο στολίδι ».

§ 13. Ὁ πόθος μου νὰ πάω στὴν Ἀθήνα.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ στὸ μεταξὺ ἡ οἰκογένειά μας μεγάλωσε. Ἡ μητέρα ὕστερα ἀπὸ μένα γέννησε δυὸ ἀγόρια κι ἓνα κοριτσάκι. Μέρα νύχτα γιὰ μᾶς φρόντιζε. Πολλὸ κόπο τῆς ἔδινε ν' ἀναστήσει τέσσερα παιδιά. Τὸ καλὸ ὅμως ἦταν πὼς τώρα δὲ θὰ τῆς φαινόταν τόσο πικρὸς ὁ χωρισμὸς μου.

Ἄν πήγαινα στὴν Ἀθήνα, μεγάλη θὰ ἦταν ἡ λύπη της· μὰ τὸ σπίτι δὲ θὰ ἔμεινε ἔρημο· θὰ εἶχε παρηγοριά τ' ἄλλα τ' ἀδέρφια μου...

Πλησίαζε ἡ μέρα. Σὲ λίγες ἑβδομάδες θὰ πατοῦσα στὰ δώδεκα.

Ὁ νοῦς μου ἔτρεχε πάντα στὴν Ἀθήνα. Δὲν ἔδειχνα χαρὰ ποῦ θὰ φύγω γιὰ νὰ μὴ λυπήσω τὴ μητέρα μου. Ἀλλὰ περίμενα μὲ καρδιοχτύπι καὶ ἀνυπόμονα τὴ στιγμή ποῦ θὰ ἔξενε ὁ παππούς μου τὸ ἀμάξι μας γιὰ νὰ ξεκινήσωμε.

Ἡ Ἀθήνα! Ἡ μεγάλη, ἡ πεντάμορφη, ἡ ξακουσμένη, ἡ δοξασμένη πόλη.

Δὲν εἶχα πάει ἀκόμη καμὴ φορά καὶ τὴν ἔφερνα μὲ τὴ φαντασία μου ἔμπρὸς στὰ μάτια μου. Πόσο λαχταροῦσα νὰ ἴδῶ μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια τὰ

μαρμαροπελεκητὰ καὶ τὰ χρυσοζωγραφισμένα χιτρία της, τὰ ὠραῖα ἀγάλματα τῶν θεῶν, καὶ τῶν ἡρώων, ποὺ στόλιζαν τοὺς δρόμους καὶ τὶς πλατεῖες της, καὶ τὶς ὀμορφες τοποθεσίαις της· νὰ ἰδῶ τὴν Ἀκρόπολη, τὸ θεόρατο ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς μὲ τὸ μεγάλο δόρυ, τὸν Παρθενῶνα καὶ μέσα σ' αὐτὸν τὸ περίφημο χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς θεᾶς.

Ὁ πόθος μου ἦταν νὰ ζήσω ἐκεῖ μιὰ ζωὴ ἀλλιῶτικη, εὐγενική, ἐγὼ τὸ χωριατόπουλο, τὸ ἄμαθο, ποὺ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μας δὲν ἤξερα ἄλλο παρὰ τὰ χωράφια μας, τὸν ἐλαιῶνα καὶ τ' ἀμπέλια μας.

Κάθε λίγο ρωτοῦσα τὸν παππού μου γιὰ τὴν Ἀθήνα· καὶ ἐκεῖνος μοῦ ἀπαντοῦσε μὲ μεγάλη προθυμία. Τὴν τελευταία ἐβδομάδα ποὺ πάλι τὸν ἐρώτησα, μοῦ εἶπε:

« Παιδί μου, ἡ Ἀθήνα εἶναι τὸ μεγάλο σχολεῖο τῆς Ἑλλάδας μας καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ ζοῦν οἱ πιὸ σοφοὶ ἄνθρωποι ὅλου τοῦ κόσμου. Μόνο αὐτοῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ γίνῃ ξακουστὸς στὰ γράμματα, στὶς ἐπιστήμες καὶ στὶς τέχνες. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου ἔρχονται ἐκεῖ ὅσοι διψοῦν γιὰ μάθησιν ».

§ 14. Γίνομαι οἰκότροφος.

Ἐημέρωσε ἐπὶ τέλους ἡ ποθητὴ ἡμέρα.

Ὁ πατέρας καὶ ὁ παππούς μου εἶχαν φροντίσει γιὰ σχολεῖο. Πῆγαν μαζί στὴν Ἀθήνα, καὶ ἐκεῖ ἔμαθαν πὼς τὸ καλύτερο σχολεῖο ἦταν τοῦ Κρατίνου.

Ἐπρεπε ὅμως νὰ βρεθῆ καὶ κατάλληλο σπίτι γιὰ νὰ μῶ οἰκότροφος.

Κοντά στο σχολείο του Κρατίνου κατοικούσε μιὰ πτωχή οικογένεια. Ήταν δυὸ γυναῖκες· μιὰ γριά χήρα πολὺ ἀδύνατη, μὲ κάτασπρα μαλλιά, ποὺ τὴν ἔλεγαν Κλεώνη· καὶ ἡ ἔγγονή της, ἓνα φρόνιμο καὶ χαριτωμένο κορίτσι δεκαἕξι χρονῶν, ἡ Νικομάχη.

Ὁ γιοῦς τῆς γριάς, ὅταν ζοῦσε, ἦταν καλὸς ζωγράφος. Χρωμάτιζε ἀγάλματα καὶ ἔκανε ζωγραφίες πολὺ ὁμορφες ἐπάνω στ' ἀγγεῖα. Ὅταν πέθανε, ἡ κόρη του ἦταν ἀκόμη μικρή· μόλις εἶχε πατήσει στὰ δώδεκα.

Ὁ πατέρας της γιὰ μόνη κληρονομία τῆς ἄφησε ἓνα δυὸ μαρμάρινα ἀγάλματα καὶ λίγα ζωγραφισμένα ἀγγεῖα. Ἀλλὰ τὴν εἶχε συνηθίσει νὰ ζωγραφίζη ἀπὸ μικρή. Καὶ ἡ Νικομάχη, ποὺ εἶχε εὐγενικὴ ψυχὴ καὶ ἀγαποῦσε πολὺ τὴν γαργιά της, ἀποφάσισε νὰ κάμῃ τὴν τέχνη τοῦ πατέρα της.

Αὐτὴ τὴν οικογένεια εἶχαν συστήσει στὸν πατέρα μου.

Ἡ γριά χήρα δέχτηκε μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση νὰ γίνῃ δευτέρη μητέρα μου ὅσον καιρὸ θὰ σπούδαζα στὴν πόλη τῆς Ἀθηνῶν.

§ 13. Ξεκινῶ γιὰ τὴν Ἀθῆνα.

Θυμοῦμαι σὰ νὰ εἶναι τώρα τὴν ἀνοιξιὰτικὴ ἡμέρα, ποὺ ἔφυγα ἀπὸ τὸ χωριό μου. Ἀπὸ τὰ ξημερώματα τὸ ἀμάξι μὲ τὰ δυὸ μεγάλα κοκκινωπὰ βόδια μας περιμένε ἐμπρὸς στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας.

Ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ. Ἡ μητέρα μου μ' ἔσφιξε στὴν ἀγκυλιά της βρέχοντας τὸ πρόσωπό μου μὲ τὰ δάκρυά της. Ἡ γαργιά μου μὲ τὸ ἓνα χέρι της κρατοῦσε

τὴν ἀδερφοῦλα μου καὶ μὲ τὸ ἄλλο μὲ χάρεινε μὲ ἀγάπη· καὶ τὰ δυὸ τ' ἀδέρφια μου πιασμένα ἀπὸ τὸ φόρεμα τῆς μητέρας κρυφοκοίταζαν περιέργω νὰ δοῦν τί θὰ γίνῃ.

« Ἐμπρός » φώναξε ἔξαφνα ὁ παππούς ἀπὸ τὸ ἀμάξι.

Φίλησα τότε τὸ χέρι τῆς μητέρας μου, καὶ τῆς γιαγιάς μου καὶ πήδησα στὸ ἀμάξι, ὅπου ἀνέβηκε κι ὁ πατέρας μου.

Ὅσο φαίνόταν τὸ σπίτι μας ἔβλεπα τὴ μητέρα μου νὰ στέκεται στὴν πόρτα καὶ νὰ μᾶς κοιτάζῃ.

Ὁ παππούς εἶχε κόψει κάτι κλαδιὰ πράσινα γιὰ νὰ τὰ κρατοῦμε ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μας τὴν ὥρα ποὺ θὰ ἔκαιγε ὁ ἥλιος τοῦ μεσημεριοῦ.

Ἐγὼ κοιτάζοντας τὸ σπίτι μας κουνούσα ἐλοένα τὸ κλαδί μου γι' ἀποχαιρετισμό, καὶ ἀπὸ τὴν πόρτα μας ἀπαντοῦσαν ἡ μητέρα μου καὶ ἡ γιαγιά μου, κουνώντας στὸν ἀέρα τ' ἄσπρα τους πέπλα.

Προχωρώντας ἀπαντήσαμε ἓνα φήλωμα. Ὅταν τὸ περάσαμε χάθηκε ἀπὸ τὰ μάτια μου τὸ σπίτι μας. Μιὰ λύπη παράξενη ἔσφιξε τότε τὴν καρδιά μου· μὰ δὲ βᾶσταξε πολὺ ἢ συγκίνησή μου.

Ἄφηνε τὸ πατρικὸ μου σπίτι γιὰ νὰ μορφωθῶ. Καὶ κοίταξα γύρω μου μὲ περιέργεια. Τί ἡσυχὴ ποὺ ἦταν ἡ ἐξοχή! Μόνο τὰ κελαηδήματα τῶν πουλιῶν ἀκούονταν μέσα στὰ φυλλώματα τῶν δέντρων.

Μὰ ὅσο σιμώναμε στὴν Ἀθήνα, οἱ δρόμοι γέμιζαν χωρικούς, ποὺ ἔφερναν γιὰ πούλημα λογγῆς λογγῆς πράγματα στὴ χώρα. Τραγουδοῦσαν γελοῦσαν ἔκαναν ἀστεία. Ἐδῶ πήγαιναν ἀργὰ ἀργὰ κοπάδια πρόβατα· παρέκει ἄκουες μουγκρίσματα μοσχαριῶν ἢ χῆνες νὰ φωνάζουν.

Σ' ἓνα γύρισμα τοῦ δρόμου ὁ παππούς μὲ τραβᾷ ἀπὸ τὸ χιτῶνα καὶ μοῦ λέει :

«Κοίταξε, Ἀριστογένη, ἡ Ἀκρόπολι!»
Γύρισα κατὰ καὶ τὰ μάτια μου καὶ τὴν εἶδα. Λαμ-

«Κοίταξε, Ἀριστογένη, ἡ Ἀκρόπολι!» (σ. 32).

ποκοπούσε δλόκληρη ἀπὸ τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου. Τὰ συν-

νεφάρια τὰ χρυσὰ ποῦ ἦταν ἀπὸ πάνω τῆς φαίνονταν
πὼς χαίδευαν τὴν κορυφή τοῦ Παρθενῶνα.

Τὰ μάτια μου δὲ χόρταιναν νὰ βλέπω!

§ 16. Φτάνομε στὴν Ἀθήνα.

Φτάσαμε στὴν Ἀθήνα καὶ προχωρήσαμε μέσα στὴν
πόλη.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερά μας βλέπαμε ὠραῖα ἀγάλματα,
ἴμορφους ναοὺς μαρμαροχτισμένους καὶ σπίτια χρωματι-
σμένα: τί πλῆθος, τί φωνές, τί θόρυβος! Δύσκολα προχω-
ρεῖ τὸ ἀμάξι μας ἀνάμεσα σὲ τόσον κόσμο.

Ἀφοῦ περάσαμε πολλοὺς ὠραίους δρόμους καὶ πλα-
τεῖες μὲ ψηλὰ πλατάνια, φτάσαμε σ' ἓνα φτωχικὸ δρομά-
κι μὲ χαμηλὰ σπιτάκια ἀσβεστοχρισμένα.

Σὲ λίγο φτάσαμε στὸ σπίτι τῆς Κλεῶνης, ποῦ κατοι-
κοῦσε μὲ τὴν ἐγγονή της, τὴ Νικομάχη.

Μόλις ἄκουσαν οἱ δυὸ γυναῖκες τὸν κρότο ποῦ ἔκανε
τὸ βαρὺ ἀμάξι ἀπάνω στὸν ἀνώμαλο δρόμο, βγῆκαν στὴν
αὐλόπορτα νὰ μᾶς καλωσορίσουν καὶ νὰ μᾶς ὑποδεχτοῦν.

Ἡ κόρη βοήθησε πρῶτα τὸν παππού μου νὰ κατεβῆ
ἀπὸ τὸ ἀμάξι καὶ φίλησε τὸ χέρι του. Ἐπειτα ἔσφιξε τὸ
χέρι τοῦ πατέρα μου καὶ τοῦ εἶπε: «καλῶς ὠρίσατε»
ὕστερα χαιρέτησε καὶ μένα.

Καὶ ἡ γιαγιά μᾶς χαιρέτησε μ' εὐγένεια.

Ἡ Νικομάχη μᾶς βοήθησε καὶ κατεβάσαμε ἀπὸ τὸ
ἀμάξι τὰ πράματα ποῦ φέραμε ἀπὸ τὸ χωριό. Ἐκτὸς
ἀπὸ τὰ ρούχα μου, ἦταν μιὰ στάμνα λάδι, ἓνα σακὶ σιτά-
ρι, δυὸ ἀσκιὰ γλυκὸ κρασί καὶ μιὰ κάσα λουκάνικα, ὅπω-

ρικά και μερικά γλυκίσματα, που τὰ εἶχε κάμει ἡ μητέρα μου μοναχὴ τῆς.

Μπήκαμε ἔπειτα στὴν αὐλὴ καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν καμαρούλα, που εἶχαν ἐτοιμάσει γιὰ μένα.

Ὅταν ξεκουραστήκαμε, πήγαμε ἴσια στὸ σχολεῖο τοῦ Κρατίνου. Ὁ δάσκαλος ἦταν ἐκεῖ, ὅταν μπήκαμε οἱ τρεῖς μέσα.

Ἄφου τὸν ἐχαιρετήσαμε, τοῦ εἶπε ὁ παππούς μου :

« Σοῦ φέρνω ἓνα μαθητὴ καινούριο ».

Ὁ δάσκαλος μοῦ φάνηκε πολὺ αὐστηρὸς. Ἡ πυκνὴ γενειάδα του, τὸ σοβαρὸ πρόσωπό του καὶ ἡ χοντρή του φωνὴ μὲ φόβισαν. Δὲν ἄργησα ὅμως ν' ἀλλάξω γνώμη, γιατί ἔβλεπα ἐκεῖ μέσα τὰ παιδιὰ πὼς τὸν ἀγαποῦσαν σὰν πατέρα τους.

Ἄφου μ' ἔγραψε ὁ Κρατίνος στὸν κατάλογό το γυρίσαμε στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης καὶ φάγαμε.

Τὸ ἀπόγεμα γυρίσαμε τὴν πόλη, καὶ ὁ παππούς μου ἔδειξε τοὺς μαρμάρινους ναοὺς, τ' ἀγάλματα, τίς πλατεῖες, τὰ θέατρα, τίς παλαιστρες. Εἶδα μὲ τὰ μάτια μου ὅ,τι τόσον καιρὸ ἔβλεπα μὲ τὴ φαντασίᾳ μου. Καὶ ὅσα εἶδα ἦταν πολὺ πιὸ ὁμορφα ἀπὸ κείνα που φαντάστηκα.

Τὸ βράδυ ὅταν βασιλεψε ὁ ἥλιος ὁ παππούς μου καὶ ὁ πατέρας μου μὲ ἀποχαιρέτησαν γιὰ νὰ γυρίσουν στὸ χωριό μας. Σφιχτήκε ἡ καρδιά μου ἅμα εἶδα νὰ φεύγη μακριὰ τὸ βράδυ ἀμάξι μαζί μ' ἐκείνους που ἀγαποῦσα. Μὲ πήρε τότε τὸ παράπονο· χωρὶς καὶ ἐγὼ νὰ καταλάβω τί ἔκανα, ἔτρεξα καὶ ἔφτασα τὸ ἀμάξι· τοὺς παρακάλεσα νὰ σταματήσουν λίγο, νὰ μὲ φιλήσουν ἄλλη μιὰ φορά. Χάιδεψα λίγο τὰ βόδια μας καὶ τὰ φίλησα. Ὡς καὶ αὐτὰ τ' ἀγαποῦσα τώρα πιὸ πολὺ.

. Ἡ Νικομάχη μὲ παρηγοροῦσε καὶ μοῦ ἔλεγε νὰ μὴ στενοχωριοῦμαι.

Πόσο στενόχωρο μοῦ φαινόταν τὸ σπίτι τῆς γριᾶς. Ποῦ τὸ πατρικό μου σπίτι μὲ τὴν ἀπλόχωρη αὐλή, τὶς μεγάλες κάμαρες, τ' ὄμορφο περιβόλι, τὸν καθαρὸ ἀέρα του, τὸν πλατὺ δρίζοντα!

Ἐδῶ ὅλα ἦταν μικρὰ καὶ φτωχικά. Τρεῖς καμαροῦλες μοναχὰ κι ἓνα μικρὸ μαγειρείο. Στὴ μιὰ ἔμεναν οἱ γυναῖκες, στὴν ἄλλη ἐγώ, καὶ ἡ τρίτη ἦταν τὸ ἐργαστήρι τῆς Νικομάχης.

Τὴν ἄλλη μέρα πρωὶ πρωὶ ἔπρεπε νὰ πάω στὸ σχολεῖο τοῦ Κρατίνου. Κουρασμένος ἀπὸ τὴ συγκίνηση τοῦ ἀποχωρισμοῦ κι ἀπὸ τόσα καινούρια πράματα ποὺ εἶδα ἀπὸ τὴν αὐγή, νύσταξα.

Ἡ γριὰ μὲ πῆγε στὴν καμαρούλα μου. Ξαπλώθηκα στὸ κρεβατάκι ποὺ μοῦ εἶχαν στρωμένο. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ μου ποὺ κοιμόμουν σὲ ξένο σπίτι, μακριὰ ἀπὸ τοὺς δικούς μου.

Πόσο πικρὴ μοῦ φαινόταν ἡ μοναξιά καὶ ἡ ξενιτιά! Δάκρυα ἔβρεξαν τὸ προσκέφαλό μου. Μὰ ἤμουν τόσο ἀποκαμωμένος, ποὺ σὲ λίγο ἔκλεισαν τὰ κλαμένα μάτια μου κι ἀποκοιμήθηκα βαθιά!...

§ 17. Στὸ σχολεῖο.

Τὴν ἄλλη μέρα ξύπνησα πολὺ πρωὶ καὶ κίνησα γιὰ τὸ σχολεῖο.

Ὅταν μπῆκα στὴν αὐλή καὶ βρέθηκα μὲ τ' ἄλλα παιδιά, ἡ καρδιά μου ἄρχισε νὰ χτυπᾷ. Στὸ σπίτι μας μιλοῦσαν μὲ τέτοιο σεβασμὸ πάντα γιὰ τὴν Ἀθήνα, ποὺ

μου φαινόταν πώς τὸ τελευταῖο παιδί ἀπὸ τῆ δοξασμένη αὐτῆ πόλη θὰ εἶναι πολὺ καλύτερό μου. Μὲ εἶχε πιάσει φόβος μὴ φανῶ γελοῖος, ἐγὼ τὸ χωριατόπουλο, ποὺ δὲν εἶχα τοὺς εὐγενικοὺς τρόπους τῶν Ἀθηναίων. Ὡς καὶ τὸ φόρεμά μου καὶ ἡ ὄμιλία μου καταλάβαινα πὺς ἦταν χωριάτικα. Σὲ λίγο ὅμως ἠσύχασα, κανεὶς δὲν πρόσεχε σ' ἐμένα.

Ὁ δάσκαλος καθόταν ἀπάνω σ' ἓνα ψηλὸ κάθισμα καὶ εἶχε στὰ χέρια μιὰ λύρα. Σὲ χαμηλότερο κάθισμα ἀντικρὺ του ἓνας μαθητῆς ἐπαιζε στὴ λύρα κάποιον τραγούδι. Ὅταν ἔκανε στὸ παίξιμο κανένα λάθος, ὁ δάσκαλος ἀμέσως ἐπαιζε τὸ ἴδιο μέρος δυνατώτερα στὴ λύρα του, κι ἔτσι διώρθωνε τὸ μαθητὴ δίνοντας τὸν τόνο ποὺ ἔπρεπε.

Οἱ ἄλλοι περίμεναν ὥσπου νὰ ἔρθῃ ἡ σειρά τους γὰρ τὸ μάθημα.

Σὲ λίγο φώναξε ὁ δάσκαλος:

«Νὰ ἔρθῃ ὁ Κλεισθένης μὲ τὴ λύρα του».

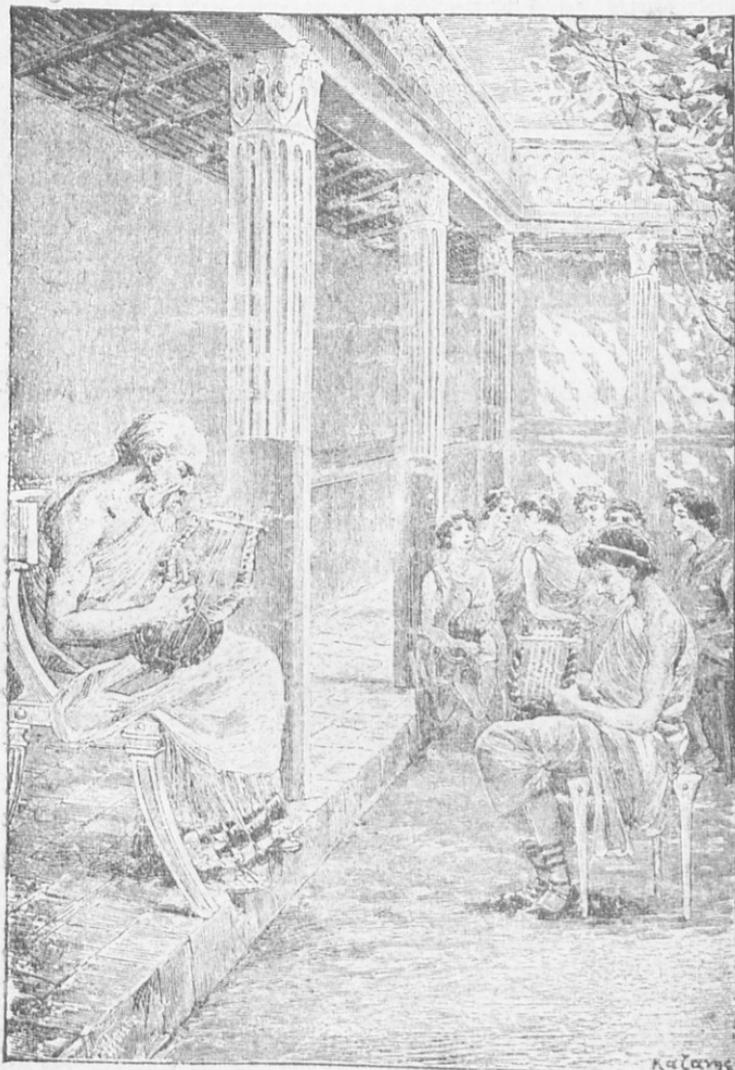
Ἀμέσως βλέπω καὶ σηκώνεται ἓνα παιδί ξανθό, μὲ σγουρὰ μαλλιά, μὲ φορέματα πολὺ ὠραῖα. Κατάλαβα ἀμέσως πὺς ἦταν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ μεγάλη οἰκογένεια.

Ὁ μαθητῆς αὐτὸς εἶχε ὅλα τὰ χαρίσματα. Τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε: ὀμορφιά, ἐξυπνάδα, κορμοστασιά εὐγενική, φωνὴ γλυκιά.

Ὁ Κλεισθένης πῆγε καὶ κάθισε ἐκεῖ ποὺ σηκώθηκε ὁ ἄλλος καὶ ἄρχισε μὲ τὴ λύρα νὰ παίξῃ καὶ ν' ἀπαγγέλλῃ ἓνα ποίημα γιὰ τὴν Ἰφιγένεια. Θὰ ἔλεγε πὺς ἡ λύρα του μιλοῦσε· μὰ καὶ ἡ φωνὴ του εἶχε μιὰ ἔκφραση! Ποτέ μου ὡς τότε δὲν εἶχα ἀκούσει τόσο γλυκιά ἀρμονία!

Τὸ πρόσωπο τοῦ δασκάλου μας λαμποκοποῦσε ἀπὸ εὐχαρίστηση.

Η εὐχαρίστηση ἔμωσε αὐτὴ δὲ θάσταξε πολὺ. Σὲ λίγο τὸ πρόσωπό του ἄλλαξε, ὅταν ἄρχισε νὰ τὸν ρωτᾷ ἕγιά

Ὁ Κλεισθένης ἄρχισε μὲ τὴ λύρα του νὰ παίξῃ καὶ ν' ἀπαγγέλλῃ ἓνα ποίημα γιὰ τὴν Ἰφιγένεια (σ. 86).

τὴν Ἰφιγένεια καὶ ὁ Κλεισθένης δὲν ἤξερε ν' ἀπαντήσῃ.»

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

«Ντροπή, Κλεισθένη, νά ἔρχεσαι ἀμελέτητος» τοῦ εἶπε ὁ δάσκαλος μὲ σοβαρὴ φωνή. «Παίξεις τὴ λύρα σου μὲ χάρη κι ἀπαγγέλλεις ὄμορφα, μὰ ὅλα αὐτὰ τὰ κάνεις χωρὶς κόπο, χωρὶς μελέτη. Εἶναι φυσικό σου χάρισμα· μοιάζεις μὲ τ' ἀηδόνι, ποὺ γεννιέται γιὰ νὰ κελαηδῇ γλυκά. Στὸ καθετὶ ποὺ θέλει κόπο καὶ μελέτη, δὲ δίνεις προσοχή».

Ἀλήθεια, πὼς μπορούσε ἓνα τέτοιο παιδί νὰ μὴν ξέρη τὴν ἱστορία τῆς Ἰφιγένειας! Ἐγὼ τὴν ἔμαθα μὲ μιὰ φορὰ μοναχὰ ποὺ τὴν ἄκουσα ἀπὸ τὸν παππού μου.

Ρώτησε ὁ δάσκαλος μὲ τὴ σειρά καὶ τοὺς ἄλλους, μὰ κανεὶς δὲν ἀπάντησε.

Τὸ βλέμμα του ἔπεσε καὶ σ' ἐμένα. Μὲ κοίταξε καλὰ καλὰ καὶ ὕστερα μοῦ εἶπε:

«Ἐσὺ κἀνὶ θὰ ξέρης, μικρέ μου».

Σηκώθηκα ἀπάνω κατακόκκινος καὶ φοβισμένος.

«Τὴν ξέρεις, παιδί μου, αὐτὴ τὴν ἱστορία;»

— «Ναί, τὴν ξέρω» ἀποκρίθηκα.

— «Λέγε τὴν».

Ἄρχισα. Ἡ φωνή μου στὴν ἀρχὴ ἦταν τόσο ἀδύνατη, ποὺ μόλις τὴν ἄκουα. Τὰ γόνατά μου ἔτρεμαν προχωρώντας ὅμως πῆρα θάρρος καὶ εἶπα τὴν ἱστορία δλόκληρη, χωρὶς νὰ κάμω λάθος.

Ὁ δάσκαλος εὐχαριστήθηκε καὶ μοῦ εἶπε:

«Εὕγε σου. Πάρε αὐτὸ τὸ φυλαχτὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ κρέμασέ το στὸ λαιμό σου. Ἐσὺ παίρνεις τὸ βραβεῖο τῆς ἡμέρας. Σοῦ γίνεται αὐτὴ ἡ τιμὴ, γιὰτὶ ἔδειξες πὼς καὶ μόνος σου καταγίνεσαι στὰ γράμματα».

Μοῦ ἔδωσε ἓνα μικρούτσικο ἀγαλματάκι τῆς Ἀθηνᾶς κρεμασμένο σὲ λουρί, κι ἐγὼ τὸ πέρασα στὸ λαιμό μου.

μου. Ἀμέσως τότε πήγε ὁ νοῦς μου στὸν παππού μου, στὸν πατέρα μου καὶ τὴ μητέρα. Πόσο θὰ χαίρονταν ἀν ἦταν ἐκεῖ νὰ με ἴδουν!

§ 18. Ὁ πρῶτος φίλος.

Τὸ μάθημα τελείωσε καὶ ὅλοι μὲ γέλια καὶ χαρὲς φύγαμε ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Δὲν εἶχα προχωρήσει καὶ πολὺ, ὅταν εἶδα ἓνα συμμαθητὴ μου νὰ ἐρχεται ἴσια ἀπάνω μου. Ἦταν ὁ Θεαγένης.

«Ποῦ κάθισαι;» μὲ ρώτησε.

— «Στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης, ποῦ εἶναι ἐδῶ κοντὰ» τοῦ ἀπάντησα.

— «Τὸ ξέρω» μοῦ εἶπε ἐκεῖνος. «Κι ἐγὼ ἀπὸ κεῖ περνῶ γιὰ νὰ πάω στὸ σπίτι μου.»

— «Πᾶμε λοιπὸν μαζί... Θέλεις;»

— «Ναί... Εἰσαι ἀπὸ τὰ χωριά μας;»

— «Ναί.»

— «Καὶ πῶς σοῦ φάνηκε ἡ Ἀθήνα;»

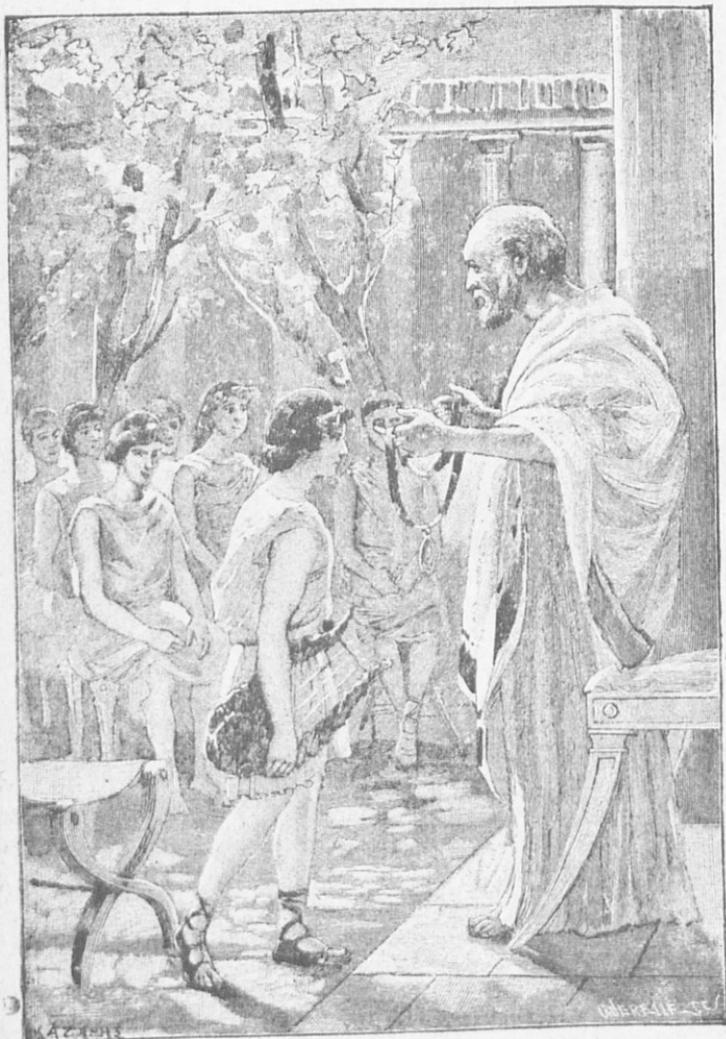
— «Πολὺ πολὺ ὁμορφη» ἀποκρίθηκα. «Χτὲς ποῦ ἐρχόμουν ἀπὸ τὸ χωριὸ μαζί μὲ τὸν παππού καὶ τὸν πατέρα μου καὶ πρωτοεἶδα τὴν Ἀκρόπολη καὶ τὸν Παρθενῶνα, τί ὁμορφα ποῦ ἦταν!»

— «Σὰς εἶδα χτὲς, εἶπε ὁ Θεαγένης, ποῦ γυρίζατε μέσα στὴν πόλη. Παππούς σου ἦταν ἐκεῖνος ὁ γέρος μὲ τὰ γένια τὰ μακριὰ καὶ τὰ κάτασπρα;»

— «Ναί. Ὁ ἄλλος ἦταν ὁ πατέρας μου, ὁ Νικόστρατος.»

— «Τοῦ μοιάζεις. Εἰσαι πολὺ εὐτυχημένος ποῦ

ἔχεις καὶ τοὺς δύο! Ἄ, πόσο σὲ ζηλεύω! Ἐγὼ δὲν ἔχω κανένα».

«Εὖγε σου. Πάρε αὐτὸ τὸ φυλαχτὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ κρέμασέ το
στὸ λαιμό σου» (σ. 85).

— «Κανένα:» ρώτησα μὲ λύπη.

— «Κανένα!» μού ἀποκρίθηκε.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

— « Καὶ ποῦ μένεις; » τὸν ἐρώτησα δειλὰ.

— « Στὸν κηδεμόνα μου. Αὐτὸς ὅμως εἶναι ἀνθρωπος πολὺ σκληρὸς· εἶναι καὶ φιλάργυρος. Δὲ βλέπω τῇ στιγμῇ νὰ μεγαλώσω, νὰ φύγω μακριά. Θὰ γίνω ναυτικός... »

Ἔτσι συνομιλώντας φτάσαμε χωρὶς νὰ τὸ καταλάβωμε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου.

Σιγὰ σιγὰ ἐνιωθα μέσα μου συμπάθεια γιὰ τὸ ὄρφανὸ ἐκεῖνο παιδί, τ' ὀλομόναχο στὸν κόσμον, καὶ πρὶν νὰ χωριστοῦμε τοῦ εἶπα:

« Θεαγένη, θέλεις νὰ εἶμαστε, φίλοι; Θὰ σὲ ἀγαπῶ σὰν ἀδερφό ».

— « Μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά· καὶ ἐγὼ ἓνα φίλο σὰν ἐσένα γυρεύω ».

Σφίξαμε τότε τὰ χέρια μας καὶ χωριστήκαμε.

§ 19. Στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης.

Μπῆκα χαρούμενος στὸ σπίτι μας καὶ πῆγα ἴσια στὴν καμαρούλα μου. Ἐπλυνα τὰ χέρια μου καὶ τὸ πρόσωπό μου. Χτενίστηκα, ξεσκόνισα τὰ φορέματά μου καὶ ἐτοιμάστηκα νὰ παρουσιαστῶ ὅπως πρέπει στὴν Κλεώνη καὶ τῇ Νικομάχῃ. Ποτὲ ἢ μητέρα μου δὲ μ' ἄφινε νὰ παρουσιαστῶ μπροστὰ τῆς λερωμένος ἢ μὲ φορέματα σκοτισμένα.

Ἐκείνην τῇ στιγμῇ εἶδα τὴν Κλεώνη, ποῦ πῆγαινε στὸ πηγάδι μὲ τὴ στάμνα νὰ τῇ γεμίσει. Μοῦ φάνηκε τόσο ἀδύνατη, ποῦ τῇ λυπήθηκα. Τρέχω ἀμέσως, παίρνω τὴ στάμνα ἀπὸ τὸ χέρι τῆς καὶ τῆς λέω:

« Στάσου, κυρούλα. Εἶσαι ἀδύνατη καὶ δὲν μπορείς νὰ σηκώσης τόσο βᾶρος ».

Τὴ γέμισα καὶ τὴν πῆγα μόνος μου στὸ μαγειρείο.
Ἐκείνη συγκινήθηκε μὲ τὴ χάρη ποὺ τῆς ἔκαμα καὶ
μοῦ εἶπε:

« Παιδί μου, νάχης τὴν εὐχή μου. Οἱ θεοὶ ἄς σοῦ
δώσουν ὅλα τὰ καλά, γιατί τιμᾶς τὰ γερατεία ».

Δὲν ἔφυγα ἀμέσως ἀπὸ τὸ μαγειρείο ἔμεινα καὶ τὴ
βοήθησα νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ φαγί.

Ὅταν τὰ ἐτοίμασε ὅλα, μοῦ λέει εὐχαριστημένη:

« Καὶ τώρα, ἀγόρι μου, εἶναι ὥρα νὰ φάμε. Φώναξε
τὴν ἐγγονή μου ».

Μπαίνω στὸ ἐργαστήρι σιγὰ σιγὰ καὶ χωρὶς νὰ μὲ
καταλάβῃ ἐκείνη. Ἦταν γονατισμένη ἐμπρὸς σ' ἓνα
μαρμαρένιο ἄγαλμα καὶ τὸ χρωμάτιζε.

« Νικομάχη, τῆς λέω, ἢ γιατί σου μ' ἔστειλε νὰ σέ
φωνάξω. Τὸ φαγητὸ εἶναι ἕτοιμο ».

— « Ἀπὸ τώρα! » εἶπε. « Ἐγὼ νόμιζα πὼς ἦταν
πολὺ νωρὶς ἀκόμη ».

— « Μὰ δὲν πεινᾶς λοιπόν; » τὴ ρώτησα.

— « Ἄμα ἔχω πολλή ἐργασία, ξεχνῶ πολλές
φορὲς τὸ φαγητό ».

Πήγαμε τότε μαζὶ καὶ καθίσαμε μὲ τὴ γιαγιά τῆς
στὸ τραπέζι.

§ 20. Τὸ γλύκισμα.

Ὅταν ἀποφάγαμε, ἡ κυρὰ Κλεώνη μὲ ρώτησε:

« Ἔ! Πὼς πέρασες σήμερα στὸ σχολεῖο; »

— « Πολὺ καλά » τῆς εἶπα καὶ τῆς διηγῆθηκα ὅσα
εἶχαν γίνει.

Οἱ δύο γυναῖκες χάρηκαν πολὺ.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Σὲ λίγο ἡ Νικομάχη λέει στὴ γιαγιά της :

« Γιαγιά, πρέπει νὰ γιορτάσωμε τὴν ἡμέρα τῆ σημερινή, πὸ ἄρχισε ὁ Ἀριστογένης νὰ πηγαίνει στὸ σχολεῖο. Μὲ τὰ καλὰ πὸ μᾶς ἔστειλε ἡ μητέρα του, θὰ φτιάσω ἓνα γλυκὸ πολὺ πολὺ ὁμορφο ».

— « Ἐέρεις νὰ φτιάνης ὠραῖα γλυκὰ σὰν τῆ μητέρα μου ; »

— « Θὰ ἰδοῦμε » εἶπε· « πῆγαινε νὰ μοῦ φέρης τὸ σακούλι μὲ τὸ ἀλεύρι, πὸ εἶναι μέσα στὸ κοφίνι. Ὑστερα φέρε μου τὰ δοχεῖα μὲ τὸ βούτυρο καὶ τὸ μέλι. Ἐγὼν θὰ πάω στὸ κοτέτσι νὰ πάρω τ' αὐγά πὸ γέννησαν αἰκότες σήμερα ».

Ἐτρεῖα μὲ χαρὰ κι ἔφερα ὅλα ὅσα μοῦ εἶπε. Καὶ ἐκείνη εἶχε φέρει ὀχτὼ φρέσκα αὐγά, ζεστὰ ἀκόμη.

Ἡ Νικομάχη ἔβαλε μέσα σ' ἓνα σκαφίδι ὅσο ἀλεύρι χρειαζόταν γιὰ τὸ γλύκισμα, καὶ τὸ ζύμωσε μὲ γάλα, αὐγά καὶ βούτυρο· ἔβαλε μέσα ὕστερα διάφορα μυρωδικὰ καὶ μύγδαλα κοπανισμένα.

§ 21. Ἕνα παράξενο ζῶο.

Ἐκεῖ πὸ εἶχα τὸ νοῦ μου στὸ γλύκισμα, ἀνοίγει σιγὰ σιγὰ ἡ πόρτα καὶ μπαίνει ἓνα ζῶο πὸ τὸ ἔδλεπα πρώτη φορά. Τὰ βήματά του καθόλου δὲν ἀκούστηκαν.

Ἦταν κατάμαυρο, μὲ τρίχες πυκνὲς πὸ γυάλιζαν. Πῆγε κοντὰ στὴ Νικομάχη καὶ τριβόταν στὰ φορέματά της. Σήκωσε τὴν οὐρά του καὶ νιαούριζε χαϊδευτικά. Φαινόταν εὐχαριστημένο.

« Τί ζῶο εἶναι αὐτό ; » εἶπα στὴ Νικομάχη μὲ ἀπορία.

— « Πώς; δὲν τὸ ξέρεις; Εἶναι γάτος » μού εἶπε γελώντας.

— « Γάτος! πρώτη φορά βλέπω τέτοιο ζῶο. Ποιὸς σὰς τὸ ἔφερε κι ἀπὸ ποῦ; »

— « Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τὸ ἔφερε ὁ πατέρας μου ὅταν ζοῦσε » εἶπε ἡ Νικομάχη.

» Ὁ πατέρας μου βγήκε ἀπὸ τὸ πλοῖο στὸν Πειραιᾶ κι ἀνέβηκε στὴν Ἀθήνα κρατώντας τὸ γάτο. Οἱ ἄνθρωποι στέκονταν στὸ δρόμο ἢ ἔβγαιναν στὶς πόρτες νὰ ἰδοῦν τὸ παράξενο ζῶο ».

— « Ὁρατο ζῶο! » εἶπα. « Τί ὁμορφο πού εἶναι τὸ καταστρόγγυλο κεφάλι του! »

— « Γιὰ δὲς καὶ τὰ χρυσοπράσινα μάτια του » μού εἶπε ἡ Νικομάχη. « Τώρα στὸν ἥλιο ἡ κόρη τους εἶναι λεπτὴ εἰς κλωστή· τὴ νύχτα ὅμως γίνεται ὀλοστρόγγυλη καὶ μεγάλη· καὶ στὸ σκοτάδι τὰ μάτια τοῦ γάτου μοιάζουν μὲ ἀναιμιμένα κάρβουνα ».

— « Τί μαλακὸ δέρμα πού ἔχει! » εἶπα χαϊδεύοντάς τον.

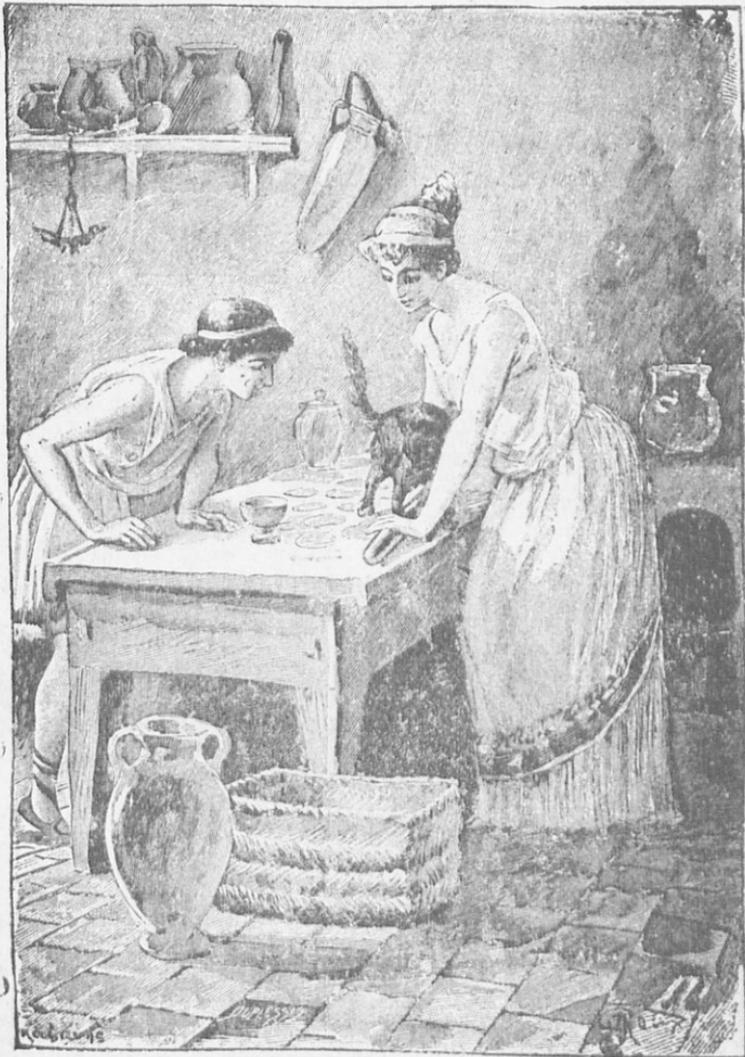
— « Ναί, καὶ τί ἀπαλὸ τρίχωμα σὰ μεταξωτό· γι' αὐτὸ τὸ κατάμαυρο τρίχωμά του τὸν ἐβγάλαμε Μαῦρο. »

Ὁ γάτος ἐκείνη τῇ στιγμῇ πήδησε μὲ πολλὴ χάρη ἀπάνω στὸ τραπέζι. Περπατοῦσε μὲ προσοχὴ ἀνάμεσα στὰ γλυκὰ χωρὶς νὰ τὰ πειράζη· στὸ ἕνα ὅμως πάτησε τὸ πόδι του.

« Πάρε τον, κατέβασέ τον! » φώναξε μὲ θυμὸ, μὰ καὶ μὲ γέλια ἡ Νικομάχη· καὶ μὲ τὸ χέρι της τὸν ἐσπρωχνε νὰ φύγη ἀπὸ καὶ.

Ὁ γάτος νόμισε πὼς ἡ κυρία του τὸ ἔκανε αὐτὸ
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

για να παίξει μαζί του, και άρχισε να τρίβει το κεφάλι του στο χέρι της γιαουρίζοντας πάλι.

« Τι ζώο είναι αυτό : είπα στη Νικομάχη με άπορία (σελ. 43).

« Πάρε τον, Ἀριστογέννη. Δέν πιστεύω να τὸν φοβάσαι ».

— «Όχι!» είπα κι άρπαξα με δύναμη τὸ γάτο
για νὰ τὸν βάλω καταγής. Τὸν εἶχα σφίξει, φαίνεται,
πολὺ καὶ δυσανεστήθηκε· γι' αὐτὸ μοῦ ξέφυγε καὶ πήδη-
σε στὸν ὄμο μου.

Πηδώντας ὅμως με γρατσούνισε κι ἔνωσα στὸ
λαιμό μου ἓνα δυνατὸ πόνο.

«Τί νύχια!» εἶπα τριβοντας τὸ πονεμένο μέρος.

— «Νύχια φοβερά, μυτερά, γυριστὰ σὰν ἀγκίστρι,
κοφτερά» εἶπε ἡ Νικομάχη. «Μὰ τὰ φυλάει κρυμμένα.
Όταν περπατῆ, τὰ ἔχει συμμαζεμένα· καὶ μόνο ἅμα
θυμῶση, ἅμα θέλει νὰ ξεσκίση κάτι, τὰ προβάλλει,
ὅπως τώρα ποὺ θύμωσε μαζί σου».

Φοβήθηκε ἡ Νικομάχη, μήπως καὶ τῆς τὸν δείρω,
καὶ ἄρχισε νὰ μοῦ λήη πολλὰ γι' αὐτόν.

«Ἀγαπῶ καὶ ἐγὼ τὰ ζῶα, εἶπα, μὰ κοίταξε
ἐκεῖνο τὸ γλύκισμα. Φαίνονται ἀκόμη τὰ σημάδια ἀπὸ
τὰ πόδια του».

— «Τὸ διάλεξε, φαίνεται, γιὰ τὸν ἑαυτό του».

— «Τρώει γλυκά;» ρώτησα.

«Βέβαια. Τρελαίνεται ὅμως γιὰ τὸ γάλα καὶ πιὸ
πολὺ γιὰ ψάρια».

— «Τὰ θέλει ψημένα;»

— «Ψημένα καὶ ἄψητα, με τὴν ἴδια ὄρεξη τὰ τρώει».

Ὁ γάτος καθόταν τώρα ἤσυχος σὲ μιὰ γωνιά ποὺ
τὴ φωτίζε ὁ ἥλιος.

«Ἀγαπᾷ τὴ ζέστη» μοῦ εἶπε ἡ Νικομάχη. «Ξα-
πλώνεται στὸν ἥλιο, καὶ τὸ χειμῶνα κοντὰ στὴ φωτιά.
Δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρει τὸ κρύο».

Ὁ γάτος, ἐκεῖ ποὺ ἦταν ξαπλωμένος, ἀνασηκώθηκε

ἐλαφρὰ καὶ ἄρχισε νὰ γλύφη τὸ πόδι του μὲ τὴν τριανταφυλλένια γλῶσσα του, καὶ μὲ τὸ βρεγμένο πόδι ἔπλενε τὰ αὐτιά του.

«Γιὰ κοίταξέ τον, πῶς καθαρίζεται» εἶπε γελώντας ἡ Νικομάχη.

Ἔκαμα νὰ τὸν πλησιάσω καὶ νὰ τὸν χαϊδέψω· μὰ ὁ Μαῦρος ἔφυγε. Πῆγε στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς κάμαρας καὶ ξαπλώθηκε. Πῆγα κι ἐκεῖ, ἀλλὰ πάλι ἔφυγε.

«Ὁ Μαῦρος σου δὲ μὲ ἀγαπᾷ» εἶπα.

— «Ἴσως, μοῦ ἀποκρίθηκε ἡ Νικομάχη, στὸ χέρ σου εἶναι ὅμως νὰ τὸν κάμης φίλο. Προσπάθησε. Μάθε ὅμως πῶς ἡ γάτα δὲν ἀγαπᾷ πιστὰ ὅπως ὁ σκύλος. Γι' αὐτὸ λένε πῶς ἡ γάτα γνωρίζει σπίτι καὶ ὄχι νοικοκύρη.

» Ἡ γάτα μόνο γιὰ τὸν ἑαυτὸ της φροντίζει. Καμιὰ δουλειὰ δὲν κάνει γιὰ νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἀφέντη της. Καὶ ποντικούς ποὺ πιάνει, δὲν τὸ κάνει γιὰ τὸν ἀφεντικό της, ἀλλὰ γιατί τοὺς βρίσκει ὀρεχτικούς.

» Καὶ τώρα, Ἀριστογέννη, ἄς ἀφήσωμε τὸ γάτο καὶ ἄς κοιτάξωμε τὰ γλυκίσματα. Νάτα, εἶναι ἔτοιμα. Δὲ μένει τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ ψήσιμο... Μὰ ἀλήθεια, πότε θὰ μελετήσης;»

— «Τὸ βράδυ» ἀποκρίθηκα· «τώρα ἔχω γυμναστική, καὶ εἶναι ὥρα νὰ πάω στὴν παλαίστρα».

§ 22. Στὴν παλαίστρα.

Σὲ λίγο ἔφτασα στὴν παλαίστρα τοῦ Ταυρέα.

Ἡ παλαίστρα ἦταν ἓνα μεγάλο γυμναστήριο μὲ δέντρα ὀλόγυρα καὶ στολισμένη μὲ πολλὰ ἀγάλματα.

Ἐνὰ πλατὺ χοντρόπανο τεντωμένο ψηλὰ δὲν ἄφηνε τις ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου νὰ πέφτουν μέσα.

Μόλις μὲ εἶδε ὁ Θεαγένης ποὺ ἦταν ἐκεῖ, ἤρθε κοντά μου καὶ μοῦ λέει:

« Πᾶμε στὸ γυμναστή μας νὰ σὲ συστήσω ».

Ὁ γυμναστής ἦταν ἄντρας ψηλός, μὲ πρόσωπο αὐστηρὸ καὶ μακριὰ γενειάδα. Φοροῦσε κόκκινο φόρεμα καὶ εἶχε στὸ χέρι μακρὸ ραβδί.

« Χαῖρε » εἶπε ὁ Θεαγένης προσκλίνοντας ἐμπρὸς στὸ γυμναστή. « Νὰ ἕνας νέος μαθητὴς σου. Ἔρχεται ἀπὸ τὸ χωριό του ».

Ὁ Ταυρέας μὲ κοίταξε μὲ σοβαρὸ βλέμμα· εἶδε τὸ ροδοκόκκινο χρῶμα τοῦ προσώπου μου ποὺ ἔδειχνε υἱεὶα, καὶ μοῦ εἶπε νὰ γδυθῶ.

Πῆγα ἀμέσως σ' ἓνα χωριστὸ μέρος ποὺ γδύνονται τὰ παιδιὰ καὶ κρεμοῦσαν τὰ φορέματά τους, καὶ βγήκα ἐλόγυμνος.

Τώρα ὁ Ταυρέας μὲ κοίταξε καλύτερα καὶ φαίνεται πὼς ἔμεινε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ σῶμα μου.

« Πόσων χρονῶν εἶσαι; » μὲ ρώτησε.

— « Δώδεκα ».

— « Τὸ σῶμα σου εἶναι ἀνάλογο μὲ τὴν ἡλικία σου· εἶναι γερὸ καὶ δυνατὸ. Στὸ χωριό σου τί γυμνάσια ἔκανες; »

— « Ἐρριχνα τὸ λιθάρι, πηδοῦσα, ἔτρεχα ».

— « Καὶ στὸ κοντάρι » ρώτησε ὁ γυμναστής.

— « Ἀπὸ κοντάρι δὲν ξέρω τίποτε. Δὲν ἔρριξα ποτέ μου ».

— « Τὸ δίσκο; »

— « Οὔτε δίσκο δὲν ἔχω ρίξει »

— « Δὲν πειράζει, παιδί μου, σιγά σιγά θὰ μάθης ».

•Ο Ταυρέας μὲ κοιτάζει μὲ σοβαρὸ βλέμμα (σ., 48).

« Ἔλα ἔμπρός, Θεαγένη· ἐσύ ποῦ εἶσαι προχωρημένος σ' αὐτὰ τὰ γυμνάσματα, δῶσε τὰ πρῶτα
Στὰ Παλιὰ Χρόνια, ἔκδ. 5

4

μαθήματα στον . . . Πώς σὲ λένε, μικρέ »

— « Ἀριστογέννη ».

— « Στὸν Ἀριστογέννη ».

— « Ἐίμαστε μαζί στὸ σχολεῖο τοῦ Κρατίνου, εἶπε ὁ Θεαγένης, κι εἴμαστε φίλοι ».

— « Καλά. Δῶσε λοιπὸν τὰ πρώτα μαθήματα στὸ φίλο σου. Σοῦ τὸν ἐμπιστεύομαι ».

Ὁ Θεαγένης μὲ ὠδήγησε στὸ μέρος ποὺ μικρὰ παιδιὰ ἄλειθαν μὲ λάδι τὰ σώματα τῶν παλαιστῶν.

Στὸν τοίχο ἦταν στὴ σειρά βρύσες μὲ νερὸ ζεστὸ ἢ κρύο, ποὺ ἔτρεχε σὲ μαρμαρένιες γούρνες. Παιδιὰ στὴν ἡλικία μου καὶ λίγο μεγαλύτερα λούζονταν ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὰ πόδια. Μικροὶ ὑπηρέτες πῆγαιναν τρέχοντας στὸ ἀποδυτήριο κι ἔφεραν τὰ φορέματά τους.

Πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ μου ἔβλεπα ἐκεῖνο τὸ θέαμα. Σ' αὐτὸ εἶχα ὅλη μου τὴν προσοχὴ καὶ δὲν κατάλαβα πὼς μὲ ἄλειψαν κι ἐμένα.

Σὲ λίγο γυαλιστεροὶ ἀπὸ τὸ λάδι καὶ οἱ δύο μας πῆγαμε ἴσια στὴν κούστρα. Ἦταν στρωμένη μὲ ἄμμο πολὺ λεπτή. Ἐνας ὑπηρέτης ἔχυσε νερὸ ἐπάνω στὸν ἄμμο κι ἔγινε παχιά λάσπη. Ἐκεῖ ἦταν ὁ Ταυρέας καὶ μᾶς περίμενε.

Πῆραμε τὴ στάση ποὺ ἔπρεπε γιὰ νὰ παλέψω-
με. Ἀπλώσαμε πρώτα τὰ δεξιὰ χέρια μας, ἀμέσως
σφίξαμε καὶ τ' ἀριστερά, κι ὁ καθένας μας ἔβαζε τὰ
δυνατά του νὰ ρίξει τὸν ἄλλο χάμω.

Ἀφοῦ στριφογυρίσαμε πολλές φορές καὶ σκουνηθή-
καμε, πιαστήκαμε καὶ ἀπολυθήκαμε, στὸ τέλος κυ-
λιστήκαμε στὸ βρεμένον ἄμμο. Μὰ ὁ Θεαγένης μὲ τὸ

σῶμα του τὸ ἀλειμμένο λάδι γλιστροῦσε μέσ' ἀπὸ τὰ χέρια σὰ νὰ ἦταν χέλι.

Θέλω νὰ τὸν νικήσω. Ὁ φίλος μου ὅμως εἶναι δυνατώτερος καὶ πῶς γυμνασμένος καὶ μὲ ρίχνει.

«Κυλίσου τώρα στὸν ἄμμο» τοῦ λέει ὁ Θεαγένης.

«Ὅταν ξεραθῆ στὸ δέριμα ἀπάνω, φράζει τοὺς πόρους καὶ μᾶς φυλάγει ἀπὸ τὰ κρυολογήματα. Δὲν εἶναι ἀκόμη ὥρα γιὰ πλύσιμο».

«Ὁ δίσκος τώρα!» φωνάζει ὁ Ταυρέας, καὶ ἕνας

δὴ πηρέτης φέρνει στὴ στιγμή ἕνα δίσκο.

Ἦταν χάλκινος, πῶς λεπτός στις ἄκρες, πῶς χοντρός στὴ μέση, βαρὺς, γυαλιστερός· καὶ τόσο πολὺ γλιστροῦσε, πὺ μὴλις τὸν κρατοῦσα στὰ χέρια μου.

Πρῶτος τὸν πῆρε ὁ Κλεισθένης. Λυγίζει τὸ σῶμα του μὲ χάρη καὶ μὲ μιὰ ὁμορφὴ κίνηση τὸν πετᾷ.

Ὁ δίσκος βούιξε στὸν ἀέρα, ἔκαμε μιὰ καμπύλη κι ἔπειτα ἔπεσε στὴ μέση τῆς κονίστρας. Ἄ-

μέσως ἔβαλαν σημάδι στὸ μέρος ποὺ ἔπεσε.

Τώρα είναι ή σειρά τού Θεαγένη. Πήρε τὸ δίσκο καὶ τὸν ἔρριξε.

Ὁ δίσκος σκίζοντας μὲ δύναμη τὸν ἀέρα πέφτει μακρύτερα ἀπὸ τὸ σημάδι τού Κλεισθένη.

Ὁρμᾶ τότε ὁ Λυκίδας πού φοροῦσε ἀκόμη τὸ μαῦρο χοντρὸ χιτῶνα του καὶ τὰ κόκκινα σπαρτιατικά του πέδιλα· ἀρπάζει τὸν δίσκο καὶ τὸν ρίχνει. Ὁ δίσκος πέφτει ἀνάμεσα στὰ δύο σημάδια.

«Εἶμαι ντυμένος καὶ γι' αὐτὸ ἔμεινα πίσω» λέει μὲ ὑπερηφάνεια τὸ σπαρτιατόπουλο.

— «Καὶ ποῖος σ' ἐμπόδισε νὰ γδυθῆς;» τοῦ λέει ὁ γυμναστής. «Πήγαινε γδύσου κι ἔλα νὰ ξαναρίξῃς».

Ἡ δισκοβολία βάσταξε ἀρκετὴ ὥρα. Στὸ τέλος νικητὴς ἔμεινε ὁ Θεαγένης.

Ἔστερα πήδησα κι ἐγὼ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους κι ἔρριξα καὶ τὸ λιθάρι. Τοὺς πέρασα ὅλους καὶ στὰ δύο γυμνάσματα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Κλεισθένη καὶ τὸ Θεαγένη.

«Καὶ τώρα ὅλοι τὰ κοντάρια σας στὸ χέρι» πρόσταξε ὁ Ταυρέας.

«Ἐσύ, Ἀριστογένη, νὰ κοιτάξῃς μονάχα! Δὲν εἶναι ἀκόμη καιρὸς νὰ γυμναστῆς καὶ σὺ σ' αὐτὸ τὸ γύμνασμα».

Ὁ Λυκίδας ρίχνει καὶ ξαναρίχνει τὸ κοντάρι, ὥσπου κατορθώνει νὰ τὸ μπήξῃ μέσα στὸν κύκλο τού σημαδιοῦ, ὄχι ὅμως καὶ στὸ κέντρο.

Ὁ Κλεισθένης δοκιμάζει ἄθελα καὶ χωρὶς ὄρεξη, καὶ τὸ κοντάρι του πέφτει πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ σημάδι.

«Ντροπὴ σου!» τοῦ λέει ὁ γυμναστής. «Ἐσύ πού ἔχεις μάτι αὐτοῦ!»

Ὁ Λυκίδας γελά περιπαιχτικά. Τότε ὁ Κλεισθέ-

νης ἀφήνει τὴν ἀδιαφορία του, ξαναπέρνει τὸ κοντάρι καὶ τὸ ρίχνει μονομᾶς μέσα στὸν κύκλο τοῦ σημαδιού.

Ἔσπερα ἔρχεται ἡ σειρά τοῦ Θεαγένη. Ἄμέσως τὸ ρίχνει στὸν κύκλο καὶ τὴν τρίτη φορά τὸ κοντάρι χτυπᾷ στὸ κέντρο.

«Εὐγε, Θεαγένη» τοῦ λέει εὐχαριστημένος ὁ Ταυρέας. «Θὰ γίνης καλὸς στρατιώτης, Μὴν ξεχνᾶτε, παιδιά, πὼς αὐτὸ τὸ γύμνασμα ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία γιὰ σᾶς. Μὲ τὸ ρίξιμο τοῦ κονταριοῦ δὲν κάνετε μονάχα γυμναστική· ἀλλὰ ἐτοιμάζεστε νὰ ὑπηρετήσετε τὴν πατρίδα. Ὅποιος ἀπὸ σᾶς μάθῃ νὰ ρίχνῃ πιὸ ἴσια τὸ κοντάρι στὴν παλαιστρα, αὐτὸς θὰ φέρῃ τὴ μεγαλύτερη καταστροφή στὸς ἐχθροὺς τῆς πατρίδας. Μάτι πού βλέπει μακριά, χέρι δυνατὸ καὶ στερεό, καλὸ σημάδεμα, αὐτὰ γυρεύει ἡ πατρίδα ἀπὸ τὰ παιδιά της.

Ρίχνουν καὶ ἄλλοι τὸ κοντάρι καὶ στὸ τέλος νικητῆς ἔμεινε ὁ Ἀρχίας ὁ Θηβαῖος πού ἔμπηξε τὴ σιδερένια μύτη τοῦ κονταριοῦ μέσα στὸ κέντρο. Τότε ὅλοι ἐτοιμάστηκαν νὰ φύγουν.

«Καὶ τὸ τρέξιμο;» εἶπα. «Τὸ ξέχασε ὁ γυμναστής;»

— «Θὰ τρέξουμε στὸ Στάδιο» μοῦ λέει ὁ Θεαγένης.

«Ἐδῶ τὸ γυμναστήριο εἶναι στενόχωρο».

Πήγαμε τότε καὶ πλυθήκαμε μὲ χλιαρὸ νερὸ καὶ ἔσπερα μὲ κρύο! Εὐσαμε μὲ τὴν ξύστρα τὸ λάδι, τὸν ἰδρώτα καὶ τὴ λάσπη ἀπὸ τὸ κορμί μας, ντυθήκαμε γρήγορα γρήγορα καὶ ξεκινήσαμε γιὰ τὸ Στάδιο.

23. Στὸ Στάδιο.

Τὸ Στάδιο ἦταν στὸ ἄλλο μέρος τῆς Ἀθήνας. Τὸ λένε Στάδιο, γιὰτὶ τὸ μᾶκρος του εἶναι ἓνα στάδιο*.

* Ἐνα σταδιο τῶν ἀρχαίων εἶναι 185 μέτρα δικὰ μας.

μέρος πού γίνονταν οί ἀγῶνες εἶναι στρωμένο μὲ ψιλό-
ἄμμο.

Στὸ Στάδιο βρήκαμε τὰ παιδιὰ ἀπὸ μίαν ἄλλη
παλαίστρα, πού μᾶς περίμεναν. Ρίξαμε κλήρους γιὰ νὰ
δοῦμε πὺδ παιδί ἀπὸ τὴ μιὰ παλαίστρα καὶ πὺδ ἀπὸ
τὴν ἄλλη θὰ παραβγοῦν στὸ τρέξιμο.

Ἄπὸ τὴ συντροφιά μας ὁ κλῆρος ἔπεσε σ' ἐμένα·
ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ κλῆρος ἔπεσε σ' ἓνα παιδί ἀπὸ τὴν
Ἥλιδα. Ἦταν χοντροκαμωμένο καὶ δὲ φαινόταν πολὺ
ἔξυπνο.

Ἄφου σταθήκαμε στὴ σειρά, ὁ γυμναστής φώναξε :

« Ἐνα!... δύο!... τρία!... »

Ὁρμήσαμε καὶ οἱ δύο σὰν ἀστραπή. Στὸ δεύτερο
γύρο προσπέρασα τὸν ἀντίπαλό μου.

Σὲ λίγο ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ γυμναστή :

« Νικητὴς ὁ Ἀριστογένης τοῦ Νικοστράτου ».

24. Τὰ Ἀνθεστήρια.

Ἦρθε ὁ μῆνας πού τὸν λέμε Ἀνθεστηριῶνα.

Αὐτὸν τὸν μῆνα στὴν Ἀθήνα γιορτάζουν τ' Ἀνθε-
στήρια.

Μὲ τ' Ἀνθεστήρια χαιρετοῦμε τὴν ἀνοιξὴ πού ξανα-
γυρίζει καὶ τὴν ἀνθισσὴ τῶν λουλουδιῶν.

Στὴν ἀρχὴ τῆς γιορτῆς πήγαμε κι ἐμεῖς στὴν παρέ-
λασὴ τῶν ἀμαξῶν, ὕστερα πήγαμε στὸ γενικὸ τραπέζι,
πού τὸ κάνει ἡπόλη μ' ἔξοδά της.

Ἐκεῖ ἔβλεπε κανεὶς νέους, γέροντες καὶ παιδιὰ. Καὶ
ὅλοι ἔτρωγαν καὶ διασκεδάζαν.

Φύγαμε κι ἐμεῖς μὲ μεγάλη ἄρεσιν. Κορσὶ δὲ βά-
ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ζαμε στο στόμα μας, ούτε εγώ ούτε ο Θεαγένης. Μά εκείνη την ημέρα βρέξαμε πρώτη φορά τὰ χείλη μας, γιατί έτσι ήταν ή συνήθεια.

Σηκωθήκαμε από τὸ τραπέζι χαρούμενοι για νὰ πάμε στο περίφημο πανηγύρι, πὸν γινόταν στο κέντρο τῆς Ἀθήνας. Ἀπὸ μακριὰ ἀκούονταν οἱ φωνές καὶ τὰ τραγούδια τῶν πανηγυριστῶν, τὰ τούμπανα καὶ τ' ἄλλα μουσικὰ ὄργανα.

Πουλοῦσαν ἐκεῖ ἄλογα, μουλάρια, χίγνες, κότες, κρασί, μέλι χαλιὰ περίφημα καὶ υφάσματα πολύτιμα. Ἀπὸ αὐτὰ φωνίζαν ἀδιάκοπα οἱ γυναῖκες για νὰ κάμουν γιορτινοὺς πέπλους. Τῇ μεγαλύτερῃ ὅμως πέραση εἶχαν τὰ πῆλια ἀγγεῖα, πὸν εἶχαν ἀπέξω ζωγραφιές. Ὅλος ὁ κόσμος ἐπαιρνε ἀπ' αὐτά.

Ἐτοια ἀγγεῖα πουλοῦσε πολλὰ καὶ ἡ Νικομάχη, γιατί ἤξερε καὶ ζωγράφιζε μὲ μεγάλη τέχνη σ' αὐτὰ λουλόδια, φύλλα ἀπὸ κισσό, πουλιά, πεταλοῦδες καὶ πολλὰ ἄλλα. Πολλοὶ τ' ἀγόραζαν καὶ τὰ ἔκαναν δῶρα στὰ αἰδιά τους.

Ἢ γιὰ τῆς Νικομάχης πῆγε πολὺ πρῶτὸν καὶ ἐπίασε θεῖη στή μέση τοῦ πανηγυριοῦ. Ἐστρωσε καταγῆς ἓνα μορφο χαλί, πὸν τῆς τὸ εἶχε φέρει ὁ γιὸς τῆς ἀπὸ τὰ ταξίδια του.

Ἢ Νικομάχη ἐκεῖ ἀπάνω ἀράδιασε μὲ τάξη τὰ ζωγραφυμένα ἀγγεῖα καὶ γύρισε στο σπίτι. Δὲν τὸ ἔβρισκε σωστόνὰ βρῖσκεται μέσα σὲ τὸσον κόσμο. Ἐμεινε λοιπὸν ἡ Κλινὴ μονάχη ἐκεῖ για τὸ πούλημα.

§ 25. Οἱ τρεῖς φίλοι διασκεδάζουν.

Τ' Ἀνθεστήρια εἶναι γιορτὴ τῶν παιδιῶν. Γυρνοῦν τοὺς ὅμιους μέσα σ' ἀνθοστολισμένα ἀμάξια παιδιὰ μι-

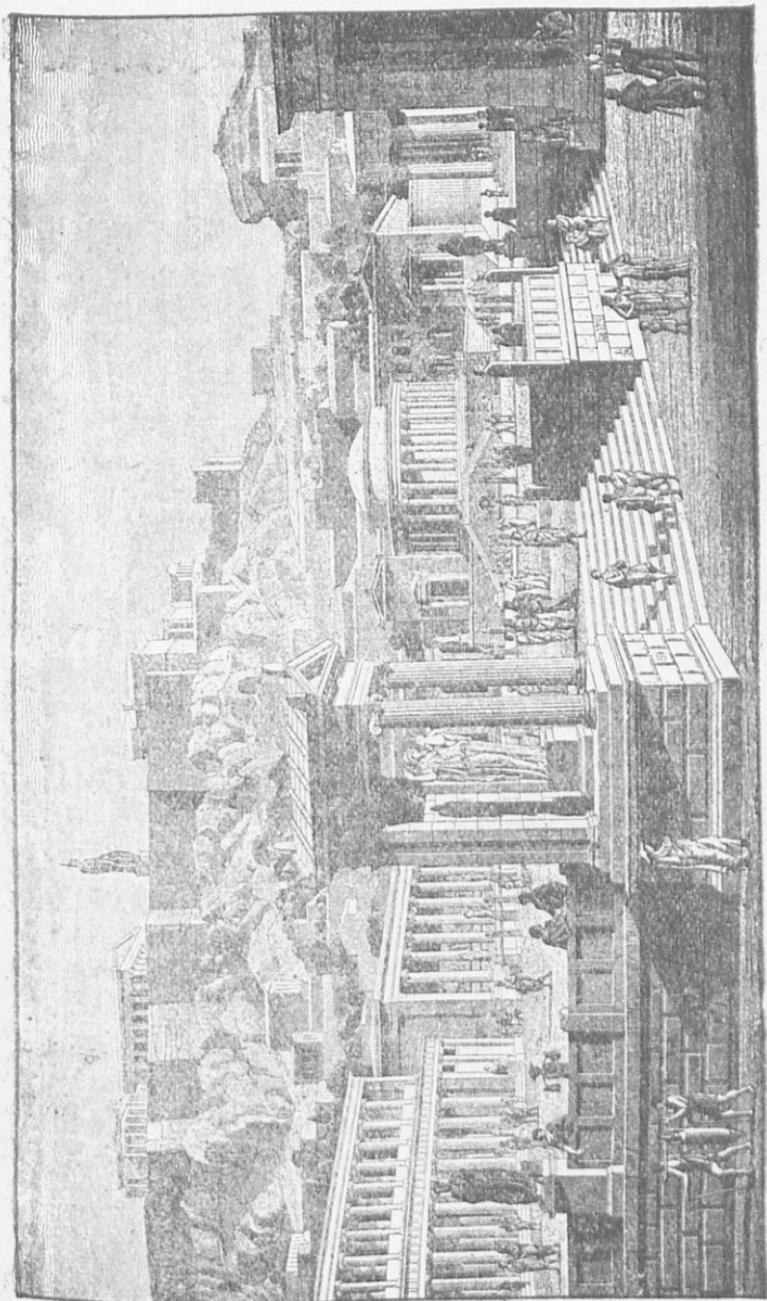
κρά και μεγάλα από τα μικρά, που τα κρατούσαν ανθο-
στεφανωμένα στην άγκυλιά τους οι μάνες, ή παραμά-

Ἡ Νικαράγη ἀράδιασε με τέξη τὰ ζογραφισμένα ἀγγεία (σ.ῖ).

νες τους, ὡς τὰ μεγάλα παιδιά, που διασκεδάῃ γε-
μάτα χαρά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἀθηναϊκὴ ἀγορὰ σὺν πάλαιά κρόνονα.

Στὸ πανηγύρι αὐτό, πού βαστᾶ τρεῖς μέρες, δὲ μαζεύονται στὴν Ἀθήνα μόνο ὅσοι κατοικοῦν στὰ περὶ-χωρα, πρὸς καὶ πολλοὶ ξένοι. Ζωέμποροι μὲ ἄλογα τῆς Θεσσαλίας καὶ μὲ μουλάρια, γαϊδούρια, πρόβατα καὶ βόδια. Πρακτικευτάδες καὶ χωρικοὶ μὲ κοπάδια, χῆνες, κότες κι ἄλλα πουλερικά.

Σὲ λίγο φτάσαμε στὸ πικρὸ ζωηρὸ μέρος τοῦ πανηγυριοῦ. Ὁ Θεαγένης, ντόπιος Ἀθηναῖος, εἶχε δεῖ ὅλα αὐτὰ ἑννέα καὶ δέκα φορές καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔδινε μεγάλη προσοχή. Σ' ἐμένα ὅμως, πού τὰ ἔβλεπα πρώτη φορά, μοῦ ἔκαναν ὅλα μεγάλη ἐντύπωση. Ἀδιάκοπα γύριζα τὸ κεφάλι μου δεξιὰ κι ἀριστερά. Ἦθελα νὰ εἶχα χίλια μάτια γιὰ νὰ βλέπω κι ἄλλα τόσα αὐτιά γιὰ ν' ἀκούω.

Ὅλη τὴν ἡμέρα ἐγὼ καὶ ὁ Θεαγένης γυρίζαμε ἐδῶ κι ἐκεῖ μὲ γέλια καὶ χαρὲς. Ὅλοι οἱ δρόμοι καὶ τὰ πεζοδρόμια ἦταν γεμάτα κόσμο. Ἀμάξια ἀνέβαιναν καὶ κατέβαιναν ἀδιάκοπα, μὲ παιδιὰ πού φώναζαν, γελούσαν καὶ χαλούσαν τὸν κόσμο. Μέσα στ' ἀμάξια διακρίναμε ἕνα πολὺ πλούσιο, πού τὸ τραβοῦσαν δυὸ ὠραῖα μαῦρα ἄλογα. Ἦταν τὸ ἀμάξι τοῦ Κλεισθένη.

Μόλις μᾶς εἶδε ὁ Κλεισθένης σταμάτησε τὸ ἀμάξι του καὶ μ' εὐχαρίστησε μὲ πῆρε ἀπάνω.

Τὸ ἀμάξι προχωροῦσε μὲ μεγάλη δυσκολία ἀπὸ τοὺς πολλοὺς πανηγυριῶτες. Ὅλοι εἶχαν στεφάνια στὰ κεφάλια τους καὶ φώναζαν, γελούσαν καὶ πειράζονταν ἀναμεταξύ τους μὲ λόγια ἀστεία κι ἔξυπνα.

Ἄμα φτάσαμε στὸ μέρος πού πουλοῦσε ἡ Κλεῶνη τ' ἀγγεῖα τῆς, κατέβηκε ὁ Κλεισθένης ἀπὸ τὸ ἀμάξι καὶ ἀγόρασε τέσσερα πέντε ἀγγεῖα. Εἶχε μάθει ἀπὸ μένα πόσο κοπιάζε ἡ καημένη ἡ Νικομάχη καὶ ἤθελε νὰ τ

Ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα τὴν περάσαμε μαζί οἱ τρεῖς· πολὺ εὐχάριστα. Ὅταν ἤρθε ἡ ὥρα νὰ χωριστοῦμε, μᾶς λέει ὁ Κλεισθένης :

« Δυὸ ἐσεῖς καὶ ἐγὼ τρεῖς. Σύμφωνοι ; »

— « Τί θὰ πῆ αὐτό ; » ρώτησε ὁ Θεαγένης.

« Δὲν τὸ κατάλαβες ; Σεῖς οἱ δυὸ εἰστε φίλοι ἀχωριστοί. Θέλω καὶ ἐγὼ νὰ γίνω φίλος σας ».

— « Μὲ μεγάλη μας εὐχαρίστηση » τοῦ ἀπάντησα ἐγὼ. « Μὰ καὶ μὲ μιὰ συμφωνία : νὰ μὴ μᾶς φέρνης ἐκεῖνον τὸ φίλο σου, τὸ Στρεψιάδη· δὲ μοῦ ἀρέσει. Ποτέ μου δὲν τὸν ἄκουσα νὰ πῆ λόγο καλὸ γιὰ συμμηθητή του ».

— « Ἔχετε δίκιο. Μὰ δὲν εἶναι φίλος μου » εἶπε ὁ Κλεισθένης. « Ἀκοῦστε νὰ σᾶς πῶ, γιὰτὶ τὸν παίρνω κάποτε μαζί μου.

» Ὁ πατέρας μου ὅπως ξέρετε, εἶναι πολὺ πλούσιος, καὶ οἱ πλούσιοι συνηθίζουν νὰ ἔχουν στὸ τραπέζι τους ἕναν ἄνθρωπο ἀστεῖο, πού νὰ τοὺς κἀνῃ νὰ γελοῦν καὶ νὰ διασκεδάζουν. Ἐναν τέτοιον ἔχομε κι ἐμεῖς, καὶ γιὸς του εἶναι ὁ Στρεψιάδης. Ἔ, ὅ,τι εἶναι ὁ πατέρας θὰ γίνῃ χωρὶς ἄλλο καὶ τὸ παιδί ! Τὸ μῆλο κάτω ἀπὸ τὴ μηλιά θὰ πέσῃ, πού λέει καὶ ἡ παροιμία. Ἄρχισε λοιπὸν ἀπὸ τώρα κι αὐτὸς νὰ μοῦ κἀνῃ κολακείες, γιὰ νὰ τρώῃ χάρισμα στὸ σπίτι μας. Ὁ πατέρας μου εἶναι ἄνθρωπος καλόκαρδος καὶ τὸν στέλνει στὸ σχολεῖο νὰ μορφωθῇ. Μὰ καθὼς βλέπω τοῦ κἀκου ! Κρίμα στὸν κόψο μας ! Δὲν εἶναι γιὰ προκοπή ».

— « Καθὼς τὸν κατάλαβα εἶναι καὶ πολὺ ζηλιάρης » εἶπε ὁ Θεαγένης. « Ἐπρεπε νὰ τὸν δῆτε τὴν ἡμέρα πού ὁ δάσκαλος ἐπαίνεσε τὸ φίλο μας τὸν Ἀριστογένη. Ἐ-

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

πρεπε νά ιδῆτε τὸ μάτι του! Εἶχε μέσα τέτοια ζήλεια καὶ τέτοια κακία!»

«Πολὺ γρήγορα θὰ φύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι μας γιὸς καὶ πατέρας» εἶπε ὁ Κλεισθένης.

— «Ὅχι! εἶπα ἐγώ. Ἄφηστε τους. Μπορεῖ καὶ νὰ διορθωθοῦν».

— «Μακάρι, μὰ δὲν τὸ πιστεύω· τοὺς ἔχει κι ὁ πατέρας βαρεθῆ».

Σφίξαμε καὶ οἱ τρεῖς τὰ χέρια μας μὲ πολλή ἀγάπη καὶ χωριστήκαμε.

Τὴν ἄλλη μέρα γιὰ νὰ γελάσωμε πῆγαμε νὰ ἰδοῦμε ἓνα περίεργο ἀγώνισμα. Οἱ πανηγυριῶτες ἔστεκαν στὴ σειρά κρατώντας ὁ καθένας ἓνα δοχεῖο γεμάτο καινούριο κρασί. Μόλις χτύπησε ἡ σάλπιγγα τὸ ρούφηξαν μονομαῶς χωρὶς νὰ πάρουν τὴν ἀναπνοή τους. Ἐκεῖνος ποὺ τὸ ἤπια πρῶτος, πῆρε βραβεῖο ἓνα ἀσκι κρασί.

Ἦστερα ὅλο τὸ πλῆθος μὲ στεφάνια στὸ κεφάλι κίνησε σιγὰ σιγὰ γιὰ τὸ ναὶ τοῦ Διονύσου. Ἔκαμε θυσία στὸ θεὸ κι ἄφησε γύρω στὸ βωμὸ ὅλα τὰ στεφάνια.

Ἡ τρίτη ἡμέρα τοῦ πανηγυριοῦ ἦταν γιὰ τοὺς πεθαμένους. Ὅλα τὰ σπίτια ἔβρασαν γιὰ τοὺς νεκροὺς διάφορα ὄσπρια καὶ ἄφησαν τὶς χύτρες στοὺς δρόμους. Πίστευαν πὼς τὴ νύχτα ἔρχονταν οἱ νεκροὶ καὶ τὰ ἔτρωγαν.

26. Μὲ καλοῦν στὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη.

Μιὰ μέρα ὁ Κλεισθένης μοῦ λέει: «Ἄριστογένη, πολὺ θὰ εὐχαριστηθῶ ἀν ἔρθης σπίτι μας».

Χάρηκα πολὺ γι' αὐτὸ τὸ κάλεσμα, μὰ δὲν εἶπα ἀμέσως ναί, γιὰτὶ θυμήθηκα μιὰ συμβουλή τοῦ παπποῦ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μου: « Ποτὲ νὰ μὴ δέχεσαι ἀπὸ κανένα χάρη ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ τοῦ τὴν ξεπληρώσης ».

Ἄν πῆγαινα στὸ σπίτι του, ἔπρεπε νὰ τὸν προσκαλέσω κι ἐγὼ στὸ δικό μας. Μὰ τάχα θὰ ἤθελαν οἱ δικοί μου νὰ φιλοξενήσουν στὸ φτωχικὸ σπίτι μας ἐκεῖνο τὸ ἀρχοντόπουλο;

« Ἐ λοιπόν, θάρρης; » μοῦ εἶπε ὁ Κλεισθένης βλέποντας πὼς δὲν ἔδινα ἀπόκριση.

Τότε τοῦ φανέρωσα τὴ σκέψη μου καὶ τοῦ εἶπα τὴν ἀλήθεια. Ὁ Κλεισθένης γέλασε μὲ τὴν καρδιά του.

« Καημένε Ἀριστογένει, τί εἶναι αὐτὰ ποὺ βάζεις μὲ τὸ νοῦ σου; Ταιριάζουν σὲ φίλους τέτοια πράματα; Ὅλα βλέπω, τὰ πολυκοσκινίζεις. Μὰ ἀφοῦ θέλεις νὰ ρωτήσης τὸν πατέρα σου, δὲ σ' ἐμποδίζω. Γράψε του πὼς σὲ κάλεσαν οἱ γονεῖς μου. Πολλὲς φορές μιλήσαμε στὸ σπίτι μας γιὰ σένα ».

Τὰ εὐγενικὰ λόγια τοῦ φίλου μου μ' εὐχαρίστησαν πολὺ. Ὁ Κλεισθένης ἦταν ἀπὸ τὰ παιδιὰ ποὺ τὰ συμπαθεῖ κανεὶς μόλις τὰ ἴδῃ, καὶ θέλει νὰ εἶναι φίλος τους. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ ἀγαπηθήκαμε καὶ οἱ τρεῖς μας σὰν ἀδέρφια.

Ἐγραφα στοὺς δικούς μου καὶ ἡ ἀπάντηση δὲν ἄργησε νὰ ἔρθῃ.

Ὁ πατέρας μοῦ ἔγραψε νὰ εὐχαριστήσω ἀπὸ μέρος του τὸ φίλο μου καὶ νὰ δεχτῶ τὴν πρόκληση· νὰ μὴ λησμονήσω ὅμως στίς διακοπὲς νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ ἔρθῃ μαζί μου στὸ σπίτι μας.

« Τὰ σταφύλια θὰ εἶναι ὄριμα τότε, μοῦ ἔγραψε, καὶ ἡ ἡσυχία τῆς ἐξοχῆς θὰ τοῦ ἀρέσῃ ὕστερα ἀπὸ τὴν πολυθόρυβη ζωὴ τῆς χώρας ».

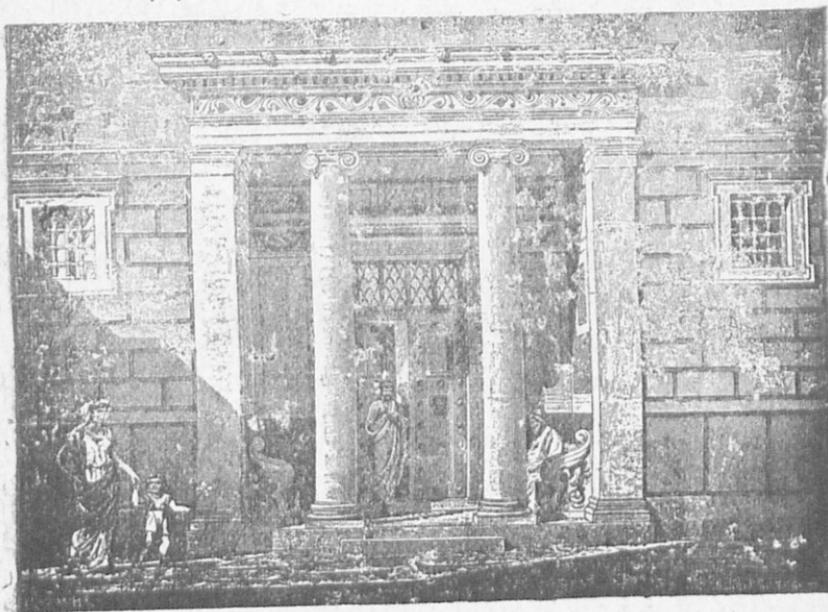
Ἔτρεξα μὲ χαρὰ κι ἔδειξα τὸ γράμμα στὸν Κλεισθένη.

Ὁ φίλος μου πολὺ εὐχαριστήθηκε καὶ μοῦ λέει χαμογελώντας: «Λοιπὸν αὖριο σὲ περιμένω».

§ 27. Τὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη.

Τὴν ἄλλη μέρα πῆγα στὸ σπίτι τοῦ φίλου μου.

Μιά φορὰ τὰσπίτια τῶν μεγάλων, τοῦ Μιλτιάδη, τοῦ

Τὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη.

Ἀριστείδη, τοῦ Θεμιστοκλή, ἦταν μικρά, χαμηλά καὶ μέσα χωρὶς πολυτέλεια. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ὅμως τοῦ νικήσαμε τοὺς Πέρσες, οἱ πλούσιοι ἄρχισαν νὰ χτίζουν ἀληθινὰ παλάτια. Ἀπ' ὅλα ὅμως αὐτὰ τὸ πιὸ ἄμορφο ἦταν τοῦ Λεωκράτη, τοῦ πατέρα τοῦ Κλεισθένη.

Ὁ Λεωκράτης ἦταν πολὺ πολὺ πλούσιος· καὶ ἦ

περιουσία του μέρα με την ημέρα μεγάλωνε, γιατί έπαιρνε μερίδιο από τα μεταλλεία του Λαυρείου.

Ἡ μητέρα του Κλεισθένη ήταν από τὸ μεγάλο γένος τοῦ Παισιστράτου. Ἄλλη γυναίκα στήν Ἀθήνα σάν αὐτή δὲν ἦταν. Τί ὀμορφιά, τί ἀνάστημα, τί εὐγένεια!

Ὁ Κλεισθένης ἔτρεξε καί με ὑποδέχτηκε με ἀδερφική ἀγάπη καί με ὠδήγησε στή μητέρα του.

§ 28. Πῶς με δέχτηκε ἡ μητέρα τοῦ Κλεισθένη.

Μόλις μπήκα στήν κάμαρά της, ἔμεινα με τὸ στόμα ἀνοιχτό. Ποτέ μου δὲν εἶχα ἰδεῖ τέτοια πλούτη. Δὲν ἤξερα παρά τὸ πατρικό μου σπίτι, πού εἶχε λίγα ἐπιπλα καί ἀπλά.

Ἡ μητέρα μου πάλι ἦταν γυναίκα τῆς δουλείας. Φρόντιζε μονάχα γιὰ τὸ νοικοκυριό της, γιὰ τὸν ἄντρα της καί τὰ παιδιά της. Γιὰ πολυτέλειες καί γιὰ στολίδια δὲ φρόντιζε καί πολύ.

Τὰ ἐπιπλα ἦταν καμωμένα ἀπὸ χρυσάφι κι ἐλεφαντοκόκαλο· τὰ ταβάνια καί οἱ τοῖχοι στολισμένοι με ὠραίες ζωγραφίες· χαλιὰ με χρώματα ἀρμονικὰ στόλιζαν τοὺς τοίχους καί τίς πόρτες. Στὸν τοῖχο ἦταν κρεμασμένη μιὰ ὀμορφη εἰκόνα τοῦ Κλεισθένη ζωγραφισμένη ἀπὸ μεγάλο ζωγράφο.

Ἡ μητέρα του με δέχτηκε με πολλή εὐγένεια καί καλοσύνη. Δὲ μοῦ φάνηκε γυναίκα ξιπασμένη γιὰ τὰ πλούτη της καί τὴν ὀμορφιά της. Μοῦ ἔδωσε νὰ καταλάβω πῶς πολλὰ καλὰ τῆς εἶπε ὁ γιός της γιὰ μένα καί πῶς με μεγάλη της εὐχαρίστηση θὰ μ' ἔδλεπε συχνὰ στὸ σπίτι της.

Τῆς μίλησα κι ἐγὼ με ἔλη μου τὴν καρδιά γιὰ

τὰ πολλὰ καὶ σπάνια προτερήματα τοῦ Κλεισθένη. Ἐκείνη εὐχαριστήθηκε ἀκόμη πῶς πολὺ μὲ τὰ καλὰ λόγια πού τῆς εἶπα γιὰ τὸ παιδί τῆς.

§ 29. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Λεωκράτη.

Ἐπειτα ὁ Κλεισθένης μὲ πῆγε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ πατέρα του, μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες στὴν Ἀθήνα.

«Ὁ πατέρας μου ἐδῶ περὰ τὶς περισσότερες ὥρες του» μού εἶπε ὁ Κλεισθένης.

«Ὅλα τὰ καλύτερα βιβλία ἐδῶ βρίσκονταν. Τίποτε δὲν ἔλειπε. Ἄλλα ἦταν γραμμένα ἀπάνω σὲ δέρματα ἀπὸ πρόβατα, ἀπὸ γίδια κι ἀπὸ ἄλλα ζῶα, καὶ ἄλλα ἀπάνω σὲ ὑφάσματα καὶ σὲ φλούδα ἀπὸ πάπυρο, τὸ φυτὸ ποὺ φυτρώνει στὸ Νεῖλο, τὸν ποταμὸ τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ Κλεισθένης ξεδίπλωσε πολλὰ βιβλία καὶ μού ἔδειξε τὴν Ὀδύσσεια τοῦ Ὀμήρου κι ἄλλα ποιήματα.

Ἀπ' ὅλα τὰ ὠραῖα πράγματα ὅσα στόλιζαν τὴ βιβλιοθήκη πῶς πολὺ μού ἄρεσε ἓνα ἀγαλματάκι τοῦ Ποσειδῶνα. Ὁ θεὸς ἦταν καθισμένος σ' ἓνα ἄλογο τῆς θάλασσας κρατώντας τὴν τρίαινά του. Ἡ κορμοστασιά του, τὸ πρόσωπό του, τὸ βλέμμα του, εἶχαν κάτι ξεχωριστό, ὑπερήφανο κι ὠραῖο.

«Ἄχ, τί ὁμορφο πού εἶναι!» εἶπα μὲ θαυμασμό.

— «Βλέπω πὼς κάτι καταλαβαίνεις» μού εἶπε ὁ Κλεισθένης. «Ἐέρεις ποιὸς τὸ ἔκαμε αὐτὸ τὸ ἀριστούργημα; Ὁ Φειδίας, ὁ μεγαλύτερος καλλιτέχνης τοῦ κόσμου.

»Τὸ εἶχε χαρίσει ὁ ἴδιος στὸν παππού μου. Τὰ πράσινα μάτια του εἶναι καμωμένα ἀπὸ δυὸ σμαράγδια ἢ τρίαινα ἀπὸ καθαρὸ μάλαμα, ὅπως καὶ τὸ στεφάνι πού φορεῖ στὸ κεφάλι.»

— « Καθὼς βλέπω δὲν εἶναι χρωματισμένο σὰν ἐκεῖ-
να ποὺ κάνει ἡ Νικομάχη » εἶπα στὸ φίλο μου.

Ἐκείνη τῇ στιγμή μπῆκε καὶ ὁ Στρεψιάδης στὴ
βιβλιοθήκη, καὶ μόλις ἄκουσε τί εἶπα, μού λέει μὲ τρόπο
ἀπότομο: « Ντροπή, καημένε, νὰ παραβάλῃς τέτοιο ἔργο
μ' ἐκείνες τὶς χοντροκοπιές ποὺ κάνει ἡ ἐγγονὴ τῆς σπι-
τονοικοκυρᾶ σου! Πῶς φαίνεσαι πῶς εἶσαι χωριάτης »

Ἡ μητέρα τοῦ Κλεισθένη ἦταν ἀπὸ τὸ μεγάλο γένος τοῦ Πεισι-
στράτου (σ. 61).

Ὁ Κλεισθένης θύμωσε· γύρισε καὶ τὸν κοίταξε μὲ
βλέμμα αὐστηρὸ κι ἐτοιμαζόταν κάτι νὰ τοῦ πῇ· μὰ
ἐξαφνα ἦρθε ἕνας ὑπηρέτης καὶ τοῦ εἶπε πῶς τὸν ζη-
τεῖ ἡ μητέρα του. Ὁ Κλεισθένης πῆγε ἀμέσως.

30. Τὸ ἀγαλματάκι τοῦ Ποσειδῶνα.

Ὅταν μείναμε μόνοι στὴ βιβλιοθήκη, ὁ Στρεψιάδης

ἀνεβαίνει σ' ἓνα κάθισμα καὶ παίρνει στὰ χέρια του τὸ ἀγαλματάκι.

«Πρόσεξε, τοῦ φωνάζω, μὴν τὸ σπάσης. Γιατί ἀπλώνεις χέρι χωρὶς ἄδεια σὲ ξένα πράματα; Βάλε το στὴ θέση του».

— «Ὅχι» μοῦ λέει. «Γιὰ κοίταξε ἐδῶ, πῶς βγαίνει ἡ τρίαινα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ θεοῦ! Νὰ καὶ τὸ χρυσὸ στεφάνι· βγαίνει κι αὐτό».

Δὲν πρόφτασε νὰ πῆ ἄλλη λέξη καὶ τὸ στεφάνι ξέφυγε ἀπὸ τὰ χέρια του κι ἔπεσε καταγῆς.

«Βλέπεις! τοῦ φώναξα κι ἔσκυφα νὰ σηκώσω τὸ στεφάνι. Στὸ μεταξὺ ὁ Στρεψιάδης εἶχε βάλει στὴ θέση του τὸ ἀγαλματάκι κι εἶχε κατεβῆ ἀπὸ τὸ κάθισμα.

Ἐκείνη τῆ στιγμή νὰ κι ἀνοίγει ἡ πόρτα καὶ μπαίνει ὁ Λεωκράτης.

«Τί κάνετε ἐδῶ, παιδιά;» μᾶς λέει μὲ γλυκὸ χαμόγελο.

— «Περιμένουμε τὸν Κλεισθένη» ἀποκρίθηκα ἐγὼ μὲ σιγαλὴ φωνή.

— «Καλά; μὰ τί κρατεῖς στὰ χέρια σου;»

Χωρὶς ν' ἀποκριθῶ ἀπλώσα τὸ χέρι μου καὶ τοῦ ἔδωσα τὸ στεφάνι.

«Τὸ στεφάνι τοῦ Ποσειδῶνα μου!» εἶπε μὲ δυσάρεσκεια· «καὶ πῶς βρέθηκε στὰ χέρια σου;»

Ἐγὼ γύρισα τότε καὶ κοίταξα τὸ Στρεψιάδη. Νόμιζα πῶς θ' ἀποκριθῆ αὐτὸς καὶ πᾶς θὰ πῆ ἕλη τὴν ἀλήθεια. Αὐτὸς ὅμως μιλιᾷ!

«Κανεῖς ἐδῶ μέσα δὲν ἔχει τὴν ἄδεια νὰ πειράζῃ αὐτὸ τὸ ἀγαλματάκι, ποὺ ἔπιασαν τὰ θεῖα χέρια τοῦ Φειδία» εἶπε μὲ αὐστηρὴ φωνή ὁ Λεωκράτης.

» Παιδιά μὲ ἀνατροφή ποτέ τους δὲν πειράζουν τίπο·
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τε, όταν πάνε στα ξένα σπίτια. Μὰ εἶσαι νεοφερμένος και δὲν ξέρεις ἀπ' αὐτά ».

Καλύτερα ν' ἀνοιγε ἡ γῆ νὰ μὲ κατάπινε παρὰ ν' ἀκούσω τέτοια λόγια. Δυὸ τρεῖς φορές μου ἤρθε νὰ εἰπῶ στὸ Λεωκράτη τὴν ἀλήθεια, νὰ τοῦ ἐξηγήσω ποῖος φταίει, μὰ κρατήθηκα. Συλλογίστηκα τί θὰ πάθαιναν ὁ Στρεψιάδης κι ὁ πατέρας του. Τὴν ἴδια στιγμή ὁ Λεωκράτης θὰ τοὺς ἔδιωχνε ἀλύπητα ἀπὸ τὸ σπίτι του.

Σὲ λίγο ἤρθε και ὁ Κλεισθένης, και βγήκαμε μαζί και οἱ τρεῖς μας.

Ἄμα βρεθήκαμε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, τότε πιά ξέσπασε ὁ θυμὸς μου και λέω στὸ Στρεψιάδη :

« Φύγε ἀπὸ μπρὸς μου, ψεύτη. Δὲ θέλω νὰ σὲ βλέπω πιά ».

— « Γιατί μὲ βρίζεις; » τόλμησε νὰ μου εἰπῆ.
« Εἶπα κανένα ψέμα; »

— « Ἔχεις και πρόσωπο και μιλάς; » τοῦ λέω. « Και πὼς ἀλλιῶς νὰ σὲ εἰπῶ, ἀφοῦ ἄφησες τὸν κύριό σου νὰ πιστέψῃ πὼς ἐγὼ φταίω; Τράβα μακριά, μὴ μὲ κάμῃς και φερθῶ ὅπως σοῦ ἀξίζει ».

Ὁ Στρεψιάδης γύρισε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος κι ἔφυγε σὰν τὴ βρεμένη γάτα.

Ὁ Κλεισθένης κατάλαβε τί ἔγινε, μὰ τίποτα δὲ μου εἶπε. Ἵστερα ὅμως ἀπὸ μέρες ἔμαθα πὼς ὁ Λεωκράτης ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι του τὸ Στρεψιάδη και τὸν πατέρα του.

31. Πὼς ὁ Πελοπίδας ἐλευθέρωσε τὴν πατρίδα του.

Ἐκείνο τὸν καιρὸ εἶχαμε μεγάλη ἡσυχία στὴν Ἀθήνα. Οἱ ἄλλες ὅμως πόλεις στὴν Ἑλλάδα ἦταν ἄνω κάτω.

Στή Θήβα είχαν γεννηθῆ δυὸ μεγάλοι ἄντρες, ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ Πελοπίδας ἐλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες. Ὁ Ἐπαμεινώνδας στὰ Λευκτρά καὶ στὴ Μαντίνεια κατάφερε πληγῆ ἀγιάτρευτη στὸν ὑπερήφανο καὶ σκληρὸ ἐχθρὸ μας, ποὺ μᾶς ἔκαμε τόσο κακὸ στὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο.

Ὅλα τὰ παιδιὰ στὸ σχολεῖο εἶχαμε χωριστῆ σὲ δυὸ στρατόπεδα. Τὸ ἓνα ἦταν μὲ τοὺς Σπαρτιάτες, τὸ ἄλλο μὲ τοὺς Θηβαίους.

Ἄρχηγὸς στὸ κόμμα τῶν Σπαρτιῶν ἦταν φυσικὰ ὁ Σπαρτιάτης Λυκίδα. Ἦταν πολὺ ταχτικὸς μαθητῆς, μὰ καὶ πολὺ σκληρὸς καὶ περήφανος. Κανεὶς δὲν τὸν ἐχώνευε, γιατί ἦταν καυχησιάρης καὶ ἐλοένα ἐπαίνουσε τὴν πατρίδα του, τὴ Σπάρτη.

Μὲ τὸ Λυκίδα τώρα πήγαινε καὶ ὁ Στρεψιάδης. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ τὸν ἐδίωξε ὁ Λεωκράτης, κόλλησε κοντὰ στὸ σπαρτιατόπουλο, ποὺ μισοῦσε κάθε Ἀθηναῖο.

Ἐγὼ κι οἱ φίλοι μου καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἤμαστε μὲ τοὺς Θηβαίους. Μὲ τὸ μέρος μας ἦταν φυσικὰ καὶ ὁ Θηβαῖος Ἀρχίας, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀρχία, ποὺ γιὰ μιὰ ἀναβολὴ ἔχασε τὴ ζωὴ του.

Ὅταν ὁ Πελοπίδας ἦταν ἀκόμη πολὺ νέος δὲν ὑπόφερε νὰ βλέπη σκλάβα τὴν πατρίδα του. Ἐφυγε κρυφὰ ἀπὸ τὴ Θήβα κι ἦρθε στὴν Ἀθήνα. Μαζί του ἦρθαν καὶ ἄλλοι φίλοι του. Ἐκεῖ ἀποφάσισαν νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα τους, σκοτώνοντας τοὺς προδότες. Κι ἔκαμαν καὶ τὸ σχέδιο. Φόρεσαν λαιπὸν φορέματα τοῦ κυνηγιοῦ, γιὰ νὰ μὴν τοὺς γνωρίσουν, κι ἔφτασαν στὴ Θήβα μόλις νύχτωσε. Χιόνιζε ἐκείνη τὴ βρα-

διὰ φυγή δὲν ἦταν ἔξω στοὺς δρόμους. Οἱ συνωμότες κρύφτηκαν σ' ἓνα φιλικὸ σπίτι.

Τὸ ἄλλο βράδυ, ἐκεῖ πού ὁ Ἀρχίας καὶ οἱ φίλοι του διασκεδάζαν, ἔφτασε ἓνας ταχυδρόμος βιαστικός. Ἐφερε ἓνα γράμμα στὸν Ἀρχία καὶ τοῦ εἶπε: «Σοῦ γράφει πολὺ σπουδαῖα πράματα».

Ὁ Ἀρχίας, ζαλισμένος ὅπως ἦταν ἀπὸ τὸ κρασί, ἔβαλε τὸ γράμμα κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό του κι εἶπε γελώντας: «Αὔριο τὰ σπουδαῖα».

Τὰ γράμμα αὐτὸ τοῦ ἔλεγε νάχη τὸ νοῦ του ἐκείνη τῆ βραδιά, γιατί κινδυνεύει ἡ ζωὴ του.

Δὲν πέρασε πολλή ὥρα κι ἀρκετοὶ συνωμότες ντυμένοι γυναικεῖα, μπῆκαν στὸ σπίτι πού διασκεδάζαν εἰς προδότες· ὅταν τοὺς εἶδαν μεθυσμένους, ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ σύντροφοί του ἔβγαλαν τὰ σπαθιά τους καὶ σκοτώσαν τὸν Ἀρχία κι ὅλους τοὺς φίλους του. Καὶ ἔτσι ἡ Θήβα ἐλευθερώθηκε.

32. Γιατί ὁ Ἀρχίας πῆλεψε μὲ τὸ Λυκίδα.

Μιὰ μέρα ἔγινε κάτι πού ἔκανε ἄνω κάτω τὸ ἀρχοντικὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη. Τὸ ἀγαλματάκι τοῦ θεοῦ τῆς θάλασσας ἔγινε ἄφαντο. Κάποιος τὸ εἶχε κλέψει, ἀλλὰ ποῖος; Χάλασαν τὸν κόσμο νὰ βροῦν τὸν κλέφτη, μὰ στάθηκε ἀδύνατο.

Στὴν Ἀθήνα τ' ἀρχοντόσπιτα συνήθιζαν ἀπὸ χρόνια νὰ παίρνουν παραμάνες Σπαρτιάτισσες, γερῆς καὶ δυνατές. Καὶ ὁ Λεωκράτης, ὅταν γεννήθηκε ὁ Κλεισθένης, ἀπὸ τῆ Σπάρτη ἔστειλε κι ἔφερε παραμάνα. Αὐτὴ τὸν ἐβύζαξε καὶ τὸν ἐμαγάλωσε· κι ἐπειδὴ ἦταν γυναίκα νοικοκυρὰ καὶ πιστὴ, τὴν εἶχαν ἀκόμη στὴν ὑπηρεσίαν τους κι ἀφοῦ μεγάλωσε τὸ παιδί.

Μιά μέρα στο σχολείο ένας συμμαθητής μας είπε:
«Στοιχηματίζω πώς το άγαλματάκι τὸ ἔκλεψε
ἐκείνη ἢ Σπαρτιάτισσα πὸν μένει στὸ σπίτι τους».

Πάλεψαν ἀρκετὴ ὥρα (σ. 71).

Ὁ Λυκίδας κοκκίνισε ἀπὸ τὸ θυμὸ του μόλις ἀ-
κουσε νὰ κατηγοροῦν τὴν πατριώτισσά του. Καὶ λέει
μ' ἄγρια φωνή:

«Πάρε τὸ λόγο σου πίσω! Δὲ σοῦ ἐπιτρέπω νὰ
βρῆς αὐτὴν τὴ γυναῖκα. Οἱ Σπαρτιάτες, ἄντρες καὶ γυ-
ναῖκες, στὴν τιμιότητα δὲν ἔχουν ταίρι».

— «Δὲ μοῦ τὸ ἐπιτρέπεις; Καὶ μήπως θὰ σοῦ ζητήσω τὴν ἀδεια νὰ πῶ ὅτι μ' ἀρέσει;»

— «Ἐαναπέσ το λοιπόν, ἂν τολμᾷς» εἶπε μὲ θυμὸ ὁ Λυκίδα.

— «Μὰ γιατί σοῦ κακοφαίνεται, Λυκίδα;» εἶπε ὁ Ἄρχιᾶς ἤσυχᾶ. «Μήπως ἐσεῖς οἱ Σπαρτιαῖτες τὴν κλεψιά δὲν τὴν ἔχετε γιὰ προτέρημα;»

Τὸ Σπαρτιατόπουλο μάνιασε ἀπὸ τὸ θυμὸ του. Σὺν κριάρι χύθηκε ἀπάνω στὸν Ἄρχιᾶ. Ὁ ἕνας ἔδινε στὸν ἄλλο γροθιὲς πολλές. Ὁ Ἄρχιᾶς ἦταν πολὺ δυνατός, μὰ κι ὁ Λυκίδα ἦταν γερός, γιατί ἦταν καλὰ γυμνασμένος.

Πάλεψαν ἀρκετὴ ὥρα. Ὁ ἰδρωτᾶς ἔτρεχε ποτάμι στὸ πρόσωπό τους. Ἐπιτέλους βλέπομε τὸ Λυκίδα ξαπλωμένο καταγῆς. Ὅλοι μας χαιρετήσαμε μὲ ζωηρὰ χειροκροτήματα τὴ νίκη τοῦ Ἄρχιᾶ. Ὁ Ἄρχιᾶς ἔσκυψε κι ἔδωσε τὸ χέρι στὸ Λυκίδα γιὰ νὰ σηκωθῆ. Ἐπειτα ἔσφιξαν τὰ χέρια, γιὰ νὰ δείξουν πὼς λησμένησαν τὴν ἔχθρα τους.

Τότε ξανάρχισε πρὸ ζωηρῆ ἢ συζήτησι γιὰ τὸ ἀγαλματάκι. Ὁ καθένας ἔλεγε τὴ γνώμη του καὶ ἔλοι ρωτοῦσαν τὸν Κλεισθένη.

Ὁ Κλεισθένης εἶπε:

«Ὁ πατέρας μου δὲν ἀπορεῖ τόσο γιατί τοῦ ἔκλεψαν ἕνα πρᾶμα πολύτιμο, ἂν καὶ τὸ φύλαγε μὲ τόση προσοχή. Ἀπορεῖ τί θὰ τὸ κάμη αὐτὸ τὸ ἀγαλματάκι ὁ κλέφτης; Νὰ τὸ πουλήσῃ δὲν μπορεῖ, οὔτε καὶ νὰ τὸ ἀλλάξῃ μὲ ἄλλο τίποτε, γιατί ἔλοι τὸν ξέρουν τὸν Ποσειδῶνα μας. Ὅπου κι ἂν τὸν πάῃ ὁ κλέφτης, θὰ τὸν γνωρίζουν καὶ θὰ μᾶς τὸ ποῦν.»

— «Μπορεί κανένας έχθρός νά τ'ό εκλεψε γιά νά λυπήσῃ τόν πατέρα σου».

— «Μά οί έχθροί δέν μπαινοβγαίνουν έλεύθερα στό σπίτι μας. Χωρίς άλλο θά τ'ό εκλεψε κάποιος πού ξέρει τά κατατόπια τοῦ σπιτιοῦ μας».

«Καί σύ, Στρεφιάδη, πού δέ μιλεῖς, δέ λές καί σὺ τήν ιδέα σου γι' αὐτή τήν κλοπή; Τί βάζεις ἐσὺ μὲ τὸ νοῦ σου; Ἐσὺ κι ὁ πατέρας σου εἶστε σὲ θέσῃ νά κρίνετε καλύτερα ἀπὸ κάθε άλλο».

Κιτρίνισε ὁ Στρεφιάδης μόλις ἄκουσε τὰ λόγια αὐτὰ καί εἶπε μὲ τρεμουλιαστή φωνή:

«Ἐμεῖς δέν ξέρομε τί γίνεται στό σπίτι τοῦ Κλεισθένη. Ὀλόκληρη ἐβδομάδα ἔχομε νά καθίσουμε στό τραπέζι τοῦ Λεωκράτη. Κόψαμε κάθε σχέση μὲ τὸ σπίτι».

33. Ἡ Νικομάχη.

Λίγους μῆνες εἶχα πού κατοικοῦσα στό σπίτι τῆς Κλεώνης. Μά ὁ λίγος αὐτὸς καιρὸς ἦταν ἀρκετὸς γιά νά καταλάξω τήν καλή καρδιά τῆς γριουλάς καί τῆς ἑγγονῆς τῆς.

Τὴν Κλεώνη τὴν ἐσεβόμουν σὰ δεύτερη μητέρα μου, καί τὴ Νικομάχη τὴν ἀγαποῦσα σὰ μεγαλύτερη ἀδερφή μου.

Ἡ Νικομάχη ἦταν κορίτσι πολὺ ἐργατικό. Στιγμὴ δέν ἔμεινε ἀνεργή. Ἀπὸ τὸ πρῶο ὡς τὸ βράδυ δούλευε στό ἐργαστήρι τῆς.

Ἐγώ, ὅταν δέν εἶχα νά μελετήσω, πήγαινα καί τῆς ἔκανα συντροφιά. Μοῦ ἄρεσε νά τὴ βλέπω νά δουλεύη

και να την ακούω να μου μιλή για τα μεγάλα κατορθώματα των προγόνων μας.

Κάθε μέρα μου έλεγε νέες ιστορίες και νέους χαρατωμένους μύθους. Τις περισσότερες απ' αυτές τις ιστορίες τις είχε μάθει από τον πατέρα της, που ήταν, φαίνεται πολύ γραμματισμένος άνθρωπος.

Ἡ Νικομάχη δουλεύει με πολλή προσοχή (σ. 75).

Πολλές φορές, άμα την έβλεπα πολύ κουρασμένη και χλομή, τής έλεγα:

«Μά γιατί, Νικομάχη, δουλεύεις τόσο πολύ; Εί-

σαι αδύνατη, και ή πολλή δουλειά σε βλάφτει. Δεν ξεκουράζεσαι και λίγο; »

— « Είναι ανάγκη να εργαστώ ».

— « Μά γιατί; Έχεις τόσο ανάγκη; Νομίζω πως σου φτάνουν όσα κερδίζεις κάθε μέρα ».

— « Ναι, αλήθεια, αυτά φτάνουν για σήμερα. Αν τύχη όμως να φύγω από εδώ, τί θ' απογίνη τότε ή γιαγιά μου; »

— « Να φύγης; τί θέλεις να πής; Μήπως από τώρα συλλογίζεσαι να παντρευτής; »

— « Όχι, Αριστογένη, δε συλλογίζομαι γάμους και χαρές. Άλλο είχα στο νου μου· μπορεί και να πεθάνω· και τότε τί θα γίνη ή γιαγιά; »

— « Να πεθάνης; Πώς σου ήρθε αυτή ή σκέψη; Συ τόσο νέα να πεθάνης; Είσαι άρρωστη; γιατί δε μου λές τί έχεις; να φωνάξω ένα γιατρό; »

— « Τί να τον κάμω παιδί μου; Ξέρω τί θα μου πη. Να μη πολυδουλεύω, να τρώω καλά, να πηγαίνω περίπατο στην έξοχή, να φύγω από τουτο το ύγρο εργαστήρι μου και άλλα τέτοια. Γίνονται αυτά; Η δουλειά μου είναι εδώ, κι εδώ πρέπει να ζήσω ώσπου να κλείσω τα μάτια μου για πάντα ».

— « Μην τὸ λές αυτό » είπα με λύπη· και δάκρυα ανέβηκαν στα μάτια μου.

Τὰ είδε ή Νικομάχη και μου λέει:

« Σε λύπησα με τα λόγια μου. Συχώρεσε με. Κάποτε μου έρχονται τέτοιες ιδέες. Είμαι όρφανή· οι δικοί μου με άφησαν μικρή· και συχνά φαντάζομαι πως γρήγορα θα πάω να τους βρω. Μά πάλι ποιός ξέρει! Μπορεί να ζήσω, να γίνω γριούλα· να περπατώ σκυφτή· με μπαστουνάκι σαν την γιαγιά μου, καλή ώρα ».

Μᾶς πήραν και τούς δυο τὰ γέλια. Ἐγὼ ἀπὸ τῆς χαρά μου πού τὴν εἶδα νὰ γελά, τῆς εἶπα:

« Ἄλλη φορὰ μὴ βάζεις μὲ τὸ νοῦ σου τέτοια πράματα. Ἐγὼ σὰ μεγαλώσω, θὰ σοῦ χτίσω στὸ χωριό μου ἓνα ὄμορφο σπιτάκι δίπλα στὸ δικό μας. Κάθε πρωὶ και κάθε ἀπόγεμα θὰ σοῦ φέρνω ἀπὸ τὶς ἀγγελάδες μας ζεστὸ γάλα. Θὰ σοῦ φέρνω μέλι ἀπὸ τὰ μελισσια μας και τὰ κοτόπουλα ποτὲ δὲ θὰ σοῦ λείπουν. Θὰ ἔχῃς ὅλα τὰ καλά. Ἡ μητέρα θὰ σὲ ἀγαπᾷ και θὰ σὲ φροντίζει σὰν κόρη της ».

Ἡ Νικομάχη γελοῦσε ἀπὸ τὴν καρδιά της ἀκούοντας τὰ παιδιάστικα σχέδιά μου, πού ἔδειχναν πὼς δὲν τὴν ξεχώριζα ἀπὸ ἀδερφή.

34. Στὸ ἐργαστήρι τῆς Νικομάχης.

Τὶς περισσότερες βραδιὲς μαζευόμαστε ὅλοι στὸ ἐργαστήρι τῆς Νικομάχης. Τὸ φώτιζε ἓνα παλιὸ λυχνάρι μὲ δυο φῶτα. Ἡ Νικομάχη δούλευε μὲ πολλή προσοχὴ και βασάνιζε τὸ μυαλό της νὰ βρῆ νέα ὄμορφα σχέδια γιὰ νὰ στολίσῃ τ' ἀγγεῖα της. Ὁ μαῦρος γάτος της ρουθούνιζε ἤσυχα ἀπάνω στὰ γόνατά της.

Ἐγὼ μελετοῦσα τὰ μαθήματά μου. Ἡ γριὰ ἔγνεθε και κάποτε μᾶς ἔλεγε και ἀπὸ κανένα παραμῦθι, γιὰ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα.

Καμιά φορὰ μᾶς ἔκανε συντροφιά και ὁ Θεαγένης. Οἱ γυναῖκες τὸν ἐδέχονταν μ' εὐχαρίστηση, γιὰτὶ ἦταν καλὸ παιδί. Μελετοῦσαμε μαζὶ και ὕστερα βοηθοῦσαμε τὴ Νικομάχη. Ἀνακατεύαμε τὸ κοκκινόχωμα μὲ νερὸ και τὸ ζυμώνουμε σὰν τὸ ζυμάρι· τρίβαμε τὰ χρώματα στὸ μάρμαρο και καθαρῖζαμε τὰ πινέλα της.

Ἡ Νικομάχη μὲ πολλή εὐγένεια μᾶς εὐχαριστοῦσε, μᾶς ἔλεγε:

« Ἀπὸ τὸν καιρὸ πού μου κάνετε συντροφιά καὶ μὲ βοηθεῖτε, ἢ δουλειά μου φαίνεται σὰ διασκέδαση ».

33. Στὸν Κηφισό.

Πολλὲς φορές ἡ Νικομάχη μου εἶχε εἰπεῖ:

« Ἄμα καλοσυνέψη θὰ πᾶμε καμιά μέρα στὴν ἔξοχή ».

« Ἐμπρός » μου λέει ἓνα ὥραϊο πρωί. Καὶ ξεκινήσαμε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κηφισοῦ. Σὲ λίγο βρεθήκαμε ἔξω ἀπὸ τὸ κάστρο, στοὺς ἀγρούς, καὶ τραβήξαμε γιὰ τὸν Κηφισό. Μαζί μας πήραμε ἓνα καλάθκι μὲ λίγα τρόφιμα.

Ἡ καλὴ κόρη μὲ τὸ λεπτὸ χιτῶνα της, τὸ καπελάκι της, τὸ στολισμένο μὲ στεφάνι ἀπὸ κρινάκια, καὶ τὰ ἐλαφρὰ σαντάλια της ἦταν σὰ ζωγραφιά.

Ἐπειτα ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα φτάσαμε στὸ ποτάμι. Οἱ ὄχθεις του ἦταν στολισμένες μὲ ἀνθισμένες πικροδάφνες καὶ πλατάνια.

Περπατοῦσαμε τώρα σιγὰ σιγὰ στὴν ἀκροποταμιά.

Ἡ Νικομάχη ἔφαχνε νὰ βρῆ κανένα ἄγνωστο φυτό, κανένα ἀγριολούλουδο, γιὰ νὰ τὸ ζωγραφίσῃ στὰ ἀγγεῖα της.

Ἐξαφνα, ἐκεῖ πού περπατοῦσαμε, ἀκοῦμε πίσω μας: νιάου! νιάου! Γυρίζομε καὶ τί νὰ ἴδουμε! Ἐνα μικρὸ μαῦρο ζῶο ἔτρεχε πρὸς τὸ μέρος μας.

« Νικομάχη, ὁ γάτος σου! Μᾶς πήρε ἀπὸ πίσω » τῆς λέω.

— « Μπά! πῶς μπόρεσε; ἐγὼ τὸν εἶχα καλὰ κλειδωμένο. Ὁ κακόμοιρος ὁ Μαῦρος! Τί κούραση πού θὰ ἔχη τὸ βράδυ ».

— «Έτσι έρχεται κατόπι σου ἄμα βγαίνεις ἔξω;»
ρώτησα τὴ Νικομάχη.

— «Ναί, καὶ τὸν ἀφήνω νὰ ἔρχεται, ὅταν δὲν πηγαίνω μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι. Σήμερα ὅμως δὲν ἤθελα νὰ ἔρθῃ μαζί μου».

Ὁ γάτος φτάνει κοντὰ μας. Εἶναι χαρούμενος ποὺ βρῆκε τὴν κυρά του καὶ τρίβεται ἀπάνω της.

Ἡ Νικομάχη βλέποντας πὼς ὁ Μαῦρος της κουράστηκε, τὸν παίρνει στὰ χέρια της.

Ὁ γάτος μὲ πολλὴ χαρὰ πηδᾷ στοὺς ὤμους της· Ἄλλὰ εἶναι βαρὺς. Κάνω νὰ τὸν πάρω ἐγώ, μὰ μοῦ ξεφεύγει. Τοῦ κάκου τὸν χαϊδεύω.

Ἐπειτα ἀπὸ πολλὴ ὥρα φτάνομε σὲ μιὰ ὠραία τοποθεσία. Ἡ Νικομάχη μοῦ λέει; «Ἄς σταματήσωμε ἐδῶ νὰ φᾶμε».

Ἐκεῖ ἦταν ἓνα θεόρατο πλατάνι καὶ καθίσαμε στὸν ἴσκιό του. Γιὰ τραπεζομάντιλο ἔστρωσα τρυφερὰ κλωνάκια ἀπὸ θάμινους ποὺ μοσκοβολοῦσαν. Ἐκεῖ ἀπάνω ἡ Νικομάχη ἔβαλε τὸ φαγητό μας. Γιὰ ὀρεχτικό ἔκοψα λίγη ρόκα, φυτρωμένη κοντὰ στὸ τρεχούμενο νερό.

Ἀρχίζομε νὰ τρῶμε. Ὁ γάτος μᾶς συντροφεύει στὸ τραπέζι καὶ παίρνει καὶ αὐτὸς τὸ μερικὸ του.

Τρῶμε μὲ πολλὴ ὀρεξή. Τὴ δίψα μας τὴ σβήναμε μὲ τὸ δροσερὸ νερὸ ποὺ ἀνάβρυσε ἀπὸ ἓνα βράχο καὶ χυνόταν στὸν Κηφισό.

Ἀφοῦ φάγαμε καὶ ξεκουραστήκαμε, σκαρφαλώσαμε στὸ βουνό. Ἦταν μεγάλη ἡ ζέστη κι ὁ ἀνήφορος κουραστικός, μὰ ἤθελα νὰ ἰδῶ ἀπὸ ψηλὰ τὴν Ἀθήνα. Ἀνεβαίνομε ὀλοένα καὶ φτάνομε στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου.

« "Α! τί ώραία! » φώναξα γεμάτος θαυμασμό.

Ἄλγθεια! μπροστά σὰ μάτια μας ἀπλωνόταν ἓνα πανόραμα. Μακριὰ γυάλιζε ἀσπρογάλαξη ἢ θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, σὰ νὰ ἦταν σπαρμένη μὲ πολλὰ διαμάντια. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὴ στόλιζαν ὁμορφα νησάκια ποῦ φαίνονταν σὰν τριανταφυλλιά· κι ἀκόμη πάρα πέρα ξεχώριζαν κάτι ξανθοκόκκινες ἀκρογιαλιές, ποῦ ἔλαμπαν σὰ νὰ ἦταν ἀπὸ μάλαμα.

Ἐμπρὸς σὰ πόδια μας ἦταν ξαπλωμένη ἡ ὁμορφή πόλη ποῦ τὴν προστάτευε ἡ Ἄθηνᾶ. Παντοῦ βλέπαμε λαμπρὰ μνημεῖα, ναοὺς, ἀγάλματα. Καὶ ἀνάμεσα σ' ἔλα αὐτὰ ὁμορφα περιβόλια γεμάτα δέντρα καὶ ἄνθη.

36. Τί πάθαμε ἀπὸ τὴ βροχή.

Ἐκεῖ ποῦ ἔλαμπε ὁ ἥλιος καὶ ἦταν χαρὰ θεοῦ, ὁ οὐρανὸς σκοτείνιασε. Πυκνά, βαριά σύννεφα τὸν ἐσκέπασαν πέρα πέρα· δυνατὸς ἀέρας σηκώθηκε. Ἐξαφνα μιὰ φοβερὴ βροντὴ ἀκούστηκε, καὶ ὕστερα κι ἄλλη κι ἄλλη. Συχνὲς ἀστραπὲς σὰ λαμπερὰ φίδια ξεσκίζουσαν τὰ σύννεφα.

« Γρήγορα νὰ φύγωμε » τῆς λέω· « σὲ λίγο θὰ ἔχωμε νεροποντὴ ».

Πιανόμαστε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ φεύγομε τρέχοντας. Δὲν εἶχαμε φτάσει στὴ μέση τοῦ λόφου καὶ μᾶς πιάνει ἡ βροχή. Κοιτάζομε δεξιὰ κι ἀριστερά, μὴ βροῦμε κανένα σκεπασμένο μέρος νὰ φιλαχτοῦμε, μὰ τίποτε. Τὰ ροῦχα μας μούσκεψαν ἀπὸ τὸ νερό. Τρέχαμε ὅσο μπορούσαμε λαχανιασμένοι· κατεβήκαμε τὸ μισὸ τὸ λόφο. Ἐξαφνα ἡ Νικομάχη στέκεται καὶ φωνάζει:

« Καὶ ὁ γάτος μου; ποῦ εἶναι ὁ γάτος μου; » Ἀχ

ὁ κακόμοιρος, θὰ χάθηκε! Ἄς γυρίσωμε μήπως τὸν βροῦμε».

— «Ἐγὼ θὰ πάω μόνος μου. Ὡσπου νὰ γυρίσω, ἐσὺ στάσου κάτω ἀπὸ κεῖνο τὸ μεγάλο πεῦκο, γιὰ νὰ μὴ βρέχεσαι πολὺ. Τώρα σταμάτησαν οἱ ἀστραπὲς καὶ δὲν εἶναι πιά φόβος ἀπὸ ἀστροπελέκι».

— «ὦ! εἶναι καὶ παραεῖναι. Θὰ πάω ἐκεῖ στὸ χαμηλὸ δεντράκι ποῦ εἶναι καὶ φουντωτό» μοῦ εἶπε ἡ Νικομάχη.

Ἀνεβαίνω πάλι τὸ λόφο. Τώρα πιά παραδράχηκαν τὰ ροῦχα μου ἀπὸ τὴ βροχὴ. Κατακουρασμένος φτάνω στὸ μέρος ποῦ εἶχαμε καθίσει. Ψάχνω ἐδῶθε κεῖθε, πουθενὰ Μαῦρος. Τὸν φωνάζω, τρέχω δεξιὰ ἀριστερά, τίποτε. Γυρίζω πίσω· ἡ Νικομάχη μὲ βλέπει μὲ βουρκωμένα μάτια ποῦ γύριζα μονάχος.

«Μὴ λυπᾶσαι τῆς λέω, θὰ ἔφυγε μόνος του. Θὰ τὸν βροῦμε στὸ σπίτι. Κατάλαβε πὼς θὰ βρέξη κι ἔφυγε πρὶν ἀπὸ μᾶς».

Κατεβαίνομε μὲ πολὺν κόπο τὸ λόφο. Τὰ φορέματα τῆς Νικομάχης ἀπὸ τὴν πολλὴ βροχὴ κόλλησαν ἐπάνω της καὶ δὲν τὴν ἄφηναν νὰ περπατῆ γρήγορα. Φτάσαμε στὸ σπίτι σ' ἐλεεινὴ κατάσταση. Τὰ ροῦχα μας ἔσταζαν καὶ τὰ ψαθάνια μας εἶχαν γίνει σὰ χωνιά.

Ἡ Κλεωνὴ μᾶς περίμενε μὲ καρδιοχτύπι δυνατό:

«Ἄχ! θὰ μοῦ κρυώσετε! Πὼς δὲν προφτάσατε νὰ γυρίσετε πρὶ νωρίς; Γρήγορα ν' ἀλλάξετε φορέματα».

Ἀμέσως ρίχνει ξύλα στὴ φωτιά νὰ στεγνώσωμε καὶ νὰ ζεσταθοῦμε.

«Ὁ γάτος μου!» ἦταν ἡ πρώτη λέξις ποῦ εἶπε ἡ Νικομάχη μόλις μπῆκε στὸ σπίτι. Τοῦ κάκου ἔφαχνε μὲ τὸ μάτι της κάθε γωνιά, περιμένοντας ν' ἀκούσῃ

τὸ ἀγαπητὸ τῆς νιαούρισμα. Ὁ Μαῦρος δὲ φαινόταν πουθενά.

Ἡ Νικομάχη ἔπεσε στὸ κρεβάτι πικραμένη· εἶχε δυνατὸ πυρετό. Ἀνήσυχη ἢ γριούλα μου, ἔφερε ἓνα ζεστὸ καὶ μοῦ εἶπε:

« Καίει καὶ ψήνεται ἡ καημένη ἡ Νικομάχη μου. Τῆς ἔδωσα ἓνα ζεστὸ ἀπὸ ἀγριολούλουδα καὶ φύλαξα λιγάκι καὶ γιὰ σένα. Ἔχω ἓνα φόβο στὴν καρδιά. Ἔτσι ἀδύνατη καθὼς εἶναι.... Ἄχ! πὼς φοβοῦμαι μὴ μοῦ ἀρρωστήσῃ βαριά... »

37. Πὼς βρέθηκε ὁ γάτος.

Ἡ Νικομάχη ξημέρωσε χειρότερα. Τρέχω καὶ φωνάζω τὸ γιατρό. Πρόσταξε βεντούζες κι ἓνα γιατρικό.

« Ἔχει πάρει δυνατὸ κρυολόγημα, μᾶς λέει ὁ γιατρός, καὶ πρέπει νὰ προσέξετε ».

Ἡ Νικομάχη μέσα στὸν πυρετὸ τῆς μὲ παρακαλοῦσε μὲ δακρυσμένα μάτια νὰ τῆς βρῶ μὲ κάθε τρόπο τὸ Μαῦρο τῆς.

Ἔτρεξα παντοῦ. Δὲν ἄφησα δρομάκι ἀγύριστο. Χαμένος κόπος! Πουθενὰ δὲν τὸν ἤβρα.

Τὴν ἄλλη μέρα στὸ σχολεῖο τὸ εἶπα στοὺς φίλους μου καὶ αὐτοὶ μοῦ ὑποσχέθηκαν νὰ ἔχουν τὰ μάτια τους τέσσερα καὶ νὰ μοῦ φέρουν τὸ Μαῦρο, ἂν τυχὸν τὸν βροῦνε.

Πέρασαν τρεῖς ἡμέρες. Εἶχαμε πιὰ ὅλοι ἀπελπιστῆ. Τὴν τρίτη ἡμέρα, βράδυ βράδυ, πήγαίνα ν' ἀγοράσω ἓνα γιατρικὸ τῆς Νικομάχης.

Ἐκεῖ ποῦ πήγαίνα σ' ἓνα δρόμο στενὸ ἀπαντῶ τὸ Στρεψιάδη. Ἦταν τυλιγμένος μὲ τὸ πλατὺ πανωφόρι

του και στη μασκάλη του κρατούσε ένα μεγάλο δέμα. Ταραχτήκε άμα με είδε.

«Που τρέχεις τέτοια ώρα;» τον ρωτώ.

— «Και ου δε γυρίζεις στους δρόμους τέτοια ώρα;» μου αποκρίθηκε.

— «Μα εγω έχω το λόγο μου. Η Νικομάχη είναι πολυ άρρωστη και πάω να της φέρω γιατροικό. Έχασε και το γάτο της και ή μεγάλη της λύπη την κάνει χειρότερα».

— «Τί ανόητη να στενοχωριέται έτσι για ένα ζωο» ειπε ο Στρεψιάδης γελώντας περιπαιχτικά.

— «Πρέπει να τ' αγαπούμε και τα ζωά» ειπα.

— «Δεν έχω καιρο ν' ακούω τις ανοησίες σου. Καλή νύχτα» ειπε κι έκαμε να φύγη.

Έξαφνα δεν ξέρω πως, μιá υποψία πέρασε από το νου μου. Που πήγαινε; Τί ήταν εκείνο το χοντρο δέμα που εκρυβε κάτω από το πανωφόρι του;

Μ' ένα πήδημα τον φτάνω, τον άρπάζω από το χέρι και του λέω:

«Που πās; και τί έχεις εκεί που το κρύβεις έτσι;»

— «Φύγε από δω, χωριάτη. δε θα σου δώσω λόγο».

— «Δε σ' αφήνω, αν δε μου δείξης τί κρατείς εκεί μέσα».

— «Αφησέ με ή θα φωνάξω» κι έκαμε να φύγη κι έσφιγγε δυνατά το δέμα του.

Έξαφνα ένα πνιγμένο νιαούρισμα ακούεται κάτω από το πανωφόρι του.

«Ο Μαυρος» ειπα με το νου μου. Θα τον βρήκε στο δρόμο και παιδες ξέρει που τον πάει για να τον βασανίση».

Χύνομαι άπάνω του, τόν ρίχνω χάμω, άκουμπῶ τὸ γόνατό μου στὸ στήθος του, τραβῶ τὸ πανωφόρι καὶ βρίσκω κάτω ἀπὸ τὴ μασκάλη του ἕνα σακουλιὶ δεμένο μὲ σκοινί. Μέσα σ' αὐτὸ παράδερνε καὶ τινάζοταν ἕνα ζῶο.

Τὸ κακόπαιδο! κρατοῦσε ἕνα χοντρὸ μπαστοῦνι. Τὸ παίρνω ἀπὸ τὸ χέρι του, τὸ πετῶ μακριὰ καὶ γρήγορα γρήγορα λύνω τὸ σκοινί τοῦ σακουλιοῦ. Ὁ Μαῦρος τινάζεται ἔξω καὶ φεύγει τρέχοντας στὸ σπιτάκι τῆς Κλεώνης.

Δὲν κρατήθηκα. Ἀπάνω στὸ θυμὸ μου τοῦ κατέβασα μιὰ γροθιά.

«Ποῦ τὸ πήγαινες τὸ ζῶο; ἔ;»

— «Τὸ πήγαινα στὴ θάλασσα νὰ τὸ πνίξω. Πρῶτα θὰ τὸ βασάνιζα καὶ θὰ τὸ τσάκιζα στὸ ξύλο· ὅπως θὰ τσακίσω κι ἐσένα, παληγοχωριάτη» ἀποκρίθηκε μὲ λύσσα. «Ἐσὺ ἔγινες αἰτία νὰ μᾶς διώξῃ ἀπὸ τὸ σπίτι του ὁ Λεωκράτης γιὰ νὰ μπῆς ἐσὺ. Μὰ ἔννοια σου καὶ θὰ λογαριαστοῦμε καλά».

— «Φαντάζεσαι τοὺς ἄλλους σὰν τὸν ἑαυτό σου» τοῦ λέω. «Μὰ ἐγὼ καλύτερα ἔχω νὰ πεθάνω ἀπὸ τὴν πείνα, παρὰ νὰ γίνω σὰν κι ἐσένα κόλακας» καὶ τοῦ γύρισα τὶς πλάτες.

Αὐτὸς ἀπὸ πίσω μου μ' ἔβριζε καὶ μὲ φοβέριζε:

«Θὰ σοῦ δείξω ἐγὼ! Νὰ ἰδῆς τί θὰ σοῦ κάμω!»

38. Ἡ Νικομάχη ἄρρωστη.

Ἦταν βουδὸ τὸ σπίτι τῆς Κλεώνης καὶ σὲ μεγάλη λύπη βυθισμένο. Ὁ πυρετὸς τῆς Νικομάχης δὲν ἔπεφτε καὶ τὸ καημένο τὸ κορίτσι ἔλιωνε σὰν τὸ κερί μέρα μὲ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὴν ἡμέρα. Ὁ γιατρός φαίνεταν πολὺ συλλογισμένος. Ἡ Νικομάχη δὲ θὰ ξανάβρισκε πιά τὴν ὑγεία της. Κι ἐγὼ τὰ παράτησα ὅλα, μαθήματα καὶ γυμναστική, καὶ βοήθουσα τῇ γριούλα.

Ραγιζόταν ἡ καρδιά μου σὰν τὴν ἔδλεπα γονατισμένη ἐμπρὸς σ' ἓνα ἀγαλματάκι τῆς Ἀθηνᾶς. Παρακαλοῦσε τὴ θεὰ νὰ κάμη καλὰ τὴν ἐγγονούλα της.

Ἡ θεὰ τῇ λυπήθηκε· ἡ ἐγγονή της γύρισε στὸ καλύτερο. Ἐπεσε ὁ πυρετὸς καὶ σὲ λίγες μέρες μπόρεσε νὰ σηκωθῇ. Στὴν ἀρχὴ εἶχε μεγάλη ἀδυναμία. Μὰ σιγὰ σιγὰ δυνάμωσε.

39. Οἱ δικαί μου στὴν Ἀθῆνα.

Μιά μέρα γυρίζοντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο μὲ τὸ Θεαγένη, βλέπω ἀπὸ μακριὰ τὰ κοκκινωπὰ βόδια μας καὶ τὸ ἀμάξι μας ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας. Ἡ χαρά μου δὲ λέγεται. Τρέχω κι ἀγκαλιάζω τὸν πατέρα μου καὶ τὸν παππού μου. Φιλῶ τὴ μητέρα μου καὶ τ' ἀδελφάκια μου.

Ἡ μητέρα μου μ' ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά της καὶ μὲ φίλησε. Ἐπειτα στάθηκε καὶ μὲ καμάρωνε. Ἀργότερα μοῦ εἶπε πὼς τῆς φάνηκα πιὸ ὁμορφος καὶ πιὸ μογάλος.

Φωνάζω τὸ φίλο μου ποὺ στεκόταν πάρα πέρα. Τὸν πιάνω ἀπὸ τὸ χέρι, τὸν φέρνω στοὺς δικούς μου καὶ τοὺς λέω: « Ὁ Θεαγένης ὁ φίλος μου, ποὺ τὸν ἀγαπῶ σὰν ἀδερφό ».

Ἡ μητέρα μου τὸν ἐφίλησε ὅταν ἄκουσε πὼς εἶναι ὄρφανὸς καὶ ἀγαπημένος σύντροφός μου.

« Ἦρθαμε, γιὰ νὰ σὲ δοῦμε, μοῦ λέει ὁ πατέρας, καὶ νὰ δοῦμε καὶ τὴ μεγάλη γιορτὴ τῆς Ἀθηνᾶς ».

Μπαίνομε στὸ σπίτι. Ἡ Νικομάχη μὲ τὴ γιαγιά της τρέχουν καὶ μᾶς ὑποδέχονται μὲ πολλὴ εὐγένεια, καὶ μὲ μεγάλη χαρὰ. Τὸ μικρὸ σπιτάκι τώρα ἀντιλαλοῦσε ἀπὸ γέλια καὶ χαρές.

Βοήθησα τὸν πατέρα μου καὶ κατεβάσαμε ἀπὸ τὸ ἀμάξι κάμποσα κοτόπουλα, τυρί, μέλι, κρασί καὶ ἄλλα πρᾶματα. Ὅλα ἀπὸ τὸ σπίτι μας καὶ ἀπὸ τὰ κτήματά μας.

Καθόμαστε στὸ τραπέζι καὶ τρῶμε μὲ πολλὴ ὄρεξη ὅ,τι βρήκαμε πρόχειρο.

Τὸ πρόσωπο τῆς μητέρας μου λάμπει ἀπὸ χαρὰ ὅσο ἀκούει τὰ καλὰ ποῦ τῆς λέει γιὰ μένα ἡ Κλεώνη.

Ὁ παππούς μου ἀπὸ τὴ χαρὰ του μὲ τράβηξε στὴν ἀγκαλιά του, μὲ φίλησε καὶ μοῦ λέει: « Ἔχε τὴν εὐχή μου, παιδί μου ».

Ἐπειτα ὁ πατέρας ἀρχίζει νὰ μοῦ λέη ὅσα ἔγιναν στὸ χωριὸ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἔφυγα. Ἡ Ἰώ, ἡ ἀγγελίδα μας, μοῦ λέει, γέννησε ἓνα ὄμορφο μοσχαρακι. Ἡ φοράδα μας ἓνα πουλαράκι. Ἡ θεία μου ἡ Δανάη παντρεύτηκε μὲ τὸ Φίλιωνα τὸν περιβολάρη. Τὸ ἀμπέλι μας ἦταν φορτωμένο σταφύλια, καὶ ἄλλα, καὶ ἄλλα πολλά.

Ἄμα σηκωθήκαμε ἀπὸ τὸ τραπέζι, ὁ παππούς μου μὲ τὸν πατέρα μου πῆγαν στὸ σχολεῖο καὶ στὴν παλαίστρα γιὰ νὰ ρωτήσουν τοὺς δασκάλους πὼς πῆγαινα στὰ μαθήματα. Καὶ οἱ δύο τους δίνουν καλὲς πληροφορίες.

Οἱ δικοί μου γύρισαν στὸ σπίτι εὐχαριστημένοι καὶ σὲ λίγο βγήκαμε ἔλοι περίπατο.

Στό δρόμο απαντήσαμε τὸ Λεωκράτη. Πρῶτος σταμάτησε ὁ εὐγενικός αὐτὸς ἄρχοντας καὶ μᾶς χαιρέτησε· καὶ μοῦ εἶπε νὰ τὸν συστήσω στοὺς δικούς μου. Τὸ κάνω μὲ ὄλη μου τὴν εὐχαρίστηση, καὶ ὁ Λεωκράτης τοῦς μιλεῖ πολὺ καταδεχτικὰ κι εὐγενικά. Κοντὰ γτ' ἄλλα τοῦς λέει πὼς ἐμένα προτιμᾷ ἀπὸ ὅλους τοῦς φίλους ποὺ συναναστρέφεται τὸ παιδί του.

Ὁ πατέρας μου τὸν παρακαλεῖ ν' ἀφήσῃ τὸν Κλεισθένη νὰ ἔρθῃ στὸ χωριό μας στὶς διακοπές.

«Ναί, ναί, μὲ ὄλη μου τὴν καρδιά θὰ τοῦ δώσω τὴν ἄδεια νὰ ἔρθῃ μαζί σας στὸν τρύγο, καὶ σὰς εὐχαρισῶ μάλιστα πολὺ γιὰ τὸ εὐγενικό σας κάλεσμα».

40. Γιατί ὠνομάστηκε Ἀθήνα.

Οἱ δικοί μου ἦρθαν στὴν Ἀθήνα, ὅπως σὰς εἶπα, γιὰ νὰ μὲ ἴδουν, μὰ καὶ γιὰ νὰ ἴδουν τὴ μεγάλη γιορτὴ τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἡ γιορτὴ τῆς θεᾶς γινόταν κάθε χρόνο τὸν Αὐγουστο. Μὰ κάθε τέταρτο χρόνο οἱ Ἀθηναῖοι τὴ γιόρταζαν πολὺ καλύτερα καὶ τότε τὴν ἔλεγαν τὰ «Μεγάλα Παναθήναια».

Τὸν παλιὸ παλιὸ καιρὸ ὁ βασιλιάς Ἐρεχθέας εἶχε χίσει ἓνα μικρὸ χωριουδάκι στὴν ὄχθη τοῦ Κηφισοῦ. Στὴν ἀρχὴ ἦταν χωρὶς ὄνομα καὶ ἄγνωστο. Οἱ κάτοικοί του ὅμως ἦταν παλικάρια καὶ πολὺ ἔξυπνοι. Γι' αὐτὸ ὁ Δίας ποὺ ξέρει ἀπὸ πρωτότερα τί θὰ γίνῃ, γινώριζε πὼς τὸ χωριουδάκι θὰ γίνῃ μιὰ μέρα ἢ πιὸ δοξασιμένη πολιτεία τοῦ κόσμου.

Τὸ ἔμαθσαν αὐτὸ οἱ θεοί, καὶ ὁ καθέννας ἤθελε νὰ δώσει, τὸ δικό του ὄνομα στὸ μικρὸ χωριὸ τοῦ Ἐρεχθία. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ ἤξεραν καλὰ δυὸ τέχνες, νὰ φτιάχνουν γερὰ καράβια, γιὰ νὰ ταξιδεύουν στὴ θάλασσα, καὶ νὰ φτιάχνουν ὠραία ἀγγεῖα καὶ νὰ πελεκοῦν τὶς πέτρες, γιὰ νὰ κάνουν ἀγάλματα καὶ ναοὺς γιὰ τοὺς θεοὺς.

Ὁ Δίας λοιπὸν ἀποφάσισε μονάχα δυὸ θεοὶ ν' ἀγωνιστοῦν μεταξύ τους, γιὰ νὰ δώσουν τὸ ὄνομά τους στὸ νεόχτιστο χωριό, ὁ Ποσειδῶνας, ὁ θεὸς τῆς θάλασσας, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ποὺ προστατεύει τὶς τέχνες.

Τὴν ἡμέρα ποὺ πρόσταξε ὁ Δίας, ἦρθαν ὅλοι καὶ κάθισαν σὲ χρυσοὺς θρόνους, κοντὰ στὴν ὄχθη τοῦ Κηφισοῦ. Ψηλότερα ἀπ' ὅλους ἦταν ὁ θρόνος τοῦ Δία. Στὸ πλάγι του εἶχε κάθῃσσι ἡ Ἥρα μὲ τὰ μεγάλα μάτια. Παρέκει ἦταν ὁ Ἀπόλλωνας μὲ

Ἡ Ἀθηνᾶ, ποὺ προστατεύει τὶς τέχνες.

χρυσή λύρα στο χέρι, και κοντά του ή αδερφή του ή Ἄρτεμη με τόξο και σαίτες, έτοιμη για κυνήγι.

Πίσω τους καθόταν ή Ἄφροδίτη, ή θεά τής όμορφιάς, ή Ἄρης, ή ατρόμητος θεός του πολέμου, και ή Δήμητρα, ή θεά τής γεωργίας, αυτή που έμαθε τους ανθρώπους να σπέρνουν και να θερίζουν τὸ σιτάρι. Ἐκεῖ ήταν και ή Πλούτωνας, ή θεός του ἄδην, και ή Ἥφαιστος, ή θεός τής φωτιάς. Πίσω από τὸ Δία καθόταν ή Ἐρμής, με τὰ φτερωτά του πόδια.

Μέσα σ' εκείνη τή συνέλευσή ἡ Ἄθηνά και ή Ποσειδῶνας στέκονταν ἀμίλητοι και περίμεναν τὸ Δία ν' ἀποφασίση. Ἡ Ἄθηνά κρατοῦσε στο δεξί της χέρι τὸ ἀνίκητο δόρυ της· στο χέρι του Ποσειδῶνα ἔλαμπε ή τρίαινά του, που κάνει τή θάλασσα νὰ τρέμη. Τότε εἶπε ή Δίας :

« Ὅποιος από τους δύο θεούς θὰ κάμη νὰ βγῆ από τή γῆ τὸ δῶρο τὸ πιὸ χρήσιμο στους κατοίκους τής Ἀττικῆς, αὐτός θὰ δώση τ' ὄνομά του στο χωριὸ του Ἐρεχθία ».

Ἀμέσως σηκώθηκε ή Ποσειδῶνας και με τήν τρίαινά του χτύπησε δυνατὰ τὸ χῶμα. Τότε ἀμέσως ἀναταράχτηκε ή γῆ και μέσα από τὰ σπλάχνα της τινάχτηκε ἕνα πεντάμορφο ἄλογο, ἄσπρο σαν τὸ χιόνι.

Οἱ θεοὶ τὸ κοίταζαν με θαυμασμό. Ἡ χαιτή του ἀνέμιζε στὸν ἀέρα, τὰ μάτια του ἔλαμπαν και τὰ γοργὰ πόδια του έτοιμάζονταν νὰ πηδήσουν και νὰ τρέξουν.

Ἡ Ἄθηνά ἀτάραχη ἔσκυφε ἤσυχά στή γῆ, τήν ἔσκαψε λίγο με τὸ ἀριστερό της χέρι και ἔρριξε στο μικρὸ λάκκο ἕνα μικρὸ σπόρο πρὸ κρατοῦσε στο δεξί της χέρι. Δὲν ἔλεγε τίποτε, μόνο με χαμόγελο στὰ

χείλη κοίταζε τούς άλλους θεούς. Καί νά, ἀμέσως φυτρώνει ἀπό τή γῆ ἓνα μικρό βλαστάρι, πού μεγαλώνει στή στιγμή καί γίνεται δέντρο μεγάλο μέ κορμό. Καί στή στιγμή γεμίζει μέ κλαδιά, κλωνιά καί φύλλα πού ἔλαμπαν σάν ἀσήμι. Τό δέντρο ἔλο καί μεγάλωνε, καί τὰ κλαδιά του ἔγερναν φορτωμένα ἀπό καρπούς πρασινωπούς, γεμάτους χυμό.

« Πατέρα Δία » λέει τότε ἡ Ἀθηναῖα: « αὐτό εἶναι τὸ δῶρο μου. Τὸ ἄλογο τοῦ Ποσειδῶνα, θά κάμη αὐτόν τὸ λαὸ ν' ἀγαπήσῃ τὸν πόλεμο καί τὰ αἵματα. Τὸ δῶρο τὸ δικό μου, ἡ ἐλιά, θά εἶναι σῆμα τῆς εἰρήνης, τῆς ἡσυχίας καί τῆς εὐτυχίας ».

Τότε ἔλοι οἱ ἀθάνατοι θεοὶ φώναξαν μέ μιὰ φωνή:

« Τὸ δῶρο τῆς Ἀθηναῖας εἶναι τὸ καλύτερο ! Καί τὸ χωρὶς αὐτὸ πού μιὰ μέρα θά γίνῃ ἡ πῦρ δοξασμένη πολιτεία τοῦ κόσμου θά πάρῃ τ' ὄνομα τῆς Ἀθηναῖας ».

Ἔτοι πῆρε τ' ὄνομά της ἡ Ἀθήνα.

Ἡ θεὰ ἀπὸ τότε προστατεύει τὴν ἀγαπημένη της χώρα. Οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἔχτισαν στήν Ἀκρόπολη ἓνα λαμπρότατο ναό, τὸν Παρθενῶνα, καί γιὰ τιμὴ της χιορτάζουν τὰ Παναθήναια.

41. Ἐτοιμασίες γιὰ τὰ μεγάλα Παναθήναια.

Πλησίασε ἡ μεγάλη γιορτὴ τῆς θεᾶς. Ὅχιτὼ ἡμέρες ἀδιάκοπα ἔφταναν στήν Ἀθήνα χιλιάδες ἀνθρώποι ἀπὸ τὰ περίχωρα καί ἀπ' ἕλλη τὴν ἄλλη Ἑλλάδα. Πολλοὶ ἔφεραν μαζί τους καί τὰ ζῶα πού θά θυσίαζαν στή θεά.

Ἡ Ἀθήνα ἦταν ἀθάνατο νὰ χωρέσῃ ἔλο τὸν

κόσμο πού μαζεύτηκε τότε εκεί. Γι' αυτό οί πιό πολ-
λοι από τούς πανηγυριώτες, πού τὸ ἤξεραν, ἔφερναν
σκηνὲς μαζί τους, τίς ἔστηναν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη
κι ἔμεναν ἐκεῖ.

Ὁ Θεαγένης κι ἐγὼ γιὰ διασκέδαση πηγαίναμε
συχνὰ ἐκεῖ καὶ βλέπαμε τὸν κόσμο, καὶ μᾶς ἄρσσε ὁ
ἀσυνήθιστος θόρυθος, οἱ φωνὲς τῶν ἀνθρώπων, τὰ χλι-
μιντρίσματα τῶν ἀλόγων, τὰ μουγκρητὰ τῶν ἀγελά-
δων καὶ τὰ βελάσματα τῶν προβάτων. Στὰ σχολεῖα,
στὶς παλαιστρες καὶ στὸ Στάδιο ἄλλος λόγος δὲ γι-
νόταν παρὰ γιὰ τὸ μεγάλο πανηγύρι. Ποτέ μου δὲν
τὸ εἶχα ἰδεῖ. Μπορεῖτε λοιπὸν νὰ φανταστῆτε πῶς τὸ
περίμενα!

Σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα εἶχαν διαλέξει τὰ πιό καλό-
φωνα παιδιὰ καὶ τὰ γύμναζαν στοὺς ὕμνους πού θὰ
τοὺς τραγουδοῦσαν μὲ κιθάρες καὶ μὲ ἄλλα μουσικὰ
ὄργανα.

Ὁ κάθε μαθητὴς μάθαινε χωριστὰ τὸ μέρος του.
Ἄφου ὅλα τὰ παιδιὰ ἔμαθαν τὸ τραγούδι τους, τότε
τὰ μάζεψαν ὅλα σ' ἓνα μέρος γιὰ νὰ γίνῃ ἡ γενικὴ
δοκιμὴ, νὰ ἰδοῦν ἂν πήγαιναν σύμφωνα ὅλες οἱ φωνές.

Στὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχα πολὺ ὠραία φωνή. Τὰ
μαθήματα τοῦ Κρατίνου τὴν εἶχαν γυμνάσει καλά.

Εἰκοσιπέντε ἀπὸ τοὺς νέους τῆς παλαιστρας του
διάλεξε ὁ Κρατίνος, γιὰ νὰ τραγουδήσουν στὸ χορὸ,
ἀπ' ὅλους ὅμως στὸν Κλεισθένη καὶ σ' ἐμένα εἶχε τίς
περισσότερες ἐλπίδες του.

Τὴν ἀυστηρότητα ὅμως ἦταν ἐκείνη! Δὲ συγχω-
ροῦσε οὔτε τὸ παραμικρὸ λάθος, ὅλα τὰ ἤθελε σω-
στά: τὴ στάση μας, τὴν κάθε κίνηση τὴν κάθε φωνή,

ἀκόμη και τις συλλαβές του ὕμνου που θά τραγουδούσαμε στη θεά.

Οἱ δοκιμῆς εἶχαν πετύχει και ἤμαστε ἔτοιμοι.

42. Τὰ μεγάλα Παναθήναια.

Ἐημέρωσε ἡ μεγάλη ἡμέρα. Τὰ Παναθήναια ἄρχισαν ἀπὸ τὸ πρωὶ μὲ ἀγῶνες ἵππικούς, κοντὰ στὸν Ἰλισό.

Οἱ πλουσιώτεροι Ἀθηναῖοι εἶχαν στείλει ἐκεῖ τὰ καλύτερα ἄλογά τους. Τὰ ὠδηγοῦσαν οἱ γιοὶ τους, ἂν ἦταν ἔφηβοι. Καὶ ὁ Λεωκράτης ἔστειλε ἕξι ἄλογα θαυμάσια. Ὁ φίλος μου ὁ Κλεισθένης ἦταν λυπημένος πρὸς δὲν ἦταν ἀκόμη δεκαοχτὼ χρονῶν, γιὰ ν' ἀγωνιστῆ μὲ τὰ πατρικά του ἄλογα.

Μὲ πόση χάρη καβαλίκεψαν οἱ ὄμορφοι νέοι τὰ περήφανα ἄλογά τους! Καὶ πόσο εὐκόλα τὰ ὠδηγοῦσαν, γιὰτὶ ἦταν ἔξυπνα και καταλάβαιναν μ' εὐκολία τί θέλει ὁ καβαλάρης τους.

Ἄνυπομονοῦσαν νὰ παραβγοῦν στὸ τρέξιμο. Κρατοῦσαν τὰ κεφάλια τους ψηλά, τὰ μάτια τους ἔδραζαν φλόγες. Μὲ αὐτιά δλόρθη στέκονταν στὴ σειρά και περιμέναν ν' ἀκούσουν τὴ σάλπιγγα γιὰ νὰ ὀρμήσουν.

Ἄργουσε ἡ σάλπιγγα και αὐτὰ στενοχωριοῦνταν δάγκναν τὰ χιλινάρια τους, κινοῦσαν τὴ χαιτή τους και χτυποῦσαν τὸ χῶμα μὲ τὰ λεπτά και δυνατά τους πόδια. Πολλὰ χλιμίντριζαν και ἔδειχναν ἔτσι τὴ στενοχώρια τους.

Ἐξαφνα ἀκούστηκε τὸ σάλπισμα και ἄρχισε ὁ ἀγῶνας. Τὰ φιλότιμα ζῶα λὲς και πετοῦν. Τὸ χῶμα μόλις τὸ ἀγγίζου. Τὰ πέταλά τους βράζουν σπίθες. Ἡαρ-

ρεις πώς είναι ένα σώμα με τον καθάλαρη και μια θέληση έχουν και οι δύο, πώς να κερδίσουν το βραβείο της νίκης.

Ἀπὸ μικρὸ παιδὶ ἀγαποῦσα τ' ἄλογα· μὰ ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα τὰ λάτρευα. Ὁ πατέρας μου, βλέποντας τὴν ἀγάπη μου καὶ τὸν ἐνθουσιασμό μου, μοῦ φανέρωσε ἕνα μυστικό. Μοῦ εἶπε πὼς μεγάλωνε γιὰ μένα ἕνα πολὺ ὄμορφο πουλαράκι. Ἀπὸ τὴν χαρὰ μου ἄρπαξα τὸ χέρι του καὶ τοῦ τὸ φίλησα. Δὲν τοῦ εἶπα ὅμως λέξη, γιατί ὅλη μου ἡ προσοχὴ ἦταν στ' ἄλογα ποὺ ἔτρεχαν.

Κι ἐγὼ, ὅπως καὶ ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος, μὲ καρδιοχτύπι περιμέναμε τὸ ἀποτέλεσμα. Περιμέναμε νὰ ἴδουμε ποῖος θὰ ἦταν ὁ εὐτυχισμένος ποὺ θὰ ἔπαιρνε τὸ βραβείο σ' αὐτὸ τὸ ἀγώνισμα. Ὅλοι ἐλπίζαμε πὼς θὰ νικῶσαν τ' ἄλογα τοῦ Λεωκράτη· καὶ οἱ ἐλπίδες μας βγήκαν ἀληθινές. Ἀπὸ τὰ ἑξὶ ἄλογά του τὰ πέντε νίκησαν.

Ἵστερα ἀπὸ τοὺς ἵππικὺς ἀγῶνες ἄρχισαν τ' ἄλλα ἀγωνίσματα, τὸ πάλεμα, τὸ τρέξιμο, τὸ πῆδημα, ὁ δίσκος, τὸ κοντάρι. Τὸ σχολεῖο μας ἐπῆρε τέσσερα πρῶτα βραβεῖα.

Ὁ Θεαγένης νίκησε στὸ κοντάρι, ὁ Κλεισθένης στὸ δίσκο, ὁ Λικίδας στὸ πάλεμα κι ἐγὼ στὸ τρέξιμο.

Ἐνα ὄμορφο στεφάνι καμωμένο μὲ κλαδιὰ ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἐλιά τῆς Ἀθηνᾶς κι ἕνα θαυμάσιο πῆλινο ἀγγεῖο μὲ λάδι ἀπὸ τὴν ἴδια ἐλιά ἦταν τὸ βραβεῖο τῆς νίκης μας.

Ἵστερα ἄρχισαν οἱ μουσικὸι ἀγῶνες στ' Ὁδοῖο, κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη. Καὶ σ' αὐτοὺς δὲν ἔμεινε πίσω τὸ σχολεῖο μας· νίκησε ὁ Κλεισθένης καὶ πήρε τὸ στεφάνι. Ἐγὼ πῆρα τὸν πρῶτο ἔπαινο.

13. Ἡ μεγάλη πομπή.

Τὸ πιὸ ὠραῖο μέρος στὴ μεγάλη αὐτὴ γιορτὴ ἦταν ἡ πομπή. Τρέξαμε κι ἐμεῖς γρήγορα νὰ πιάσωμε θέση, γιὰ νὰ ἰδοῦμε καλά.

Χιλιάδες κόσμος ξεκινούσε ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸ νὰ φέρῃ ὡς τὴν Ἀκρόπολη τὸ νέον πέπλο τῆς θεᾶς.

Δὲν εἶχαν δεῖ τὰ μάτια μου ὡς τότε τέτοιο ἀριστούργημα. Τὸν πέπλο αὐτὸ τὸν εἶχαν ὑφάνει τὰ καλύτερα κορίτσια τῆς Ἀθήνας καὶ εἶχαν κεντήσει ἀπάνω μὲ τέχνη μεγάλα κατορθώματα τῆς θεᾶς.

Ἐμπρὸς ἔμπρὸς στὴν πομπὴ ἦταν πολλῆς σειρῆς κορίτσια ἀπὸ τίς πιὸ εὐγενικῆς οἰκογένειας. Ἦταν ντυμένα ὁμορφα καὶ φοροῦσαν στεφάνια ἀπὸ κρίνους στὰ κεφάλια τους. Μὲ τ' ἄσπρα τους χέρια βαστοῦσαν στὸ κεφάλι τους ἀπὸ ἓνα πανεράκι, ποὺ εἶχε μέσα ὅσα χρειάζονταν γιὰ τὴ θυσία.

Ἐπειτα ἔρχονταν ἄλλες σειρῆς κορίτσια, ποὺ οἱ γονεῖς τους δὲν ἦταν ντόπιοι Ἀθηναῖοι. Αὐτὰ κρατοῦσαν τὰ καπέλα καὶ τίς ὀμπρέλες τῶν Ἀθηναίων παρθένων ποὺ πήγαιναν μπροστά τους.

Πίσω ἀπὸ τὰ κορίτσια ἀκολουθοῦσαν γέροι σοβαροί, ποὺ οἱ ἄσπρες γενειάδες τους κυμάτιζαν ἀπάνω στοὺς καθαρὸς χιτῶνες τους. Φοροῦσαν στὸ κεφάλι τους στεφάνι ἀπὸ ἄσπρα τριαντάφυλλα, καὶ εἶχαν στὰ χέρια τους κλωνάρια ἀπὸ ἐλιά.

Ἐπειτα ἀπ' αὐτοὺς ἔρχονταν πολλῆς σειρῆς ἀπὸ ὠραίους ἀνθοστολισμένους ἀνδρες ἦσαν ὅλοι ψηλοί, λεθέντες καὶ κρατοῦσαν λόγχες κι ἀσπίδες, σὰ νὰ πήγαιναν στὸν πόλεμο.

Πίσω ἀπ' αὐτοὺς ἀκολουθοῦσαν οἱ ἔφηβοι, ἡπαλικαίριοι.

Μπήχαν σιό γὰς τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν Παρθενῶνα (σ. 94).

δεκαοχτῶ χρονῶν, ντυμένοι πολὺ ὁμορφα, ἄλλοι καθάλα σὲ ὠραία ἄλογα καὶ ἄλλοι πεζοί.

Τελευταία ἔρχονταν πολλῆς σειρῆς παιδιὰ, ὅλα κα-

λοκαμωμένα φοροῦσαν στενὸ χιτῶνα καὶ στὸ κεφάλι στεφάνι ἀπὸ τριαντάφυλλα.

Ἵστερα ἦταν οἱ ἀντιπρόσωποι, ποὺ ἔστειλαν οἱ ἀποικίες ἐπίτιγδες γιὰ τὴν πομπή.

Κάθε συντροφιά ἔψελνε τὸν ὕμνο στῆ θεά. Πίσω ἀπὸ τοὺς ξένους ἀκολουθοῦσαν μουσικοί, ποὺ ἔπαιζαν κιθάρες καὶ αὐλοὺς· καὶ ὕστερα οἱ τραγουδιστές, ποὺ τραγουδοῦσαν μὲ γλυκιὰ φωνή.

Ἐπειτα ἀπ' ὄλα αὐτὰ ἐρχόταν ἓνα παράξενο πλοῖο ποὺ τὸ κουνοῦσαν ρόδες κρυμμένες. Στὸ κατάρτι του ἦταν ἀπλωμένος σὰν πανὶ ὁ νέος πέπλος τῆς θεᾶς.

Ἡ πομπή προχωροῦσε στὴν Ἀκρόπολη σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ μεγαλοπρέπεια. Στὰ πεζοδρόμια δεξιὰ κι ἀριστερὰ στέκονταν χιλιάδες κόσμος κι ἔρραιναν μὲ λουλούδια τὸν ἱερὸ πέπλο τῆς θεᾶς.

Ἐτσι φτάσαμε κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη. Τὸ ἱερὸ πλοῖο σταμάτησε· καὶ τὸν πέπλο τῆς θεᾶς τὸν πῆραν τὰ κορίτσια μὲ μεγάλη εὐλάβεια.

Ἡ πομπή ἀνέβηκε τότε στὴν Ἀκρόπολη. Οἱ ὠραιότερες παρθένες μπῆκαν στὸ νὰ τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν Παρθενῶνα, καὶ πῆγαν νὰ κρεμάσουν τὸν πέπλο στὸ βωμὸ τῆς θεᾶς.

Νομίζω πὼς βλέπω ἀκόμη τὸν ἄρχοντα τῆς πολιτείας νὰ παίρνη ἀπὸ τὰ χέρια τῶν παρθένων τὸν ἱερὸ πέπλο καὶ νὰ τὸν προσφέρῃ στῆ θεά.

Τὸ βράδυ πῆγα μαζί μὲ τοὺς γονεῖς μου στὴ λαμπροδρομία τῶν ἐφήβων. Ὁ πρῶτος ἐφηβὸς ἀνάβει τὴ λαμπάδα τοῦ ἀπὸ τὸ βωμὸ, καὶ τρέχοντας δίνει τὴ φλόγα στὸ δεύτερο, ὁ δεύτερος στὸν τρίτο κι ἔτσι ὡς τὸ τέλος· Ἀλίμονο σ' ὅποιον ἀφήσῃ νὰ τοῦ σῆσῃ ἢ φωτιά του· τὸν βγάζουν ἔξω ἀπὸ τὴ σειρά καὶ ὄλο τὸ

πλήθος τὸν κυνηγᾶ μὲ φωνὲς περιπαιχτικές.

Ἡ λαμπαδοδρομία εἶναι ἀπὸ τὴς ὠραιότερες διασκεδάσεις ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ χαρῆ στὴ ζωὴ του.

Ἡ μεγάλη γιορτὴ τῆς θεᾶς κράτησε τέσσερεις μέρες.

Τὴν τελευταία ἔσφαξαν χιλιάδες πρόβατα καὶ βόδια, ἔστρωσαν μεγάλα τραπέζια μέσα σὲ δημόσιους κήπους, κι ὅλος ὁ λαὸς ἔφαγε καὶ ἤπνε. Ὅστερα ἄρχισαν οἱ μουσικὲς, τὰ τραγούδια καὶ οἱ χοροὶ καὶ κράτησαν ὡς τὸ πρωί.

44. Οἱ δικοὶ μου γυρίζουν στὸ χωριό.

Τελείωσαν τὰ Παναθήναια καὶ ἦρθε ἡ ὥρα νὰ φύγουν οἱ δικοὶ μου γιὰ τὸ χωριό.

Ἡ μητέρα μου ἔφευγε ἡσυχῆ, γιατί εἶδε τὴ μεγάλη περιποίηση ποὺ εἶχε στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης. Ὁ πατέρας μου μᾶς ἔταξε πὼς γρήγορα θὰ ξαναγύριζε νὰ μὲ πάρη μαζί μὲ τὸν Κλεισθένη.

« Τὸ Θεαγένη, πατέρα, τὸν ξέχασες; Δὲ θὰ τὸν πάρωμε μαζί μας; »

— « Πῶς ὄχι! Μπορεῖ νὰ λείψῃ τὸ καλὸ αὐτὸ παιδί; Μάλιστα συλλογίστηκα νὰ προσκαλέσω καὶ τὴ Νικομάχη. Μοῦ φαίνεται χλομὴ κι ἀδύνατη, ὁ καθαρὸς ἀέρας τοῦ χωριοῦ μας θὰ τῆς κάμῃ καλὸ ».

— « Χρυσέ μου πατέρα, μὲ αὐτὸ ποὺ συλλογίστηκες, κάνεις ἓνα μυστήριον. Εἶναι τόσο καλὴ ἡ Νικομάχη καὶ τόσο περιποιητικὴ, ποὺ κι ἀδερφή μου νὰ ἦταν δὲ θὰ μὲ κοίταζε ἔτσι. »

Ἐνῶ συνόμιλούσαμε, ἡ Νικομάχη καὶ ἡ μητέρα μου εἶχαν ξεκαρδιστῆ στα γέλια· γιατί ἡ ἀδερφοῦλα μου,

πού ήταν τώρα τριών χρονών, ζητούσε ν' ανεβή στο άμαξι
μαζί με τὸ γάτο. Κι ἐκείνος ἔμεινε στὴν ἀγκαλιά της

Πήγαν νὰ κρεμάσουν τὸν πέπλο στὴ βωμ. τῆς θεᾶς (σ. 94).

ἤρωχος, σὺν νὰ ἤθελε νὰ ταξιδέψη.

Πήγα νὰ τῆς τὸν παρω, μὰ στάθηκε ἀδύνατο. Ἡ
Φιλομήλα κλαίει, φωνάζει, θέλει νὰ τὸν χωριστῇ· μὰ

κι ὁ Μαῦρος δὲ μ' ἀφήνει ν' ἀπλώσω τὰ χέρια μου ἀπάνω του. Ἀγριεμένος ἐτοιμάζει τὰ κοφτερά του νύχια.

Τὰ ἔχασα καὶ δὲν ἤξερα τί νὰ κάμω. Ἐξαφνα μοῦ ἤρθε στὸ νοῦ μιὰ ἰδέα. Τρέχω στὸ μαγειρειό, ἀρπάζω ἓνα φαροκέφαλο καὶ τὸ πετῶ κατὰ γῆς ἐμπρὸς στὴν ἀδερφή μου.

Τὸ σχέδιο μου πέτυχε. Ὁ γάτος πετάχτηκε ἀμέσως, καὶ ἀρπάζοντας τὸ φαροκέφαλο ἔγινε ἄφαντος. Ἡ Φιλομήλα κοίταζε δεξιὰ κι ἀριστερά, καὶ ἀποροῦσε πῶς ἔγινε αὐτό. Ἦταν ἀστείο τὸ προσωπάκι της, ποῦ ἔδειχνε πῶς δὲν καταλάβαινε γιατί ἔτσι γρήγορα καὶ χωρὶς λόγο τὴν παράτησε ὁ φίλος της.

Ὅλοι γελάσαμε ἀπὸ τὴν καρδιά μας. Σὲ λίγο τὸ ἀμάξι ξεκίνησε γιὰ τὸ χωριό.

45. Ὁ πατέρας μου ἦρθε νὰ μᾶς πάρῃ.

Κράτησε ὁ πατέρας μου τὸ λόγο του. Στὸ μῆνα ἀπάνω τὸν βλέπω ἓνα πρωὶ ἔξαφνα ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα μας. Ἦταν μαυρισμένος ἀπὸ τὸν ἥλιο.

« Ἐλα, παιδί μου, μοῦ λέει, ἀφοῦ μὲ φίλησε. Ἐτοιμάσου νὰ πᾶμε στὸ χωριό. Ἦρθα ἐπίτηδες νὰ σὰς πάρω ».

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ φτάνει καὶ ὁ Θεαγένης. Μόλις εἶδε τὸν πατέρα μου, τρέχει καὶ τοῦ φιλεῖ τὸ χέρι.

Καὶ οἱ τρεῖς μας τότε μπαίνομε μέσα στὸ σπίτι. Ἡ Νικομάχη μὲ τῇ συνηθισμένη της εὐγένεια τρέχει καὶ ὑποδέχεται τὸν πατέρα μου.

Σὲ λίγο πῆγαμε στὸν κηδεμόνα τοῦ Θεαγένη, νὰ πάρωμε ἄδεια γιὰ τὸ φίλο μου.

Ήταν ἀληθινὰ σκληρὸς ὁ κηδεμόνας μου καὶ ἀνάποδος ἄνθρωπος.

« Ἄς ἔρθῃ! » εἶπε στὸν πατέρα μου ξερὰ ξερά. « Μακάρι νὰ τὸν ἔπαιρνες γιὰ πάντα ».

Ἄπὸ κεῖ πήγαμε νὰ ζητήσωμε τὸν Κλεισθένη. Ὁ Λεωκράτης, σωτὴς ἄρχοντας, μᾶς δέχτηκε μ' εὐγένεια, καὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση ἔδωκε τὴν ἄδεια στὸ παιδί του νὰ ἔρθῃ μαζί μας στὸ χωριό.

Τώρα ἤρθε καὶ τῆς Κλεώνης ἡ σειρά. Τὴ φώναξε παράμερα ὁ πατέρας μου καὶ τὴν παρακάλεσε ν' ἀφήσῃ τὴν ἐγγονή της νὰ ἔρθῃ μαζί μας.

« Ἡ Νικομάχη, τῆς λείει, εἶναι ἀδύνατη ἀπὸ τὴν ἀρρώστια καὶ πολυκουράζεται. Ὁ καθαρὸς ἀέρας τοῦ χωριοῦ καὶ ἡ ἡσυχία πολὺ θὰ τὴν ὠφελήσουν. Θὰ γυρίσῃ γεμάτη υγεία κι ὀμορφιά. Ἄν δὲ σοῦ ἦταν κουραστικό, θὰ σοῦ ἔλεγα νὰ ἔρθῃς καὶ σὺ μαζί μας γιὰ λίγες μέρες ».

— « Ἐγώ, παιδί μου, εἶμαι πολὺ γριά καὶ δὲ βαστῶ σὲ κόπους καὶ ταξίδια, μὰ ἡ Νικομάχη μου νάρθη μὲ τὴν εὐχή μου. Κουράζεται πάρα πολὺ τὸ καημένο τὸ κορίτσι, καὶ πρέπει νὰ ξεκουραστῇ λίγες μέρες ».

Ἡ Νικομάχη στὴν ἀρχὴ δὲν ἤθελε νὰ ἔρθῃ.

« Δὲν μπορῶ, μᾶς ἔλεγε, νὰ φύγω. Πῶς ν' ἀφήσω μονάχη τὴ γιαγιά μου! »

Ἄλλὰ ἡ γιαγιά της τὴν κατάφερε, καὶ ἔτσι ἄλλαξε γνώμη καὶ δέχτηκε.

46. Πηγαίνω μὲ τοὺς φίλους μου στὸ χωριό.

Ἡ Νικομάχη σὲ λίγο ἦταν ἑτοιμη. Εἶχε δέσει
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἦ ἓνα δέμα λίγα φορέματα. Ὁ Μαῦρος σὰ νὰ κατάλαβε πὼς θὰ ἔφευγε ἢ κυρά του καὶ δὲν ξεκολλοῦσε ἀπὸ κοντά της οὔτε στιγμή. Τριβόταν ἀπάνω της καὶ νιαούριζε, σὰ νὰ τῆς ἔλεγε: «πάρε με μαζί σου».

— «Ἦούχασε, Μαυρούλη μου» τοῦ ἔλεγεν ἡ Νικομάχη. «Ἐγὼ δὲ φεύγω χωρὶς ἐσένα».

Ὁ πατέρας στὸ μεταξὺ ἐτοίμασε ἓνα μαλακὸ κάθισμα ἀπὸ ἄχυρα. Ἐκεῖ ἀπάνω κάθισε ἡ Νικομάχη μὲ τὸ Μαυρούλη της στὰ γόνατα. Ὑστερα ἀνεβήκαμε καὶ ἐμεῖς.

Εἶχε βασιλέψει ἡ ἥλιος ἅμα ξεκινήσαμε. Ὅταν προχωρήσαμε στὰ χωράφια, ἄρχισε νὰ σκοτεινιάζει καὶ ὁ οὐρανὸς στολιστήκε μὲ ἀμέτρητα ἀστέρια λαμπερά. Οἱ βάτραχοι φώναζαν κοᾶξ κοᾶξ στὴν ἀκροποταμιὰ τοῦ Κηφισοῦ.

Σὲ λίγο τὸ φεγγάρι πρόβαλε πίσω ἀπὸ τὸν Ὑμητό. Ἦταν ὀλοστρόγγυλο· τὸ φῶς του στὴν ἀρχὴ ἦταν κάπως ἀδύνατο, μὰ ὅσο προχωροῦσε ἡ νύχτα ζωήρευε καὶ ἔφεγγε σὰ νὰ ἦταν μέρα.

Ἄεράκι ἦσυχον καὶ δροσερὸ μᾶς χάιδευε τὸ πρόσωπο καὶ ἔπαιζε μὲ τὰ ὀλέξανθα μαλλιά τῆς Νικομάχης. Ἀπὸ μακριὰ ἄκουε κανεὶς τὸ γλυκὸν ἦχο τῆς φλογέρας κάποιου βοσκῆ καὶ τὰ βελάσματα τῶν κοπαδιῶν ποὺ ἔβοσκον γύρω στὶς βουνοπλαγιές.

Σιγὰ σιγὰ ἀνοίξε καὶ ἡ δική μας καρδιά καὶ μᾶς ἤθρε ἡ ὄρεξη γιὰ τραγοῦδι. Οἱ γλυκὲς φωνὲς τῆς Νικομάχης καὶ τοῦ Κλεισθένη ἀντιλαλοῦσαν μέσα στὴν ἤσυχον νυχτιὰ σὰν κελάθημα ἀηδονιοῦ.

ΜΕΡΟΣ Β'

47. Στὸ χωριό.

Ἔτσι μὲ τραγούδια καὶ χαρὲς φτάσαμε στὸ χωριό.
Νά τὸ σπίτι μας! Μὲ τί χαρὰ τὸ ξαναβλέπω!... Νά
ἡ μητέρα μου, μὲ τὴν ἄσπρη τῆς ποδιά! Νά ὁ παπ-
πούς μου, μὲ τὸ γεροντικὸ ραβδί του καὶ τὸ νυχτικὸ του
σκοῦφο! Νά καὶ τ' ἀδελφάκια μου!... Οἱ δούλες, οἱ
γείτονες τρέχουν ὅλοι νὰ μᾶς ὑποδεχτοῦν. Μᾶς περίμεναν.
«Καλῶς ἦρθατε! καλῶς ὠρίζατε! Καλῶς τὰ παιδιὰ
μας» φώναξαν ὅλοι τους.

Μὰ ποῖο εἶναι αὐτὸ τὸ τριχωτὸ κοκκινωπὸ πρᾶμα
ποῦ πηδάει ἀπάνω μου καὶ κλαίει ἀπὸ χαρὰ καὶ γλαίφει
τὰ χέρια μου καὶ μοῦ κάνει τόσα παιγνίδια, καὶ τρέχει
στὴ μητέρα μου καὶ πάλι ξαναγυρίζει σὲ μένα; Εἶναι
ἡ Φλόγα, ποῦ δείχνει τὴ μεγάλη χαρὰ τῆς ὅπως μπο-
ρεῖ. Τὸ παίρνω τὸ πιστὸ σκυλί, τὸ σύντροφο τῶν παι-
δικῶν μου χρόνων, καὶ τὸ σφίγγω στὴν ἀγκαλιά μου.

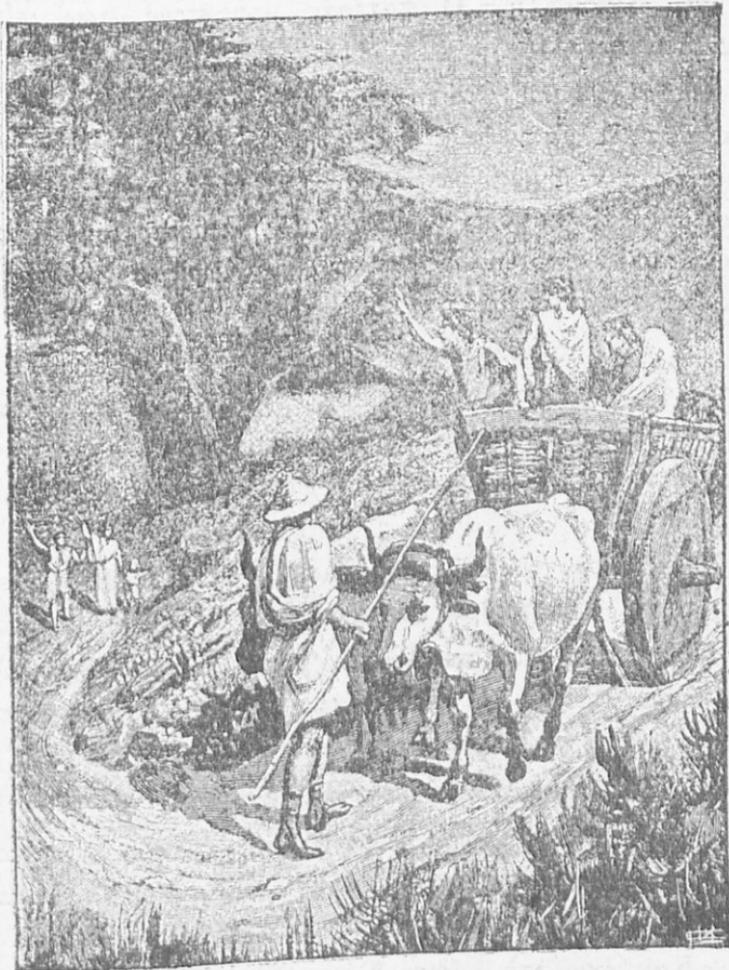
Οἱ φίλοι μου θαυμάζουν τὴν ἐξυπνάδα του καὶ τὴν
ἀγάπη του. Ὡς καὶ τὸ Μαυρούλη πῆγε νὰ τὸν χαϊδέψῃ.
Αὐτὸς ἔμως ἀγρίεψε, σήκωσε τίς τρίχες του, καμπούριασε
τὴ ράχη του καὶ χύθηκε μὲ τὰ γαντζωτά του νύχια νὰ
τὸ γρατσουνίσῃ. Πρόλαβα κι ἔκρυφα τὴν καημένη τὴ
Φλόγα κάτω ἀπὸ τὸ φόρεμά μου.

Ἡ μητέρα μου μᾶς πρόσφερε γάλα, βουτυρο φρέσκο,
αὐγὰ βραστά, παξιμάδια καὶ μέλι.

Σὲ λίγο πῆγαμε στὰ κρεβάτια, γιατί ἤμαστε κουρασμένοι.

48. Περίπατος μέσα στο χωριό.

Μόλις γλυκοχάραζε ἤμαστε ὅλοι στὸ πόδι· ἢ μη·

Μὲ τραγούδια καὶ χαρὲς φτάσαμε στὸ χωριό (σ. 100).

τέρα μου εἶχε σγκωθῆ πρωτύτερα ἀπὸ μᾶς. Ἄρμεξε

μέ τὰ καθαρὰ της χέρια μέσα σὲ δοχεῖο, ποὺ ἄστραφτε, γάλα ἀπὸ τὶς ἀγελάδες μας καὶ τὸ εἶχε ἔτοιμο μὲ τὰ παξιμάδια.

Σὲ λίγο βγήκαμε οἱ τρεῖς μαζί νὰ δοῦμε τὸ χωριό. Ἀπὸ πίσω μας ἔρχονται σιγὰ σιγὰ ὁ παππούς μὲ τὴ Νικομάχη. Ὁ πατέρας μου πρῶι πρῶι εἶχε πάει στὸ ἀμπέλι.

Οἱ φίλοι μου πρώτη φορά πήγαιναν σὲ χωριό, καὶ ὅλα ὅσα ἔβλεπαν τοὺς ἔκαναν ἐντύπωση· πρὸ πολλοῦ τοὺς ἄρresαν ὅμως τὰ κάτασπρα σπιτάκια, ποὺ ἦταν ὅλα καθαρὰ, καὶ εἶχαν ὅλα αὐτὴ ἀνθοστολισμένη καὶ κληματαριὲς φορτωμένες σταφύλια. Χωρὶς περιβόλι δὲν ἦταν κανένα σπίτι στὸ χωριό.

Τὸ κάθε σπιτάκι εἶχε μέσα ἀπὸ ἓαν ἀργαλειό. Αὐτὸ ἔδειχνε πὼς οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ ἦταν νοικοκυρὲς κι ἀγαποῦσαν τὴ δουλειά. Ὑφαίναν χαλιά, ὑφάσματα γιὰ χλαῖνες καὶ γιὰ χιτῶνες, πανιὰ καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἐκεῖ ποὺ τριγυρίζαμε, ἀκοῦμε ἑξαφνα μιὰ μαγευτικὴ φωνή. Σταθήκαμε καὶ ἀκούσαμε τ' ὁμορφο τραγούδι.

Κοιτάζομε ἀπὸ περιέργεια μέσα στὸ μικρὸ σπιτάκι ἀπ' ὅπου ἔβγαине ἡ φωνή, καὶ βλέπομε μιὰ ὁμορφή κόρη νὰ ὑφαίνει καθισμένη στὸν ἀργαλειό.

Ὁ Κλεισθένης σκύθει τότε καὶ μοῦ λέει :

« Δὲ νομίζεις πὼς βλέπεις τὴν Καλυψὼ μέσα στὴ σπηλιά της, ὅταν τῆς εἶπε ὁ Ἑρμῆς, ν' ἀφήσῃ τὸν Ὀδυσσεά νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του ; »

« Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιο ἔλεγα αὐτὴν τὴν στιγμή » τοῦ ἀπαντῶ. « Δὲ συλλογίστηκα ὅμως τὴ θεά, ποὺ κρατοῦσε τὸν Ὀδυσσεά στὸ νησί της μακριὰ ἀπὸ τὸ

σπίτι του, μὰ τὴν Πηνελόπη, τὴ φρόνιμη νοικοκυρά, ὅπως εἶναι καὶ αὐτὴ πού τραγουδεῖ τώρα ».

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, ὅλοι ζωντροί, ὅλοι γλυκομίλητοι, μᾶς χαιρετοῦσαν μὲ τὸ « καλῶς ὤρισατε » καὶ τραβοῦσαν γρήγορα ὁ καθένας στὸ ἀμπέλι του καὶ στὸ χωράφι του.

Στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ ἦταν ἓνα βαθὺ πηγάδι μὲ νερὸ κρυσταλλένιο. Ἐπὸ ἐκεῖ οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια μὲ τίς ὁμορφες στάμνες στὸ κεφάλι κουβαλοῦσαν νερὸ στὰ σπίτια τους.

19. Περιπάτος ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό.

Πηγαίναμε σιγὰ σιγὰ κουβεντιάζοντας καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβωμε βρεθήκαμε ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό.

Τὶ ὠραῖα πού ἦταν ἐκεῖ! Ὅπου καὶ νὰ γύριζε κανεὶς τὸ μάτι του, ἔβλεπε πρασινάδα καὶ δέντρα μὲ γλυκοὺς καρπούς. Τ' ἀμπέλια ἦταν φορτωμένα μὲ σταφύλια· στὰ λιβάδια οἱ χωρικοὶ εἶχαν στιβαγμένο τὸ νεοθέριστο χορτάρι. Γύρω στὰ χωράφια ἦταν φυτρωμένοι ἀγριόβατοι μὲ μαῦρα καὶ γλυκὰ βατόμουρα.

Κάπου κάπου βλέπαμε μέσα στὰ πράσινα λιβάδια κάτι μεγάλα πουλιά, μὲ κόκκινα καὶ μακριὰ πόδια καὶ μὲ μεγάλες μύτες κόκκινες. Ἦταν λελέκιχ. Περιπατοῦσαν καμαρωτά, τέντωναν τὸ κορμί τους ἔμπρός, ἔρριχναν τὸ κεφάλι τους πίσω καὶ στέκονταν κάπου κάπου στὸ ἓνα τους πόδι.

Ἐνα ἀπ' αὐτὰ εἶχε στὴ μύτη του ἓνα φίδι καὶ τὸ χτυποῦσε καταγῆς νὰ τὸ σκοτώσῃ. Ἐνα ἄλλο ἔτρεχε καὶ κυνηγοῦσε ἓνα βάτραχο.

Οἱ πράσινες σαῦρες, πού ἔμοιαζαν σὰ φρεσκοβαμμέ-

νες, έτρεχαν και τρύπωναν κάτω από τις πέτρες και τα χαμόκλαδα, όταν άκουαν τὰ βήματά μας. Οί ὁμορφες πεταλούδες, πού φάνταζαν με τὰ χτυπητά τους χρώματα, πετούσαν στα λουλούδια του κάμπου τρελές από χαρά. Παντού κελάρυζε νερό κρύο και κρυσταλλένιο.

Έξαφνα εκεί πού περπατούσαμε, βλέπομε άπάνω σ' ένα δεντράκι μιὰ φωλιά. Τήν ειχαν χτίσει τὰ πουλάκια με πολλή τέχνη· τ' άχυρα, τὸ μαλλί, τις τρίχες και τὰ πούπουλα τὰ ειχαν μαζέψει εκεί με τις μυτίτσες τους.

Άπό τήν τρύπα τῆς φωλιάς φαινόταν ένα κεφαλάκι. Ειχε ὅλη τήν ὠρα άνοιχτὸ τὸ στόμα και φώναζε άδιάκοπα.

« Τί πουλί είναι αυτό; » με ρώτησε ὁ Θεαγένης.

— « Κι ἐγὼ δὲν ξέρω » τοῦ ειπα. « Τώρα πού θά έρθουν οί γονεῖς του νὰ τὸ ταΐσουν, θά τὸ καταλάβωμε ».

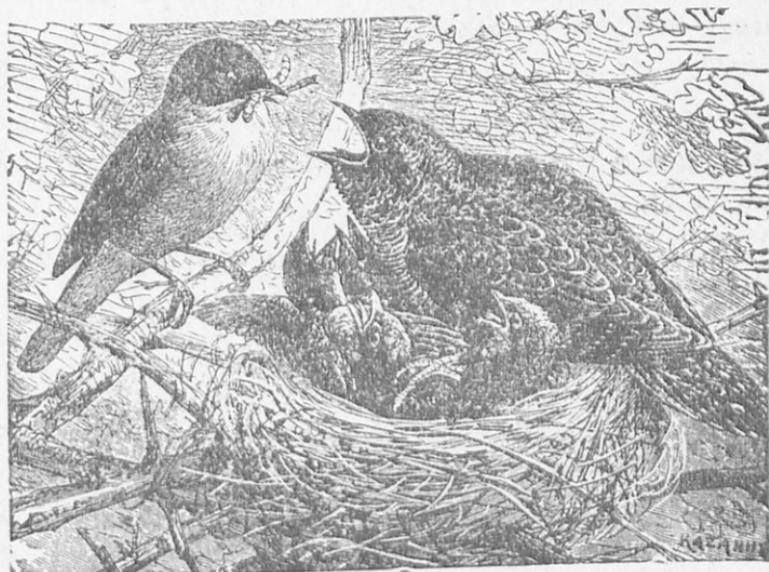
Δὲν πέρασε πολλή ὠρα και νά, δύο ὁμορφα φλόρια φτάνουν στή φωλιά. Στὸ στόμα τους κρατοῦσαν κάτι πού ἔμοιαζε σάν ακρίδα· ἴσως νά ἦταν και σκουλήκι. Φοβήθηκαν ὅταν μᾶς ειδαν, μὰ ὄχι και πολύ· γιατί στάθηκαν στή φωλιά και τάισαν τὸ μικρὸ τους.

« Ὁ νοῦς μου δὲν τὸ χωρεῖ, ειπε ὁ Κλεισθένης, πῶς δυὸ πουλάκια τόσα δά, νά ἔχουν στή φωλιά τους παιδι πολὺ μεγαλύτερὸ τους ! »

— « Ἐγὼ παραξενεύομαι και για ένα ἄλλο ἀκόμη » ειπε ὁ Θεαγένης. « Γιατί ἡ φωλιά νά ἔχη ένα πουλί μονάχα, ἐνῶ τὰ φλόρια γεννῶν τέσσερα και πέντε αὐγά ». Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— « Ἐγὼ θὰ σᾶς τὸ πῶ τὸ γιατί » λέει ὁ παππούς μου, πού ἐρχόταν ἀπὸ πίσω μὲ τὴ Νικομάχη. « Μὰ πρῶτα ἐλάτε νὰ καθίσουμε σ' αὐτὸν τὸν ἴσκιον τὸν παχύ, νὰ φᾶμε κάτι καὶ νὰ ξεκουραστοῦμε ».

Στρῴσαμε τρυφερὰ κλαδιά, ἀνοίξαμε τὸ καλάθκι πού εἶχαμε μὲς μας καὶ ἀπλώσαμε ἀπάνω στὸ φυ-

Τὰ πουλάκια ἔτρωγαν, ἔτρωγαν καὶ δὲ χόρταιναν (σ. 106).

σικὸ καταπράσινο τραπέζομάντιλο ὅ,τι εἶχαμε. Φάγαμε μὲ τὴν ὄρεξιν ἐκείνη πού δίνει ὁ περίπατος μέσα στὰ δέντρα καὶ ὁ καθαρὸς ἀέρας τῆς ἐξοχῆς.

30. Μία παράξενη ἱστορία.

Ἦπιαμε ἀπὸ τὸ δροσερὸ νερὸ μιᾶς πηγῆς, πού ἔτρεχε ἐκεῖ κοντὰ μὲ ἡσυχὸν κελαρισμὸν, καὶ ξαπλωθήκαμε στὴ σκιά. Τότε μᾶς λέει ὁ παππούς μου :

« Μιά φορά δυὸ φλόρια, σὰν αὐτὰ ποὺ εἶδατε, εἶχαν χτίσει τὴ φωλιά τους ἀπάνω σ' ἓνα δέντρο. Τὸ θηλυκὸ σὲ λίγες μέρες γέννησε τρία αὐγά.

Μιά μέρα ποὺ τὰ φλόρια ἔλειπαν, πάει στὴ φωλιά ἓνα πουλὶ μαυριδερό, μὲ μαῦρα σημάδια στὸ στῆθος καὶ στὴν κοιλιά. Κρατοῦσε στὴ μύτη του ἓνα αὐγό. Τὸ ἔβαλε κρυφὰ κοντὰ στὰ τέσσερα αὐγά ποὺ ἦταν μέσα, κι ἔφυγε φωνάζοντας : « κούκου ! κούκου ! »

Τὰ φλόρια γύρισαν στὴ φωλιά τους, ἀλλὰ δὲν πρόσεξαν πὼς τ' αὐγά τους ἦταν περισσότερα. Τὸ θηλυκὸ, ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ κλωσήσῃ, κάθισε ἑλαφρὰ στ' αὐγά καὶ τὰ ζέσταινε.

Στὶς δεκατέσσερις ἡμέρες τ' αὐγά ἔγιναν πουλάκια. Ἔτσι ἡ φωλιά τους τώρα εἶχε πέντε πουλάκια.

Ἡ μητέρα ἀπλωνε τίς φτεροῦγες της καὶ τὰ σκέπαζε.

Ὁ πατέρας τους πετοῦσε ἐδῶ κι ἐκεῖ, κι ἔφερνε τροφή. Τὰ πουλάκια ἔτρωγαν, ἔτρωγαν καὶ δὲ χόρταιναν. Τὸ ἓνα ὅμως ἀπὸ τὰ πέντε ἦταν πιὸ λαίμαργο, μὰ καὶ μεγάλωνε πιὸ πολὺ.

Μιά μέρα ὅταν γύρισαν τὰ φλόρια στὴ φωλιά τους, βρῆκαν μόνο τέσσερα πουλιὰ στὴ φωλιά. Τὸ ἄλλο ἔλειπε. Ρωτοῦν τί ἔγινε καὶ μαθαίνουν πὼς τὸ ἔσπρωξε ὁ μεγάλος καὶ τὸ γκρέμισε ἀπὸ τὴ φωλιά.

Ὁ φλόρος πολὺ θύμωσε καὶ θέλησε νὰ χτυπήσῃ τὸ μεγαλύτερο παιδί, μὰ ἡ φλόραινα τὸν κράτησε.

Σὲ λίγες μέρες ἄλλη συμφορά. Ὅταν γύρισαν τὰ φλόρια στὴ φωλιά τους, βρῆκαν ἓνα πουλὶ μονάχα, τὸ μεγάλο.

« Ποῦ εἶναι τ' ἀδερφάκια σου; » τοῦ λέει τρομαγμένη ἢ μητέρα του.

— « Ἐπесαν κάτω, μητέρα » λέει ἐκεῖνο. Εἶναι στενή ἢ φωλιά, γλίστρησαν κι ἔπесαν κάτω· καὶ κάποιο ζῶο τὰ ἔφαγε. Θαρρῶ πῶς ἦταν νυφίτσα ».

« Ἄχ οἱ ἄμοιροι τί πάθαμε! » ἔλεγαν τὰ φλόρια κλαίοντας. « Ἄν κάναμε τὴ φωλιά μας πιὸ μεγάλη, θὰ μᾶς ζοῦσαν τὰ πουλάκια μας! Ἄς ζήση τοῦλάχιστο αὐτὸ ποῦ μᾶς ἔμεινε! »

Αὐτὸ ὄλο καὶ μεγάλωνε. Κάπου κάπου ἔλεγε στὴ γυναῖκα του ὁ φλόρος:

« Γυναῖκα, αὐτὸ τὸ παιδί καθόλου δὲ μοιάζει μὲ τὴ γενιά μας. Τί παιδί εἶναι αὐτὸ δὲν καταλαβαίνω ».

Τὸ φλορόπουλο ποῦ πετοῦσε τώρα τριγύρω ἀπὸ τὴ φωλιά, ἀρπάζει μὲ τὴ μύτη του μιὰ μέρα μιὰ κάμπια μαλλιάρη καὶ ἀρχίζει νὰ τὴν τρώη.

« Φτύσε την, φτύσε την » τοῦ λέει ὁ πατέρας του. « Θὰ φαρμακωθῆς ».

— « Δοκίμασα κι ἄλλη φορά, τοῦ ἀποκρίθηκε, καὶ τίποτε δὲν ἔπαθα. Μ' αὐτὲς χορταίνω κάθε μέρα ὅταν λείπετε ἀπὸ δῶ ».

— « Πρῶτη φορά φλορόπουλο νὰ τρώη κάμπιες! » εἶπε ὁ φλόρος μ' ἀπορία.

— « Γιὰ φλορόπουλο τὸ παίρνεις; » τοῦ λέει μιὰ καρακάξα, ποῦ ἦταν ἐκεῖ κοντὰ ἀπάνω σ' ἓνα δέντρο. « Δὲν εἶναι ».

— « Καὶ πῶς τὸ ξέρεις ἐσύ; »

— « Ἐγὼ λίγα θὰ σοῦ πῶ, φλόρε μου, λέει ἢ καρακάξα, καὶ σὺ πολλὰ κατάλαβε.

« Θὰ ξέρης βέβαια ἓνα πουλί ποῦ τὸ λένε κούκο. Αὐτὸς ποτέ του δὲ χτίζει φωλιά· ποτέ δὲν κλωσᾷ τὰ αὐγά του· ποτέ δὲ βάζει στὸ στόμα τῶν παιδιῶν του οὔτε μιὰ μύγα.

» Μόλις γεννήσῃ ἡ γυναῖκα του ἓνα αὐγό, τὸ παίρνει καὶ πάει καὶ τ' ἀφήνει κρυφὰ σὲ ξένη φωλιά μέσα στ' αὐγά τῶν ἄλλων πουλιῶν· ἐκεῖνα χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν τὸ κλωσοῦν καὶ τὸ ἀνατρέφουν μαζὶ μὲ τὰ δικά τους. Τί ὑποφέρουν ὥσπου νὰ τὸ μεγαλώσουν! Καὶ στὸ τέλος σκουντᾷ μὲ τρόπο ἓνα ἓνα τὰ πουλιά καὶ τὰ ρίχνει ἔξω ἀπὸ τὴ φωλιά, γιὰ νὰ ἔχῃ τὴν ἀνάπαυσή του ».

Τὰ τελευταῖα λόγια τ' ἀκούσε καὶ ἡ φλόραινα, ποῦ εἶχε ἔρθει ἐκεῖνη τὴ στιγμή.

« Ἄχ, τί πάθαμε, οἱ ἄμοιροι! » φώναξε. « Ἄναθρέψαμε τὸ παιδί τοῦ κούκου. Ἄχ! καὶ τὸ ἀχάριστο πουλί τί μᾶς ἔκαμε! »

Κούκου! κούκου! ἀκούεται μιὰ φωνὴ καὶ προβάλλει στὸ ἀπέναντι δέντρο μιὰ κούκαινα.

« Δὲν κάνεις καλὰ νὰ μᾶς βρίζῃς » λέει στὴ φλόραινα. « Δὲν ἔχεις δίκιο. Πρέπει νὰ ξέρῃς καὶ τί τρέχει.

» Ἐμεῖς οἱ κούκοι δὲ γεννοῦμε σὰν τ' ἄλλα πουλιά. Ἄμα γεννήσωμε τὸ πρῶτο αὐγό, πρέπει νὰ περάσουν ὀχτώ μέρες διὰ νὰ κάμωμε δεῦτερο. Ἔτσι ὅσο νὰ γεννηθῇ τὸ δεῦτερο χαλᾷ τὸ πρῶτο. Γι' αὐτὸ δὲν μποροῦμε νὰ κλωσήσωμε μόνοι μας τ' αὐγά μας ».

Ὁ φλόρος καὶ ἡ φλόραινα ἔμειναν συλλογισμένοι. Τοὺς φαίνόταν πὼς δὲ φταίει καὶ τόσο ὁ κούκος. Μὰ πάλι εἶχαν τὴν πίκρα, πὼς γιὰ νὰ ζήσῃ ἓνας κούκος, χάθησαν τέσσερα χαριτωμένα φλοράκια!

51. Λελέκι και σκουλήκι.

Πρὶν καλοτελειώσῃ τὴν παράξενη ἱστορία του ὁ παππούς, δυνατὸ πτεροῦγισμα ἀκούστηκε στὸν ἀέρα. Δυὸ μεγάλα πετούμενα ἔσκιζαν τὸν ἀέρα.

« Πολλὰ λελέκια ἔχετε ἐδῶ » εἶπε ὁ Θεαγένης.

— « Ἔχομε κι ἔχομε! » εἶπε ὁ παππούς. « Μᾶς ἔρχονται τὴν ἀνοιξη μαζί μὲ τὰ χελιδόνια καὶ μαζί πάλι φεύγουν τὸ φθινόπωρο.

» Γιὰ μᾶς τοὺς χωρικοὺς αὐτὰ τὰ πουλιὰ εἶναι πολὺ ὠφέλιμα. Τρῶνε φίδια, ποντικούς, σαλιάγκους, σαῦρες καὶ ἄλλα βλαβερὰ ζῶα, ποὺ κάνουν ζημιές στὰ κτήματά μας. Γι' αὐτὸ ὅλοι μας τ' ἀγαποῦμε ».

— « Καὶ στὴν Αἴγυπτο εἶναι πολλὰ λελέκια » εἶπε ἡ Νικομάχη. « Μᾶς τὸ ἔλεγε ὁ πατέρας μου, ποὺ πῆγαινε ταχτικά ἐκεῖ.

» Γιὰ τὰ λελέκια μοῦ εἶπε κάποτε μιὰ ἱστορία, ποὺ ἀκόμη τὴ θυμοῦμαι ».

— « Νὰ μᾶς τὴν πῆς, Νικομάχη » εἶπε ὁ παππούς. « Μὴν περιμένετε ὅλα ἀπὸ τὸ γέρο ».

— « Μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ, ἄρχισε νὰ λέη ἡ Νικομάχη, δυὸ λελέκια ἔχτισαν τὴ φωλιά τους ψηλὰ στὴ σκεπὴ ἑνὸς ἐρημόσπιτου, δίπλα σ' ἕνα λιβάδι καταπράσινο καὶ μεγάλο.

Ἄμα βγήκαν τὰ λελέκια τους ἀπὸ τ' αὐγά, ἡ μη-

τέρα τὰ φύλαγε κι ὁ πατέρας πηγαινοερχόταν μὲ τὴν τροφή στὸ στόμα.

Μιὰ μέρα τὸ λελέκι, ἐκεῖ ποὺ ἔφαχνε στὸ λιθάδι γιὰ τροφή, βλέπει ἕνα σκουλήκι. Ἦταν μακρὸ μακρὸ, καὶ τὸ χρῶμα του ἦταν σὰν τὸ χῶμα. Δὲν εἶχε πόδια καὶ ὅμως προχωροῦσε. Μαζευόταν ἀπλωνόταν, μαζευόταν ἀπλωνόταν κι ἔτσι πάντα περπατοῦσε.

« Ἔ, ποῦ πᾶς ; » τοῦ λέει τὸ λελέκι. Δὲ μὲ φοβᾶσαι ; »

— « Καὶ ποιὸς εἶσαι ἢ ἀφεντιά σου ; Δὲ σὲ βλέπω. Εἶμαι τυφλό ».

— « Εἶμαι τὸ λελέκι » τοῦ λέει.

— « Ποπό, τί ἔπαθα τὸ ἄμοιρο ! »

— « Ὡστε μὲ ξέρεις σὰ νὰ ποῦμε ! »

— « Τὸν ἀφέντη τοῦ λιθαδιοῦ νὰ μὴν ξέρω, ποὺ τὸν τρέμομε ὅλοι ὅσοι ζοῦμε ἐδῶ μέσα ! »

— « Ὡστε καὶ σὺ ἐδῶ μένεις πάντα μὲ τὴν οἰκογένειά σου ; »

— « Ποῦ νὰ τὴ βρῶ τὴν οἰκογένεια, ἀφέντη μου ; Δὲ μοῦ φτάνει ἢ φτώχεια μου, μόνο θέλω νάχω καὶ οἰκογένεια ! »

— « Μὰ δὲ νομίζεις, πῶς σὺ καὶ οἱ σύντροφοί σου, οἱ φτωχοὶ καὶ κακομοιριασμένοι, εἶστε περιττοὶ στὸν κόσμο αὐτό ; »

— « Ὅχι δὰ καὶ τόσο περιττοὶ ὅσο νομίζεις, ἄρχοντά μου. Ἄλλη φορὰ θὰ σοῦ εἰπῶ τὸ γιατί ».

— « Ἄς εἶναι ἄλλη φορὰ » εἶπε καὶ τὸ λελέκι πέταξε στὴ φωλιά του.

Τὸ σκουλήκι σύρθηκε βιαστικὰ στὴν τρύπα του.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

52. Τί παράπονο ἔχει τὸ σκουλήκι.

Δὲν πέρασαν πολλὰς μέρες καὶ συναντήθηκαν στὸ ἴδιο μέρος πάλι τὸ λελέκι μὲ τὸ σκουλήκι.

« Σκουλήκι, λέει τὸ λελέκι, μὴ φοβάσαι· εἶμαι χορτάτο. Τί μοῦ ἔλεγες προχτές, πὼς καὶ σεῖς οἱ μικροὶ δὲν εἶστε περιττοὶ σ' αὐτὸ τὸν κόσμον. Ἐξήγησέ μου πὼς ζῆς καὶ τί δουλειὰ κάνεις ».

— « Δουλεύω μέρα νύχτα τὸ χῶμα, σκάβω... Ἄνοιγω παντοῦ τρῶπες... »

— « Καὶ αὐτὸ τί ὠφελεῖ; » ρώτησε τὸ λελέκι.

— « Πὼς δὲν ὠφελεῖ! Μὲ αὐτὸ ποὺ κάνω φυτρώνουν εὐκόλα τὰ φυτὰ· κι ἀνάμεσα στὰ φυτὰ ζοῦν ἔντομα, κι ἀπὸ τὰ ἔντομα ζοῦν οἱ βάρταχοι, οἱ σαῦρες, τὰ φίδια, ποὺ ἢ εὐγενία σου καταδέχεσαι καὶ τρῶς.

» Τὸ χῶμα ποὺ εἶναι κάτω τὸ φέρνω ἐξω στὸν ἥλιο, στὸν ἀέρα καὶ στὴ βροχή· καὶ τὸ χῶμα ποὺ εἶναι ἀπάνω τὸ πάω κάτω. Αὐτὸ ὠφελεῖ πολὺ στὴ γεωργία. Καὶ ἀκόμη ἓνα ἄλλο. Θὰ ἔτυχε νὰ δῆς κάτι μαραμμένα φύλλα, ποὺ τυλιγμένα σὰ χωνὶ στέκονται ὄρθια. Αὐτὴν τὴ δουλειὰ τὴν κάνομε τὴ νύχτα. Τὴν ἄλλη νύχτα τραβοῦμε τὰ φύλλα πρὸς κάτω, ὥσπου χώνεται ὅλο τὸ φύλλο μέσα στὴ γῆ. Ἔτσι λίγο λίγο τὸ φύλλο σαπίζει καὶ γίνεται μαλακὸ γιὰ νὰ τὸ φάμε· ὅ,τι περισσέφη γίνεται λίπασμα, δηλαδὴ κάτι ποὺ δυναμώνει τὸ χῶμα καὶ τὸ κάνει παχύτερο ».

— « Εἶστε ὅμως πολὺ ἀσχήματα » εἶπε τὸ λελέκι.

— « Καὶ τί μ' αὐτό; Δὲν εἶμαστε ἐργατικά; δὲν εἶμαστε ὠφέλιμα; Γιατί λοιπὸν μᾶς περιφρονοῦν; γιατί μᾶς πατοῦν; Μὴ θαρροῦν πὼς δὲν πονοῦμε; »

— « Σέ λυποῦμαι, κακόμοιρο » εἶπε τὸ λελέκι.

— « Μὰ ἀφοῦ ἔχεις τέτοια εὐγενική καρδιά, δὲ λὲς ἕναν καλὸ λόγο στὰ παιδιὰ σου γιὰ μᾶς ; »

Τὸ λελέκι στάθηκε στὸ ἕνα του πόδι, τεντώθηκε καμαρωτὰ καὶ εἶπε :

— « Ἄφρησε, καὶ θὰ συλλογιστῶ μὲ τὴν ἡσυχία μου ὅσα μοῦ εἶπες » .

— « Καὶ τώρα θὰ σοῦ δώσω κι ἐγὼ μιὰ συμβουλή, ἀφέντη μου » εἶπε τὸ σκουλήκι.

— « Ἄ, ἄ ! ὄλα κι ὄλα, μὰ οἱ συμβουλὲς ἄς λείφουν. Βλέπω, πολὺ τὸ πῆρες ἀπάνω σου, ποὺ καταδέχομαι νὰ κουβεντιάζω μαζί σου ! »

— « Μὲ συγχωρεῖς. Ἐγὼ ξέρω τί τιποτένιο πρᾶμα εἶμαι. Αὐτὸ σοῦ τὸ εἶπα γιὰ νὰ σὲ προφυλάξω ἀπὸ ἕνα μεγάλο κακό » .

Τὸ λελέκι γέλασε περιφρονητικά. « Λέγε μας λοιπὸν, ἀπὸ τί κακὸ θὰ μὲ προφυλάξης ἐσοῦ ; »

— « Ἀποκάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ παλιόσπιτο ἔχομε ἀνοίξει ἐμεῖς τὰ σκουλήκια παντοῦ τρύπες. Ὅλη ἡ γῆ, εἶναι σκαμμένη· σ' αὐτὴ τῇ δουλειᾷ ἔχομε ἐργαστῆ ἑκατὸ χιλιάδες σκουλήκια καὶ περισσότερα. Λοιπὸν τὰ μάτια σου τέσσερα, ἀφέντη, νὰ μὴν πέση καμιὰ ὥρα καὶ σὰς πλακώση » .

Τὸ λελέκι γέλασε πολὺ δυνατὰ καὶ λέει :

« Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ σχετίζεται κανεὶς μὲ τέτοια πλάσματα. Ἐνα σκουλήκι νὰ φαντάζεται πὼς μπορεῖ νὰ ρίξη ὀλόκληρο σπίτι μαζί μὲ τῇ φωλιά μας ! »

Αὐτὰ εἶπε κι ἔφυγε. Τὸ σκουλήκι σύρθηκε ἡσυχᾶ στὴν τρύπα του.

Μιὰ μέρα τὰ δυὸ λελέκια καθισμένα στῇ φωλιά τους.

χάιδευαν τὰ παιδιὰ τους μὲ τὴ μύτη τους. Ἐξαφνα ἀκοῦν ἓνα τρίξιμο.

« Τί εἶναι αὐτό; » λέει τὸ θηλυκὸ λελέκι φοβισμένο.
« Μοῦ φαίνεται σὰ νὰ τρέμη ἡ στέγη ».

— « Κι ἐμένα ἔτσι μοῦ φαίνεται » λέει τὸ ἄλλο.

Δὲν πρόφτασαν νὰ εἰποῦν ἄλλη λέξη καὶ τὸ σπίτι σωριάστηκε μὲ βρόντο μεγάλο. Ἐνα σύννεφο σκόνη σηκώθηκε ψηλὰ στὸν ἀέρα καὶ τὰ δυὸ λελέκια πέταξαν τρομαγμένα. Μὰ γύρισαν ἀμέσως πίσω. Φώναξαν τὰ παιδιὰ τους, χτυποῦσαν μὲ τὴ μύτη τους τὶς πέτρες καὶ τὰ ξύλα. Καμιὰ ἀπάντησι. Τὰ παιδιὰ τους εἶχαν σκοτωθῆ.

Τὰ δυὸ πουλιὰ κάθισαν ἐκεῖ ἀρκετὴ ὥρα κι ἐκλάψαν τὰ παιδιὰ τους. Τὸ ἀρσενικὸ λελέκι θυμῆθηκε τί τοῦ εἶπε μιὰ μέρα τὸ σκουλήκι καὶ τὸ διηγῆθηκε στὴ συντροφισιά του.

« Ποιὸς νὰ τὸ φανταστῆ, ἔλεγε, πὼς ἓνα τιποτένιο σκουλήκι μοῦ ἔλεγε τὴν ἀλήθεια! »

Τὰ δυὸ πουλιὰ ἔφυγαν ἀπαρηγόρητα καὶ δὲν ξαναγύρισαν. Μὰ καὶ μὲ μιὰ ἀπόφασι νὰ μὴν περιφρονοῦν κανένα, ὅσο μικρὸς κι ἂν εἶναι.

83. Στὴν ἀκρογιαλιά.

Τὸ ἄλλο πρωὶ τραβήξανε γιὰ τὴ θάλασσα. Ὁ πατέρας καὶ ὁ παπποὺς πῆραν μαζί τους ἀγκίστρια, πετονιὲς καὶ δολῶματα γιὰ νὰ φαρέφουν.

Ἡ θάλασσα δὲν εἶχε κύματα καὶ ἦταν ἡσυχὴ· λαμποκοποῦσε ἀπὸ μακριὰ κι ἔμοιαζε σὰν καθρέφτης.

Ὁ μπάτης, τὸ ἀεράκι πού φυσοῦσε μέσα ἀπὸ τὸ

Στὰ Παλιὰ Χρόνια, ἐκδ. 5.

πέλαγος κι έφερνε μαζί του τή μυρουδιά τής θάλασσας, μās δρόσιζε τὸ πρόσωπο. Νιώσαμε τὸ σῶμα μας πιὸ ελαφρό.

Καθίσαμε στὰ χαλίκια γιὰ νὰ ξεκουραστούμε. Τὰ νερά ἦταν τόσο διάφανα, πὸν βλέπαμε μ' εὐκολία τὸ καθετὶ πὸν ἦταν μέσα στῆ θάλασσα.

Βλέπαμε φάρια διάφορα πὸν κολυμπούσαν κι ἔλαμπαν σὰν ἀσήμι. Βλέπαμε ἀχινοὺς κάτω στὸ βυθὸ ἀπάνω σὲ πέτρες, νὰ μαυρίζουν σὰν ἀγκαθωτὲς σφαῖρες. Πιὸ πέρα φαίνονταν κολλημένα στοὺς βράχους στρελῖδια καὶ πεταλίδες μὲ τὰ πλουμιστά τους ὄστρακα καὶ μύδια κι ἄλλα κογχύλια μὲ περίεργα σχήματα. Στὶς πέτρες τής ἀκρογιαλιᾶς περπατοῦσαν στραβοπόδιαρα καθούρια, μεγάλα καὶ μικρά.

Πὸν καὶ πὸν σάλευαν μέσα στὸ νερὸ καὶ φύκια, καθὼς σαλεύει στὸν ἀέρα τὸ φύλλωμα τῶν δέντρων.

Ἐφ'ὅσον ξεκουραστήκαμε, σηκωθήκαμε καὶ ἀρχίσαμε νὰ μαζεύουμε ὄμορφα χρωματιστὰ χαλίκια καὶ κογχύλια. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε, κάμαμε δρόμο ἀρκετό.

Ἐξαφνα βλέπομε ἔμπρὸς μας ἓνα λιμανάκι καὶ στὸν ἄμμο τής ἀκρογιαλιᾶς τραβηγμένη τῆ βαρκούλα κάποιων ψαράδων, πὸν ἦταν γνωστοὶ τοῦ παπποῦ μου. Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἓνας ἀπ' αὐτοὺς. Τὸν κοιτάζουμε στὰ μάτια εὖ νὰ τοῦ λέμε :

« Νὰ τῆ σπρώξουμε στῆ θάλασσα ; »

— « Ναί » μās λέει χαμογελώντας· καὶ στῆ στιγμή ἡ βαρκούλα γλίστρησε στῆ θάλασσα.

Μπαίνομε μέσα κι ἀρχίζουμε νὰ τραβοῦμε κουπί. Ἡ βαρκούλα ἔσκιζε τῆ θάλασσα μὲ χάρη.

Μακρύναμε λίγο από την ακροθαλασσιά, και ή βαρ-
κούλα άρχισε να κουνιέται και ν' ανεβοκατεβαίνει.

Ή Νικομάχη, που πρώτη φορά έμπαινε σε βάρκα,
τρόμαξε κι έθγαζε φοβισμένες φωνές' σε λίγο όμως πήρε
θάρρος.

Σ' αυτό τὸ μεταξύ ὁ πατέρας μου μὲ τὸν παπποῦ
ψάρευαν μὲ τ' ἀγκίστρια, καὶ ὅταν γυρίσαμε ἀπὸ τὴν ἐκ-
δρομὴ, βρήκαμε τὸ καλάθι τους γεμάτο ψάρια. Εἶχαν
πιασμένα ἓνα κέφαλο, δυὸ τοιπούρες, λίγα πετρόψαρα
κι ἓνα μεγάλο λαβράκι.

54. Τὸ λαβράκι.

Τὰ ψάρια ἀκόμη σπαρταροῦσαν· τὸ μεγαλύτερο μάλιστα ἀπ' αὐτά, τὸ λαβράκι, ἔκαμε κάτι περισσότερο. Μ' ἓνα δυνατὸ τίναγμα βρέθηκε ἔξω ἀπὸ τὸ καλάθι.

Ὁ Θεαγένης ἔσκυψε καὶ πῆρε τὸ ψάρι στὰ χέρια του· κι ἀφοῦ τὸ κοίταξε προσεχτικά, κρατώντας το σφιχτὰ νὰ μὴν τοῦ φύγη, μᾶς εἶπε:

«Γιὰ ἰδέτε το, δὲ μοιάζει μὲ βαρκοῦλα; Κοιτάξετε μπροστά εἶναι μυτερὸ κι ὡς τὴ μέση ὅλο χοντραίνει.»

— «Ἐπίτηδες εἶναι φτιασμένο ἔτσι, εἶπε ὁ παππούς, γιὰ νὰ σκίζῃ μ' εὐκολία τὸ νερὸ καὶ νὰ κολυμπᾷ γρήγορα. Καὶ τὰ πλοῖα μας γι' αὐτὸ εἶναι μυτερά μπροστά. Ἡ οὐρὰ πάλι εἶναι τὸ κουπί τοῦ ψαριοῦ ἔσο πὼς μεγάλο εἶναι αὐτὸ τὸ κουπί, τόσο περισσότερο νερὸ σπρώχνει πίσω, καὶ τόσο πὼς γρήγορα κολυμπᾷ τὸ ψάρι.»

— «Καὶ δὲν εἶναι μονάχα κουπί, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνι» εἶπε ὁ πατέρας μου.

— «Ἐνα πρᾶμα δὲ μ' ἀρέσει σ' αὐτὸ τὸ ψάρι» εἶπε χαμογελώντας ὁ Κλεισθένης. «Τὸ στόμα του. Αὐτὸ μπορεῖ κι ἐμένα νὰ χωρέσῃ μέσα.»

— «Δὲν εἶναι μόνο πὼς εἶναι μεγάλο, μὰ ἔχει καὶ χιλιάδες δόντια, σὰν τὶς βελόνες μυτερά» εἶπε ὁ Θεαγένης. «Ὅλο τὸ στόμα του θαρρεῖ κανεὶς πὼς εἶναι γεμάτο δόντια, γιατί ἔχει καὶ στὸν οὐρανίσκο του ἀκόμη· χωρὶς ἄλλο τὸ λαβράκι θὰ εἶναι πολὺ λαίμαργο κι ἀρπαχτικὸ ψάρι.

— «Ἐχεις δίκιο» εἶπε ὁ παππούς μου. Ποτέ του δὲ χερταίνει, καὶ δὲν ἀφήνει τίποτε. Τρώει γαρ-

δες, καθούρια, σμαρίδες και άλλα ψαράκια. Και μάλιστα από τή λαιμαργία του τὰ καταπίνει δλόκληρα κι άμάσητα. Για νά βεβαιωθήτε, σκίστε τώρα άμέσως τήν κοιλιά του».

Στό μεταξύ τὸ λαβράκι εἶχε φοφήσει και ὁ Θεαγένης μ' ἓνα μυτερὸ σουγιά τοῦ άνοιξε τήν κοιλιά. Κι ἀλήθεια, ἐκεῖ μέσα βρήκαμε δυὸ δλόκληρα ψαράκια και δυὸ μακρουλά σακουλάκια γεμάτα αυγά.

« Τὸ βλέπετε λοιπὸν πὼς εἶχα δίκιο; » λέει ὁ παππούς μου. « Ἀκουστε τώρα και για τὰ δυὸ σακουλάκια. Οἱ ψαράδες τὰ καθαρίζουν καλά, τ' άλατίζουν και τὰ άφίνουν νά ξεραθοῦν. Ἰστερα, για νά μὴ χαλάσουν ἀπὸ τὸν άέρα ἢ ἀπὸ ἄλλο τίποτε, τὰ βουτοῦν σὲ κερὶ λιωμένο. Ἔτσι σκεπασμένα μὲ κερὶ βαστοῦν ἕσον καιρὸ θέλομε. Αὐτὰ οἱ ψαράδες τὰ λένε αυγοτάραχο, κι ἀπὸ αὐτὰ κερδίζουν ἀρκετὰ χρήματα, γιατί εἶναι φαγητὸ ἀκριβό, πολὺ νόστιμο και ὀρεχτικό.

» Τὰ μικρὰ μικρὰ αυγά ποὺ βλέπετε, θά γίνονταν σὲ λίγες μέρες άμέτρητα ψαράκια. Τὸ λαβράκι μας ἦταν ἔτοιμο νά γεννήση ».

— « Ποῦ, πατέρα; » τὸν ἐρώτησα.

— « Στὴν άμμουδιά, παιδί μου. Ἐκεῖ ποὺ ἡ θάλασσα εἶναι πιὸ ἤσυχη ».

— « Και αὐτὰ τὰ φτερούγια ποὺ ἔχει τὸ ψάρι στὴ ράχη και στὰ πλάγια, τί τὰ θέλει; »

— « Εἶναι τὰ ὄπλα του » εἶπε ὁ πατέρας. « Μὲ αὐτὰ ὑπερασπίζεται τὴ ζωὴ του, γιατί ἔχει πολλοὺς ἐχθροὺς. Ὅπως τὸ λαβράκι τρώει τὰ μικρότερα ψάρια, ἔτσι και τὰ μεγαλύτερα κυνηγοῦν τὸ λαβράκι. Και τώρα εἶναι καιρὸς νά δοκιμάσωμε και τὸ νόστιμο κρέας του.

«Ας πᾶμε νὰ τὰ μαγειρέψουμε τὰ ψάρια κάτω ἀπὸ τὸ φουντωτὸ ἐκείνο πεικο».

— «Καὶ μὲ τί τσουκάλι; ρώτησε γελώντας ἡ Νικομάχη.

— «Μὴ σὲ μέλει, μικρὴ μου νοικοκυρούλα» εἶπε ὁ παπποὺς χαμογελώντας. «Γιὰ ὅλα φρόντισα ἐγώ».

Ἄμα φτάσαμε στὸ πεῦκο βρήκαμε ἐκεῖ τὸν ὑπηρέτη μας, ποὺ εἶχε φέρεי ὅ,τι χρειαζόταν ὅπως τοῦ εἶχε παραγγείλει ὁ παπποὺς μου.

Ὁ παπποὺς ἔξυσε, καθάρισε κι ἀλάτισε τὰ ψάρια, καὶ ὁ ὑπηρέτης ἀναψε τὴ φωτιά.

«Μὴ τόσο κοντὰ στὸ πεῦκο!» πρόσταξε ὁ παπποὺς τὸν ὑπηρέτη.

— «Γιατί;» ρώτησα μὲ ἀπορία.

— «Πιάσε τὰ ὀλοπράσινα φύλλα τοῦ πεύκου, ποὺ εἶναι λεπτὰ καὶ μακρουλὰ σὰ βελόνι».

— «Κολλοῦν, παππού· κι ἔχουν μὲ παράξενη μυρουδιά».

— «Γιατί ἔχουν μέσα τους ρετσίνοι. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ φύλλα, ποὺ εἶναι χάρμω σκορπισμένα, κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα· τὸ ἴδιο καὶ τὸ ξύλο τοῦ πεύκου. Γι' αὐτὸ αὐτὸ παίρνει τὸ πεῦκο εὐκλεα φωτιά· καὶ γι' αὐτὸ χρειάζεται πολλὴ προσοχή. Σὲ μὲ στιγμὴ μπορεί νὰ χαθῆ ἓνα δάσος ποὺ ἡ φύση χρειάστηκε ἑκατὸ καὶ διακόσια χρόνια νὰ τὸ κάμῃ ὠραῖο, πυκνόφυλλο καὶ καταπράσινο».

«Ἀλήθεια τί ὁμορφὸ δάσος!» εἶπε ὁ Κλεισθένης θαυμάζοντας τὴ φουντωτὴ φυλλωσιά τῶν πεύκων.

«Ὁ ἀέρας τοῦ πεύκου καὶ τοῦ ἔλατου εἶναι σὰ βάλσαμο» εἶπε ὁ παπποὺς μου. «Δίνει ζωὴ καὶ δύναμη. Γι' αὐτὸ τὸ πεῦκο ἀσπύριζε τοὺς σέρβανους σὲ μέρη

ψηλά, πευκοφυτεμένα, και βρίσκουν τήν ύγεια τους».

— « Παππού, ὅσο νὰ γίνη τὸ φαγητό, πᾶμε, σὰ θέλης, νὰ κάμωμε ἓνα γῦρο μέσα στὸ δάσος; » εἶπα παρακαλεστικά.

— « Πᾶμε » εἶπε ὁ παππούς, πάντα πρόθυμος και πάντα ξεκούραστος.

Ὅσο προχωρούσαμε στὸ δάσος, τὸ περπάτημά μας γινόταν πιὸ δύσκολο· γλιστρούσαμε και κάποτε πέφταμε· γελοούσαμε γιατί μᾶς φαινόταν σὰν παιγνίδι.

« Γιατί γλιστροῦμε ἔτσι; » ρώτησε ὁ Κλεισθένης.

— « Δὲ βλέπετε πῶς τὸ χῶμα τοῦ δάσους εἶναι πέρα πέρα στρωμένο μὲ κιτρινομένα, μαραμένα βελονωτὰ πευκόφυλλα; Αὐτὰ σᾶς κάνουν νὰ γλιστράτε ».

— « Παππού, ρώτησα σὲ λίγο κι ἐγώ, γιατί ἄλλα πεῦκα ἔχουν τὸ κορμί τους ἴσιο, στρωτὸ και ἀσπρουδερὸ, και ἄλλα ξερὸ, ζαρωμένο και σχισμένο; »

« Γιατί, εἶπε ὁ παππούς γελώντας, ἄλλα μοιάζουν μὲ σένα και τοὺς φίλους σου, κι ἄλλα μ' ἐμένα. Τὰ ἴσια και τὰ ἀσπρουδερὰ εἶναι τὰ παιδιά· τὰ καμπούριαστά, τὰ ζαρωμένα και τὰ σταχτόμαυρα εἶναι τὰ γέριχα ».

— « Μὴ τί εἶναι αὐτὰ τὰ μακροστρόγγυλα πράματα, πού εἶναι κάτω ἀπὸ τὰ πεῦκα! »

« Εἶναι οἱ κῶνοι, ὁ καρπὸς τοῦ πεύκου. Κοιτάξετε, κάμποσα πεῦκα τοὺς ἔχουν ἀκόμη. Στὴν ἀρχὴ ἦταν μικροί, μακρουλοὶ και πράσινοι· σιγὰ σιγὰ ὅμως ὠρίμασαν, ἔγιναν πιὸ στογγυλοὶ και καστανόμαυροι. Αὐτοὶ οἱ κῶνοι παίρνουν εὐκόλα φωτιά· γι' αὐτὸ οἱ νοικοκυρὲς τοὺς μεταχειρίζονται γιὰ προσάναμμα. Ἔ, τώρα εἶναι ὥρα νὰ γυρίσωμε ».

Στὸ γυρισμό, ρώτησα ἐγὼ τὸν παππού μου: « Εἶ-
ναι καλὸ δέντρο τὸ πεῦκο; »

« Θέλει καὶ ρώτημα, παιδί μου; Τὸ πεῦκο φυ-
τρώνει παντοῦ καὶ στὸ χειρότερο ξερότοπο. Μεγαλώ-
νει καὶ προκόβει καὶ στὶς ψηλές βουνοπλαγιές καὶ
στὸ φρύδι τῆς θάλασσας ὅπως ἐδῶ. Ὑπάρχουν πεῦκα
ποὺ φυτρώνουν ἀνάμεσα στοὺς βράχους καὶ γέρνουν
πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἡ ἀρμη τῆς ποτίζει τὰ κλα-
διά τους καὶ στὴν τρικυμία τ' ἄγρια κύματα βρέχουν μὲ
τοὺς ἀφρούς τους τὶς φυλλωσιές τους.

» Τὸ πεῦκο προκόβει μονάχο του χωρὶς τὴν παρα-
μικρὴ περιποίηση ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Στὴ ζέστη μᾶς δίνει
τὸ δροσερό του ἴσκιο· στὸ κρῦο μᾶς δίνει τὸ ξύλο του
γιὰ νὰ ζεσταθοῦμε. Ἀπὸ τὰ κλαδιά του κάνομε τὰ κάρ-
θουνα. Μὲ τὸ ξύλο τοῦ κορμοῦ του κάνομε πλοῖα, πόρ-
τες, παράθυρα, ὅ,τι θέλεις. Ἡ πίσσα γίνεται ἀπὸ τὸ
ρετσίνι ».

« Καὶ τὸ δαδί ποὺ ἀνάθομε φωτιά, ἀπὸ τὸ πεῦκο
δὲ γίνεται; » ρώτησε ὁ Θεαγένης.

— « Ναι, παιδί μου· καὶ τὰ μεγάλα δαδιά, οἱ δα-
δες, ποὺ μᾶς φέγγουν στὴ μεγάλη γιορτὴ τῆς θεᾶς Δή-
μητρας στὴν Ἐλευσίνα, ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς πεύκης γί-
νονται.

» Στὰ Ἴσθμια, στοὺς ἀγῶνες ποὺ γίνονται στὸν
Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου, δίνουν στὸ νικητὴ βραβεῖο ἓνα
στεφάνι ἀπὸ ἥμερο πεῦκο.

» Στὸ ἄλλος τῆς Ὀλυμπίας, ποὺ θὰ πάτε ὅταν με-
γαλώσετε, θὰ ἰδῆτε πυκνὰ πεῦκα νὰ δροσίζουν τὰ μάτια
καὶ τὴν καρδιά μὲ τὸ ζωηρὸ πράσινο χρῶμα τους ».

Ὅταν γυρίσαμε πίσω, τὸ φαγητὸ ἦταν ἑτοιμο. Κα-
ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

θήσαμε κοντά στην ἀκρογιαλιά και φάγαμε με πολλή
ἔρεξη τὰ φρέσκα ψάρια.

Τὸ βράδυ ἅμα δρόσισε, γυρίσαμε σιγὰ σιγὰ στὸ
σπίτι μας πολὺ πολὺ εὐχαριστημένοι.

ΣΣ. Πῶς ἔγινε καλὸς καθαλάρης.

Ὁ Κλεισθένης ἦταν καλὸς καθαλάρης. Ἐπρεπε νὰ
εἶναι τέτοιος, ἀφοῦ ἀπὸ μικρὸς εἶχε καὶ ἄλογα διαλεχτὰ
καὶ δάσκαλο τὸν πιὸ καλὸ πού ἦταν στὴν Ἀθήνα.

Καὶ ἐγὼ τὰ κατάφερα ὅπως ὅπως. Ὁ πατέρας μου
χάρισε τὸ ἀλογάνι πού μου εἶχε ὑποσχεθῆ. Τί χαρι-
τωμένο ἄλογο πού ἦταν! Τὸ κορμί του λύγιζε σὰν τὴν
ὀχιά, τὰ μάτια του πετοῦσαν σπίθες, ἡ χαίτη του ἦταν
σὰν τὸ μετάξι καὶ ἡ οὐρά του μεγάλη. Ὅλα του ἦταν
ἁμορφα καὶ κανονικά. Χαιρόταν κανεὶς νὰ τὸ βλέπη. Στὸ
τρέξιμο κανένα ἄλογο τοῦ χωριοῦ μας δὲν τὸ ἔφτανε.
Τὸ λέγανε Αἴλο, γιατί ἦταν ἐλαφρὸ καὶ γρήγορο σὰν
τὸν ἀέρα.

Πῆγα πολλὰς φορές στ' ἀμπέλια μας καὶ τὰ χωρά-
φια μὲ τὸν Αἴλο.

Ὁ Θεαγένης, πού ποτέ του δὲν εἶχε καθαλικέψει
ἄλογο, ἄρχισε τώρα μὲ τὸν Αἴλο νὰ συνηθίζη στὴν
καθάλα.

Ἐπειτα εἶχαμε καὶ καλὸ δάσκαλο, τὸν Κλεισθένη.
Τίς περισσότερες ὥρες τῆς ἡμέρας μᾶς γύμναζε μὲ με-
γάλη ὑπομονή, καὶ ὕστερα γυρίζαμε σπύτι μὲ μεγάλη
ἔρεξη. Ἡ μητέρα μου πάντοτε μᾶς δεχόταν μὲ τὸ γέ-
λιο καὶ μὲ τὸ «καλῶς τὰ παιδιὰ μου».

Τὸ φαγητὸ ἦταν πάντοτε ἕτοιμο καὶ πάντοτε ὀρεχτικόν.

Ὁ Κλεισθένης τὶς πρῶτες βραδιῆς δὲν μποροῦσε νὰ κοιμηθῆ ἀναπαυτικῶς. Δὲν μποροῦσε νὰ ἴσυχάζῃ στὰ στρώματα, ποὺ ἔστρωνε ἢ μητέρα μου στὴ μέσῃ τῆς κάμαρας. Ἦταν συνηθισμένον ἀπὸ μικρὸν νὰ κοιμᾶται σὲ πλούσιον κρεβάτι μὲ μαλακὰ στρώματα γεμάτα πούπουλο. Ἀλλὰ δὲν πέρασαν πολλῆς ἡμέρας καὶ συνήθισε στὴ σκληραγωγίᾳ. Ἡ νέα ζωὴ στὴν ἐξοχὴ τὸν ὠφέλησε πολὺ. Τὸ πρόσωπό του τὸ ἔκαψε λιγάκι ὁ ἥλιος, μὰ ἔγινε πρὸ δυνατόν καὶ ζωηρόν.

36. Πῶς περνοῦσε ἡ Νικομάχη στὸ χωριόν.

Ὁ καθαρὸς ἀέρας τὶς ἐξοχῆς καὶ τὸ ξεκούρασμα ὠφέλησαν πολὺ τῇ Νικομάχῃ. Ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες ἄρχισε νὰ δυναμώνῃ καὶ τὸ πρόσωπό της ξαναπῆρε τὸ φυσικὸ του χρῶμα. Ροδοκοκκίνησαν τὰ μάγουλά της καὶ τὰ μάτια της ζώηρεψαν.

Τῆς ἄρεσε νὰ κάθεται κάτω ἀπὸ μιὰ καστανιά μεγάλη, ποὺ ἦταν κοντὰ στὸ σπίτι μας. Ἐκεῖ περνοῦσε εὐχάριστα τὶς ὥρες της κεντώντας ἕνα πέπλο. Ἦταν γιὰ τὴ μητέρα μου.

Πολλῆς φορές, ὅταν ἄφηγε τὴ θελόνα της, ἀνέβαινε σ' ἕνα ψήλωμα ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντὰ, καὶ κοίταζε τριγύρω μ' εὐχαρίστηση τὸν καταπράσινον κάμπο, τὰ δέντρα τὰ φορτωμένα μὲ γλυκόχυμους καρποὺς καὶ τὰ πουλάκια ποὺ φτεροῦγίζαν μὲ χαρὰ ἀπὸ κλαδί σὲ κλαδί.

Πολλῆς φορές μᾶς ἀκολουθοῦσε στὶς ἐκδρομὰς ποὺ κάναμε. Κάποτε ὅμως κουραζόταν καὶ γύριζε πίσω νὰ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ξεκουραστή κοντά στον παππού μου, που την αγαπούσε σαν παιδί του.

Ο παππούς μου, όταν ήταν κουρασμένος, έμενε καθισμένος κάτω από μια καρδιά, το αγαπημένο του δέντρο. Τήν είχε φυτέψει μικρό παιδί ο ίδιος με τα χέρια του και την αγαπούσε γι' αυτό πάρα πολύ.

Θυμώμαι κι εγώ συχνά αυτό το δέντρο. Μιλεί μέσα στην ψυχή μου χίλια δυο πράματα από τα περασμένα χρόνια. Κάτω στον ίσκιο του με φιλούσε και με νανούριζε στα γόνατά της ή καλή μου ή μανούλα. Έκει μεγάλωσα. Έκει μ' έμαθε να συλλαβίζω ο παππούς μου. Έκει έπαιζα με τ' αδέρφια μου, γελούσαμε, χοροπηδούσαμε, κάναμε κούνιες, περνούσαμε ώρες αλησμόνητες!

Κάτω από την πλατύκορμη αυτή καρδιά καθόταν η Νικομάχη, έπαιρνε στα γόνατά της την αδερφούλα μου και περνούσε την ώρα της κουβεντιάζοντας με τον παππού.

Κάποτε πηγαίναμε κι εμείς εκεί. Καθόμαστε γύρω γύρω, κι εκείνος με το χαμόγελο στο στόμα άρχιζε και μάς έλεγε όμορφες ιστορίες και μύθους.

37. Τί έπαθε μια φαντασμένη ύφάντρια.

Ένα απόγεμα καθόμαστε όλοι στον κήπο μας και τράγαμε σůκα. Έκει έξαφνα βλέπει ή μητέρα μου ένα δίχτυ άράχνης άπλωμένο ανάμεσα σε μια τριανταφυλλιά και το φράκτη του κήπου.

« Νικόστρατε, λείει στον πατέρα μου γελώντας, αποχτήσαμε κι άλλον άργαλειό. Κοίταξε εκεί τί γίνεται! » και του έδειξε το δίχτυ της άράχνης.

Ἡ ἀράχνη ἦταν μεγάλη σὰ φουντούκι. Εἶχε χρῶμα καστανοκίτρινο κι ἀπάνω στή ράχη της ἔξι ἄσπρα σημαδάκια, πού σχημάτιζαν σταυρό.

« Ἐχει καὶ ἡ ἀράχνη τὸ μῦθο της » μᾶς λέει ὁ παππούς.

— « Νὰ μᾶς τὸν πῆς, παππούλη μου » τοῦ λέω ἐγώ, πού τρελαινόμουν γιὰ ὠραίους μύθους.

— « Ἀκοῦστε λοιπόν, παιδιά μου :

Ἡ ἀράχνη ἦταν μιὰ μονόκριθη κόρη, πού κατοικοῦσε σὲ μιὰ πολιτεία κοντὰ στή Σμύρνη.

Ἡ ἀράχνη ἦταν ξακουστὴ ὑφάντρα.

Στὸν ἀργαλειὸ καμιὰ γυναίκα δὲν μπορούσε νὰ τῆς παραβγῆ καὶ ὄλος ὁ κόσμος τὸ ἤξερε.

Στὸ σπίτι τοῦ πατέρα της ἔρχονταν κάθε μέρα γυναῖκες καὶ ἄντρες νὰ θαυμάσουν τὴν τέχνη της κι ἔφευγαν μαγεμένοι.

« Εἶδες ἐκεῖ, ἔλεγαν ἀναμεταξύ τους, πῶς πηγαίνουν τὰ χέρια της ! Καὶ πῶς τὰ δάχτυλά της ἀρπάζουν τὴ σαῖτα, καὶ μὲ τί γρηγοράδα περνοῦν μέσα ἀπὸ τὸ στημόνι ! Μὲ πόση χάρη τραβᾷ τὸ χτένι τοῦ ἀργαλειοῦ καὶ σφίγγει τὸ ὑφάδι ἀπάνω στὸ στημόνι ! Καὶ μὲ τί τέχνη ταιριάζει τὰ χρώματα ! Χωρὶς ἄλλο ἡ Ἄθηνά τὴν ἔχει μαθημένη νὰ ὑφαίνει τόσο ὁμορφα ! »

Μιὰ μέρα πού ἔτυχε ν' ἀκούσῃ αὐτὸ ἡ Ἀράχνη, θύμωσε κι ἀποκρίθηκε σ' ἐκεῖνον πού τὸ εἶπε :

« Δὲ μ' ἔμαθε ἡ Ἄθηνά νὰ ὑφαίνω ἔτσι. Οὔτε καὶ μπορούσε, γιατί στὸν ἀργαλειὸ ἡ θεὰ εἶναι κατώτερη ἀπὸ μένα » .

« Ὅταν ἔμαθε τὰ λόγια αὐτὰ ἡ Ἄθηνά, κούνησε τὸ κεφάλι της καὶ πῆρε ἀπόφαση νὰ τὴν τιμωρήσῃ.

Μὰ ἀν πονόφυχη πού εἶναι, πρῶτα ἤθελε νὰ ἰδῆ μήπως μετάνιωσε γιά ὅσα εἶχε πεῖ.

Ἐγινε λοιπὸν γριούλα στὸ πρόσωπο καὶ στὸ κορμί· καὶ ἔτσι σκυφτὴ καὶ καμπουριασμένη, ἀκουμπώντας σὲ ἓνα ραβδί, μπήκε στὸ ἐργαστήρι τῆς Ἀράχνης.

«Κόρη μου, τῆς λέει, τὰ χρόνια κάνουν τὸν ἄνθρωπο νὰ μαθαίνει τὸν κόσμο. Καὶ ἐγὼ ὅπως βλέπεις ἔζησα πολὺ καὶ εἶδα κι ἔπαθα κι ἔμαθα πολλὰ. Ἄκουσε λοιπὸν τὰ λόγια μιᾶς γριάς. Δὲν εἶναι καλὸ νὰ λές πῶς καμιὰ γυναῖκα στὸν κόσμο δὲν μπορεῖ νὰ σὲ παραβγῆ στὴν τέχνη. Εἶναι ὅμως ἀληθινὴ τρέλα νὰ προσβάλλης μὲ περήφανα λόγια τῆ θεᾶ Ἀθηνᾶ. Ζήτησε ἀμέσως συγχώρεση γιά ὅσα εἶπες. Ἡ Ἀθηνᾶ ἔχει πονετικὴ ψυχὴ καὶ θὰ σὲ συγχωρέσει.»

Ἡ Ἀράχνη μόλις ἄκουσε αὐτά, ἔγινε κατακόκκινη ἀπὸ τὸ θυμὸ τῆς, πετάχτηκε ἀπὸ τὸν ἀργαλεῖο καὶ μὲ τρόπο ἀπότοπο λέει στὴ γριά :

«Γριά, δὲν ξέρεις τί λές. Τὰ πολλὰ τὰ χρόνια σὲ ξεμύραναν. Ἡ Ἀθηνᾶ ζηλεύει πού δὲν μπορεῖ νὰ παραβγῆ μαζί μου κι ἔστειλε σένα γιά νὰ μὲ συμβουλέψης ταχα. Πές τῆς λοιπὸν, ἂν ἔχη τὸ θάρρος, ἄς ἔρθη νὰ παραβγοῦμε. Ἄς ἔρθη!»

«Ἦρθα!» ἀκούεται ἔξαφνα μιὰ τρομερὴ φωνή, καὶ στὴ στιγμὴ φεύγουν τὰ γερατειὰ τῆς γριάς. Ἐμπρὸς στὴν Ἀράχνη στέκεται ἡ θεᾶ, μὲ τὸ μεγάλο κοντάρι στὸ δεξιὸ τῆς χέρι καὶ μὲ τὴ φοβερὴ ἀσπίδα στὸ ἀριστερό.

Ἡ φαντασμένη ἀράχνη σα νὰ μὴν εἶδε τίποτε, λέει, στὴ θεᾶ :

«Ἐμπρὸς, ἔλα νὰ παραβγοῦμε!» καὶ τρέχοντας στὸν ἀργαλεῖο, ἄρπαξε τὴ σαῖτα, ἔκαμε νόημα στὴν

Ἐθηνᾶ νὰ καθίση στὸν ἄλλον ἀργαλειό. καὶ ἔρχισε νὰ ὑφαίνη.

Ἡ θεὰ δὲν μπόρεσε πιά νὰ κρατήσῃ τὸ θυμὸ τῆς. Ἄρπαξε τὸ ὑφασμα, τὸ ξέσκισε καὶ μὲ μιὰ σαΐτα τὴ χτύπησε στὸ πρόσωπο.

Ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἀργαλειὸ κρεμόταν ἓνα σκοινί. Ἀπὸ τὸ σκοινί αὐτὸ πιάστηκε ἡ Ἀράχνη σὰν τρελὴ ἀπὸ τὴν

προσβολή, γιὰ νὰ κρεμαστῆ καὶ νὰ πεθάνῃ. Τότε ἡ θεὰ τῆς λέει μὲ αὐστηρὴ φωνή:

« Δὲ θὰ πεθάνῃς, ὄχι! Θὰ ζήσης, μὰ θὰ μείνῃς σ' ἔλλη σου τῆ ζωῆ ἔτσι, πάντα κρεμασμένη. Καὶ βλῆ ἡ γενιά σου αἰώνια τὴν ἴδια τύχη θὰ ἔχῃ ».

Ἐρριξε σιγὴν περήφανη ὑφάντρα ἓνα φαρμακερὸ χορ-
τάρι κι ἔγινε ἄφαντη.

Ἡ νιότη κι ἡ ὀμορφάδα τῆς ἀράχνης χάθηκαν

ἀμέσως. Ἐπείσαν τὰ μαλλιά της, μίκρανε μίκρανε πολὺ τὸ κεφάλι της, φύτρωναν μακριὰ δάχτυλα στὰ πλευρά της, τὸ κορμί της της ἔγινε στρογγυλὸ κι ἀπὸ μέσα ἔβγαινε μιὰ οὐσία. Μ' αὐτὴν ἄρχισε ἡ Ἀράχνη νὰ ὑφαίνη τὸ δίχτυ της, ὅπως κάνει κι αὐτὴ ποὺ θρῖσκεται ἐδῶ στὸν κήπο μας.

38. Ὁ Στρεψιάδης στὸ χωριό.

Εἶχαν περάσει δώδεκα μέρες ποὺ ἦρθαμε στὸ χωριό. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ πηγαίναμε κάποτε στὸ ἀμπέλι, καὶ δοκιμάζαμε τὰ σταφύλια γιὰ νὰ ἰδοῦμε ἂν ἦταν καιρὸς νὰ τὰ τρυγήσωμε.

Μιὰ μέρα, γυρίζοντας ἀπὸ τὸ ἀμπέλι βλέπομε ἀπὸ μακριὰ ἓνα παιδί κατασκονισμένο, ποὺ ἔτρεχε κατὰ τὸ μέρος μας. Σταθήκαμε νὰ δοῦμε ποῖο εἶναι. Σὲ λίγο, ποὺ ἦρθε πιὸ κοντά, τὸ γνωρίσαμε. Ἦταν ὁ Στρεψιάδης.

« Πῶς ἐδῶ; Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι καὶ ποῦ πηγαίνεις; » τὸν ἐρωτήσαμε ὅλοι μὲ ἀπορία.

- « Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν Ἀθήνα » μᾶς λέει. « Κάποιος πλούσιος πήρε τὸν πατέρα μου στὴν ἐξοχὴ του γιὰ λίγες μέρες, κι ἔμεινα μονάχος. Δὲν ἤξερα τί νὰ κάμω. Ρώτησα τὴν γιαγιά τῆς Νικομάχης τί ἀπογίνατε, κι ἔμαθα μὲ πολλή μου εὐχαρίστηση, πῶς εἴστε ἐδῶ καὶ δὲν περνάτε ἄσχημα. Συλλογίστηκα λοιπὸν νὰ ἐρθῶ κι ἐγὼ νὰ παρακαλέσω τὸν πατέρα σου, νὰ μὲ δεχτῆ γιὰ λίγες μέρες στὸ σπίτι σας ».

Ὁ πατέρας μου ποὺ δὲν ἤξερε τί πράμα ἦταν ὁ Στρεψιάδης, τὸν νόμισε φίλο μας καὶ τοῦ λέει:

« Καλῶς ἦρθες, παιδί μου. Οἱ φίλοι σου θα γα-

ροῦν πολὺ πολὺ πού ἤρθες νὰ μείνης λίγες μέρες μαζί τους, Ὅσο γιὰ μένα, ὅσο περισσότεροι εἶστε, τόσο περισσότερο εὐχαριστιέμαι ».

Πήγαμε στὸ σπίτι. Ὁ Στρεψιάδης στὸ τραπέζι φέρθηκε ὅπως πρέπει. Ἐμεῖς πού τὸν ξέραμε εἶπαμε ἀπὸ μέσα μας: « ἴσως διωρθώθηκε » Δὲν πέρασε ὅμως πολλή ὥρα κι ἔδειξε πὼς ἦταν ὁ ἴδιος κι ἀπαράλλαχτος.

Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ κοιμηθοῦμε. Ὁ Στρεψιάδης εἰτοιμαζόταν νὰ πλαγιάσῃ μὲ πόδια κατασκονισμένα. Τρέχω καὶ τοῦ φέρνω μιὰ λεκάνη μὲ νερὸ κι ἓνα χιτῶνα καθαρό, γιατί εἶχε ἔρθει μόνο μὲ τὰ φορέματα πού φοροῦσε.

Ὁ Στρεψιάδης ἀντὶ νὰ μ' εὐχαριστήσῃ, τί γυρίζει καὶ μοῦ λέει:

« Ἐδῶ τέτοιες εὐγένειες δὲ χρειάζονται. Στὸ χωριὸ χωριά της. Ἄν εἶμαστε στὴν Ἀθήνα, ἄλλο πράμα! » καὶ πλάγιασε ὅπως ἦταν.

39. Τί ἔκαμε ὁ Στρεψιάδης στὸ χωριό.

Τὸ πρωὶ ὁ Στρεψιάδης ἔπλυνε τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια του μὲ λίγο νερὸ καὶ κάθισε στὸ τραπέζι ἀχτένιστος, μὲ νύχια θρόμικα καὶ μὲ χιτῶνα ζαρωμένο. Αὐτὸ ἔκαμε σὲ ὅλους κακὴ ἐντύπωση καὶ μάλιστα στὴ μητέρα μου, πού ἦταν συνηθισμένη στὴν καθαριότητα, καὶ τὸ σπίτι μας ἔλαμπε. Ὁ Θεαγένης ἦταν πολὺ καθαρὸς. Ἐγὼ ἀπὸ μικρὸ παιδὶ εἶχα συνηθίσει στὴν καθαριότητα. Ὁ Κλεισθένης ἦταν φυσικὰ ἀρχοντομαθημένος. Ὅσο γιὰ τὴ Νικομάχη ἦταν ὀλοκάθαρη, σὰν ἀληθινὴ Ἀθηναία πού ἦταν. Μέσα σὲ τέτοια συντρο-

φιά, ἡ ἀκαταστασία καὶ ἡ βρομιὰ τοῦ Στρεψιάδη ἔφερνε ἀηδία. Ἀκόμη καὶ τὰ μικρά μου τ' ἀδέρφια τὸν ἀπόφευγαν καὶ δὲν πήγαιναν κοντά του.

Τὸ βράδῳ δὲν κάθισε ὁ πατέρας στὸ τραπέζι. Εἶχε δουλειὰ στὸ ἀμπέλι. Ὁ Στρεψιάδης βρῆκε τότε τὸν καιρὸ νὰ δείξη ὅλη του τὴν προστυχιά. Ἄρχισε νὰ φωνάζῃ δυνατά, νὰ μὴν ἀφήνῃ ἄλλον νὰ μιλήσῃ, νὰ κάθεται μὲ τὸ ἓνα πόδι ἀπάνω στὸ ἄλλο, νὰ κατηγοροῖ τὸ χωριό μας, νὰ ζητῇ φαγητὰ ποὺ δὲν ἦταν στὸ τραπέζι. Μὲ λίγα λόγια ἔδειξε πὼς ἦταν παιδί χωρὶς ἀνατροφή.

Καὶ μήπως εἶχε μόνο αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα! Μήπως ἤξερε νὰ παιξῇ σὰν παιδί, νὰ τρέξῃ, νὰ πηδήσῃ στὸ λιθάδι, νὰ ψαρέψῃ στὴν ἀκρογιαλιά, νὰ καθαλικέψῃ τὸ ἀλογάκι μας στὸν κάμπο! Μόνο φαγί, ὕπνο καὶ γρήνια. Ὁ ἥλιος τὸν πείραζε καὶ τοῦ ἔφερνε πονοκέφαλο· ἡ βροχὴ τὸν ἐσυνάχωνε· τὸ φαγητὸ δὲν ἦταν καλὰ μαγειρευμένο, τὸ κρεβάτι σκληρὸ καὶ ἡ ζωὴ πληχτικὴ.

Ὁ Κλεισθένης ἔχασε πιά τὴν ὑπομονὴ καὶ τοῦ λέει μιὰ μέρα :

« Ποιὸς σοῦ εἶπε νὰ ἔρθῃς ; σὲ κάλεσε κανεὶς ; Καὶ ἀφοῦ τέλος πάντων ἦρθες, ποιὸς σὲ κρατεῖ ἐδῶ μὲ τὴ βία ; Σὰ δὲ σ' ἀρέσει φύγε ! »

Ὁ Στρεψιάδης κοκκίνισε καὶ εἶπε :

« Θαρρεῖς πὼς ἦρθα μὲ τὴν καρδιά μου ; Ἡ ἀνάγκη μ' ἔκαμε νὰ ἔρθω. Δὲν εἶχα ποῦ ἄλλοῦ νὰ πάω » .

— « Καὶ γιατί δὲν πήγαινες στοῦ Λυκίδα ! »

— « Δὲν τὰ ἔχομε καλά » .

— « Ἀπὸ τώρα ; γρήγορα τὰ χαλάσατε· τόση ἦταν ἡ φιλία σας ; » εἶπε γελώντας ὁ Κλεισθένης.

Ὁ Στρεψιάδης δὲ μίλησε. Ἐφυγε μὲ κατεβασμένο πρόσωπο καὶ πῆγε μονάχος του στὸ περιβόλι.

Ὅλοι περιμέναμε, ὕστερα ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Κλεισθένη, νὰ μᾶς ἀδειάσῃ τῇ γωνιά· μὰ τοῦ κάκου! Ὁ Στρεψιάδης ὅσο περνοῦσαν οἱ ἡμέρες καὶ ξεθάρρευε, τόσο πὺδ πρόστυχος γινόταν. Γιὰ κανένα δὲν εἶχε σέβας, οὔτε γιὰ τὴ μητέρα μου, οὔτε γιὰ τὸν παππού μου. Μόνο ἐμπρὸς στὸν πατέρα μου στεκόταν λίγο συμμαζεμένος.

60. Τί ἔπαθε ὁ Στρεψιάδης ἀπὸ τὶς ἀγελάδες.

Ὁ Στρεψιάδης ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα ἐλαττώματα ποὺ εἶχε ἦταν καὶ φοβιτσιάρης. Ὅταν ἔβλεπε μουλάρη ἢ ἄλογο, ἔφευγε μακριά, πολὺ μακριά, μ' ἓναν κωμικὸ φόβο. Ὡς καὶ οἱ ἄκακες ἀγελάδες καὶ τ' ἀθῶα τὰ πρόβατα, ποὺ ἔβοσκαν ἤσυχα στὸ λιβάδι, τὸν τρόμαζαν.

Αὐτὸ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ τοῦ κάμω ἓνα ἀστεῖο παιγνίδι, ποὺ μᾶς ἔκαμε γιὰ πολὺν καιρὸ νὰ ξεκαρδιζόμαστε σιὰ γέλια. Δὲν ἦταν σωστό, τὸ ξέρω κι ἐγώ, μὰ σκοπὸς μου ἦταν ὄχι τόσο νὰ γελάσω, ὅσο νὰ τὸν διορθώσω ἀπὸ τὴ δειλία του.

Ὁ πατέρας μου εἶχε δώδεκα ἀγελάδες, κι ἔβοσκαν ὅλες στὸ λιβάδι ποὺ ἦταν πίσω ἀπὸ τὸ σπίτι μας.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἔλειπαν ὅλοι στὸ ἀμπέλι. Ὁ πατέρας πρὶν φύγῃ μὲ τοὺς ἄλλους, εἶπε σὲ μένα καὶ στὸ Στρεψιάδη:

«Μαζέψετε στὸ περιβόλι ἓνα καλάθι σῦκα, κι ἔπειτα ἐλάτε νὰ μᾶς βρῆτε».

Ἀφοῦ γεμίσαμε τὸ καλάθι, τὸ πῆρα ἐγὼ σιὰ χέρια μου. Στὸ Στρεψιάδη ἔδωσα μιὰ μεγάλη σακούλα, γεμάτη μὲ κάτι ποὺ βάραινε πολὺ.

Ὁ Στρεψιάδης νόμιζε πὼς εἶχε μέσα πράγματα φα-
γώσιμα καὶ τὴν πῆρε μὲ μεγάλη προθυμία.

Ἔτσι οἱ δύο μας ξεκινήσαμε. Γιὰ νὰ φτάσωμε
ὄμως πρὸς γρήγορα στὸ ἀμπέλι περάσαμε μέσα ἀπὸ τὸ
λιβάδι.

Οἱ ἀγελάδες μόλις πλησιάσαμε, ἄρχισαν νὰ μου-
γκρίζουν, νὰ φυσοῦν δυνατὰ μὲ τὰ πλατιά ρουθούνια
τους, σὰν κάτι νὰ μυρίζονταν, καὶ νὰ τεντώνουν πρὸς
τὰ μπρὸς τὸ χοντρὸ λαιμὸ τους. Ἐπειτα ἔτρεξαν ὅλες
ἴσια κατ' ἐπάνω στὸ Στρεψιάδη.

Αὐτὸς τὰ ἔχασε ἀπὸ τὸ φόβο του· ἔτρεψε ὀλό-
κληρος κι ἐφώναζε: « Βοήθεια, βοήθεια ».

Οἱ ἀγελάδες, χωρὶς νὰ φοβηθοῦν ἀπὸ τὶς φωνὲς
του, μαζεύτηκαν γύρω του μουγκρίζοντας καὶ μὲ τὴ
γλώσσα ἔξω σκουντοῦσαν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη γιὰ νὰ φτά-
σουν τὴ σακούλα, πρὸς ἔσφιγγε ὁ Στρεψιάδης στὴν ἀ-
γκαλιά του.

Ἡ σακούλα εἶχε μέσα ἀλάτι, καὶ ὅλοι ξέρομε πὼς
οἱ ἀγελάδες τὸ ἀγαποῦν πολὺ.

Ὁ Στρεψιάδης ἔκανε σὰν τρελὸς ἀπὸ τὸ φόβο του.
Ἐγὼ, χωρὶς νὰ θέλω, ξεκαρδισμένος ἀπὸ τὰ γέλια τοῦ
φώναξα: « Πέταξε, καημένε, τὴ σακούλα ».

Τὴν πέταξε. Ἡ σακούλα λύθηκε καὶ τὸ ἀλάτι
χύθηκε κατὰ γῆς. Οἱ ἀγελάδες ὠρμησαν κι ἄρχισαν νὰ
τῶνε μὲ μεγάλη ὄρεξη.

Ὁ Στρεψιάδης πῆρε λίγο θάρρος τότε κι ἄρχισε νὰ
φωνάζη: « Ἄ! ἤξερες τί εἶχε μέσα ἡ σακούλα, καὶ
τὸ ἔκαμες ἐπίτηδες! Ἐννοια σου καὶ θὰ μοῦ τὸ πλη-
ρώσης! »

Ἐγὼ τοῦ εἶπα γελώντας ἀκόμη: « Εἶδα κι εἶδα φο-
βιτσιάρηδες, μὰ σὰν καὶ σένα πρώτη φορὰ βλέπω. Μὰ

ξέρεις πώς ἔκανες; Ὅποιος νὰ σὲ ἔβλεπε, θὰ σ' ἔ-
παιρνε γιὰ τρελό».

—« Καὶ ἂν μὲ σκότωναν; » μοῦ εἶπε.

—« Νὰ σὲ σκότωναν! μὰ δὲν ντρέπεσαι; Νομί-
μιζεις πὼς οἱ ἀγελάδες εἶναι ἄγρια θηρία, καὶ μάλιστα οἱ
δικές μας ποὺ εἶναι τόσο ἥμερες; Ἐγὼ σοῦ τὸ ἔκαμα
αὐτὸ γιὰ νὰ διορθωθῆς ».

Τραβήξαμε τὸ δρόμο μας καὶ φτάσαμε σὲ λίγο στὸ
ἀμπέλι μας. Ὅλοι μᾶς ρώτησαν γιατί ἄργήσαμε, κι γὰρ
τοὺς διηγήθηκα τὸ πάθημα τοῦ Στρεψιάδη.

Ὅλοι γέλασαν μὲ τὴν καρδιά τους. Ἐπειτα μοῦ
λέει ἡ μητέρα μου:

« Δὲν ἔκαμες καλά, παιδί μου, ἀφοῦ ἤξερες πὼς ὁ
φίλος σου εἶναι τόσο πολὺ δειλός. Καὶ οὐ, παιδί μου
Στρεψιάδη, δὲν πρέπει νὰ φοβάσαι ἔτσι. Εἶναι ντροπὴ νὰ
εἶναι κανεὶς δειλός ».

—« Δὲν τὸ ἔκαμα γιὰ κακό, μητέρα » τῆς εἶπα.

Ὁ Στρεψιάδης ὅμως γυρίζει καὶ μοῦ λέει μὲ θυμό:

« Μονάχα οἱ βοῖδοβοσκοὶ δὲ φοβοῦνται τίς ἀγελά-
δες. Πὼς φαίνεται πὼς μεγάλωσες στὸ χωριό! »

Ἐγὼ δὲν ἀποκρίθηκα. Μὰ ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγά-
λοι, γύρισαν καὶ εἶδαν μὲ περιφρόνηση τὸ κακοαναθρεμ-
μένο ἐκεῖνο παιδί.

61. Ὁ τρύγος.

Ἐημέρωσε ἡ ἡμέρα ποὺ θ' ἀρχίζε ὁ τρύγος. Ὁ πα-
τέρας ἔστειλε στὸ ἀμπέλι πολὺ πρῶτὴ τὸ ἀμάξι, φορτω-
μένο μικρὰ καὶ μεγάλα κοφίνια. Ἀπάνω στὸ ἀμάξι
ἀνέβηκαν οἱ ἄντρες καὶ οἱ γυναῖκες, τ' ἀγόρια καὶ τὰ

κορίτσια, πού χρειάζονταν γιά νά τρυγήσουν τὰ σταφύλια. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι πήγαμε μέ τὰ πόδια.

Ἦταν φτάσαμε στό ἀμπέλι, ἡ δουλειά εἶχε ἀρχίσει. Ἦταν σωστό πανηγύρι. Μὲ φωνές καὶ μὲ τραγούδια γυναῖκες κι ἄντρες ἔτρεχαν ἐδῶ κι ἐκεῖ στὰ κλήματα, πού ἔγερναν φορτωμένα ἀπὸ τὰ πολλὰ σταφύλια. Ἄλλοι ἔκοβαν γρήγορα γρήγορα τὰ σταφύλια καὶ γέμιζαν τὰ κοφίνια, κι ἄλλοι τὰ κουβαλοῦσαν στό πατητήρι.

Σὲ λίγο πήδησαν μέσα στό πατητήρι τρεῖς ὁμορφοὶ νέοι κι ἄρχισαν νά πατοῦν τὰ σταφύλια. Ὁ χυμὸς τῶν σταφυλιῶν τινάζετο ἀπὸ τὸ δυνατὸ ζούλημα καὶ κοκκίνιζε τὰ πόδια τους ὡς τὰ γόνατα.

Τὰ μεγάλα πιθάκια ἦταν ἔτοιμα νά δεχτοῦν τὸ γλυκὸ μούστο, πού ἔτρεχε ἀπὸ τὸ πατητήρι. Οἱ δούλοι εἶχαν βράσει φασκομηλιά, μάραθα, δάφνη καὶ μυρτιά, καὶ τὰ ξέπλεναν μὲ τὸ μωσκομυρισμένο αὐτὸ νερό. Ὑστερα τὰ κάπνισαν μὲ θειάφι.

Ἦταν πιὰ κουραστήκαμε, πήγαμε καὶ καθίσαμε κάτω ἀπὸ τίς ψηλές λευκές, πού ἦταν φυτεμένες στό μάκρος τῆς ἀκροποταμιᾶς.

Τὸ ἀπόγεμα στρώθηκε μακρὸ τραπέζι. Κάθισαν ὅλοι γύρω στεφανωμένοι μὲ στεφάνια ἀπὸ κλήματα.

Ἀφοῦ ἔφαγαν, σηκώθηκαν ὅλοι, γέμισαν τὰ ποτήρια καὶ πίνοντας ἔλεγαν: « Σ' εὐχαριστοῦμε, Διόνυσε, γιὰ τὸ γλυκὸ κρασί πού μᾶς δίνουν κάθε χρόνο τὰ πλατύφυλλά σου κλήματα ». Ἐπειτα ἄρχισαν νά τραγουδοῦν ζωηρὰ καὶ γελαστά τραγούδια γιὰ τὸ Διόνυσο.

Ἐνῶ οἱ μεγάλοι τραγουδοῦσαν, κάποιος ἀπὸ μᾶς ρώτησε τὸν παππού:

« Παππού, ὄλο γιὰ τὸ Διόνυσο ἀκοῦμε σήμερα. Πές

μας τί σχέση ἔχει μὲ τὰ κλήματα, μὲ τὰ σταφύλια καὶ μὲ τὸ κρασί».

Καθίσαμε τριγύρω του καὶ περιμέναμε ν' ἀνοίξη τὸ στόμα του. Ὁ παππούς ἔβηξε λίγο καὶ μᾶς εἶπε αὐτὴ τὴν ἱστορία γιὰ τὸ Διόνυσο.

62. Ὁ μῦθος γιὰ τὸ Διόνυσο.

Ὁ Διόνυσος, παιδιά μου, ἔχει πατέρα τὸ Δία. Γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά, πού ὁ θόλος τῆς ἦταν σκεπασμένος ἀπὸ μιὰ κληματαριά, πού εἶχε φυτρώσει μέσα ἐκεῖ μονάχη τῆς.

Ὅταν μεγάλωσε ὁ Διόνυσος καὶ ἤπιε ἀπὸ τὸ κρασί πού ἔγινε ἀπὸ τὸ κλῆμα τῆς σπηλιάς, ἐνθουσιάστηκε. Ἔτρεχε σὲ ὅλα τὰ μέρη κι ἔδειχνε στοὺς ἀνθρώπους πῶς νὰ φυτεύουν καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὰ κλήματα.

Μιά μέρα ὁ Διόνυσος ἦταν σ' ἓνα ἐρημικὸ ἀκρογιάλι. Φοροῦσε φόρεμα κόκκινο, τὰ μαλλιά του κυμάτιζαν στοὺς ὤμους του, καὶ φαινόταν σὰν ἓνα πολὺ ὀμορφο ἀρχοντόπουλο ἀπὸ μεγάλο γένος.

Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἀραγμένο ἓνα πλοῖο πειρατικὸ. Ὁ πλοίαρχος κι οἱ σύντροφοί του μόλις εἶδαν τὸ Διόνυσο, ἔτρεξαν, τὸν ἐπίασαν καὶ τὸν πῆγαν στὸ πλοῖο τους.

Εἶχαν μεγάλη χαρά, γιὰτὶ νόμιζαν πῶς ἦταν βασιλόπουλο καὶ θὰ ἔπαιρναν ἄφθονα χρήματα. Καὶ γιὰ νὰ μὴν τοὺς φύγη, ἔκοψαν λυγαριῆς καὶ τίς ἔστριψαν γιὰ νὰ τὸν δέσουν. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωναν τίποτε. Οἱ βέργες τῆς λυγαριᾶς ἔπεφταν ἀπὸ τὰ χέρια κι ἀπὸ τὰ πόδια του.

Ὁ τιμονιέρης ὅταν εἶδε αὐτά, τοὺς φώναξε κουνώντας τὸ κεφάλι του:

« Ἀνόητοι ! Δὲν καταλάβατε ἀκόμη ποιὸν πιάσατε σκλάβο ; Αὐτὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος. Μοιάζει μὲ τοὺς θεοὺς ποὺ κατοικοῦν στὸν Ὀλυμπο. Ἀφήστε τον ἐλεύθερο. Γρήγορα βγάλτε τον ἔξω στὴ στεριά καὶ μὴν ἀπλώνετε τὰ χέρια σας ἀπάνω του· γιατί ἂν θυμώση, ἀλίμονο σὲ ὅλους μας ».

Στὰ λόγια αὐτὰ ἔ ἀρχηγὸς τῶν πειρατῶν θύμωσε, ἔρριξε μιὰν ἄγρια ματιὰ στὸν τιμονιέρη καὶ τοῦ εἶπε :

« Ἐσὺ κάνεις καλὰ νάχης τὸ νοῦ σου μόνο στὰ πανιά· καὶ γιὰ τὸ σκλάβο μας νὰ μὴ σὲ μέλει. Γι' αὐτὸν ἐμεῖς μονάχα θὰ φροντίσωμε. Γρήγορα θὰ φτάσωμε στὴν Αἴγυπτο ἢ στὴν Κύπρο. Ἐκεῖ θὰ ἔρθουν νὰ τὸν ξαγοράσουν, κι ἔτσι θὰ βροῦμε τὴν τύχη μας μ' αὐτόν ».

Καὶ ἀμέσως πρόσταξε τοὺς ναῦτες νὰ ἐτοιμάσουν γρήγορα τὸ πλοῖο γιὰ νὰ φύγουν.

Οἱ ναῦτες ἔστησαν τὸ κατάρτι καὶ ἄπλωσαν τὰ πανιά. Μόλις ὅμως ξεκίνησε τὸ πλοῖο ἔγινε κάτι ἀπίστευτο. Ἀπάνω στὸ κατάστρωμα ἄρχισε νὰ τρέχη γλυκόπιστο κρασί καὶ νὰ χύνεται στὴ θάλασσα κελαρύζοντας.

Ἐπειτα μιὰ ὠραία μυρουδιά μοσκοδόλησε σὲ ὅλο τὸ πλοῖο. Κι ἔξαφνα νά, φυτρώνει ἕνα καταπράσινο καὶ ζωηρὸ κλῆμα καὶ τυλίγεται στὸ κατάρτι. Καὶ ἀμέσως γεμίζει μὲ ἄνθη καὶ σταφύλια γινωμένα.

Ὁ πλοίαρχος ἀπὸ τὸ φόβο του προστάζει τὸν τιμονιέρη νὰ διευθύνῃ τὸ πλοῖο ἴσια στὴ στεριά.

Στὴ στιγμή ὅμως ὁ Διόνυσος μεταμορφώνεται σὲ φοβερὸ λιοντάρι. Ἀπὸ τὸ μουγκρητό του τὸ πλοῖο δλόκληρο σείστηκε. Φλόγες ἔβγαζαν τὰ μάτια τοῦ θηρίου·

ἡ χαίτη του ἀνέμιξε, ἡ οὐρά του χτυποῦσε ἀδιάκοπα δεξιὰ κι ἀριστερὰ τὰ πλευρά του καὶ τὸν ἀέρα.

Οἱ ναῦτες ἀπὸ τὴν τρομάρα τους ἔτρεξαν σὰν τρελοὶ στὴν πρύμνη, κοντὰ στὸν τιμονιέρη.

Τὸ λιοντάρι ὠρμησε μὲ μανία ἀπάνω τους καὶ ἄρπαξε τὸν πλοίαρχο.

Οἱ ναῦτες γιὰ νὰ γλιτώσουν πέφτουν στὴ θάλασσα. Μὰ κι ἐκεῖ ἄλλο πάλι θαῦμα. Οἱ ναῦτες πέφτοντας στὴ θάλασσα γίνονται δελφίνια.

Ὁ Διόνυσος μόνο τὸν καλὸ τιμονιέρη λυπήθηκε· τὸν κράτησε καὶ τοῦ εἶπε :

« Ἐσὺ μὴ φοβάσαι, τίποτε δὲ θὰ πάθης, γιατίι τιμᾶς καὶ σέβεται τοὺς θεοὺς. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Διόνυσος ». Αὐτὰ εἶπε καὶ ἔγινε ἀφαντος.

63. Τί παιγνίδια παίζαμε.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ τραγούδια ἄρχισαν οἱ τρυγητάδες τὰ παιγνίδια. Μαζί τους παίζαμε κι ἐμεῖς. Μόνο ὁ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Στρεψιάδης δὲν ἔπαιξε. Τὸν ἐχάσαμε ἔξαφνα ἀπὸ μπροστά μας καὶ νομίσαμε πὼς εἶχε γυρίσει στὸ σπίτι γιὰ νὰ μὴν παίξει.

Πρῶτα πρῶτα παίξαμε τὴ χύτρα. Κάθισε ἓνας ἀπὸ τὴ συντροφιά κάτω στὸ χῶμα σταυροπόδι, κρατώντας μὲ τὰ δυὸ του χέρια ἓνα σκοινάκι μακρι ὡς τρία μέτρα. Αὐτὸς ἦταν ἡ χύτρα. Τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ σκοινιοῦ τὴν κρατοῦσε ἓνας ἄλλος, ὁ μάγειρας, καὶ γύριζε γύρω ἀπὸ τὴ χύτρα. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι προσπαθοῦσαμε νὰ πᾶμε κοντὰ καὶ νὰ χτυπήσωμε τὴ χύτρα στὴν πλάτη μὲ τὴν παλάμη μας, φωνάζοντας «φῆθηκε;» Ἄν πρόφτανε ὁ μάγειρας καὶ μᾶς χτυποῦσε μὲ τὸ πόδι του, τότε ὁ χτυπημένος γινόταν χύτρα κι ἡ χύτρα μάγειρας.

Ἐπειτα παίξαμε τὰ σκλαβάκια καὶ τὴν τυφλόμυγα.

Ἦστερα παίξαμε τὸ κυνηγητὸ μὲ τὸ ἓνα πόδι. Ὅποιος πρόφτανε τὸν ἄλλο τὸν ἐχτυποῦσε στὴν πλάτη μ' ἓνα μαντίλι μὲ κόμπο στὴν ἄκρη.

Τὸ πιὸ διασκεδαστικὸ παιγνίδι ἦταν ὁ λύκος, ὁ σκύλος καὶ τὸ ἀρνί. Κάμαμε ὄλοι ἓναν κύκλο. Μέσα στὸν κύκλο ἦταν ὁ σκύλος καὶ τὸ ἀρνί, κι ἀπέξω ὁ λύκος, πού προσπαθοῦσε μὲ πονηριὰ ν' ἀρπάξει τὸ ἀρνί μὰ ὁ σκύλος δὲν τὸν ἄφηνε.

64. Τί ἔπαθε ὁ Στρεψιάδης.

Ἐκεῖ πού παίξαμε, ἀκοῦμε ἔξαφνα φωνές καὶ κλάματα μαζί.

«Κάτι ἔπαθε ὁ Στρεψιάδης» εἶπε ὁ Κλεισθένης «γνωρίζω τὴ φωνή του».

Και ἀληθινὰ δὲν εἶχε γελαστή.

Κυμέλη.

νάς μας ὁ Ἄρατος, ξακουστὸς γιὰ τὰ πολλὰ μελίσσια του.

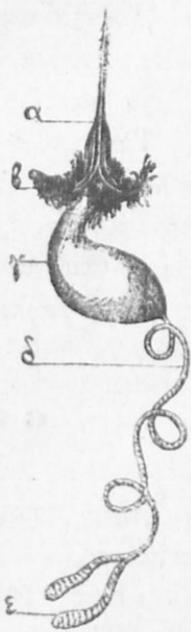
« Ἄχ, ἄχ! τί ἔπαθα! » φώναζε ὁ Στρεφιάδης, χύνοντας βρύση τὰ δάκρυα.

— « Τί ἔπαθες; » τοῦ λέει ὁ πατέρας μου πονετικά. « Τί χάλια εἶν' αὐτά; »

Μὰ ὁ Στρεφιάδης δὲν ἀπάντησε στὸν πατέρα μου.

« Τί ἤθελα ἐγώ, ἔλεγε σὰ νὰ μιλοῦσε μόνος του, νὰ ἔρθω σὲ τοῦτο τὸ ἔλεεινὸ χωριό! Δὲν ἔσπαζα καλύτερα τὸ πόδι μου; »

— « Καὶ τί σοῦ φταίει τὸ χωριό; » τοῦ λέει ὁ Ἄρατος. « Ἦρθες στὸ μελισσῶνά μου καὶ μοῦ ἀναποδογύρισες τὸ καλύτερό μου κοφίνι. Στάθηκες ὅμως τυχερὸς πολὺ, ἀφοῦ τὴ γλίτωσες τόσο φτηνά. Μελισσόκεντρο.

Ἐγὼ ἐφοβήθηκα μὴν ἔπαθες χειρότερα· γι' αὐτὸ ἔτρεξα κι ἤρθα κοντά σου. Καλὰ πού δὲν εἶναι τίποτε. Φέρετε μονάχα ἓνα πανὶ καὶ λίγο ξίδι, ἀλάτι καὶ νερὸ ἀνακατεμένα ».

Στὸ μεταξὺ ὁ Ἄρατος ἔβγαζε μελισσόκεντρα ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Στρεψιάδη, λέγοντας.

« Για ἰδὲ ζημιὰ πού μοῦ ἔκαμες! Ἀπὸ τὰ κεντριά μπόρεις νὰ καταλάβης πόσες μέλισσες μοῦ σκότωσες! Τί πρέπει τώρα νὰ σοῦ κάμω; »

Στὸ μεταξὺ ἔτρεξε ἡ μητέρα μου κι ἔφερε τὸ πανὶ καὶ τὸ ἀρμυρὸ ξιδόνερο. Ὁ Ἄρατος τώρα ἔβρεχε πανιά καὶ τὰ ἔβαζε στὸ πρόσωπο τοῦ Στρεψιάδη.

Δὲν πέρασε πολλή ὥρα κι οἱ πόνοι λιγότεψαν. Τὸ πρήξιμο ἄρχισε νὰ φεύγη. Τότε ὁ παππούς μου λέει στὸν Ἄρατο :

« Συγχώρεσέ τον, γείτονα. Εἶναι λίγο ἀνόητο παιδί καὶ δὲ συλλογίζεται τί κάνει ».

— « Ἐγὼ δὲν ἔχω τίποτε πιά μὲ τὸ παιδί » εἶπε ὁ Ἄρατος. « Ἡ τιμωρία ἤρθε μόνη της. Σοῦ κάνω μόνο μιὰ παράκληση, νὰ ἔρθης στὸ μελισσῶνα μου νὰ ἰδῆς καὶ μὲ τὰ μάτια σου πόση ζημιὰ μοῦ ἔκαμε ».

— « Θὰ ἔρθω » εἶπε ὁ παππούς μου. « Θὰ ἔπαιρνα μάλιστα μὲ τὴν ἄδειά σου καὶ τὰ παιδιὰ νὰ ἰδοῦν τὸ μελισσῶνα σου ».

« Σᾶς περιμένω αὔριο » μᾶς εἶπε ὁ Ἄρατος κι ἔφυγε.

65. Στὸ περιβόλι τοῦ Ἀράτου.

Τὸ ἄλλο πρωὶ πῆγαμε στὸ περιβόλι τοῦ Ἀράτου. Ὁ Στρεψιάδης δὲ θέλησε νὰ ἔρθη μαζί μας.

Μόλις μᾶς εἶδε ὁ Ἄρατος, ἔτρεξε καὶ μᾶς ὑποδέχτηκε μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση.

« Σὲ καλὴ ὥρα ἦρθατε » μᾶς λέει. « Αὐτὴ τὴν ὥρα ἀπόχτησα ἓνα νέο μελίσσι. Ὁ φίλος σας χτὲς τὸ ἀπόγευμα μοῦ χάλασε ἓνα μελίσσι καὶ σήμερα τὸ πρωὶ οἱ θεοὶ μοῦ ἔστειλαν ἄλλο. Γιὰ δέτε το. Εἶναι πιασμένο σ' ἐκεῖνο τὸ κλαδὶ τῆς ἐλιάς. Δὲ φαίνεται σὰ μεγάλο τσαμπὶ μαύρου σταφυλιοῦ ; Εἶναι ὅλες οἱ μέλισσες τοῦ μελισσιοῦ μαζεμένες ἢ μία ἀπάνω στὴν ἄλλῃ. Ὅλες αὐτὲς σὲ λίγο θὰ μποῦν μέσα σ' αὐτὸ κοφινάκι ποὺ βλέπετε. Εἶναι αὐτὸ ποὺ μοῦ χάλασε χτὲς ὁ φίλος σας. Τὸ κοφινάκι αὐτὸ τὸ λέμε κυφέλη. Δέτε ! Τὸ ἔχω ἀλειμμένο ἀπὸ μέσα μὲ μέλι καὶ θυμάρι.

» Νά καὶ ἡ συρματένια προσωπίδα μου μὲ τὸ πανί της, ποὺ φυλάγει τὸ πρόσωπό μου ἀπὸ τὶς μέλισσες.

» Νά καὶ τὰ μάλλινα χειρόχτια μου. Χωρὶς αὐτὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ πάω κοντὰ στὰ μελίσσια. Θὰ πάθαινα ὅ,τι ἔπαθε ὁ φίλος σας.

» Εἶναι καὶ ἄλλα προφυλαχτικά. Ἄπ' ὅλα ὅμως τὸ καλύτερο εἶναι ὁ καπνός. Ἄμα ἔχετε στὰ χέρια σας κάτι ποὺ καπνίζει, δὲν ἔρχεται κοντὰ σας μέλισσα. Γι' αὐτὸ ἔχω ἐδῶ αὐτὲς τὶς ξερὲς σβουνιές... Καὶ τώρα ἐλάτε μαζί μου ».

Πῆρε τὸ μελισσοκόφιο καὶ κάμποσες σβουνιὲς καὶ τράβηξε ἐμπρός. Ἐμεῖς τὸν ἀκολουθήσαμε κρατώντας ἀπὸ ἓνα κομμάτι σβουνιᾶ ἀναμμένο.

Καθὼς πλησιάσαμε στὴν ἐλιά, ὁ Ἄρατος μᾶς εἶπε νὰ σταθοῦμε λίγο μακριά, κι ἐκεῖνος προχώρησε καὶ πῆγε ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ κλαδὶ τῆς ἐλιάς ποὺ κρέμονταν οἱ μέλισσες.

Οἱ μέλισσες ὄρμησαν ἀπάνω του, μὰ τοῦ κάκου.

Τίποτε δὲν μπορούσαν νὰ τοῦ κάμουν. Ἡ προσωπίδα καὶ τὰ χειρόχτια τὸν ἐφύλαγαν.

Οἱ μέλισσες σὲ λίγο ζαλίστηκαν ἀπὸ τὸν καπνό.

Ὁ Ἄρατος ἔβαλε τότε τὸ κοφίνι κάτω ἀπὸ τὸ μελίσι καὶ κούνησε τὸ κλαδὶ τῆς ἐλιάς μὲ τὸ χέρι του. Τὸ μελίσι ἔπεσε ὀλόκληρο μέσα στὸ κοφίνι.

Ἐπειτα ὁ Ἄρατος σκέπασε τὸ κοφίνι καὶ τὸ πῆγε ἐκεῖ ποῦ ἦταν καὶ τ' ἄλλα μελίσινα.

66. Τί μᾶς εἶπε ὁ Ἄρατος γιὰ τὶς μέλισσες.

Ἦστερα ὁ Ἄρατος μᾶς ἔβαλε καὶ καθίσαμε κάτω ἀπὸ ἓνα μεγάλο φουντωτὸ δέντρο καὶ μᾶς ἔφερε διάφορα ὀπωρικά· ἔβγαλε ἀπὸ ἓνα μελισσοκόφινον δυὸ μεγάλες πίτες μέλι καὶ μᾶς τὶς ἔφερε. Ἡ μιὰ ἦταν κάτασπρη, ἡ ἄλλη εἶχε τὸ χρῶμα τοῦ μελιοῦ. Κι οἱ δυὸ εἶχαν πολλὰς τρυπίτσες γεμάτες μέλι.

Ἐμεῖς τὶς μοιραστήκαμε καὶ τρώγοντας τὸ μέλι βγάξαμε ἀπὸ τὸ στόμα μας τὴν κερήθρα.

« Πῶς βρέθηκε αὐτὸ τὸ μελίσι στὸ κλαδὶ τῆς ἐλιάς ; » ρώτησε ὁ Θεαγένης.

Ὁ Ἄρατος ἀποκρίθηκε : « Σὲ κάθε μελισσοκόφινον, παιδί μου, κατοικεῖ ἓνα μελίσι ἀπὸ πολλὰς χιλιάδες μέλισσες.

» Τὸ κάθε μελίσι ἔχει καὶ τὴ βασίλισσά του. Αὐτὴ εἶναι ὁ ἀρχηγὸς ἐκεῖ μέσα, αὐτὴ προστάζει τὶς ἄλλες μέλισσες τί νὰ κάνουν.

» Ἡ βασίλισσα εἶναι ἡ μόνη μέλισσα ποῦ γεννᾷ αὐγά. Κάθε καλοκαίρι μπορεῖ νὰ γεννήσῃ τριάντα ὡς πενήντα χιλιάδες ».

—« Δηλαδή, είπα εγώ, δὲν εἶναι μόνο βασίλισσα, παρὰ κι ἀληθινὴ μητέρα τοῦ λαοῦ της ».

—« Σωστά, εἶπε ὁ Ἄρατος, γι' αὐτὸ και οἱ ἄλλες μέλισσες τὴν ἀγαποῦν πολὺ και τὴ σέβονται. Ὅταν περνᾷ, παραμερίζουν μὲ σεβασμὸ και τὴ χαϊδεύουν μὲ τὰ κέρατά τους. Χωρὶς βασίλισσα κανένα μελίσι δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει· σκορπίζεται και χάνεται.

» Ἡ βασίλισσα γενᾷ χωριστὰ και λίγα αὐγὰ ἀλλιώτικα. Ἄπ' αὐτὰ βγαίνουν νέες βασίλισσες.

» Ὅταν μεγαλώσῃ μιὰ νέα βασίλισσα, ἢ παλιὰ παίρνει κάμπουσες μέλισσες μαζί της, φεύγει και πηγαίνει ἀλλοῦ, νὰ κάμῃ νέο βασίλειο. Αὐτὸ ἐγινε και σήμερα τὸ πρωί. Ἐφυγε ἀπὸ ἓνα μελισσοκόφινο ἢ παλιὰ βασίλισσα μὲ τὴ συντροφιά της, και πῆγε ἀπάνω στὸ κλαδὶ τῆς ἐλιάς ».

—« Και πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ γνωρίσῃ τὴ βασίλισσα; Μήπως φορεῖ βασιλικὰ φορέματα ἢ στέμματα; » ρώτησε ὁ Κλεισθένης γελώντας.

—« Τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲ φορεῖ » εἶπε ὁ Ἄρατος. « Και ὅμως γνωρίζεται πολὺ εὐκολα ἀπὸ τὸ σῶμα της τὸ μακροῦλὸ και τὶς κοντὲς φτεροῦγες της ».

—« Και οἱ ἄλλες μέλισσες τί κάνουν; » ρώτησε ὁ Θεαγένης.

—« Οἱ ἄλλες μέλισσες εἶναι δυὸ εἰδῶν, κηφήνες και ἔργατικές.

» Οἱ κηφήνες εἶναι πιὸ μεγαλόσωμοι ἀπὸ τὶς ἄλλες μέλισσες και ἔχουν χοντρὸ κεφάλι, ἀλλὰ κεντρὶ δὲν ἔχουν. Ἡ ζωὴ τους εἶναι μικρὴ και τὸ τέλος τους ἐλευσιό.

» Καμιὰ δουλειὰ δὲν κάνουν. Ὅλη μέρα κάθονται και τρώνε ἀπὸ τὸ μέλι ποὺ κάνουν οἱ ἐργατικές. Μὰ ἐπιτέλους οἱ ἐργατικὲς μέλισσες χάνουν τὴν ὑπομονή

τους ὄρμουν ἀπάνω τους, τοὺς σκοτώνουν καὶ τοὺς πε-
τοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ κοφίνι. Αὐτὸ εἶναι τὸ τέλος τῶν τε-
μπέληδων.

» Κοιτάξετε καλὰ αὐτὲς τὲς ἐργατικὲς μέλισσες, ἀξί-
ζει νὰ τὲς θαυμάσετε. Ἡ ζωὴ τους εἶναι ἀδιάκοπη
δουλειά. Ἀπὸ τὸ πρωὶ φεύγουν καὶ σκορπίζονται στοὺς
ἀγρούς, στὰ λουλούδια καὶ στὰ δέντρα, καὶ ρουφοῦν
μὲ τὴ γλῶσσα τους τὸ χυμὸ ἀπὸ τὰ λουλούδια ».

— « Μὰ οἱ μέλισσες δὲν κάνουν μονάχα μέλι, κά-
νουν καὶ κερὶ » εἶπε ὁ Θεαγένης, δείχνοντας ἓνα κομ-

Κηφήνας.

Βασίλισσα.

Ἐργατικὴ.

μάτι κερήθρα, ποὺ εἶχε μείνει ἀφάγωτο. « Πῶς γίνεται
αὐτὸ τὸ κερὶ; »

— « Οἱ μέλισσες, εἶπε ὁ Ἄρατος, ἔχουν δυὸ στο-
μάχια· τὸ ἓνα γιὰ τὸ μέλι, τὸ ἄλλο γιὰ τὸ κερὶ. Μὲ
τὸ κερὶ κάνουν τὴν κερήθρα, ποὺ εἶναι ὅλο ἐξάγωνες τρυ-
πίτσες, καθὼς βλέπετε.

» Ἀφοῦ γεμίσουν τὸ στομάχι τους γλυκὸ χυμὸ,
γυρίζουν στὴν κατοικία τους καὶ χύνουν τὸ μέλι μέσα
σ' αὐτὲς τὲς τρυπίτσες. Ἐπειτα πάλι τὲς σκεπάζουν
μὲ κερὶ ».

Αὐτὰ μᾶς εἶπε ὁ Ἄρατος· κι ἐμεῖς φύγαμε εὐχαρι-
στημένοι γιὰ ὅσα μάθαμε γιὰ τὲς μέλισσες.

67. Ὁ καλὸς ὁ Θεαγένης.

Ἡ ἐξοχή μὲ τὸν καθαρὸ ἀέρα τῆς, μὲ τὰ κρυσταλλένια τῆς νερά, μὲ τίς πολλὰς ὁμορφίαις, οἱ συχνὰς ἐκδρομὲς στὸ δάσος καὶ τὸ σκαρφάλωμα στὰ καταπράσινα ὑψώματα καὶ στὶς βουνοπλαγιές, ἡ ἀπλή, ἡ ἤσυχη, ἡ νοικοκυρεμένη ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ μας ὠφέλησαν πολὺ τοὺς φίλους μου καὶ τοὺς δυνάμωσαν.

Ὁ Κλεισθένης ξέχασε πῶς περνοῦσε σπίτι του καὶ συνήθισε στὴν ἀπλότητα καὶ στὴ σκληραγωγία.

Τὴ μεγαλύτερη ὅμως ἀλλαγὴ τὴν ἔβλεπε κανεὶς στὸ Θεαγένη. Τὸ παιδί αὐτὸ τὸ δυνατὸ καὶ τολμηρό, ποὺ ἀγαποῦσε πάντα τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν ἴσιο δρόμο, πρὶν ἔρθῃ στὸ χωριὸ ἔδειχνε πολλὰς φορὲς κάποια τραχύτητα στὸ φέρισμό του. Τὸ καταλάβαινε κι ὁ ἴδιος καὶ μοῦ ζητοῦσε ὕστερα συγχώρηση.

« Μὴ μὲ συνερῖζεσαι, Ἀριστογένη » μοῦ ἔλεγε. « Ἐγὼ δὲν εἶμαι σὰν τ' ἄλλα τὰ παιδιά, ποὺ μεγάλωσαν μὲ τὰ φιλιὰ τῆς μάνας καὶ τὰ χάδια τοῦ πατέρα ».

Τὶς πρῶτες ἡμέρες ποὺ γνωριστήκαμε συχνὰ τὸν ἔβλεπα νὰ κάθεται μονάχος, μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὴν παλάμη, λυπημένος χωρὶς νὰ ἔχη ὄρεξη νὰ μιλήσῃ. Δυὸ τρεῖς φορὲς τὸν εἶδα μάλιστα νὰ σκουπίζῃ μὲ τὸ μαντίλι τὰ μάτια του.

« Δὲν ἔχει πάλι ὄρεξη » λέγαμε μὲ τὸν Κλεισθένη, ὅταν τὸν ἐβλέπαμε μελαγχολικό· καὶ βάζαμε τὰ δυνατά μας νὰ τὸν κάμωμε νὰ ζωνρέψῃ καὶ νὰ γελάσῃ.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἦρθε στὸ σπίτι μας καὶ κοι-

μήθηκε κάτω από τή στέγη μας κι ἔζησε μαζί με τοὺς δικούς μου ἔγινε ἀλλιώτικος.

Αὐτὸς ποὺ ἔπαιζε καὶ γελοῦσε χωρὶς ὄρεξη, τώρα δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι μας γιὰ νὰ παίξῃ καὶ νὰ γελάσῃ μετὰ τὰ μικρὰ τ' ἀδερφάκια μου.

Καὶ αὐτὰ ὅμως δὲν ξεκολλοῦσαν ἀπὸ κοντὰ του. Τὸν προσκαλοῦσαν στὰ παιγνίδια τοὺς καὶ τοῦ ἔλεγαν τὰ σχέδιά του σὰ νὰ ἦταν συνομήλικός του.

Κάθε στιγμή τὸν ἐρωτοῦσαν γιὰ τὸ καθετὶ καὶ ζητοῦσαν νὰ τὰ βοηθήσῃ πότε σὲ τοῦτο καὶ πότε σὲ κείνο.

— «Θεαγένῃ, τρύπησέ μας αὐτὸ τὸ καλάμι νὰ κάμωμε σφυρίχτρα».

— «Θεαγένῃ, ἔλα νὰ φτιάσωμε ἓνα σπιτάκι μετὰ ταῦτα τὰ ξυλαράκια».

— «Θεαγένῃ, χτίσε μας ἓνα φούρνο μ' αὐτὲς τίς πετρίτσες».

— «Θεαγένῃ, διόρθωσε τὸ τόπι μας ποὺ χάλασε».

Αὐτὸ γινόταν κάθε μέρα, καὶ αὐτὸς πάντα πρόθυμος, πάντα γελαστός τὰ πρόφταινε ὅλα. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ δυὸ ἀγοράκια μόνο κοντὰ του ἦταν εὐχαριστημένα.

Μὰ καὶ τὴν ἀδερφοῦλα μου πολὺ τὴ φρόντιζε. Ἡ Φιλομήλα ἦταν τριῶν χρονῶν κοριτσάκι τώρα, παχουλὸ καὶ ὁμορφο. Καὶ σὰν ὑστερογέννητο ποὺ ἦταν, τὸ εἶχαν παραχαϊδέψει. Κάθε στιγμή ἤθελε χέρια. Καὶ ποῖός εἶχε χέρια νὰ τὴν κρατῇ ὅλη τὴν ὥρα, ποὺ ἦταν ἀσύγκωτη ἀπὸ τὸ βάρος! Ὅταν μᾶς ἔλεγε μετὰ τὴ φωνούλα της τὴν παιδική, «ἀγκαλίτσα», κάναμε πὼς δὲν ἀκούαμε καὶ σφίγγαμε τὰ χεῖλια μας νὰ μὴ μᾶς πάρουν τὰ γέλια.

Ὁ Θεαγένῃς ἔτρεχε τότε γελαστός καὶ χαροῦμε-

νος, τὴν ἄρπαξε μὲ τὰ δύο του χέρια καὶ τὴν ἀνέβαξε στοὺς ὤμους του· καὶ τὸ χαριτωμένο κοριτσάκι φωνάζοντας ἀπὸ χαρὰ καθόταν σὰ μικρὴ βασιλοπούλα στὸ θρόνο της.

Μεγάλῃ ἐντύπωση ἔκαμε στὴ μητέρα μου αὐτὴ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεαγένῃ στὸ μικρὸ μας, καὶ μιὰ μέρα μοῦ λέει: «Τί κρῖμα, ἓνὰ παιδί μὲ τέτοια χρυσὴ καρδιά νὰ εἶναι ὄρφανὸ καὶ χωρὶς οἰκογένεια! Γι' αὐτὸ ἀγαπᾶ τόσο πολὺ τὰ παιδιά μας κι ὄλους μας. Τὴν ἀγάπη τὴν ἔκρυβε χρόνια μέσα στὴν ψυχὴ του, γιατί δὲν εἶχε ποιὸν ν' ἀγαπήσῃ. Μοιάζει μ' ἓναν ἄνθρωπο ποὺ φυλάγει τὰ χρήματά του, γιατί δὲν ἔχει ποὺ νὰ τὰ ξοδέψῃ. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τότε ποὺ γνωριστήκατε σ' ἀγάπησε σὰν ἀδερφὸ του. Γι' αὐτὸ δείχνει τόσο σεβασμὸ σὲ μένα, στὴ γιαγιά, στὸν παππού, στὸν πατέρα σου. Γι' αὐτὸ ἀγαπᾶ τὰ μικρά μας σὰν ἀδερφάκια του. Ἐκεῖνο ποὺ λαχταροῦσε τόσο καιρὸ τὸ βρῆκε· βρῆκε οἰκογένεια, βρῆκε καρδιὲς ποὺ τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν ποιοῦν, καὶ εἶναι εὐτυχισμένος.

«Καὶ σύ, Ἀριστογένῃ μου, νὰ τὸν ἀγαπᾶς σὰν ἀδερφὸ σου κι ἐγὼ θὰ τὸν ἀγαπῶ σὰν παιδί μου. Τοῦ ἀξίζει!»

68. Ὁ κακὸς ὁ Στρεψιάδης.

Ὅση καλοσύνη εἶχε ὁ Θεαγένῃς, τόσο κακὸς ἦταν ὁ Στρεψιάδης. Ἡ χαρὰ του ἦταν νὰ βασανίξῃ τοὺς ὑπηρέτες, τὰ παιδιά, τὰ ζῶα.

Πόσες φορές τὸν ἔπιασα νὰ κρυφοσφίγγῃ τὴν οὐρὰ τῆς Φλόγας, νὰ βρέχῃ μὲ κρύο νερὸ τὸ γάτο τῆς Νικομάχης, νὰ τραβᾷ τὰ μαλλιά τῆς ἀδερφοῦλας μου,

νά σπᾶ τὰ παιγνίδια τῶν ἀδερφῶν μου καὶ νά τοὺς σπρώχνῃ ἀπρόσεχτα τάχα καὶ χωρὶς νά τὸ θέλῃ, καὶ νά ρίχνῃ στὴ λάσπη ἢ στὴ σκόνῃ τὸ φωμί πού ἔτρωγαν ἀλειμμένο μὲ μέλι ἢ μὲ βούτυρο!

Ὡς καὶ οἱ χωριάτες δὲν τὸν ἐχῶνευαν, γιατί πότε τοὺς ἔκανε τὸν ὑπερήφανο καὶ πότε τοὺς περίπαιζε.

Μιὰ μέρα ἦταν ξαπλωμένος στὸν πάγκο, πού εἶχαμε κάτω ἀπὸ τὴ μεγάλη καρυδιά μας. Κοντά του ἦταν ἡ Νικομάχη.

«Σήκω» τοῦ λέω σιγά.

— «Γιατί;» μὲ ρωτᾷ.

— «Γιὰ νά καθίσῃ ἡ Νικομάχη... Εἶναι ἀδύνατη ἀκόμη. Ἐπειτα εἶναι καὶ μεγαλύτερή μας».

— «Δὲ μ' ἀφίνεις;» Μοῦ λέει μὲ θυμό. «Αὐτὸ μοῦ ἔλειπε τώρα, νά χαλάσω τὴν ἡσυχία μου γιὰ τὴ Νικομάχη, πού ξενοδουλεῦει γιὰ νά βγάλῃ τὸ φωμί της!»

Τόσο πολὺ ταραχτήκα μὲ τὸν τρόπο του καὶ μὲ τὰ λόγια του πού δὲ βάσταξα πιά· τοῦ ἔδωσα μιὰ σκουντιὰ καὶ τὸν ἔρριξα κάτω ἀπὸ τὸν πάγκο.

Ἄρχισε νά κλαίῃ σὰ μωρὸ παιδί καὶ μουρμουρίζοντας νά λέῃ: «Εἶσαι χωριάτης· δὲν ξέρεις νά φερθῆς!»

— «Ἐσὺ εἶσαι καλαναθρεμμένος» τοῦ ἀπήντησα χαμογελώντας καὶ τοῦ γύρισα τίς κλάτες.

Ἄλλὰ μήπως πρώτη φορὰ ἦταν πού φέρθηκε ἔτσι! Ὅσες φορὲς λείπαμε σὲ καμιὰ ἐκδρομὴ κι ἔμενε αὐτὸς στὸ σπίτι, τὰ ἴδια κι ἀπαράλλαχτα πάντοτε ἔκανε στὴ Νικομάχη· πάντοτε τὴν περιφρονοῦσε, πάντοτε τῆς μιλοῦσε πρόστυχα. Καὶ τὸ καημένο τὸ κορίτσι ποτὲ δὲ μᾶς παρεπονέθηκε.

Καὶ στὸν παιπού μου κανένα σεβασμὸ δὲν εἶχε. Ὁ-

ταν ὁ καλόκαρδος γέρος μᾶς ἔλεγε καμιὰ ὁμορφὴ ἱστορία, ὁ Στρεφιάδης ἄρχιζε νὰ χασμουριέται καὶ νὰ τὸν περιπαίζη.

Μὰ πιδὸ πολὺ εὐχαριστιόταν νὰ βασανίζη τὸ γάτο τῆς Νικομάχης, κρατώντας τον κάτω ἀπὸ τὴν ἀνοιγμένη βρύση. Τὸ καημένο τὸ ζῶο νιαούριζε, σπαρταρούσε καὶ πάλευε νὰ ξεφύγη.

Μιὰ μέρα ὁ γάτος ἔχασε τὴν ὑπομονή. Ἄγριεψε, χύθηκε ἀπάνω του καὶ μὲ τὰ σουβλερά του νύχια τοῦ καταξέσκισε τὸ πρόσωπο. Λίγο ἔλειψε νὰ τοῦ βγάλῃ καὶ τὰ μάτια.

Ὁ Στρεφιάδης ἔβαλε τότε τὶς φωνές. Βοήθεια! βοήθεια! Ὁ δαιμονισμένος γάτος σας μὲ κομμάτιασε! » Ἔτσι φώναζε μὲ ἀπελπισία.

« Ποῖος σοῦ φταίει; » τοῦ εἶπαμε ὅλοι. « Σοῦ ἔπρεπε αὐτὴ ἢ τιμωρία, γιατί τὸ βασανίζεις τὸ καημένο τὸ ζῶο ».

—« Ὅλοι σας εἶστε κακοί· ὅλοι εἶστε σάν τὸ γάτο » ἔλεγε κλαίοντας.

Μόνο ἡ μητέρα μου καὶ ἡ Νικομάχη τὸν ἐλυπήθησαν· τοῦ μίλησαν παρηγορητικὰ καὶ τοῦ ἔδωσαν τὴν πληγῆ του. Καὶ πού νὰ ξέρετε πὼς ξεπλήρωσε τὸ ἀχάριστο ἐκεῖνο παιδί, τὴν καλοσύνη τῆς μητέρας μου!

69. Τὸ πουλὶ τῆς Θεᾶς.

Στὴν ἄκρη τοῦ περιβολιοῦ μας ἦταν ἡ ἀποθήκη τοῦ σιταριοῦ καὶ ὁ ἀχερῶνας. Ἐκεῖ ὅταν τελείωνε ὁ θερισμὸς καὶ τ' ἀλώνισμα, ἀποθήκευε ὁ πατέρας κάθε καλοκαίρι χῶμα τὸ σιτάρι τῆς χρονιάς καὶ στὸ πλάγι, σ' ἄλλο ὑπόστεγο τὸ ἄχερο.

Ἕνα ἀπόγεμα πού κατεβήκαμε στὸ περιβόλι, ὁ παππούς, ὁ Κλεισθένης, ὁ Θεαγένης κι ἐγὼ εἶδαμε μισο-ανοικτὴ τὴν πόρτα τῆς ἀποθήκης κι ἀκούσαμε μιὰ φωνὴ νὰ λέη :

« Τί μοῦ κάνεις τὴν ψόφια ; Σ' ἐμένα δὲν περνοῦν αὐτά ! »

— « Ἡ φωνὴ τοῦ Στρεψιάδη ! » εἶπα.

— « Τί δουλειὰ ἔχει μέσα στὴν ἀποθήκη ; » εἶπε ὁ παππούς.

— « Δὲν μπῆκε γιὰ καλό » εἶπε ὁ Θεαγένης.

— « Πᾶμε σιγὰ σιγὰ νὰ ἰδοῦμε τί κάνει » εἶπα ἐγώ.

Πήγαμε ὡς τὴν πόρτα χωρὶς νὰ μᾶς καταλάβῃ· μὰ δὲ βλέπαμε καλά, γιατί μέσα στὴν ἀποθήκη τὸ φῶς ἦταν λιγοστό. Ἐγὼ ἐδρασκελήσα μὲ προσοχὴ τὸ κατῶ-φλι τῆς πόρτας καὶ μπῆκα μέσα.

Ὅταν συνήθισαν τὰ μάτια μου, εἶδα τὸ Στρεψιάδη νὰ παίρνη ἓνα ξύλο ἀπὸ μιὰν ἄκρη καὶ νὰ ἐτοιμάζεται νὰ χτυπήσῃ κάτι πού δὲν τὸ ἔβλεπα καλά.

Τότε μπῆκαν μέσα ὁ παππούς μὲ τοὺς δυὸ φίλους μου.

Ὁ Στρεψιάδης τὰ ἔχασε μόλις μᾶς εἶδε.

« Τί κάνεις ἐκεῖ, Στρεψιάδη ; » τοῦ λέω.

— « Νὰ βρῆκα τὴν πόρτα τῆς ἀποθήκης ἀνοιχτὴ καὶ μπῆκα ἔτσι ἀπὸ περιέργεια, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλω βρῆκα ἐδῶ ἓνα σταχτόμαυρο πουλί, πού μοῦ κάνει τὸ ψόφιο ! »

— « Εἶναι κουκουβάγια ! » εἶπε ὁ παππούς.

Τὸ σταχτόμαυρο πουλί εἶχε τὸ πρόσωπό του γυρισμένο πρὸς τὸν τοῖχο· καὶ μόνο ἡ ράχη του φαινόταν.

— « Θὰ κοιμᾶται ἀκόμη » εἶπε ὁ παππούς.

Ἄλλὰ τώρα πού μπῆκε περισσότερο φῶς ἀπὸ τὴν

δλάνοιχτη πόρτα και άκουσε κοντά της φωνές, ή κουκουβάγια τρόμαξε και χτύπησε τις φτεροϋγες της για να πετάξει.

Ο Στρεφιάδης που ήταν δειλός, τραβήχτηκε βιαστικά πίσω. Ο παππούς έπιασε άπαλά με το χέρι του το παράξενο πουλι και μάς ειπε :

« Σιμώστε πιο πολύ να ιδήτε με τα μάτια σας πως είναι το κορμί της. Κοιτάξετε καλά την καμπυλωτή μύτη της και τα φοβερά νύχια της. Κοιτάξετε, και τις στρογγυλές φτεροϋγες της με τα μαλακά φτερά, που πετούν πολύ ελαφρά χωρίς να κάνουν τον παραμικρό θόρυβο. Κοιτάξετε και τα μεγάλα στρογγυλά μάτια της, που βλέπουν τόσο καλά στο μισσοκόταδο της νύχτας ».

— « Μά γιατί δέ βγαίνει, παππού, έξω την ήμέρα ; »
ρώτησα περίεργα. « Έγω ποτέ μου δέν είδα κουκουβάγια την ήμέρα σε κανένα δέντρο ».

— « Γιατι είναι νυχτοπούλι· δέν αγαπά το φώς του ήλιου, τή ζαλίζει. Μά και τί δουλειά έχει νάβγη την ήμέρα ; Αν τύχη και βγή και την πάρη το μάτι κανενός πουλιού, το πουλι αυτό βγάξει μιá ιδιαίτερη δυνατή φωνή και σε λίγο μαζεύονται ένα σωρό πουλιά τριγύρω στην κουκουβάγια, φωνάζουν όλα θυμωμένα και τή χτυπούν με τις μύτες τους ».

— « Και της κάνουν κακό ; » ρώτησε ο Θεαγένης.

— « Αν τα πουλιά τύχη και είναι χελιδόνια, δέν παθαίνει τίποτε· γιατί τα χτυπήματα των χελιδονιών δέν πονούν· μά οι φωνές τους φτάνουν μακριά, τις άκουνε οι κάργες και τότε άλλοίμονό της ! Οι φοβερές κάργες τή χτυπούν άλύπητα με τις δυνατές φτεροϋγες τους, τόσο που την αφήνουν κάποτε νεκρή.

» Γι' αυτό ή κουκουβάγια βγαίνει μονάχα σα σκο-

τινιάση. Ἄπο τὸ σούρουπο ἀρχίζει γι' αὐτὴν ἡ ζωὴ, τὸ κυνήγι. Πρέπει νὰ σᾶς πῶ καὶ κάτι ἄλλο. Ἡ κουκουβάγια ἀκούει πολὺ. Τῶν ἄλλων πουλιῶν τ' αὐτιά δὲ φαίνονται. Τῆς κουκουβάγιας ὅμως φαίνονται, γιατί εἶναι μεγάλα. Βάλε τὸ χέρι σου, Ἄριστογέννη, νὰ ἴδῃς ».

Ἐγὼ στὴν ἀρχὴ δὲν τολμοῦσα γγίψω τὴν κουκουβάγια. Μὰ ντράπηκα νὰ δείξω πὼς φοβοῦμαι. πῆρα θάρρος λοιπὸν κι ἔπιασα τὸ κεφάλι της.

« Μέσα στ' αὐτὴ της χωράει τὸ δάχτυλό μου » εἶπα.

— « Ἀκούει πολὺ μὲ τὰ μεγάλα τ' αὐτιά της » ἐξακολούθησε ὁ παππούς. « Ἄμα λοιπὸν νυχτώση, πετᾶ σὲ καμιά ἀποθήκη σιταριοῦ σὰν αὐτὴ ἐδῶ, κάθεται σὲ κάποιο δοκάρι καὶ παραμονεύει. Ἐξαφνα ἀκούει ἓνα κρίς κι ἀμέσως καταλαβαίνει πὼς κάποιος ποντικὸς βγήκε ἀπὸ τὴ φωλιά του καὶ τρώει σιτάρι. Δὲ χιμᾶ ἀμέσως καταπάνω του, γιατί μὲ τὴν ὀρμὴ μποροῦσε νὰ χτυπήσῃ τὸ στήθος της στὴ γῆ καὶ νὰ πάθῃ. Πετᾶ ἀργὰ ἀργὰ, σιγὰ σιγὰ. Ὁ ποντικὸς δὲν ἀκούει τὸ πέταγμα της, γιατί οἱ φτεροῦγες τῆς κουκουβάγιας εἶναι ἀπαλές. Ἐξαφνα ἀπλώνει τὶς ὀχτῶν νυχάρες της καὶ τὶς μπήγει στὸ κορμί του. Τὸν ἀρπάζει τότε ὅπως εἶναι καὶ τὸν καταπίνει ».

— « Ἔτσι ἀμάσητο, παππού; » ρώτησε μὲ ἀπορία.

« Καὶ πὼς τὸν χωνεύει; »

« Τώρα θὰ σοῦ τὸ πῶ. Ἄφοῦ φάει τὸν ἓνα ποντικὸ, γυρνᾷ πίσω στὸ δοκάρι καὶ ἀρχίζει πάλι τὸ καρτέρι. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καταπίνει καὶ δεῦτερο καὶ τρίτο ποντικὸ. Σὰ χορτάση καλά, γυρίζει στὴ φωλιά της, κλείνει τὰ μάτια της καὶ κοιμᾶται βαθειά ».

— « Καὶ πὼς χωροῦν τόσοι δὲ ποντίκαροι μέσα στὸ στομάχι της; »

— « Τὸ στομάχι της εἶναι σὰ λάστικο, τεντώνεται καὶ ἀνοίγει. Ἄς ἔρθωμε τώρα στὸ χώνεμα ποὺ μ' ἐρώτησες. Ὅταν ἡ κουκουβάγια κοιμᾶται, τὸ στομάχι της δουλεύει σὰ μηχανή· ὅ,τι εἶναι κρέας καὶ τὴν τρέφει, τὸ χωνεύει· ὅ,τι ὅμως δὲν τῆς χρειάζεται, τὸ φτύνει. Ἔτσι ποτὲ δὲν ἔχει βαρυφορτωμένο τὸ στομάχι της ».

Καὶ στὴν ὥρα, ἡ κουκουβάγια, ποὺ εἶχει ξυπνήσει καλὰ, ἄρχισε νὰ φτύνη ἀπὸ τὸ ράμφος της κόκκαλα, δέρματα, τρίχες.

« Βλέπετε ; » εἶπε ὁ παππούς. « Χτὲς ὅλη τὴ νύχτα ἐδούλεψε καλὰ. Μᾶς ἐγλίτωσε ἀπὸ πολλοὺς ἐχθροὺς ».

— « Ποιοὺς ἐχθροὺς ; » ρώτησα ἐγώ.

— « Καὶ ὑπάρχουν πιὸ μεγάλοι ἐχθροὶ γιὰ ὅσους ἔχουν σιτάρι, κριθάρι καὶ ἄλλα γεννήματα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μεγάλους ποντικούς, τοὺς ἀρουραίους ! Ὅταν εἶναι πολλοί, μποροῦν νὰ ρημάξουν ὀλόκληρη ἀποθήκη· μὰ ἄς εἶναι καλὰ οἱ κουκουβάγιες.

Εἶναι κουκουβάγιες ποὺ τρῶνε σὲ μιὰ νύχτα ἑκατὸ ἀρουραίους· καὶ γι' αὐτὸ οἱ γνωστικοὶ γεωργοὶ στὶς ἀποθήκες τους, πρὸς τὴν ὄσφρη, ἀφήνουν δυὸ τρῦπες γιὰ νὰ φωλιάζουν δυὸ κουκουβάγιες ».

Ἀκούοντας γιὰ τὴν κουκουβάγια, εἶχαμε ξεχάσει τὸ Στρεφιάδη. Αὐτὸς εἶχε πετάξει τὸ ξύλο ἀπὸ τὸ χέρι του καὶ τραβήχτηκε πίσω μουδιασμένος, μὲ κεφάλι σκυφτό.

« Αὐτὸ ποὺ ἔκανε ὁ φίλος σας, εἶπε ὁ παππούς μου κοιτάζοντας τὸν Κλεισθένη, τὸ Θεαγένη καὶ ἐμένα, εἶναι πολὺ κακό, γιατί ποτὲ δὲν πρέπει νὰ πειράζωμε τὰ ζῶα ποὺ δὲ μᾶς βλάπτουν, καὶ μάλιστα ὅσα μᾶς δουλεύουν πιστὰ ὅπως ὁ σκύλος, τὸ ἄλογο ἢ μᾶς εἶναι ὠφέλιμα σὰν πολλὰ πουλιά.

» Μὰ δὲν εἶναι μόνο κακὸ αὐτὸ ποὺ ἔκαμε ὁ Στρεψιάδης, εἶναι καὶ ἀσέβεια καὶ ἀμαρτία. Ἡ κουκουβάγια εἶναι τὸ ἱερὸ πουλὶ τῆς θεᾶς μας τῆς Ἀθηνᾶς· εἶναι τὸ σημάδι τῆς σοφίας. Ὅπως τὸ μάτι τῆς κουκουβάγιας λάμπει τῆ νύχτα καὶ διαπερνᾷ τὸ σκοτάδι, ἔτσι καὶ τὸ μάτι τῆς θεᾶς διαπερνᾷ τὸ σκοτάδι, ποὺ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι στὸ μυαλό τους, καὶ βρίσκει τὴν ἀλήθεια.

Μαζεύονται ἕνα σωρὸ πουλιὰ, φωνάζουν θυμωμένα καὶ τὴ χτυποῦν μὲ τὶς μύτες τους (σελ. 150).

Γι' αὐτὸ οἱ γλύπτες κοντὰ στὴν Ἀθηνᾶ, ἀχώριστο γνώρισμά της σκαλίζουν πάντα τὴν κουκουβάγια ».

— « Τ' ἀκούς, κακὲ Στρεψιάδη, τί πῆγες νὰ κάμης ; » φώναξα ἐγὼ μὲ θυμό. « Πῆγες νὰ σκοτώσης τὸ πουλὶ τῆς θεᾶς ! »

Ὁ Στρεψιάδης δὲν ἔβγαλε μιλιὰ. Φαινόταν σὰ νὰ κατάλαβε τὸ σφάλμα του· μὰ ὁ νοῦς του ἦταν πάντα στὸ κακό· καὶ δὲν ἄργησε νὰ τὸ δείξη μὲ τρόπο φρικτὸ.

70. Τὸ ὑστερνὸ κατόρθωμα τοῦ Στρεψιάδη. Πῶς τιμωρήθηκε.

Μιά ὁμορφη βραδιά καθόμαστε ὅλοι στὸ περιβόλι μας. Τὸ φεγγάρι ὀλοστρόγγυλο, ψηλά στὸν οὐρανό, ἔφεγγε σὰ νὰ ἦταν ἡμέρα.

Ὁ παππούς μας ἔλεγε τί ἔπαθε μιὰ φορὰ σ' ἓνα ταξίδι ποῦ εἶχε κάμει στὰ νιάτα του.

Τὸν εἶχαν πιάσει πειρατές, καὶ τὸν πῆγαν μὲ ἄλλους πολλοὺς σ' ἓνα νησί γιὰ νὰ τὸν πουλήσουν σκλάβο.

« Ἦμουν ἀπελπισμένος » μᾶς ἔλεγε. « Κουρασμένος, μὲ χέρια δεμένα καὶ βασανισμένος ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν κακομεταχείριση. Ἦμουν ξαπλωμένος στὴν ἀκρογιαλιά καὶ κοίταζα μὲ μάτια δακρυσμένα τὴ θάλασσα. Ἀναστέναζα πικρὰ κι ἔλεγα μὲ τὸ νοῦ μου. « Ποιὸς θὰ μ' ἀγοράσῃ καὶ ποῦ θὰ μὲ πιάῃ! Σὲ τί βαριά δουλειὰ θὰ μ' ἀγγαρέψῃ; »

» Καὶ συλλογιζόμενον τότε τὸ σπιτάκι μου, τὴ γυναικούλα μου, τὸ παιδί μου, ἑσένα ἀγαπημένε μου Νικόστρατε, ποῦ ἦσουν μικρὸ στὴν κούνια. Συλλογιζόμενον ὅλη τὴν εὐτυχία μου ποῦ θὰ ἔχανα γιὰ πάντα, καὶ δάκρυα ἀνέβαιναν στὰ μάτια μου.

Ἐξαφνα κάτι βλέπω βαθιὰ στὸ πέλαγος.

» Μὲ πιάνει ἀνατριχίλα! Τινάζομαι ἀπάνω καὶ τρίβω τὰ μάτια μου. Εἶν' ἀλήθεια; ἓνα πλοῖο ἀθηναϊκὸ μπαίνει στὸ λιμάνι τοῦ νησιοῦ! Σὰν ἀστραπὴ περνᾷ τότε ἀπὸ νοῦ μου ἓνα σχέδιο. Νὰ σπάσω τὰ δεσμά μου, νὰ πέσω στὴ θάλασσα καὶ νὰ πάω κολυμπώντας στὸ πλοῖο, νὰ σωθῶ.

» Περίμενα μὲ καρδιοχτύπι νὰ βραδιάσῃ καὶ οἱ ὥρες μοῦ φαίνονταν ἀτελείωτες. Νύχτωσε ἐπιτέλους! Οὔτε

φεγγάρι στὸν οὐρανό, οὔτε ἄστρα. Πάντοῦ σκοτάδι. Σιγὰ σιγὰ...»

Ὁ παππούς στάθηκε λίγο νὰ ξανασάνη. Ἡ φωνὴ του ἔτρεμε ἀπὸ τὴ σιγκίνηση. Ἐμεῖς ὅλοι καθισμένοι γύρω του ἀκίνητοι, χωρὶς ἀνοπνοὴ περιμέναμε ἀνυπόμονοι ν' ἀκούσωμε μὲ τί τρόπο γλίτωσε.

«Σιγὰ σιγὰ στὸ σκοτάδι...» ξανάρχισε ὁ παππούς...

Μὰ ἔξαφνα φωνὲς σπαραχτικὲς ἀκούστηκαν ἀπὸ τὸ σπῆτι.

«Ἡ Φιλομήλα!» φωνάζει ἡ μητέρα μου καὶ πετιέται ἀπάνω κατατρομαγμένη. Τρέχει σὰν τρελὴ στὸ σπῆτι καὶ ὀρμᾷ στὴν κάμαρα ποῦ ἦταν στὸ κρεβατάκι μὲ τὸ κοριτσάκι της. Μὰ σὲ τί κατάσταση! Ἄγριεμένο, μὲ μάτια γουρλωμένα, μὲ στόμα δλάνοιχτο, κατακίτρινο σὰν πεθαμένο.

«Παιδί μου, παιδάκι μου», φωνάζει ἡ μητέρα μου κλαίοντας. «Τί ἔπαθες, χρυσό μου;...»

Μὰ ἡ Φιλομήλα τρέμει δλόκληρη καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσῃ.

Σὲ λίγο φτάνομε κι ἔμεῖς τρέχοντας. Ἐκείνη τὴ στιγμή βγάζει μιὰ σπαραχτικὴ φωνὴ ἢ μητέρα μου «ἄ...», καὶ μὲ τρομάρα μᾶς δείχνει κάτι στὴ σκοτεινὴ γωνιά.

Γυρνοῦμε ὅλοι ἐκεῖ τὰ μάτια μας καὶ βλέπομε ἕνα ἀσπροφορεμένο φάντασμα ψηλό, πολὺ ψηλό.

Στὴν ἀρχὴ ὅλοι τὰ χάσαμε. Μὰ ὁ πατέρας μου ὀρμᾷ ἀπάνω στὸ φάντασμα καὶ τὸ πιάνει γερά. Μ' ἕνα στρίψιμο τοῦ χεριοῦ τραβᾷ τὸ σεντόνι καὶ ξεσκεπάζει — ποῖον θαρρεῖτε; — τὸ Στρεφιάδη!

Ἄκουμποῦσε ἀπάνω σὲ δυὸ ξυλοπόδαρα. Αὐτὰ τὸν ἔκαναν τόσο ψηλό.

Ὁ ἄθλιος ἔπεσε τρέμοντας στὰ γόνατα τοῦ πατέρα μου. Τοῦ φιλοῦσε τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια λέγοντας μὲ κλάματα:

«Μὴ μὲ δείρης· μὴ μὲ σκοτώσης. Δὲν τὸ ἔκαμα γιὰ κακό. Τὸ ἔκαμα ἔτσι στ' ἀστεία, νὰ γελάσω λιγάκι».

«Ἔξω, ἔξω!» τοῦ φωνάζει ἄγρια ὁ πατέρας μου· καὶ μὲ τὸ δυνατό του χέρι, πού τὸ ἔκανε πιὸ δυνατὸ ὁ θυμὸς, τὸν ἀρπάζει, τὸν πετᾷ ἔξω, κλείνει τὴν πόρτα καὶ ἔρχεται ἀμέσως στὴν μητέρα μου κοντά.

Ἡ μητέρα μου εἶχε πάρει τὴ μικρὴ στὴν ἀγκαλιά της καὶ τῆς ἔλεγε τὰ πιὸ γλυκὰ λόγια χαϊδεύοντας την γιὰ νὰ τὴν ἡσυχάσῃ.

Τοῦ κάκου ὁμως! Ἡ ἀδερφοῦλα μου μόλις ἦρθε λίγο στὰ συγκαλά της, μόλις ξύπνησε ἀπὸ τὴν ἀναισθησία της γύρισε τρομαγμένα μάτια στὴ γωνιά πού ἦταν τὸ φάντασμα. Κι ἄρχισε πάλι νὰ σπαρταρᾷ καὶ νὰ βγάξῃ ἀπελπιστικὲς φωνές.

Ἡ λύπη μας δὲ λέγεται.

Ἀπελπισία γεμίζει τὸ ἡσυχὸ καὶ εὐτυχημένο μας σπιτάκι. Ἡ Νικομάχη κλαίει. Μὰ μὲς στὰ δάκρυά της δὲν ξεχνᾷ πὼς πρέπει κάτι νὰ φροντίσῃ. Καὶ τρέχει στὸ μαγαρεῖο καὶ εἰσιμάζει ἕνα γιαιτρικό· γιαιτὶ ἤξερε ἢ καλὴ κοπέλα κάθε ἀγριοβότανο καὶ τὴ γιαιτρεία του.

Σὲ λίγο γυρίζει στὴν κάμαρα βιαστικὴ μ' ἕνα φλιντζάνι ζεστό. Γονατίζει ἐμπρὸς στὴ μητέρα μου καὶ μὲ πολλὴ δυσκολία κατορθώνει νὰ στάξῃ μερικὲς σταλαματιὲς στὸ στόμα τῆς μικρῆς ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σφιγμένα δόντια της.

Τί κακή νύχτα πού περάσαμε! Κάθε στιγμή χτυπούσε ή καρδιά μας μήπως τή δοῦμε νά ξεφυχήση!

Κατά τὰ ξημερώματα γύρισε στο καλύτερο. Οί σπασμοί σταμάτησαν, τὸ σωματάκι της ήσύχασε καί τὸ κακόμοιρο κοριτσάκι, ἀποκαμωμένο ἀπὸ τὴν ἀγωνία, ἔβγαλε ἓνα βαθὺ στεναγμό, ἔγειρε τὸ κεφαλάκι του στὸν ὦμο τῆς μητέρας μου καί ἀποκοιμήθηκε βαθιά.

Ὁ πατέρας μου βγαίνει τότε σιγὰ ἔξω κι ἀναζητᾷ τὸ Στρεψιάδη, πού κρύβεται καί τρέμει νά φανερωθῆ μπροσιά του. Τὸν βρίσκει κρυμμένο στὸ περιβόλι.

«Νά φύγης ἀπὸ δῶ!» τοῦ λέει μὲ φωνή πού ἔτρεμε. «Ἐξω ἀπ' αὐτὸ τὸ σπίτι, πού ἔφερες μαζί σου τὴν ἀνησυχία καί τὴ δυστυχία. Νά εὐχαριστῆς τοὺς θεοὺς πού δὲν πέθανε τὸ κοριτσάκι μου... Ὡς τώρα ποτὲ δὲν ἔκλεισα τὴν πόρτα μου σὲ ξένο, τώρα ὅμως πρέπει νά τὸ κάμω. Ἐξω γρήγορα καί κοίταξε νά μὴν ξαναφανῆς στὰ μάτια μου!»

Ὁ πατέρας μου κάνει νόημα στοὺς ὑπηρέτες, καί τοῦ δίνουν μερικὰ τρόφιμα γιὰ τὸ δρόμο. Τοῦ ἀνοίγουν τὴν ἐξώπορτα καί τὸν διώχνουν. Καί ὁ ἄθλιος, χωρὶς κὰν νά ζητήση συγχώρεση, χωρὶς νά δείξῃ πὼς μετάνιωσε γιὰ τὸ κακούργημά του, ξεκινᾷ γιὰ τὴν πόλη.

Ἐμεῖς ἀπὸ τὸ περιβόλι βλέπαμε τὸν ἔνοχο νά φεύγει ντροπιασμένος.

Ὁ Στρεψιάδης ἀφοῦ προχώρησε ὡς ἑκατὸ βήματα στάθηκε, γύρισε πρὸς τὸ μέρος μας καί κουνώντας σφιγμένη τὴ γροθιά του μᾶς φοβέρισε.

Δὲν ξέρω κι ἐγώ, γιατί ἔνωσα μιὰ ἀνησυχία σὲ κείνη τὴ φοβέρα. Καί πόσο σωστά τὸ μάντεψε ή καρδιά μου! Ἄχ, πόσα πικρὰ δάκρυα μ' ἔκαμε νά χύσω τὸ διαστραμμένο, τὸ σκληρόκαρδο ἐκεῖνο παιδί!

ΜΕΡΟΣ Γ'

71. Πάλι στην 'Αθήνα.

"Αμα ἔφυγε ὁ Στρεφιάδης, βρήκαμε πάλι τὴν ἡσυχία μας στὸ σπίτι.

Ἡ Φιλομήλα ποὺ ἔμεινε κάμποσον καιρὸ στὸ κρεβάτι, ἄρχισε νὰ γίνεται καλύτερα. Τὴν ἔσωσε ἡ μεγάλη περιποίηση τῆς μητέρας μου καὶ τῆς Νικομάχης. Ἐνας φόβος ὅμως τῆς ἔμεινε· μὲ τὸ παραμικρὸ τρόμαξε κι ἔχανε τὸ χρῶμα τῆς. Τότε ἔτρεχε ὁ Θεαγένης· αὐτὸς μόνος μποροῦσε νὰ τὴν ἡσυχάσει καὶ νὰ τὴν κάμῃ νὰ γελάσῃ.

Οἱ δικοί μου ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν γιὰ νὰ μᾶς εὐχαριστήσουν.

Ἡ Νικομάχη εἶχε ξαναγεννηθῆ. Καὶ ἂν δὲν εἶχε τὸ νοῦ τῆς στὴ γιαγιά τῆς, ποὺ ἔμεινε μονάχη στὴν 'Αθήνα, θὰ ἦταν ἡ πιὸ εὐτυχισμένη κόρη.

Ἡ Νικομάχη ἦταν πολὺ ἐργατικὴ καὶ δὲν μποροῦσε οὔτε στιγμή νὰ μείνῃ μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα. Πάντα ἤθελε νὰ κἀνῃ κάτι. Πότε κεντοῦσε κάτι τῆς μητέρας μου, καὶ πότε ἔφτιανε μὲ κοκκινόχρωμα ὠραία ἀγγεῖα καὶ διάφορα παιγνίδια γιὰ τ' ἀδερφάκια μου.

Μιὰ μέρα ἔφτιασε γιὰ τὴ Φιλομήλα μιὰ ὀμορ-

φη, μὰ πολὺ ὀμορφη κουκλίτσα. Ἡ μικρὴ μόλις τὴν εἶδε, πηδοῦσε ἀπὸ τῆ χαρὰ της καὶ δὲν τὴ χωρίζο-
ταν οὔτε στὸν ὕπνο της.

Ἔτσι, σιγὰ σιγὰ καὶ δίχως νὰ τὸ καταλάβωμε

Ἡ Νικομάχη ἔφτιανε μὲ κοκκινόχρωμα ὠραία ἀγγεῖα
καὶ παιγνίδια (σελ. 158).

πέρασε ὁ καιρὸς κι ἦρθε ἡ ἡμέρα νὰ φύγωμε γιὰ τὴν
Ἀθήνα.

Ἐδουχισμένη ζωὴ πέρασα μὲ τοὺς δικούς μου στὸ
σπιτάκι μας, στὴν ἐλεύθερη ζωὴ τῶν ἀγρῶν, στὸν κα-

θαρό ἀέρα τῆς ἐξοχῆς. Κάπου κάπου ὁμως ποθοῦσα καὶ τὸ σχολεῖο καὶ τοὺς δασκάλους μου, τὴ μουσικὴ καὶ τὴν παλαίστρα, τοὺς ἀγῶνες καὶ τὴ λαχτᾶρα τῆς νίκης.

Τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ φεύγαμε, οἱ δύο φίλοι μου καὶ ἐγώ, σταθήκαμε στὴ σειρὰ μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι, καὶ ὁ παππούς καὶ ὁ πατέρας μου μᾶς ἔδωσαν μὲ τὸ χέρι τοὺς τὴν εὐλογία τῶν θεῶν· ἔπειτα μᾶς ἀγκάλιασαν καὶ μᾶς φίλησαν ὅλους. Τὸ ἀμάξι ἦταν ἑτοιμο καὶ ξεκινήσαμε.

72. Ποῦ εἶχαν κρυμμένο τὸν Ποσειδῶνα.

Μὲ πολλὴ χαρὰ ξανάρχισα τὴ μαθητικὴ μου ζωὴ μαζί μὲ τοὺς δυὸ ἀγαπημένους μου φίλους. Μὲ συγκίνηση ξαναπέρασα τὸ κατώφλι τοῦ σχολείου καὶ εἶδα τὴν αὐλή, τὰ δέντρα, τ' ἀγάλματα, τοὺς παλιούς μου φίλους καὶ τὸν ἀγαπημένο δάσκαλό μου!

Μόλις μπῆκα στὸ σχολεῖο, τὸ πρῶτο ποὺ ζήτησα ἦταν ἡ σάκα μου· γιατί ἀπὸ τὸ βία μου νὰ φύγω γρήγορα στὸ χωριό, εἶχα ξεχάσει νὰ τὴν πάρω μαζί μου!

Τὴ βροῖκα κρεμασμένη σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ τοίχου. Τρέχω, τὴν ξεκρεμῶ γιὰ νὰ τὴ λύσω, μὰ παράξενο! μού φάνηκε πολὺ βαριά. «Τί τρέχει!» εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου καὶ τὴν ἀνοιξα νὰ ἰδῶ. Καὶ τί νομίζετε πῶς ἦταν μέσα; Τὸ ὄρατο ἀγαλματάκι τοῦ Ποσειδῶνα.

Πῶς βρέθηκε ἐκεῖ; Ποιὸς τὸ ἔβαλε; Δὲν μποροῦσα νὰ τὸ καταλάβω. Βασάνισα τὸ νοῦ μου μὰ τοῦ κάκου! Κακὸ ὅμως δὲν πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλό μου. Φωνάζω τὸν Κλεισθένη καὶ τοῦ δείχνω τὸ ἄγαλμα.

« Που τὸ βρήκες ; » μὲ ρώτησε μὲ συγκίνηση.
— « Μέσα στὴ σάκα μου, αὐτὴν τὴ στιγμή ».
— « Περτέργο ! . . . Ποιὸς νὰ τὸ ἔδωλε ; »

Καὶ τί νομίζετε πὼς ἦταν μέσα ; Τὸ ὄρατο ἀγαματάκι
τοῦ Ποσειδῶνα (σελ. 160).

— « Τί μᾶς μέλει » ἀποκρίθηκα. « Φτάνει πού βρέ-

θηκε. Μὲ τί χαρὰ θὰ ξαναἰδῆ ὁ πατέρας σου τὸν Ποσειδῶνα!... »

Σὲ λίγο μαζεύτηκαν ὅλοι γύρω μας καὶ ἀπορούσαν πῶς τὸ περίφημο ἔργο τοῦ Φειδία βρέθηκε μέσα στή σάκα μου. Ὅλοι ἤθελαν νὰ τὸ ἰδοῦν, νὰ τὸ πιάσουν στὰ χέρια τους, καὶ ὅλοι ἔλεγαν: « Τί ὠραῖο! μὰ ποιὸς τὸ ἔκλεψε; Ποιὸς τὸ ἔβαλε στή σάκα τοῦ Ἄριστογένη! ».

Φαντασθῆτε τὴ χαρὰ τοῦ Λεωκράτη ἅμα εἶδε τὸ περίφημο ἀγαλματάκι στὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ του! Καὶ τὴ συγκίνησή του ὅταν τὸ ἔπιασε καὶ τὸ ἔβαλε στὴ θέσση του!

73. Ἡ συκοφαντία.

Μὲ τί χαρὰ ἦ Νικομάχη καὶ ἦ γιαγιά της ἔμαθαν τὸ μεσημέρι τὴν καλὴ εἶδηση!

Τὸ ἀπόγεμα πῆγα στὸ σχολεῖο γιὰ νὰ ἐξετάσω καλύτερα πῶς ἔγινε αὐτὸ τὸ ἀνέλπιστο. Μὰ στὸ μεταξὺ πού ἔλειπα δυὸ παιδιὰ τοῦ σχολείου μας τὸ ἐξήγησαν ὅπως ποτὲ δὲ θὰ περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ μου.

« Αὐτὸ τὸ θαῦμα, λέει ὁ ἓνας, καὶ ὁ πιὸ κουτὸς ἄνθρωπος μπορεῖ εὐκόλα νὰ τὸ ἐξηγήσῃ. Ἄφου τὸ ἀγαλματάκι βρέθηκε στή σάκα τοῦ Ἄριστογένη, θὰ πῆ πῶς ὁ Ἄριστογένης τὸ ἔκλεψε ».

— « Αὐτὸ εἶναι φῶς φανερό! » εἶπε ὁ ἄλλος.

Ἄλιμονο! μὲ πόση εὐκολία πιστεύει ὁ κόσμος τὸ κακό! Μὰ ἂν βρέθηκαν δυὸ κακοὶ νὰ ποῦν γιὰ μένα τέτοιο λόγο, βρέθηκαν ὅμως καὶ περισσότεροὶ πού μὲ

υπερασπίστηκαν. Και πιδὸ πολὺ ἀπ' ὅλους ὁ Κλεισθένης μὲ τὸ Θεαγένη.

« Ντροπή νὰ λέτε τέτοια λόγια γιὰ τὸν Ἀριστογένη » εἶπε ὁ Κλεισθένης. « Μόνο ἓνας βλάκας θὰ μποροῦσε νὰ κάμη τέτοιο πράμα· νὰ κλέψη κάτι καὶ νὰ τὸ κρύψη μέσα στὴ σάκκα του· κι ὕστερα νὰ τὴν κρεμάσῃ μπροστὰ στὰ μάτια ὄλων σὰ νὰ λέῃ: « νά, δέτε! ἐγὼ εἶμαι ὁ κλέφτης! » Αὐτὰ τὰ πράματα δὲ γίνονται καὶ εἶναι ἀνόητοι ὅσοι τὰ πιστεύουν ».

Καὶ γιὰ νὰ τοὺς ἀποδείξῃ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἀγάπην ποὺ εἶχε σὲ μένα, ἔτρεξε μόλις μπῆκα στὸ σχολεῖο καὶ μὲ ἀγκάλιασε καὶ μοῦ ἔλεγε πόσο χάρηκαν οἱ δικοί του.

Μὰ καὶ ὁ Θεαγένης στὴν περίστασιν αὐτὴ πῆρε τὸ μέρος μου περισσότερο ἀπ' ὅ,τι μποροῦσε.

« Ὁ Ἀριστογένης, ἔλεγε, εἶναι τὸ πιδὸ τίμιον παιδί. Κάποιος ποὺ ἔρχεται ἐδῶ ἔκλεψε τὸ ἀγαλματάκι καὶ τὸ ἔβαλε στὴ σάκκα τοῦ Ἀριστογένη ».

Αὐτὰ ἔλεγε κάθε μέρα ὁ καλὸς μου φίλος, καὶ ἀλλήμονο σ' ἐκεῖνον ποὺ θὰ τολμοῦσε νὰ ξεστομίσῃ ἐμπρὸς του κακὸν λόγον γιὰ μένα.

Μὰ κι ὁ καλὸς μου δάσκαλος, ὁ Κρατῖνος, τὴν ἴδια γνώμην εἶχε. Ὅπου κι ἂν στεκόταν ἔλεγε :

« Ὁ Ἀριστογένης εἶναι παιδί τίμιον. Χωρὶς ἄλλο κάποιος ἐχθρὸς του τὸ ἔκαμε ἐπίτηδες, ἀπὸ κακία ».

Ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἐγὼ τίποτε δὲν ἤξερα. Ἐπειτα τὰ ἔμαθα ἀπὸ τὸ Θεαγένη. Καὶ ὅταν ἄκουσα πὼς μὲ κακολογοῦν γιὰ κλεψιά, γέλασα καὶ σήκωσα τοὺς ὤμους μου ἀπὸ περιφρόνησιν.

Ἄλλὰ πὼς φανερώθηκε ὁ πραγματικὸς κλέφτης ; Τώρα θὰ σᾶς τὸ πῶ.

74. "Ένα ξαφνικό επεισόδιο.

Με τὸ Στρεφιάδῃ οὔτε ἐγὼ οὔτε οἱ φίλοι μου εἶ-

Πῆγα κι ἐγὼ κοντὰ καὶ διαβάζω : 'Αριστογένης κλέφτης (σελ. 165).
χαμε καμιά σχέση ἀπὸ τὸν καιρὸ πού τὸν ἔδωξε δ

πατέρας μου. Μὰ κι αὐτὸς ἔκανε τάχα πὼς δὲ μᾶς γνώριζε. Οὔτε ποτὲ ἀνακατώθηκε στὴ συζήτηση γιὰ τὸν Ποσειδῶνα ποὺ εἶχε χαθῆ. Ἔκανε τὸν ἀδιάφορο. Ἐγὼ ὅμως καὶ οἱ φίλοι μου εἴμαστε βέβαιοι πὼς αὐτὸς θέλει τὸ κακό μου.

Μιὰ μέρα πήγαινα περίπατο μὲ τοὺς δυὸ φίλους μου. Ἐξαφνα βλέπω τὸ Θεαγένη κατακίτρινο καὶ ἄνω κάτω ἀπὸ τὸ θυμὸ ἔτρεμε ἐλόκληρος· τὰ μάτια του ἔβγαζαν φωτιές. Εἶχε διαβάσει κάτι ποὺ ἦταν γραμμένο σ' ἓναν τοῖχο. Πήγα κι ἐγὼ κοντὰ καὶ διαβάζω :

ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗΣ ΚΛΕΦΤΗΣ

Ἄστροπελέκι ἔπεσε στὸ κεφάλι μου. Τὸ αἷμα μου πάγωσε, τὰ μάτια μου θόλωσαν. Ὁρμῶ καὶ σβήνω τὴ φοβερὴ βρисиά. Οἱ φίλοι μου προσπαθοῦν νὰ μὲ ἡσυχάσουν.

« Μὴν πειράζεσαι, Ἄριστογένη » μοῦ λέει ὁ Κλεισθένης. « Δὲ λένε ἐσένα μόνο Ἄριστογένη· καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔχουν τὸ ἴδιο ὄνομα ».

Αὐτὸ κάπως μὲ ἡσύχασε. Τραβήξαμε τὸ δρόμο μας. Μὰ δὲν εἶχαμε προχωρήσει πολὺ καὶ βλέπομε πάλι ἐπάνω σὲ τοίχους καὶ σὲ μαρμαρένιες στῆλες τὶς ἴδιες λέξεις :

ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗΣ ΚΛΕΦΤΗΣ

Ο ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΥ ΕΚΛΕΨΕ ΤΟΝ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ ΤΟΥ ΛΕΩΚΡΑΤΗ

Δάκρυα ἄρχισαν νὰ τρέχουν ἀπὸ τὰ θολωμένα μάτια μου. Τὰ γόνατά μου λύθησαν καὶ δὲν μπορούσα νὰ σταθῶ στὰ πόδια μου.

« Ποιὸς ἄθλιος γράφει αὐτὰ γιὰ μένα! » εἶπα μὲ φωνὴ σθησμένη. « Ἄς ἔρθῃ νὰ τὰ πῆ ἔμπρός μου, ἄν εἶναι τίμιος! Μὲ αὐτὸ ποῦ κάνει δείχνει πὼς εἶναι τιποτένιος συκοφάντης. Καὶ τώρα τί νὰ κάμω; Πὼς νὰ βρῶ τὸ δίκιο μου καὶ ν' ἀποδείξω πὼς εἶμαι ἀθῶος; »

Οἱ φίλοι μου προσπαθοῦν νὰ μὲ παρηγορήσουν.

« Μὴν κλαῖς, Ἀριστογένῃ » μοῦ εἶπαν. « Κάμε καρδιά, φορτοῦνα εἶναι καὶ θὰ περάσῃ. Μὴν ἀπελπίζεσαι, ἡ ἀλήθεια γρήγορα φανερώνεται. Ὁ κλέφτης καὶ ὁ ψεύτης λίγον καιρὸ χαίρονται. Ἐμεῖς θὰ σὲ βοηθήσωμε καὶ θὰ κάμωμε τ' ἀδύνατα δυνατά, γιὰ νὰ βροῦμε καὶ τὸν κλέφτη καὶ τὸν ψεύτη... Ποιὸς ξέρε! Μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ».

— « Ἐχετε δίκιο » τοὺς εἶπα. « Ἡ συνείδησή μου εἶναι καθαρὴ· δὲ χρειάζονται κλάματα σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση. Ἡ ἐκτίμησή καὶ ἡ ἀγάπη σας μοῦ φτάνουν ».

25. Ἡ δυστυχία μου.

Τὸ εἶχα πάρει ἀπόφαση, νὰ μὴ δώσω πιά σημασία στὴν ψεύτικη καὶ ἄδικη κατηγορία. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἦταν τόσο εὐκόλο ὅσο τὸ φανταζόμουν στὴν ἀρχή. Ὅταν εἶδα σιγὰ σιγὰ νὰ μὲ ἀποφεύγουν μὲ τρόπο τ' ἄλλα παιδιὰ στὸ σχολεῖο, διὰν κατάλαβα ὅτι ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ εἶχαν κάποια ὑποψία γιὰ μένα, δὲν μποροῦσα νὰ ἤσυχάσω.

Μιὰ μέρα ποῦ ἦμουν στὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη, τόση μεγάλη ἀπελπισία εἶχα, ποῦ πῆγα κοντὰ στὸ ἀγαλματάκι τοῦ Ποσειδῶνα καὶ τοῦ εἶπα μὲ δακρυσμένα μάτια :

« Μίλησε λοιπόν ! Γιατί σωπαίνεις ; Γιατί δὲ φανερώνεις τὸν κλέφτη ; Βγάλε ἀπὸ πάνω μου αὐτὸ τὸ τρομερὸ μαρτύριο ποὺ ἄδικα ὑποφέρω ! »

Ἐκεῖ ποὺ μιλοῦσα καὶ κοίταζα προσεχτικὰ τὸ ἄγαλμα, βλέπω πὼς ἔλειπε ἡ τρίαινα ἀπὸ τὸ δεξιὸν τοῦ χέρι. Φωνάζω τὸν Κλεισθένη καὶ τοῦ τὸ λέω :

— « Ναί, τὸ ξέρω » ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος.

— « Μὰ γιατί δὲ μοῦ τὸ εἶπες ; »

— « Γιατί δὲ μοῦ φάνηκε πολὺ σπουδαῖο. Ἐπειτα νόμισα πὼς τὸ ξέρεις, γιατί ἔτσι μοῦ τὸ ἔδωσες ».

Δὲν τοῦ εἶπα ἄλλη λέξη. Κατέθηκα τρέχοντας τὴ σκάλα καὶ τράβηξα ἴσια γιὰ τὸ σχολεῖο. Μονάχα ὁ δάσκαλος ἦταν ἐκεῖ. Τὸν ἐχαιρέτησα καὶ ὕστερα ξεκρέμασα ἀπὸ τὸν τοῖχο τὴ σάκα μου καὶ τὴν ἔφαχνα.

Δὲ βρῆκα τίποτε.

« Τί γυρεύεις ἐκεῖ ; » μὲ ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— « Ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα λείπει ἡ χρυσὴ τοῦ τρίαινα· καὶ ἦρθα νὰ ἰδῶ μήπως ἔμεινε μέσα στὴ σάκα μου· μὰ δὲν τὴ βρίσκω . . . Ἄχ ! καλέ μου δάσκαλε, δὲν μπορείς νὰ φαντασθῆς σὲ τί ἀπελπισία βρίσκομαι μ' αὐτὴ τὴν ὑπέθεση ! Σοῦ ἔρριζομαι στὴ ζωὴ τοῦ πατέρα μου πὼς εἶμαι ἀθῶος ».

— « Μὴ μοῦ ἔρριζεσαι, παιδί μου. Σὲ πιστεύω καὶ πολὺ λυποῦμαι ποὺ δὲν μπορῶ νὰ σὲ βοηθήσω. Σὲ συμβουλεύω ὅμως νὰ ἔχῃς λίγη ὑπομονὴ καὶ νὰ μὴν πικραίνεσαι, γιατί ἡ ἀλήθεια ἀργὰ ἢ γρήγορα πάντα φανερῶνεται ».

Εὐχαρίστησα τὸ δάσκαλό μου γιὰ τὸ θάρρος ποὺ μοῦ ἔδωσε καὶ γύρισα συλλογισμένος σπίτι μου.

Ἡ Νικομάχη στή μεγάλη μου λύπη μου φάνηκε κάτι παραπάνω ἀπὸ ἀδερφή. Μέρα καὶ νύχτα μὲ παρηγοροῦσε καὶ μοῦ ἔδινε ἐλπίδα. Χωρὶς τὴ Νικομάχη δὲν ξέρω κι ἐγὼ τί θὰ εἶχα γίνει.

76. Πῶς τιμώρησα τὸ Λυκίδα.

Μιά μέρα βρῆκα ἔλα τ' ἄλλα παιδιὰ μαζεμένα στὴν παλαίστρα.

« Ἀριστογένη, μοῦ λέει ὁ γυμναστής, σὲ περίμενα. Τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν παλαίστρα τοῦ Τιμαίου, θέλουν νὰ παραβγοῦμε σήμερα στὸ πάλεμα. Πρέπει λοιπὸν νὰ διαλέξω ἀπὸ σὰς τοὺς πιδ καλοὺς γιὰ νὰ μοῦ τιμήσουν τὴν παλαίστρα μου. Ἀπὸ σήμερα ἀρχίζομε τὶς δοκιμές. Ἐμπρός! Ἀρχία καὶ Θεαγένη, παλέψετε πρῶτοι ».

Ὁ Θεαγένης ὄρμησε στὸν Ἀρχία. Τὸ πάλεμα βάσταξε ἀρκετὴ ὥρα, ὥσπου στὸ τέλος νίκησε ὁ Θεαγένης.

« Καὶ τώρα ἡ σειρά σου, Κλεισθένης, μὲ τὸ Γλαύκωνα » εἶπε ὁ γυμναστής.

Οἱ δύο νέοι πάλαιψαν μὲ τέχνη. Ἐβαλαν καὶ οἱ δύο τὰ δυνατά τους καὶ νικητὴς ἔμεινε στὸ τέλος ὁ Κλεισθένης.

« Ἀριστογένη καὶ σὺ Λυκίδα, ἡ σειρά σας » φώναξε ὁ γυμναστής.

Ἐγὼ σηκώθηκα καὶ ἤμουν ἕτοιμος νὰ παλέψω. Μὰ ὁ Λυκίδας ποὺ εἶχε σηκωθῆ ξανακάθισε.

« Δὲν ἀκουσες; » τοῦ φωνάζει ὁ γυμναστής μὲ δυνατὴ φωνή.

— « Τὸ ἄκουσά » ἀποκρίθηκε ὁ Λυκίδας.

— « Ἄφου τὸ ἄκουσες, ἐμπρὸς λοιπόν ».

— « Θὰ παλέψω, εἶπε ὁ Λυκίδας, μὰ ὄχι μ' αὐτόν ».
καὶ μ' ἔδειξε μὲ τρόπο περιφρονητικό.

— « Γιατί δὲ θέλεις νὰ παλέψης μαζί μου ; » τὸν ἐρώτησα τρέμοντας.

— « Γιατί δὲν καταδέχομαι νὰ παλέψω μ' ἕναν κλέφτη » ἀποκρίθηκε μὲ περιφρόνηση.

Δὲν πρόφτασαν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ στόμα του τὰ τελευταῖα λόγια καὶ τοῦ ἔδωσα μιὰ καλὴ γροθιά στὸ πρόσωπο.

« Ψεύτη, τοῦ φώναξα, ψεύτη » καὶ τὸν ἐχτυποῦσα δυνατά.

Πιαστήκαμε στὰ χέρια καὶ κυλιστήκαμε μαζί στὸν ἄμμο. Ποτὲ ἢ παλαίστρα δὲν εἶδε τέτοιο πάλεμα. Τοῦ κάκου φώναζε ὁ γυμναστής νὰ σταματήσωμε καὶ νὰ χωριστοῦμε. Καὶ οἱ δύο χτυπιόμαστε ἀλύπητα.

« Ψεύτη, ψεύτη ! » τοῦ ἔλεγα. « Ἐσὺ λοιπόν τὰ γράφεις ἐκεῖνα τὰ ψέματα στοὺς τοίχους ! »

Καὶ ὅσο θυμόμουν τὴν προσβολή, τόσο περισσότερο θύμωνα καὶ τόσο μεγαλύτερη ἐνιωθα τὴ δύναμή μου. Τὸν ἐνίκησα, τὸν ἀναποδογύρισα κι ἔβαλα στὸ στήθος του τὸ γόνατό μου. Τοῦ ἔσφιξα τὸ λαιμὸ μὲ τὰ δύο μου χέρια καὶ τοῦ φώναξα :

« Ἐλα, πὲς ἐμπρὸς σ' ὄλους, ἔλεεινέ, πὼς εἶπες ψέματα, ἀλλιῶς σὲ πνίγω ».

Καὶ θὰ τὸ ἔκανα ἀπάνω στὸ θυμό μου, ἂν δὲ μὲ τραβοῦσε ἀπὸ πίσω μὲ δύναμη ὁ γυμναστής.

Ὁ Λυκίδας σηκώθηκε ντροπιασμένος καὶ λέει στὸ γυμναστή :

« Σὲ εἰδοποιῶ πὼς θὰ φύγω ἀπὸ τὴν παλαίστρα σου, ἂν ἔρθῃ ὁ Ἄριστογένης στὸ πάλεμα ».

— « Κι ἐγὼ δὲ θὰ πατήσω πιά τὸ πόδι μου ἐδῶ, ἂν δὲν ἔρθῃ ὁ Ἄριστογένης » φώναξε δυνατὰ ὁ Θεαγένης.

— « Κι ἐμεῖς τὸ ἴδιο » λένε μὲ μιὰ φωνὴ ὁ Κλεισθένης καὶ ὁ Ἄρχιλας.

— « Φτάνουν πιά τὰ λόγια καὶ οἱ φιλονικίες » φωνάζει θυμωμένος ὁ Ταυρέας. « Τώρα ἔχομε ἄλλη δουλειά. Πάρετε τὰ κοντάρια σας καὶ ἀρχίστε ».

Περισσότερο ἀπὸ μιὰ ὥρα μᾶς κράτησε ὁ γυμναστής σ' αὐτὸ τὸ κοπιαστικὸ γύμνασμα. Ὁ ἰδρωτὰς ἔτρεχε ποτάμι ἀπὸ πάνω μας.

Ἦτοτερα πῆρα τοὺς φίλους μου καὶ φύγαμε.

Ἦ. Πὼς ἔσωσα τὸ Στρεψιάδη.

Ὅσο περνοῦσαν οἱ ἡμέρες τόσο μεγάλωνε ἡ στενοχώρια μου. Εἶχα χάσει τὸν ὕπνο μου καὶ δὲν εἶχα ὄρεξη γιὰ τίποτε· ὅλα μὲ στενοχωροῦσαν.

Σιγὰ σιγὰ ἄρχισε νὰ μὲ βαραίνει ἀκόμη κι ἡ συντροφιά τῶν φίλων μου. Κάθε λίγο καὶ λιγάκι τοὺς πείραζαν ἐξ αἰτίας μου. Καὶ αὐτὸ μὲ δυσαρεστοῦσε. Γι' αὐτὸ ἤθελα νὰ εἶμαι μόνος καὶ νὰ μὴ ἔβλεπα κόσμο. Μόνο ὅταν πήγαινα περίπατο στὴν ἐξοχή, ὀλομόναχος ἀνάμεσα στ' ἀνθισμένα δέντρα, στὰ δροσερὰ νερὰ καὶ στὰ πράσινα λιβάδια ἔβρισκα λίγη ἀνάπαυση.

Ἐνα πρωὶ πῆγα στὸν Ἰλισό. Τὸ ποτάμι ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἦταν ἀγριεμένο. Εἶχε βρέξει πολὺ καὶ τὰ θολὰ νερὰ του ἔτρεχαν μὲ ὀρμή.

Ξαπλώθηκα στα πράσινα χορτάρια κάτω από τα ψηλά πλατάνια, που ήταν στην ακροποταμιά. Ήξαφνα, εκεί που κοίταζα γύρω μου την όμορφη τοποθεσία, δεν ξέρω πώς έτυχε κι έπεσε το μάτι μου σε μιὰ μαρμαρίνη στήλη. Και κει ακόμη ήταν γραμμένο με μεγάλα γράμματα :

Ο ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗΣ ΕΙΝΑΙ ΚΛΕΦΤΗΣ

Ο ουρανός έπεσε και με πλάκωσε άμα το διάβασα.

« Κι εδώ ακόμη έφτασε ή κακία τους ! » είπα με πόνο. « Παντού με κυνηγούν οι έχθροί μου ; Τί να κάμω ; Θεοί, έσείς που ξέρετε την άθωότητά μου, γιατί δε με γλιτώνετε απ' αυτό το βάσανο ! Δεν μπορώ πια να βαστάξω ή θα πεθάνω ή θα τρελαθώ ». Κι έπεσα χάρμω κι εκλαιγα σαν το μωρό παιδί.

Ήξαφνα άκούω μιὰ σπαραχτική φωνή : « Βοήθεια ! βοήθεια ! Σώστε με ! Πνίγομαι ! »

Ξεχνώ τή λύπη μου, σφουγγίζω τα μάτια μου και τινάζομαι άπάνω. Πετώ τα ρούχά μου έτοιμος να πέσω στο ποτάμι. Ήξερα καλό κολύμπι. Κοιτάζω δεξιά κι άριστερα για να δω που βρίσκεται αυτός που χαροπάλευε.

Σε λίγο βλέπω ένα κεφάλι έξω από το νερό. Ήταν ο Στρεφιάδης. Ταράχτηκα, γιατί είχα βεβαιωθεί πια πως αυτός ήταν που έγραφε παντού πως είμαι κλέφτης.

Ρίχομαι στο νερό, τον άρπάζω από τα μαλλιά, και κολυμπώντας άνάσκελα, κρατώ το κεφάλι του άκουμπισμένο άπάνω στο σώμά μου έξω από το νερό. Έτσι φτάσαμε κι οι δυο στην όχθη.

Θυμούμαι τότε τί είδα να κάμει ο παππούς μου μιὰ φορά στο χωριό μας, όταν γλίτωσε ένα παιδί που πνιγόταν στη θάλασσα.

Άνοίγω άμέσως τα φορέματά του, που είχαν κολλή-

σει άπάνω του και τόν ξαπλώνω μπρούμυτα πάνω στο λυγισμένο γόνατό μου, με τó κεφάλι γερμένο κάτω. Ζουλώ με τίς δυό παλάμες μου τά πλευρά του από δω κι από κει, και βλέπω νά τρέχη από τó στόμα του ποτάμι τó νερό.

Όταν άδειασε τó στομάχι του, τόν ξάπλωσα ανάσκελα άπάνω στα χορτάρια.

Είμαι έσως διόλου άναίσθητος. Δέν άναπνέει καθόλου και τού κάκου βασανίζομαι. Άρχίζω ν' άπελπίζω·μαι, έξαφνα όμως νιώθω ένα φύσημα άλαφρό νά βγαίνει από τó άνοιγμένο στόμα του. Λίγο λίγο γίνεται δυνατώτερο· τó στήθος άνεδοκατεβαίνει, μα τó σώμα είναι ακόμη κρύο, παγωμένο. Άρχίζω τώρα νά τόν τρίβω με έλη μου τή δύναμη. Ό ιδρώτας τρέχει από τó πρόσωπό μου. Σιγά σιγά νιώθω τó άψυχο κορμί νά ζεσταίνεται. Ό καρδιά του άρχίζει νά χτυπά άδύνατα.

Ό πνιγμένος άνοίγει τά μάτια του. Στήν άρχή βλέπει χωρίς νά καταλαβαίνει. Σε λίγο όμως με κοιτάζει καλά καλά. Με γνωρίζει...

— « Άριστογένη » μου ψιθυρίζει με άδύνατη φωνή. « Έού με γλίτωσες ; »

Δέν τού δίνω άπόκριση. Φορώ βιαστικά τά ρούχα μου και κινώ νά φύγω, γιατί ήταν ώρα τού σχολείου.

« Άριστογένη, Άριστογένη, » μου φωνάζει ό Στρεψιάδης, « μή με αφήνεις μοναχό ! »

— « Δέν έχεις πιά τίποτα » τού είπα. « Θέλεις νά μείνω για νά σ' εύχαριστήσω για όσα έγγραφες έκει πέρα ; » και τού έδειξα τή μαρμαρένια στήλη.

Ό Στρεψιάδης άρχισε νά τρέμη μόλις άκουσε αυτά τά λόγια· και με φωνή τρεμουλιαστή μου λέει :

« Συχώρεσέ με, Άριστογένη, για τó κακό που σου

ἔκαμα! Συγχώρησέ με, εἶμαι ἓνας ἄθλιος. Μετανιώνω
μ' ὄλη μου τὴν καρδιά. Σοῦ κἀνω ὄρκο. Ὑστερα ἀπ' αὐ-
τὸ ποῦ ἔκαμες γιὰ μένα θὰ εἶμαι αἰώνια φίλος σου ».

Ἐνα προῖ πῆγα στὸν Ἰλισὸ (σελ. 170).

— « Δὲ θέλω τῇ φίλῃ σου. Ὅτι ἔκαμα δὲν τὸ
ἔκαμα γιὰ σένα. Ἐγὼ ἄκουσα τὴν καρδιά μου, ποῦ μοῦ

ἔλεγε νὰ γλιτώσω ἕναν ποῦ κινδύνευε, καὶ ρίχτηκα στὸ νερό. Ἐσὺ δὲ μοῦ γρωστᾶς καμιά χάρη ».

Αὐτὰ τοῦ λέω καὶ φεύγω βιαστικά, γιατί εἶχε περάσει ἡ ὥρα τοῦ σχολείου. Μὰ δὲν εἶχε πιά τὴν ἀνάγκη μου.

Φεύγοντες εἶδα δύο διαβάτες ποῦ χωρὶς ἄλλο θὰ τὸν βοηθοῦσαν, ἂν χρειαζόταν τίποτε.

Κι ἀλήθεια οἱ δύο διαβάτες ἅμα τὸν εἶδαν σὲ τέτοια κατάστασι, τὸν πῆραν στὸ σπίτι τους, ποῦ ἦταν ἐκεῖ κοντά, καὶ τὸν περιποιήθηκαν.

78. Ποιὸς εἶχε κλέψει τὸν Ποσειδῶνα.

Ὅλο τὸ πρωὶ ἔμεινα στὸ σχολεῖο χωρὶς νὰ πῶ τίποτε σὲ κανένα. Τὸ ἀπόγεμα νὰ κι ἔρχεται ὁ Στρεφιάδης. Ἦταν κατάχλομος καὶ φαινόταν πὼς κάτι εἶχε πάθει.

Ἦμαστε ὅλοι σκορπισμένοι στὴν αὐλὴ καὶ περιμέναμε τὸ δάσκαλο. Ὁ Στρεφιάδης ἄρχισε νὰ λήη στοὺς φίλους του τὸ πάθημά του. Ἐξαφνα κόβει τὴν ὀμιλία του, κιτρινίζει καὶ φωνάζει μὲ συγκίνηση.

« Ἄχ, τί ἔπαθα! ἔχασα τὸ πανωφόρι μου. Τὸ εἶχα ἀφήσει ἐκεῖ στὸν Ἰλισὸ τὸ πρωὶ, κοντὰ σ' ἕνα δέντρο, πρὶν γλιστρήσω μέσα στὸ ποτάμι. Τώρα πάει πιά! Θὰ τὸ βρῆκε κάποιος καὶ θὰ τὸ πῆρε. Καὶ τώρα τί θὰ γίνω ποῦ δὲν ἔχω ἄλλο! »

Δὲν πρόφτασε νὰ πῆ ἄλλη λέξη καὶ μπαίνουν στὴν αὐλὴ δύο ἄνθρωποι. Ἦταν αὐτοὶ ποῦ τὸν εἶχαν περιποιηθῆ τὸ πρωὶ. Ὁ ἕνας κρατοῦσε στὰ χέρια του τὸ πανωφόρι.

« Πάρε, παιδί μου, τὸ πανωφόρι σου » λέει στὸ Στρεφιάδη. « Ὅταν ἔφυγες, τὸ πρωὶ, τὸ βρῆκα κάτω ἀπὸ ἕνα δέντρο ».

Ὁ Στρεψιάδης πηδώντας ἀπὸ τὴ χαρὰ του ἀρπάζει τὸ πανωφόρι κι ἀρχίζει νὰ τὸ φάγῃ.

« Ἄ ! μοῦ τὴν πῆραν, μοῦ τὴν ἔκλεψαν οἱ ἄθλιοι ! »

— « Ντροπὴ σου νὰ βρίζῃς ἔτσι εὐκόλα τὸν κόσμον » τοῦ λέει ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο μὲ θυμὸ. Βλέπω πὺς ἡ γλῶσσα σου εἶναι πιὸ συνηθισμένη νὰ βρίζῃ παρὰ νὰ λέῃ εὐχαριστῶ. Γιατί τὸ πρωὶ ἔφυγες ἀπὸ τὸ σπίτι μας χωρὶς νὰ πῆς εὐχαριστῶ, ποῦ σοῦ στεγνώσαμε τὰ ροῦχα σου καὶ σοῦ ἐτοιμάσαμε ζεστό.

« Ἄν φωνάζῃς γιὰ τὸ παιγνιδάκι ποῦ εἶχες μέσα στὴν τσέπη σου, νά, τὸ φέρνει ὁ φίλος μου. Πάρε το καὶ βάλε χαλινάρι στὴ γλῶσσα σου, εἰδεμῆ... »

Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ πῆγε κοντὰ ὁ Θεαγένης κι ἄκουσε ὅλη τὴν ὀμιλία. Καὶ καθὼς εἶδε πὺς τὸ παιγνίδι ἐκεῖνο ἦταν ἡ χαμένη χρυσὴ τρίαίνα, πρὶν προφτάσῃ νὰ τὴν πάρῃ ὁ Στρεψιάδης, ὁ Θεαγένης χύνεται καὶ τὸν ἀρπάζει ἀπὸ τὸ λαιμὸ φωνάζοντας : « ἄθλιε, κλέφτη, συκοφάντη » καὶ τὸν ρίχνει χάμου.

Ὅλοι τρέξαμε πρὸς τὸ μέρος τους χωρὶς νὰ ξέρωμε τί συμβαίνει.

« Παιδιά » λέει τότε ὁ Θεαγένης ! « Νά ἡ τρίαίνα τὴν ἔφεραν αὐτοὶ οἱ καλοὶ ἄνθρωποι. Τὴν βρῆκαν μέσα στὸ φόρεμα τοῦ Στρεψιάδη. Νά λοιπὸν ποιὸς ἦταν ὁ κλέφτης ».

Ἐπειτα μὲ χαρούμενη φωνὴ γυρίζει σὲ μένα κι ἀπὸ τὴν πολλή του τὴ χαρὰ μ' ἀγκαλιάζει σφιχτά.

Τώρα κατάλαβα τί τρέχει. Μονομιᾶς νιώθω καινούρια ζωὴ μέσα μου !

Ὁ Κλεισθένης καὶ ὅλοι οἱ καλοὶ μου φίλοι μοῦ σφίγγουν τὸ χέρι. Μόνον ὁ Λυκίδας στέκεται παράμερα, μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο ἀπὸ ντροπὴ.

79. Ἡ ἐξομολόγησι τοῦ Στρεψιάδη.

Ἐκεῖ ποῦ γίνονταν ἔλα αὐτὰ ἔρχεται ὁ δάσκαλος. Τὰ εἶχε καταλάβει ἔλα. Μὲ φωνὴ δυνατὴ πρόσταξε νὰ σωπάσωμε καὶ γυρίζοντας εἶπε τοῦ Στρεψιάδη :

« Εἶναι χρέος σου νὰ πῆς ἔλη τὴν ἀλήθεια. Μίλησε μὲ θάρρος. Μόνο ἂν πῆς ἔλη τὴν ἀλήθεια, θὰ σοῦ συχωρέσωμε ὅσα ἔχεις καμωμένα ὡς τώρα ».

— « Θὰ μιλήσω, καὶ πρέπει νὰ μιλήσω, γιατί ἂν ζῶ αὐτὴν τὴ στιγμὴ, τὸ χρεωστῶ στὸν Ἀριστογέννη. Σήμερα τὸ πρωὶ περνώντας τὴν ὄχθη τοῦ Ἴλισοῦ γλιστήρησα κι ἔπεσα μέσα, καὶ θὰ πνιγόμεον χωρὶς ἄλλο, ἂν ὁ Ἀριστογέννης δὲν ἔπεφτε στὸ ποτάμι νὰ μὲ γλιτώσῃ.

Καὶ ἄρχισε νὰ τὰ λέη ἔλα χωρὶς νὰ προσθέσῃ ἢ ν' ἀφήσῃ τίποτε.

« Ὅρκιζομαι στοὺς θεοὺς, πὼς ἐπίτηδες ἤρθα στὸ σχολεῖο γιὰ νὰ πετύχω ἐδῶ τὸν Ἀριστογέννη καὶ νὰ τοῦ τὰ πῶ ἔλα » εἶπε κλαίοντας.

— « Μὴν κλαίς καὶ μὴ μοῦ ὀρκίζεσαι » τοῦ λέει ὁ δάσκαλος. « Ὅλοι μας σὲ πιστεύομε... Ἐξακολούθησε, πές μου πὼς πῆρες τὸν Ποσειδῶνα ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη καὶ πότε. Καὶ γιὰ ποῖο σκοπὸ τὸν πῆρες. Πές τα ἔλα ».

— « Ἦταν ἡ παραμονὴ τῆς ἡμέρας ποῦ φύγαμε ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη. Ὁ πατέρας μου ἦταν θυμωμένος, καθὼς κι ἐγώ.

» Ἦθελα νὰ τὸν ἐκδικηθῶ γι' αὐτὸ ποῦ μᾶς ἔκαμε, νὰ μᾶς πετάξῃ στὸ δρόμο, χωρὶς λεπτό. Συλλογιζόμενον μὲ τί τρόπο νὰ τὸν κάμω νὰ λυπηθῇ κατάκαρδα. Ἐξαφνα θυμήθηκα τὸν Ποσειδῶνα του, ποῦ τόσο πολὺ

τὸν ἀγαποῦσε, καὶ ἀποφάσισα νὰ τοῦ τὸν κλέψω. Ἦξερα καλὰ τὸ σπίτι μέσα, ἤξερα καὶ τὴν ὥρα ποὺ ἡ βιβλιοθήκη ἦταν ἔρημη.

»Μπήκα λοιπὸν σιγὰ σιγὰ καὶ ἄρπαξα τὸν Ποσειδῶνα. Κανεὶς δὲ μὲ εἶχε δεῖ. Κανεὶς δὲ μὲ ὑποψιάστηκε. Ὁ Λεωκράτης ἦταν ἀπαρηγόρητος...

«Ὅλα ἔγιναν ὅπως ἤθελα. Μὰ δὲν πέρασαν πολλές ἡμέρες κι ἄρχισα νὰ στενοχωροῦμαι. Τί νὰ κάμω αὐτὸ τὸ ἀγαλματάκι; Ποῦ νὰ τὸ κρύψω; Δὲν εἶχα μέρος κατὰλληλο. Ἐγὼ κι ὁ πατέρας μου συχνὰ ἀλλάζαμε κατοικία. Γιὰ μιὰ στιγμή σκέφτηκα νὰ τὸ βάλω πάλι στὴ θέση του, μὰ κι αὐτὸ δὲν ἦταν εὐκολο. Δὲν μπαίνόβγαίνα πιά ἐλεύθερα στὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη. Δὲν ἤξερα τί νὰ κάμω. Ἐπρεπε, ὅπου πηγαίνω, νὰ κουβαλῶ μαζί μου καὶ τὸν Ποσειδῶνα. Καὶ στὸ χωριὸ ἀκόμη ποὺ πῆγα, τὸν εἶχα μαζί μου.

»Ἐκεῖ ἔκαμα τόσο πολὺ νὰ τρομάξω ἢ ἀδερφοῦλα τοῦ Ἀριστογένη ποὺ λίγο ἔλειψε νὰ πεθάνη. Ὁ πατέρας της ἀπάνω στὸ θυμὸ του μ' ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι του. Εἶχε πολὺ δίκιο καὶ μοῦ φέρθηκε ὅπως μοῦ ἔπρεπε. Μὰ ἐγὼ γύρισα στὴν Ἀθήνα θυμωμένος. Ἦθελα νὰ τοῦ κάμω ὅσο περισσότερο κακὸ μποροῦσα. Κι ἀμέσως βρῆκα τρόπο. Ντρέπομαι νὰ πῶ τί ἔκαμα! Κακὸς δαίμονας μοῦ ἔβαλε στὸ νοῦ αὐτὴ σκέψη. Ἐρχομαι στὸ σχολεῖο καὶ βάζω κρυφὰ τὸν Ποσειδῶνα μέσα στὴ σάκα τοῦ Ἀριστογένη. Μὰ δὲν ἔφτασε αὐτὸ μονάχα, ἄρχισα καὶ νὰ τὸν βρίζω ἀπὸ πίσω του. Ὅπου καὶ νὰ στεκόμουν μὲ τ' ὄνομά του εἶχα νὰ κάμω. Δὲν ἄφησα τοῖχο ποὺ νὰ μὴ γράψω ἀπάνω πῶς αὐτὸς ἔκλεψε τὸν Ποσειδῶνα. Κι αὐτὸς γιὰ τὸ κακὸ ποὺ τοῦ ἔκαμα μοῦ γλίτωσε τὴ ζωὴ! Μὲ λίγα λόγια εἶμαι ἓνας ἄθλιος, ἓνας

φεύτης, ένας τιποτένιος ! Δέν είμαι άξιός νά ιδώ άνθρώπου πρόσωπο.

» Αύτή είναι ή αλήθεια. Οί θεοί άς με τιμωρήσουν άν έκρυφα ή άν άλλαξα τίποτε ».

80. Πώς ίκανοποιήθηκα.

Όλοι άκουαν σιωπηλοί τήν ιστορία αύτή. Καί μόλις τελείωσε, είπε ένας : « Έγώ ήμουν βέβαιος πώς θα φανή μιá μέρα ή άθωότητα του 'Αριστογένη ».

Τò ίδιο είπαν και άλλοι πολλοί.

Ό δάσκαλός μου μου έσφιξε και τά δυό μου χέρια.

Οί φίλοι μου από τή χαρά και τò μεγάλο τους ένθουσιασμό με σήκωσαν στους ώμους των και με γύρισαν με φωνές και με ζήτω σέ όλη τήν αυλή. Άνοιξαν έπειτα τή θύρα και ώρμησαν έξω στò δρόμο· κι εγώ πάντα στòn ώμο τους. Μαζί έρχονταν όλοι και για νά δείξουν τή χαρά τους πετούσαν στòn άέρα τά σκιαδία τους και φώναζαν :

« Ζήτω ó 'Αριστογένης, ζήτω... »

Οί διαβάτες στέκονταν με άπορία και ρωτούσαν τί τρέχει. Καί όταν τò μάθαιναν, μάς επαινούσαν κι έλεγαν με τήν καρδιά τους :

« Ποτέ δέν κρύβεται για πάντα ή αλήθεια ».

Πολλοί απ' αυτούς μάς ακολούθησαν ώς τò σπίτι μου και φώναζαν. Έκει με κατέβασαν από τòn ώμο τους κι εγώ με δάκρυα στά μάτια τους ευχαρίστησα όλους.

Η Νικομάχη έκλαψε από τή χαρά της και ή γιαγιά της με φίλησε. Κι εγώ κατάλαβα τώρα πώς ένα βάρος μου έφυγε από πάνω μου, τò βάρος τò μεγάλο πού μου έσφιγγε νύχτα και μέρα τήν καρδιά...!

81. Παλεύω με τὸ Λυκίδα.

Τὸ ἀπόγεμα πηγαίνω στὴν παλαιστρα. Εἶχα δλόκληρη ἑβδομάδα νὰ πατήσω ἐκεῖ τὸ πόδι μου, ἔπειτα ἀπ' ὅσα ἔγιναν μετὰ τὸ Λυκίδα.

Ὁ γυμναστής ποὺ τὰ εἶχε μάθει ὅλα, ἔτρεξε γελαστὸς καὶ μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι.

Νά, καὶ ὁ Λυκίδας παραπέρα. Τὸν πλησιάζω καὶ τοῦ λέω γελώντας :

« Λυκίδα, πιστεύω πῶς τώρα δὲ θὰ ντροπιαστῆς, ἂν παλέψης μαζί μου! »

Ὁ Λυκίδας κοκκινίζει, στενοχωριέται καὶ μετὰ δειλὴ φωνὴ μοῦ λέει :

« Δὲν μπορείς νὰ φανταστῆς τὴ λύπη μου, Ἄριστογένη. Λυποῦμαι κατάκαρδα ποὺ γελάστηκα καὶ πίστεψα αὐτὸν τὸν ἄθλιο ». Καὶ μοῦ ἔδωσε τὸ χέρι του νὰ παλέψωμε.

Πόση διαφορὰ εἶχε τὸ πάλεμά μας τώρα, ἀπὸ τὸ ἄλλο πάλεμα ποὺ εἶχαμε κάμει μαλωμένοι! Τότε παλεύαμε μετὰ πάθος καὶ χτυπιόμαστε μετὰ λύσσα. Τώρα παλεύαμε κανονικὰ σὰ φίλοι ποὺ παραβγαίνουν ποιοὺς νὰ νικήσῃ.

Νίκησα ἐγώ. Ὁ γυμναστής ποὺ παρακολουθοῦσε τὸν ἀγῶνα μας μετὰ πολλὴ προσοχή, μ' ἐπαίνεσε μπροστὰ σὲ ὄλους πῶς πάλεψα θαυμάσια καὶ μετὰ προβίβασε στὴν τάξη ποὺ ἦταν οἱ πρῶτοι.

Σὲ λίγες ἡμέρες ἔγινε ὁ ἀγῶνας. Ἡ παλαιστρα μας νίκησε τὴν παλαιστρα τοῦ Τιμέα. Ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἦταν ὁ Θεαγένης, ὁ Λυκίδας καὶ ἐγώ.

82. Πώς τιμωρήθηκε ὁ Στρεψιάδης.

Στὸ σχολεῖο ὄλοι μὲ ἀγαποῦσαν. Μὲ τὸ Θεαγένῃ καὶ τὸν Κλεισθένη ἤμαστε ἀχώριστοι. "Ὅποιος ἔβλεπε κάπου τὸν ἕναν ἀπὸ τοὺς τρεῖς μας, ἦταν βέβαιος] πῶς καὶ οἱ ἄλλοι δυὸ θὰ ἦταν παραπέρα.

Ὁ Θεαγένης κάθε καλοκαίρι, στὶς διακοπές, ἐρχόταν στὸ χωριὸ μαζί μας. Τὸ Στρεψιάδῃ κανεὶς πιά δὲν τὸν πλησίαζε. Πολλοὶ τοῦ γύριζαν τὶς πλάτες γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τάχα ἐμένα. Τοῦ κάκου ὁ δάσκαλος τοὺς ἔκανε συχνὰ τὴν παρατήρηση, νὰ μὴν τοῦ φέρνουνται μὲ τέτοιο ἄντροπο.

« Ἀφήστε τὸν πιά ἡσυχό », τοὺς ἔλεγε. « Τοῦ φτάνει ἡ συμφορὰ του. Αὐτὸ πού ἔπαθε τοῦ ἔγινε, πιστεύω, μάθημα· κι ἐλπίζω πῶς μὲ τὸν καιρὸ θὰ διορθωθῇ. "Ὅσοι ἔχουν εὐγενικὴ ψυχὴ εἶναι γενναῖοψυχοὶ καὶ συγχωροῦν. Τὰ δάκρυα πού χύνει αὐτὴν τῇ στιγμῇ δείχνουν πῶς μετάνιωσε. Ἐπειτα, δὲν παίρνετε παράδειγμα τὸν Ἀριστογένῃ; Δέτε πῶς φέρνεται σ' ἐκεῖνον πού τὸν ἔκαμε νὰ χύσῃ τόσα δάκρυα! »

Κι αὐτὸ ἦταν ἀλήθεια. "Ὅσο ἔβλεπα τ' ἄλλα παιδιὰ νὰ τὸν περιφρονοῦν καὶ νὰ τὸν βρίζουν, τόσο σιγὰ σιγὰ ἢ καρδιά μου ἄρχισε νὰ λυπᾶται· καὶ προσπαθοῦσα μὲ κάθε τρόπο νὰ παίρνω τὸ μέρος του. Μιλοῦσα μαζί του, ζητοῦσα γιὰ χάρη νὰ μὴν τὸν πειράζουν· κι ἔκανα ὅ,τι μπορούσα γιὰ νὰ τὸν κάμω καλύτερο.

Οἱ ἄλλοι ἄρχισαν κι ἐκεῖνοι νὰ κάνουν σιγὰ σιγὰ ὅπως ἐγώ. Μονάχα ὁ Λυκίδας τόσο πολὺ τὸν εἶχε σιχαθῆ, πού οὔτε τ' ὄνομά του δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ. Νόμιζε προσβολὴ του πῶς γελάστηκε κι ἔκαμε φίλο—ἄς ἦταν καὶ γιὰ λίγον καιρὸ—ἕνα παιδί μὲ τέτοιο χαρακτήρα.

Ἄλιμόνο του, ἂν τολμοῦσε νὰ παρουσιαστῆ ἔμπρὸς στὸ Σπαρτιάτη.

Μὰ κι ὁ Στρεφιάδης τὸ ἤξερε καὶ μόλις τὸν ἔβλεπε ἀπὸ μακριὰ ἄλλαξε δρόμο.

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΕΦΗΒΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗ

83. Πώς ἔδωσα τὸν ὄρκου τοῦ στρατιώτη.

Πέρασαν τὰ εὐτυχισμένα χρόνια τοῦ σχολείου.

Ἦρθε πιά ὁ καιρὸς ν' ἀποχαιρετήσω τὴ μαθητικὴ ζωὴ, ν' ἀφήσω τὰ παιγνίδια καὶ τὰ εὐκόλα μαθήματα. Ἦρθε ὁ καιρὸς νὰ γίνω στρατιώτης τῆς πατρίδας.

Στὴν Ἀθήνα ὅταν ὁ νέος γίνῃ δεκάοχτὼ χρονῶν, λέγεται ἔφηβος.

Δὲ μένει πιά στὸ πατρικὸ τοῦ σπίτι, γιατί ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή ἀνήκει στὴν πατρίδα. Γίνεται στρατιώτης.

Ποτέ μου δὲ θὰ ληρομονήσω τὴν ἡμέρα, πὺ μαζὶ μὲ τὸν Κλεισθένη, τὸ Θεαγένη καὶ τ' ἄλλα συνομίληκα παιδιὰ πῆγαμε στὸ ἱερὸ τῆς Ἀγραῦλου γιὰ τὸν ὄρκου.

Ὁ Κλεισθένης ἔφηβος.

Ἐκεῖ ἓνας ἓνας μὲ τὴ σειρά του ἐρχόταν ἐμπρὸς

στον ἄρχοντα τῆς πολιτείας κι ἔπαιρνε ἀπὸ τὰ χέρια του τὰ ὄπλα ποὺ τοῦ ἔδινε ἡ πατρίδα, καὶ μὲ φωνὴ ζωηρὴ καὶ μὲ τὸ κεφάλι ψηλὰ ἔδινε αὐτὸν τὸν ὄρκο, ποὺ καὶ τώρα ἀκόμη, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, μοῦ φέρνει ἀνατριχίλα σὲ ὅλο μου τὸ κορμὶ καὶ γεμίζει δάκρυα τὰ μάτια μου :

«Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὄπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιὰ κι ἐδῶ κι ὄπου κι ἂν εἶμαι. Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω, καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω. Καὶ θ' ἀγαπῶ τοὺς δίκαιους καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους, θὰ κατατρέχω τὸν κακό, θὰ σφάζω τὸν προδότη, κι ἀνίσως λέω ψέματα κολάστε με, θεοὶ μου !

Ὅποιος ἔδινε αὐτὸν τὸν ἱερὸ ὄρκο ἦταν παιδὶ πιὰ τῆς πατρίδας. Ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἐκείνη στιγμή ὁ ἔφηβος γινόταν πολίτης, στρατιώτης τῆς καὶ ὑπερασπιστῆς τῆς.

Ἄμα βγήκαμε ἀπὸ τὸ ναό, ὅλος ὁ κόσμος ποὺ ἦταν ἀπέξω μαζεμένος, μᾶς ὑποδέχτηκε μὲ ζήτω καὶ μὲ χειροκροτήματα. Ἐμεῖς μὲ καρδιὰ γεμάτη χαρὰ τραβήξαμε τραγουδώντας γιὰ τὸ νέο σχολεῖο, ποὺ θὰ μαθαίναμε τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια κι ὅ,τι ἄλλο μᾶς χρειαζόταν.

Τί ἀλησμόνητα χρόνια ! Τὰ πιὸ εὐτυχισμένα ἀπὸ ὅσα εἶχα ζήσει ὡς τότε ! Τί ὁμορφὴ ποὺ μοῦ φαινόταν ἡ ζωὴ ! Καμιὰ στενοχώρια, καμιὰ λύπη ! Ζοῦσα μὲ ἀγαπημένους φίλους καὶ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μεγάλης μητέρας, τῆς πατρίδας μου.

Ὁ θάνατος δὲν εἶχε ἀγγίξει κανέναν ἀπ' ὅσους ἀ-

γαποῦσα. Ἦμουν τόσο εὐτυχισμένοι, πὺ δὲν μποροῦσα ποτέ μου νὰ φανταστῶ, πὺς θὰ ξημέρωναν γιὰ μένα ἡμέρες πικρὲς καὶ χρόνια φαρμακωμένα.

Ἄλιμονο!... Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι πὺ εἶχα κοντά μου στὴν ἀνοιξη τῆς ζωῆς μου! Ὁ Κλεισθένης ἔπεσε παλικαρίσια στὴ μάχη, δοξασμένος ἥρωας· τὸ Θεαγένη τὸν πῆρε σὰν καὶ μένα ἢ πικρὴ σκλαβιά!...

Καὶ σᾶς, μητέρα κι ἀδέρφια μου, τάχα θὰ σᾶς ξαναδῶ καμιά φορά;

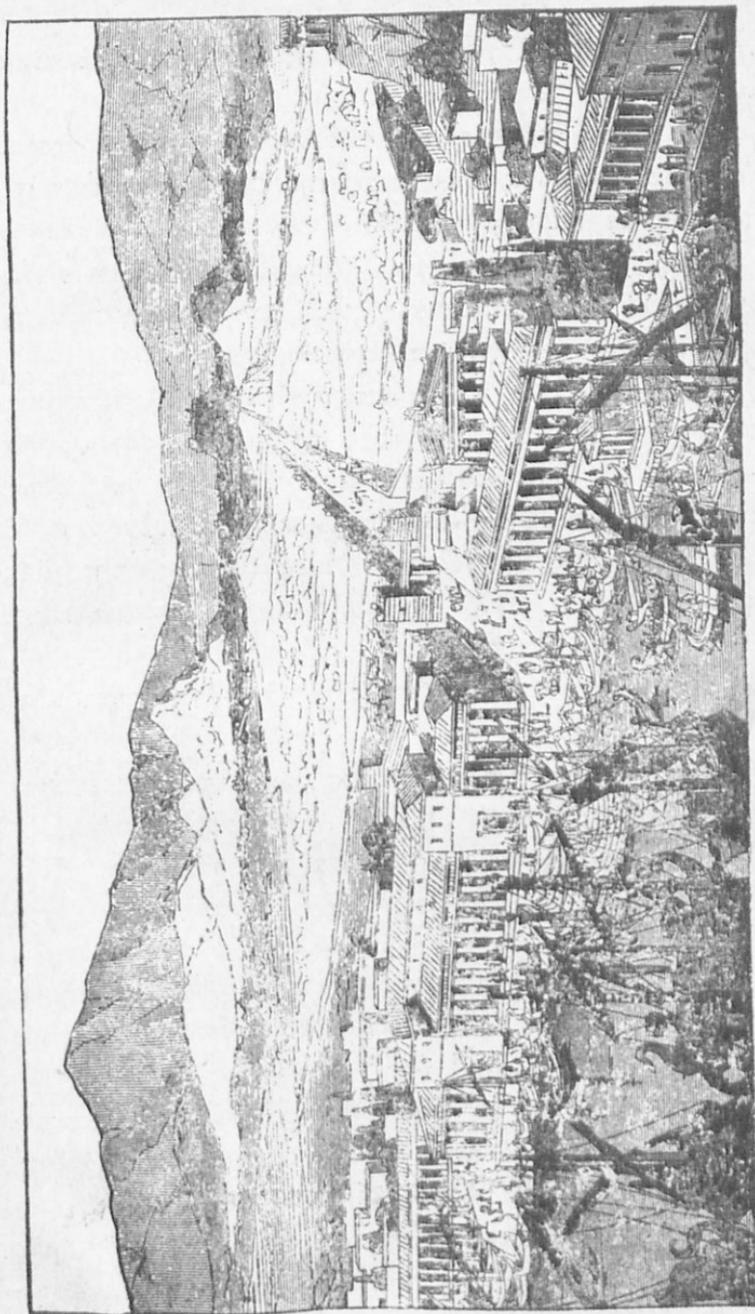
Ἐσύ, τιμημένη μου παππού, ἔσθηςες γλυκὰ ἀπὸ τὰ γερατειά, σὰν τὸ λιχνάρι πὺ σιγοσθῆνει ἅμα τελειώση τὸ λάδι του! Ἐσύ, Νικόστρατε, πολυαγαπημένη μου πατέρα, περνᾶς γεράματα πικραμένα, πὺ μὲ συλλογίζεσαι ἔρημο καὶ σκλάβο στὴν ξενιτιά! Κι ἐγὼ ὁ ἄμοιρος ὁ γυιὸς σου δὲν εἶχα τὴν τύχη τοῦ Κλεισθένη, νὰ κλείσω τὰ μάτια μου γιὰ πάντα στὸν πόλεμο μόνο σέρνω τὴν ἄμοιρη ζωὴ μου σκλάβος στὰ ξένα!

Αὐτὰ εἶπε ὁ Ἀριστογένης βαρυαστενάζοντας· σταμάτησε τὴ διήγησή του κι ἔβαλε τὸ κεφάλι του μέσα στὶς δυὸ του παλάμες.

84. Πὺς πέρασα ὡς ἔφηβος.

Τὰ δυὸ μακεδονόπουλα βλέποντας ἔτσι τὸ δάσκαλό τους, ἔνωσαν δάκρυα ν' ἀνεβαίνουν στὰ μάτια τους· καὶ ὁ Ἀμόντας, ὁ μικρότερος, σηκώθηκε, τὸν ἀγκάλιασε μὲ τὰ δυὸ του χέρια καὶ τοῦ εἶπε:

« Μὴ στενοχωριέσαι καὶ μὴ βασανίζεσαι. Ἐχεις κι ἐδῶ φίλους πὺ σ' ἀγαποῦν. Μὴ συλλογίζεσαι πιά τίς κακὲς ἡμέρες! Καλύτερα θυμήσου τὸ δοξασμένο καιρὸ

‘Ο Πειραιάς στά παλιά χρόνια.

πού πολεμοῦσες γιὰ τὴν πατρίδα σου κι ἔχυσες τὸ αἷμα σου γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπιστῆς.

» Ναί, στὸν πόλεμο αὐτὸ δὲ νίκησε ἡ πατρίδα σου. Ἐσὺ ὅμως γνωρίζεις πὼς πολέμησες γενναῖα κι αὐτὸ πρέπει νὰ σὲ παρηγορῇ.

« Ἐλα τώρα, ἀγαπημένε δάσκαλε, τελείωσε τὴν ἱστορία σου. Μᾶς ἀρέσει νὰ σ' ἀκοῦμε ὅσο καλύτερα σὲ γνωρίζομε τόσο πιὸ πολὺ σ' ἀγαποῦμε ».

— « Σωστὰ λέει ὁ Ἀμύντας, εἶπε ὁ Ἀντίπατρος. Ἀπὸ τότε πού μᾶς ἰστόρησες τὰ παιδικά σου χρόνια καὶ μάθαμε τὴ ζωὴ σου, δὲν εἶσαι πιὰ γιὰ μᾶς ὅπως πρῶτα, ἓνας σκλάβος τοῦ πολέμου πού ἀγόρασε ὁ πατέρας μου· γιὰ μᾶς εἶσαι ὁ τιμημένος πολίτης μιᾶς δοξασμένης χώρας. Πές μας λοιπόν, σὲ παρακαλοῦμε, πὼς πέρασες τὰ ἐφηβικά σου χρόνια ».

— Πιὸ ὠραῖα ἀπ' ὅσο μπορείτε νὰ φανταστῆτε, εἶπε ὁ Ἀριστογένης.

Τὰ δυὸ χρόνια πού πέρασα ὡς ἐφηβος, ἔφυγαν γρήγορα, σὰν ἀστραπή. Δὲν τὰ κατάλαβα καθόλου.

Τὸν πρῶτο χρόνο μᾶς γύμναζαν στὰ ὅπλα. Πολὸ μᾶς ὠφελοῦσαν τὰ γυμνάσια πού εἶχαμε μάθει στὶς παλαιστρες.

Τώρα κρατούσαμε στὰ χέρια μας ἀληθινὰ κοντάρια, μὲ μύτες ἀτσαλένιες. Τεντώνουμε τὸ τόξο καὶ ρίχναμε στὸ σημάδι μὲ τὰ βέλη.

Γυμναζόμαστε μὲ τ' ἄλογα γιὰ νὰ εἴμαστε ἔτοιμοι στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Κάναμε καὶ ναυτικὰ γυμνάσια στὴ θάλασσα.

Ὅταν μάθαμε νὰ χειριζόμαστε καλὰ τὰ ὅπλα, μᾶς ἔδωσαν ἀπὸ μιὰ λόγχη κι ἀπὸ μιὰν ἀσπίδα. Φορέσαμε τὴ βαθύχρωμη μάλλινη χλαμύδα. Δέσαμε στὰ

πόδια μας στερεὰ σαντάλια και φορέσαμε στὰ κεφάλια μας πλατύγυρες ψάθες.

Τὸν ἄλλο χρόνο καθαλικέψαμε τ' ἄλογά μας και βγήκαμε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, γιὰ νὰ κατασκηνώσωμε στὴν ἐξοχή. Ἀπὸ κει κάναμε συχνὰ ἐκδρομὲς σὲ ὅλη τὴν Ἀττικὴ και φροντίζαμε γιὰ τὴν τάξη. Ἔτσι γνωρίσαμε κάθε σπιθαμὴ τῆς γῆς, ποὺ εἶχαμε χρέος νὰ ὑπερασπίσωμε και μὲ τὸ αἷμα μας.

Ἀπὸ τίς ἐκδρομὲς αὐτὲς δύο μέρες θὰ μείνουν ἀληθμόνητες σὲ ὅλη μου τὴ ζωὴ. Ἡ πρώτη ἦταν ὅταν πήγαμε στὸ Μαραθῶνα. Θυμοῦμαι σὰ νὰ εἶναι τώρα δά, ὅταν πήγαμε πρώτη φορὰ στὸ δοξασιμένο κάμπο· κανεῖς μας δὲ μιλοῦσε. Πατούσαμε τὸ χῶμα ἐκεῖνο μὲ μεγάλο σεβασμὸ και ἐμπρὸς μας περνοῦσε ἡ εἰκόνα τῆς μεγάλης μάχης.

Μᾶς φάνηκε πὼς βλέπαμε τὸ Μιλτιάδη κι ἀκούαμε τὴν προσταγὴ του νὰ χτυπήσουν οἱ σάλπιγγες ἔφοδο. Και βλέπαμε τοὺς Ἕλληνας μὲ τὴν πανοπλία τους νὰ δρμοῦν, ἀπὸ τὸ ψῆλωμα ποὺ ἦταν στρατοπεδευμένοι, ἀπάνω στὸν περσικὸ στρατό.

Και βλέπαμε τοὺς Πέρσες ν' ἀντιστέκωνται, γιὰτὶ ἦταν περισσότεροι, ἀμέτρητοι! Μὰ ἡ ἀντίστασή τους δὲν κράτησε πολὺ. Οἱ Ἕλληνας μὲ τὰ κοντάρια τους και μὲ τίς μακρῖες ἀτσαλένιες λόγχες τους θερίζουν ἀλύπητα τοὺς Πέρσες. Αὐτοὶ δειλιάζουν, γυρίζουν τίς πλάτες κι ἀρχίζουν νὰ φεύγουν.

Οἱ δικοὶ μας τοὺς κυνηγοῦν και τοὺς πᾶνε ὡς τὴ θάλασσα, ὡς τὰ πλοῖα. Και κοκκινίζει ἡ θάλασσα ἀπὸ τὰ αἷματα τὰ περσικά. Τί χαλασμὸς ἦταν ἐκεῖνος!

Αὐτὰ βλέπαμε μὲ τὴν ψυχὴ μας, σὸν ὄνειρο εὐχάριστο. Κι ἀπὸ τὸ ὄνειρο αὐτὸ μᾶς ξύπνησε ἡ φωνὴ τοῦ

ἀρχηγού μας. Μᾶς εἶχε διατάξει μ' ἓνα βροντόφωνο πρόσταγμα νὰ σταματήσωμε.

Εἶχαμε μπροστά μας ἓνα μικρὸ ὕψωμα ἀπὸ χῶμα. Ἦταν ὁ τάφος ποὺ ἔκρυβε μέσα του τὰ δοξασμένα παλικάρια ποὺ ἔπεσαν στὴ μεγάλη μάχη.

Ἐδῶ κι ἐκεῖ στὸ λόφο ἦταν στημένες μαρμαρένιες στῆλες μὲ τὰ ὀνόματα καὶ τὴν πατρίδα τῶν παλικαριῶν.

Πλησιάσαμε μὲ σεβασμὸ καὶ διαβάσαμε τὰ τιμημένα τους ὀνόματα. Τότε κατάλαβα ἀκόμη πιὸ καλὰ τὰ μεγάλα λόγια τοῦ ὄρκου ποὺ ἔδωσα στὸ ἱερὸ τῆς Ἀγραύλου.

Ἡ ἄλλη μέρα ἦταν ποὺ πήγαμε στὴ Σαλαμίνα. Μπήκαμε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ σὲ καράβια καὶ ξεκινήσαμε.

Τὰ καράβια ἔσκιζαν ἤσυχα τὴ θάλασσα. Ἔτσι σιμώσαμε στὸ δοξασμένο νησί. Ὁ ἀρχηγός μας μᾶς ἔδειξε πῶς ἦταν παραταγμένα τὰ καράβια τῶν Ἑλλήνων καὶ πῶς τὰ περσικά. Τὸ εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸν παππού του, ποὺ πολέμησε κι αὐτὸς ἐκεῖ ὅταν ἦταν νέος.

« Ἄμα βγῆκε ὁ ἥλιος, μᾶς εἶπε, καὶ φύσηξε ἀπὸ τὴ θάλασσα ὁ δυνατὸς μπάτης, ἀκούστηκε ἀπὸ τὰ δικά μας τὰ πλοῖα τὸ πολεμικὸ τραγούδι :

« Ἐμπρός, ἔμπρός, παιδιά τῶν Ἑλλήνων. Ἐλευθερώσετε τὴν πατρίδα σας! Ἐλευθερώσετε καὶ τὰ παιδιά σας, τὶς γυναῖκες, τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν σας, τοὺς τάφους τῶν προγόνων σας ».

» Μαζί μὲ τὸ τραγούδι αὐτὸ ἀκούστηκαν κι οἱ περσικὲς φωνές ».

Ὁ ἀρχηγός μας μᾶς ἰστόρησε ἔπειτα τὴ ναυμαχία, σὰ νὰ τὴ βλέπαμε μὲ τὰ μάτια μας.

Μᾶς διηγήθηκε τὴν ἄφταστη παληκαριά τῶν Ἑλλήνων. Τὸ φόβο ποὺ ἔπιασε τοὺς Πέρσες, ὅταν ἔβλεπαν ἓνα ἓνα νὰ βουλιάζουν τὰ θεόρατα καράβια τους.

Καὶ μᾶς ζωγράφησε πῶς ἡ θάλασσα σὲ λίγες ὥρες γέμισε ἐχθρικά κορμιὰ καὶ συντρίμματα ἀπὸ τὰ πλοῖα.

Ἡ θάλασσα ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ποὺ πήγαμε ἦταν καθαρῶτατη. Καὶ στὸ βυθὸ τῆς κάτω φαίνονταν ὅλα τὰ συντρίμματα ἀπὸ τὰ περσικά καράβια.

Τὶ ἀνατριχίλα πέρασε τὰ νεανικά μας στήθη! Ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό μας φωνάξαμε σὰ μεθυσμένοι: « Πατρίδα! Πατρίδα! Ἐμεῖς θὰ σὲ δοξάσωμε καὶ πάλι! »

85. Μεγάλη τιμὴ στὸ Θεαγένη καὶ σ' ἐμένα.

Πόση χαρὰ καὶ πόση δόξα μοῦ ἔφερε ὁ δεύτερος χρόνος.

Μιὰ μέρα ἔπιασε στὴν Ἀθήνα μεγάλη πυρκαγιά. Φυσοῦσε δυνατὸς ἀέρας καὶ δυνάμωνε τὶς φλόγες. Κἀνκαν πολλὰ σπίτια καὶ ἦταν φόβος νὰ χαθοῦν καὶ πολλὲς φυχές. Κινδύνεψε νὰ γίνῃ στάχτη ὅλη ἡ πόλη.

Τότε ἤρθε διαταγὴ στοὺς ἐφήβους νὰ τρέξωμε στὴν πόλη, νὰ σθῆσωμε τὴ φωτιά καὶ νὰ προλάβωμε κάθε δυστύχημα.

Κάμαμε ὅλοι τὸ χρέος μας μὲ τὸ παραπάνω.

Γλιτώσαμε πολλὰ γυναικόπαιδα ποὺ θὰ καίονταν, καὶ στὸ τέλος σθῆσαμε τὴ φωτιά μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς μας.

Οἱ ἄρχοντες τῆς πολιτείας πρόσταξαν καὶ ἔστησαν σ' ἓνα κεντρικὸ μέρος μιὰ μαρμαρένια στήλη. Ἦταν γιὰ νὰ τιμήσουν ὅλους τοὺς ἐφήβους ποὺ ἔσωσαν τὴν πόλη.

« Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔγραφε μὲ γράμματα χρυσὰ ἡ στήλη, εὐγνωμονοῦν ὅλους τοὺς νέους, ποὺ ἔσωσαν τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ ξεχωριστὰ τὸν Ἀριστογένη καὶ τὸ Θεαγένη ».

~~Γιατί~~ Γιατί ξεχωριστὰ ἐμᾶς τοὺς δυὸ μὲ τ' ὄνομά μας ;

Φαίνεται πώς ὁ Θεαγένης κι ἐγὼ σώσαμε πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ κινδυνέψαμε περισσότερο τὴ ζωὴ μας.

Ἄ! πόσο χάρηκαν οἱ δικοί μου ὅταν τὸ ἔμαθαν! Μὰ κι ἐγὼ ἤμουν εὐτυχησμένοι γιὰ τὴ χαρὰ τους.

86. Ἡ Ὀλυμπία.

Τὸν Ταυρέα, πὺ εἶχαμε στὴν παλαιστρα δάσκαλό μας στὴ γυμναστική, τὸν προδίδασαν διευθυντὴ στὸ γυμναστήριο τῶν ἐφήβων. Ἔτσι τὸν εἶχαμε πάλι δάσκαλο στὰ γυμνάσια.

Ὁ Ταυρέας πὺ μᾶς γνώριζε ἀπὸ παιδιὰ κι ἤξερε τί ἄξιζε ὁ καθένας μας, ἀποφάσισε νὰ ἐτοιμάσῃ τοὺς καλύτερους γιὰ ν' ἀγωνιστοῦν στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Μέσα σ' αὐτοὺς πὺ διάλεξε ἤμουν κι ἐγὼ κι οἱ δύο φίλοι μου.

Τοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς τοὺς λένε Ὀλυμπιακοὺς, γιὰτὶ γίνονται στὴν Ὀλυμπία, ὅταν κάμπο τῆς Ἡλείας.

Ἡ Ἡλεία εἶναι χώρα πολὺ πολὺ ὠραία, ὅλο βλάστηση καὶ πρασινάδα. Ἐκεῖ οἱ σκῖνοι γίνονται ψηλοὶ σὰ δέντρα.

Τὸ κάτω μέρος τῆς Ἡλείας τὸ ποτίζει ἓνα ποτάμι, ὁ Ἄλφειός, πὺ χύνεται στὸ Ἴόνιο πέλαγος.

Μέσα στὸν Ἄλφειὸ χύνεται ἓνα μικρὸ ποτάμι, μὲ νερὸ κρυσταλλένιο.

Ἐκεῖ πὺ ἐνώνονται τὰ δυὸ ποτάμια εἶναι ἡ Ὀλυμπία. Μὰ μὴ θαρρεῖτε πὺς ἡ Ὀλυμπία εἶναι καμιὰ πολιτεία! Ὁχι. Εἶναι ἓνα ὄμορφο δάσος, ἀφιερωμένο στὸν πῦο μεγάλο ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων, στὸ Δία, καὶ στὴ γυναῖκα του τὴν Ἥρα.

Ἐκεῖ στήν Ὀλυμπία κάθε πέντε χρόνια μαζεύονται πολλές χιλιάδες κόσμος.

Δέν ἔρχονται μονάχα ὅσοι ἔχουν σκοπὸ ν' ἀγωνιστοῦν. Ἔρχονται καὶ οἱ συγγενεῖς τους κι οἱ φίλοι τους καὶ χιλιάδες ἄλλοι, γιὰ νὰ ἴδουν τοὺς μεγάλους ἀγῶνες.

Ἐκκινοῦν ἀπ' ὅλες τὶς ἐλληνικὲς χῶρες, ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, τὴ Στερεὰ καὶ τὰ νησιά, ἀπὸ τὴν Ἡπειρο καὶ τὴ Μακεδονία, ἀπὸ τὴ Θράκη καὶ τὸν Εὐξεινο Πόντο, ἀπὸ τὴ Μικρὴ Ἀσία καὶ τὶς μακρινὲς ἀκρογιαλιές τῆς Ἰταλίας, τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες γίνονται τὸ καλοκαίρι.

Λίγες ἡμέρες πρὶν ἀρχίσουν, πηγαίνουν στήν Ὀλυμπία οἱ ἐλλανοδίκες, δηλαδή ἡ ἐπιτροπὴ ποὺ φροντίζει γιὰ τὴν τάξη καὶ κρίνει ποῖος νικᾷ στοὺς ἀγῶνες.

Σιγὰ σιγὰ ἔρχεται καὶ ὁ ἄλλος κόσμος. Καὶ πρῶτοι οἱ πρᾶματευτάδες. Στήνουν σκηνὲς καὶ παραπήγματα, καὶ μέσα τοποθετοῦν ὅ,τι ἔχουν γιὰ πούλημα.

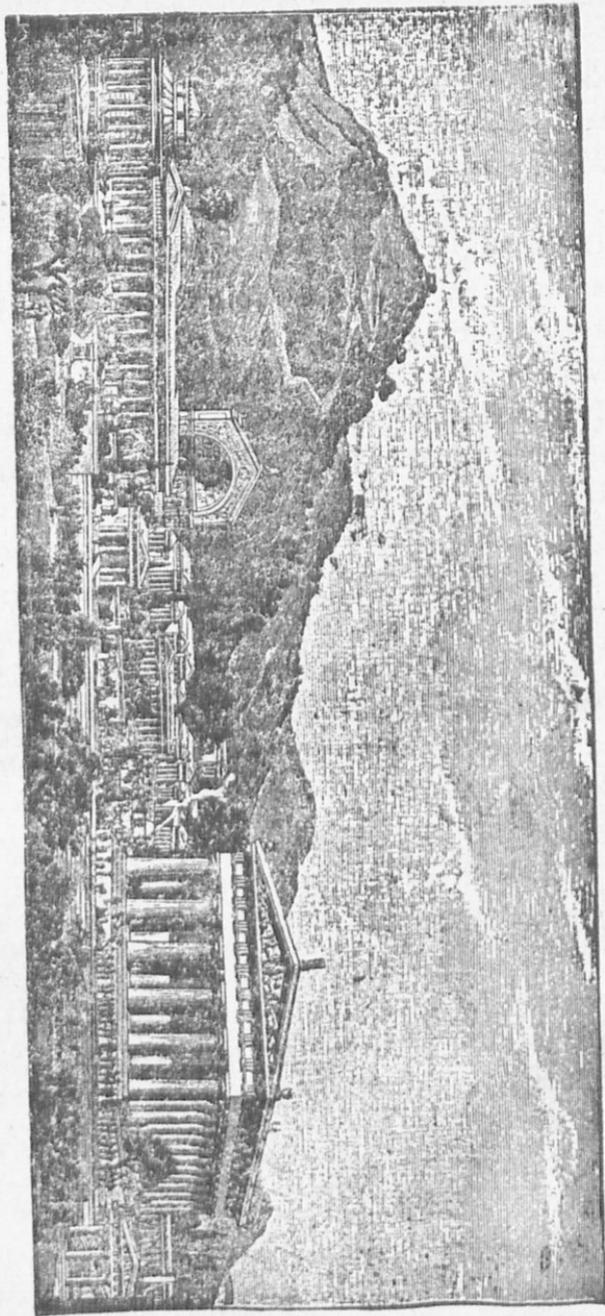
Ἔρχονται ὁμοῦ ἀπὸ πρὶν καὶ ἄλλοι πολλοὶ γιὰ νὰ πιάσουν καλὴ θέση. Στήνουν σκηνὲς ἢ φτιάνουν πρόχειρα ξύλινα σπιτάκια, γιὰ νὰ μείνουν ὅσες μέρες θὰ βαστάξουν οἱ ἀγῶνες.

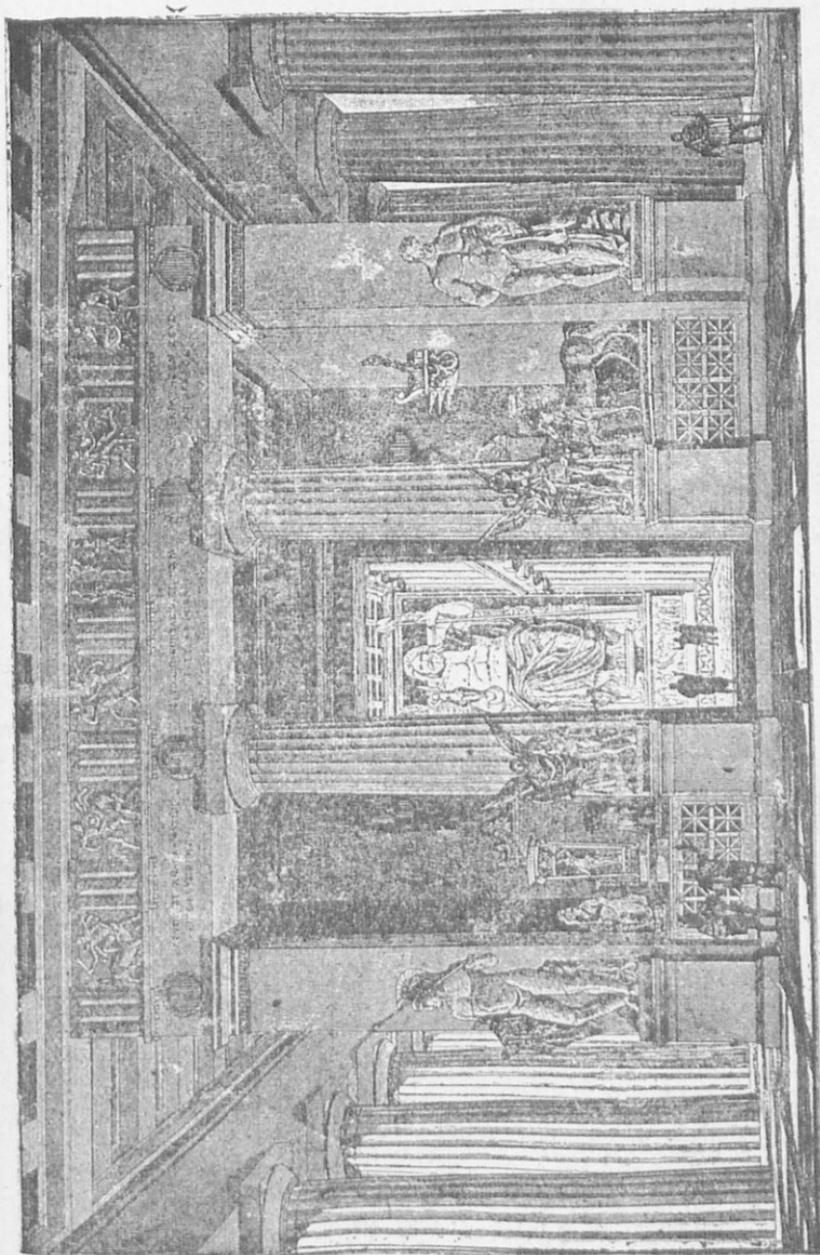
Τί κόσμος, τί θόρυβος, τί ὀχλοβοή! Ἐδῶ δουλεύουν χτίστες, ἐκεῖ μαραγκοί, παρέκει βελάζουν ἢ μουγκρίζουν τὰ ζῶα ποὺ εἶναι γιὰ θυσία ἢ χλιμιντρίζουν τ' ἄλογα ποὺ θ' ἀγωνιστοῦν. Καὶ παντοῦ ἀκούονται οἱ φωνὲς ἐκείνων ποὺ πουλοῦν ὀπωρικὰ καὶ νερὸ δροσερό.

Ἦ. Τιμὲς στοὺς Ὀλυμπιονίκες.

Τὸ στεφάνι τοῦ Ὀλυμπιονίκα εἶναι γιὰ μᾶς τὸ πιὸ μεγάλο εὐτύχημα, ποὺ μπορεῖ νὰ τύχη σ' ἓναν ἄνθρωπο στὴ ζωὴ του.

Ἡ ἀγορὰ τοῦ Ἰσθμοῦ.

Ο Δίας καθόταν σὲ χρυσὸ θρόνο καὶ κρατοῦσε στὸ δεξιὸν τοῦ χέρι χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς Νίκης (σελ. 195)

Ἵμνοῦν μὲ τραγοῦδια τὸ νικητὴ, κι οἱ πολίτειες
στήνουν μαρμάρينو ἢ χάλκινο ἄγαλμα στὸν πολίτη τους
ποῦ θὰ στεφανωθῆ στὴν Ὀλυμπία.

Ὅταν ὁ νικητὴς γυρίζῃ στὴν πατρίδα του, οἱ συγ-
γενεῖς, οἱ φίλοι κι οἱ ἄλλοι πατριῶτες βγαίνουν ἔξω
ἀπὸ τὴν πόλη νὰ τὸν δεχτοῦν καὶ τὸν ὀδηγοῦν μέσα
μὲ χαρὲς καὶ μὲ μουσικὲς.

Ὁ Ὀλυμπιονίκης, ντυμένος μὲ κόκκινο φόρεμα, κά-
θεται σ' ἓνα ἄρμα ποῦ τὸ τραβοῦν τέσσερα ἄσπρα
ἄλογα.

Πολλὲς πόλεις, ὅταν δέχωνται τὸν Ὀλυμπιονίκη
τους, γκρεμίζουν ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ τεῖχη τους. Μὲ τοῦ-
το θέλουν νὰ ποῦν πὼς εἶναι περιττὰ τὰ τεῖχη, ὅταν ἔ-
χουν τέτοια ἥρωικά κορμιὰ νὰ φυλάξουν τὴ χώρα.

Ὁ Ἀλκιτιάδης, ὁ περίφημος πρόγονος τοῦ φίλου
μου τοῦ Κλεισθένη, εἶχε πάρει τρία στεφάνια στοὺς
Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Εἶχε στείλει στὴν ἄρματοδρο-
μιά ἑπτὰ ἄρματα καὶ νίκησαν τὰ τρία.

Νικητὴς στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, τὸ ξέρετε βέ-
βαια, ἦταν κι ὁ θεῖος σας ὁ Φίλιππος. Δὲν ἀγωνί-
στηκε ὁ ἴδιος, μὰ ἔστειλε ἓνα πλούσιο ἄρμα μὲ λαμπρὰ
ἄλογα, ποῦ τὰ γύμνασαν οἱ ἀνθρωποὶ του ἐμπρὸς στὰ
μάτια του.

Καὶ τί σύμπτωση, παιδιὰ μου! Μέσα σὲ λίγες
μέρες τότε ἦρθαν στὸ θεῖο σας τρεῖς εὐτυχίες. Πῆρε τὸ
στεφάνι τῆς ἀγριελιάς στὴν Ὀλυμπία, ὁ Παρμενίωνας
ὁ στρατηγὸς του κέρδισε νίκη μεγάλη στὴν Ἡπειρο,
κι ἡ γυναῖκα του ἡ Ὀλυμπιάδα γέννησε τὸν Ἀλέξανδρο.

Ἐ Ἀντίπατρε, χαμογελᾶς καὶ τὰ μάτια σου λαμ-
ποκοποῦν ἀπὸ χαρὰ! Ἦθελες καὶ σὺ νὰ νικήσης

στην Ὀλυμπία καὶ νὰ στεφανωθῆς μὲ τὸ τιμημένο στεφάνι τῆς ἐλίας! Τί σ' ἐμποδίζει; Ἔχεις ὄλα τὰ μέσα νὰ τὸ κατορθώσεις. Καὶ εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ τὸ κατορθώσεις.

Ὅλοι οἱ μεγάλοι ἄντρες στὴν Ἑλλάδα ταχτικὰ πηγαίνουν σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο πανηγύρι. Πῆγε κι ὁ Θεμιστοκλῆς, ἔπειτα ἀπὸ τὴ νίκη στὴ Σαλαμίνα. Εἶχαν ἀρχίσει οἱ ἀγῶνες ὅταν μπῆκε στὸ Στάδιο· μὰ οἱ χιλιάδες Ἑλληνες ποὺ ἦταν ἐκεῖ μαζωμένοι, ἄφησαν καὶ ἀγῶνες καὶ θεάματα καὶ κοίταζαν ὄλοι τὸ μεγάλο λυτρωτὴ τῆς Ἑλλάδας, καὶ τὸ Στάδιο ἀντήχησε ἀπὸ χειροκροτήματα καὶ ζητωκραυγές.

Ἐκείνη ἡ στιγμή, ὅπως εἶπε ἀργότερα ὁ ἴδιος ὁ Θεμιστοκλῆς, ἦταν ἡ ὠραιότερη στὴ ζωὴ του.

§§. Οἱ τρεῖς φίλοι στὴν Ὀλυμπία.

Ὁ Κλεισθένης, ὁ Θεαγένης κι ἐγὼ ἅμα φτάσαμε στὴν Ὀλυμπία, πήγαμε ἴσια στὸν περίφημο ναὸ τοῦ Ὀλύμπιου Δία. Μέσα ἐκεῖ ἄστραφτε τὸ χρυσελεφάντινο ἄγαλμά του.

Ὁ θεὸς καθόταν σὲ χρυσὸ θρόνο, καὶ κρατοῦσε στὸ δεξιὸ του χέρι ἓνα χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς Νίκης· καὶ στὸ ἀριστερὸ του σκῆπτρο καμωμένο ἀπὸ διάφορα μέταλλα.

Τὸ σῶμα του εἶναι ἀπὸ ἔλεφαντοκόκαλο, καὶ τὰ φορέματα καὶ τὰ σαντάλια ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι.

Τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ τοῦ Φειδία, τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη, εἶναι τόσο ὠραῖο, ποὺ κάθε Ἑλληνας νομίζει μεγάλο δυστύχημα νὰ πεθάνη χωρὶς νὰ τὸ ἴδῃ.

Τέτοια ἐντύπωση μοῦ ἄφησε τὸ ἄγαλμα ἐκεῖνο καὶ

τόση συγκίνηση αισθάνθηκα από τὸ βλέμμα του, ποὺ δὲν μπόρεσα καλὰ καλὰ νὰ προσέξω οὔτε τὸν ὠραῖο ναὸ οὔτε καὶ τὸ θρόνο, ποὺ εἶναι καμωμένος ἀπὸ χρυσάφι, ἐλεφαντοκόκαλο, ἔβενο καὶ πολύτιμα διαμαντικά.

Ναί, εἶχε δίκιο ἐκεῖνος ποὺ εἶπε, πῶς χωρὶς ἄλλο ἢ ὁ Δίας κατέβηκε στὴ γῆ καὶ τὸν εἶδε ὁ Φειδίας, ἢ ὁ Φειδίας ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ κι εἶδε τὸ Δία.

Κοντὰ στὸ ναὸ ἐκεῖνο εἶναι ὁ ναὸς τῆς Ἥρας, στολισμένος μὲ πολλὰ ὠραῖα ἀγάλματα καὶ περίσσιες ζωγραφιές. Ἐνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ἀγάλματα εἶναι τοῦ Ἑρμῆ, ἔργο τοῦ Πραξιτέλη.

89. Τί βλέπει κανεὶς στὴν Ὀλυμπία.

Δὲν εἶναι εὐκόλο, παιδιὰ μου, νὰ σᾶς περιγράψω τὸ τί γίνεται σ' αὐτὲς τὶς ἕξι ἑφτά ἡμέρες ποὺ βαστᾶ ἡ γιορτὴ. Ὀλόκληρος ὁ κάμπος τῆς Ὀλυμπίας εἶναι γεμάτος ἀπὸ χιλιάδες ἀνθρώπους, Ἕλληνες καὶ ξένους. Οἱ ἔξοχώτεροι καλλιτέχνες καὶ ἐπιστήμονες μαζεύονται ἐκεῖ.

Αὐτὲς τὶς ἡμέρες ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀδερφωμένοι. Ἄν εἶναι πόλεμος, παύει. Εἰρήνη καὶ ἀγάπη βασιλεύει ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Ἐχθροπραξίες δὲν ἐπιτρέπονται. Ἀλίμονο σὲ κείνον ποὺ θὰ τολμήσῃ νὰ παρακούσῃ αὐτὴν τὴ διαταγή.

Ἐημερώνει τέλος ἡ ἡμέρα ποὺ θ' ἀρχίσουν οἱ ἀγῶνες.

Ὁ δρόμος ποὺ φέρνει στὸ Στάδιο εἶναι πλατὺς καὶ περιποιημένος. Δενδροστοιχίες δεξιὰ κι ἀριστερὰ ἀπὸ θεόρατα πλατάνια καὶ φουντωμένες ἐλιές. Ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ ἀνάμεσα στὰ πράσινα φυλλώματα λάμπουν τ' ἀγάλματα τῶν νικητῶν στὴν Ὀλυμπία, ἄλλα ἀπὸ μάρμαρο καὶ ἄλλα ἀπὸ χαλκὸ. Δύο ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ

μοῦ ἔκαμαν τὴ μεγαλύτερη ἐντύπωση. Τὸ ἕνα ἔδειχνε ἕνα ἄλλογο· ὁ καθαλάρης του εἶχε πέσει, αὐτὸ ὅμως ἔτρεχε ὀλοένα ὥσπου κέρδισε τὸ βραβεῖο τῆς νίκης. Τὸ ἄλλο παράσταине ἕναν ἀθλητὴ ποὺ ἔτρεξε τὸ γῦρο τοῦ Σταδίου κρατώντας στοὺς ὤμους του ἕνα μεγάλο βόδι.

90. Ὁ Θεαγένης νικᾷ στοὺς ἀγῶνες.

Πλησιάσαμε στὸ Στάδιο. Τὰ μαρμαρένια του καθίσματα δὲ φαίνονταν, σκεπασμένα ἀπὸ χιλιάδες ἀνθρώπους. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν περάσει ἐκεῖ τὴ νύχτα, ἀπὸ φόβο μήπως δὲ βροῦν θέση.

Τὸ Στάδιο εἶναι ὀρισμένο γιὰ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνες, δηλαδή τὸ τρέξιμο, τὸ πῆδημα, τὸ δίσκο, τὴν πυγμαχία, τὸ πάλεμα καὶ τὸ κοντάρι. Γιὰ τὶς ἵπποδρομίες καὶ τὶς ἄρματοδρομίες εἶναι ὁ Ἴππόδρομος.

Τὸ Στάδιο καὶ ὁ Ἴππόδρομος εἶναι στολισμένα μὲ ἀγάλματα τῶν νικητῶν.

Ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἔμπαιναν στὸ Στάδιο ἀργὰ καὶ μὲ σοβαρότητα μεγάλη οἱ ἑλλανοδίκες. Φοροῦσαν κόκκινα φορέματα καὶ στὸ κεφάλι εἶχαν στεφάνι ἀπὸ δάφνη.

Ἀπὸ πίσω τους μπαίνομε καὶ ἐμεῖς στὸ Στάδιο καὶ δρκιζόσμαστε ἐμπρὸς στὸ ἄγαλμα τοῦ Δία πὼς θ' ἀγωνιστοῦμε τίμια.

Σὲ λίγο ἕνας κήρυκας φωνάζει δυνατὰ νὰ παρουσιαστοῦν ὅσοι θὰ τρέξουν. Αὐτοὶ παρουσιάζονται ἀμέσως καὶ στέκονται στὴ γραμμὴ ἐμπρὸς στὴν ἐπιτροπή. Ὁ κήρυκας φωνάζει τ' ὄνομα καὶ τὴν πατρίδα τοῦ καθενὸς καὶ τὸν ρωτᾷ μήπως ποτέ του ἔκαμε κανένα ἔγκλημα ἢ ἀσέβησε στοὺς θεοὺς ἢ μπῆκε στὴ φυλακὴ ἢ ἔζησε ἄταχτη ζωὴ.

Παντοῦ βασιλεύει σιωπὴ· οὔτε μουρμουρητὸ δὲν

ἀκούεται. Νομίζει κανείς πώς ὄλο ἐκείνο τὸ πλήθος δὲν ἔχει στόμα. Μονάχα οἱ χτύποι τῆς καρδιάς μας ἀπὸ τὴ συγκίνηση ἀκούονται.

Ἡ σάλπιγγα δίνει τὸ σύνθημα ν' ἀρχίσῃ ὁ ἀγῶνας. Ἀπὸ τὴν ἴσια τους γραμμὴ, σκύβοντας ἐμπρὸς τὸ κορμί, ἔρμουν σὺν ἀστραπῇ ὅσοι ἀγωνίζονται στὸ τρέξιμο.

Σὲ λίγο ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκα : « Ὁ Θεαγένης τοῦ Κοροίθου, νίκησε ὅλους στὸ τρέξιμο ».

Ὁλόκληρο τὸ Στάδιο σειέται ἐκείνη τὴ στιγμή ἀπὸ τίς ζητωκραυγές καὶ τὰ χειροκροτήματα. Τ' ὄνομα τοῦ φίλου μου ἀντηχεῖ ὡς τὰ σύννεφα. Τρέχω, τὸν ἀγκαλιάζω καὶ τὸν φιλῶ.

Οἱ ἀγῶνες ἐξακολουθοῦν. Ἰστερα ἀπὸ τὸ ἀπλὸ τρέξιμο ἔρχεται τὸ διπλὸ κι ἔπειτα τ' ἄλλα.

Τῆς νίκης τὸ στεφάνι θὰ τὸ πάρῃ ὁ νικητὴς τὴν τελευταία ἡμέρα τῶν ἀγῶνων. Ἡ ἐπιτροπὴ ὁμως δίνει ἀπὸ τώρα στὸν καθένα ἓνα κλαδὶ φοινικιάς.

Οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι κι οἱ πατριῶτες περικυκλώνουν τότε τοὺς δικούς των ποὺ νίκησαν στοὺς ἀγῶνες, καὶ μὲ φωνές καὶ χειροκροτήματα τοὺς γυρίζουν ἀπάνω στοὺς ὄμους των σὲ ὄλο τὸ Στάδιο. Κι ὄλο τὸ πλήθος τοὺς ραίνει μὲ λουλούδια.

91. Ἱπποδρομία.

Ἡ ἄλλη ἡμέρα ἦταν ὠρισμένη γιὰ τὴν Ἱπποδρομία καὶ τὴν ἄρματοδρομία.

Πρῶτὴ πρῶτὴ πήγαμε στὸν Ἱππόδρομο.

Τὸ ἀλογάκι μου, ὁ Δῖσλος, μὲ περίμενε μὲ τὸ κεφάλι στολισμένο μὲ τριαντάφυλλα, καὶ μὲ τὴ χαίτη χτενισμένη καὶ δεμένη μὲ θαλασσιᾶς κορδέλες.

Μόλις μὲ εἶδε ἄρχισε νὰ χλιμιντρίζῃ χαρούμενα καὶ θαρρετά, σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε: « μὴ φοβάσαι· ἐδῶ εἶμαι ἐγώ! »

Τὸ καθαλικεύω. Σ' αὐτὸ τὸ ἀγώνισμα θ' ἀγωνιστοῦμε πολλοί. Τ' ἄλογα φυσομανοῦν, σκάθουν τὸ χῶμα, τεντώνουν τὸ λαιμό τους, ἀνυπομονοῦν γιὰ τὴ νίκη.

Ἡ σάλπιγγα δίνει τὸ σύνθημα καὶ τ' ἄλογα τινάζονται, πετοῦν, χύνονται σὰν ἀστραπή.

Ὁ Αἰόλος μὲ τὰ πόδια τεντωμένα σκίζει τὸν ἀέρα σὰν ἀετός. Τὰ πέταλά του βγάζουν σπίθες. Κι ἄλλα ἄλογα τρέχουν στὸ πλάγι του, καὶ βάζουν τὰ δυνατά τους νὰ τὸν προσπεράσουν. Αὐτὸς ὅμως θεριεύει περισσότερο.

Ὅλο τὸ πλῆθος κρατᾷ τὴν ἀναπνοή του γιὰ νὰ ἀκούσῃ τ' ὄνομα τοῦ νικητῆ. Ἐξαφνα ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκα:

« Ὁ Ἀριστογένης τοῦ Νικοστράτου, Ἀθηναῖος, νίκησε στὴν ἵπποδρομία ».

Δὲν περιγράφεται τί ἔγινε ἐκείνη τὴ στιγμὴ! Ὅλο τὸ Στάδιο εἶναι στὸ πόδι. Ὅλοι χειροκροτοῦν, καὶ τ' ὄνομά μου τρέχει σὲ ὄλο τὸ Στάδιο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα.

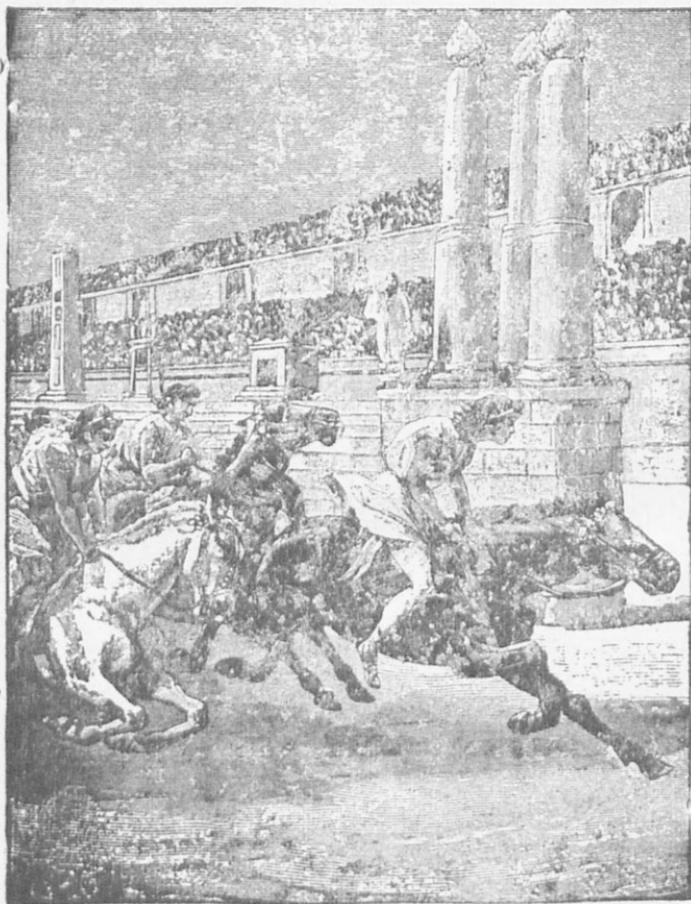
Πετιοῦμαι κάτω ἀπὸ τὸ ἄλογό μου, τὸ ἀγκαλιάζω καὶ τὸ φιλῶ στὸ μέτωπο. Κι ἐκεῖνο τὸ καημένο γεμάτο ἀπὸ χαρὰ μὲ κοιτάζει στὰ μάτια τινάζοντας τὴ χαιτή του.

Τρέχει ὁ πατέρας μου κλαίοντας ἀπὸ τὴ χαρὰ του καὶ μὲ σφίγγει στὴν ἀγκαλιά του. Ὁ γεροπαππούς μου ξανάνιωσε. Τρέχει κι αὐτὸς σὰν παιδί καὶ μὲ φιλεῖ.

Οἱ φίλοι μου πηδοῦν ἀπὸ τὴ χαρὰ τους. Ὁ Θεαγένης μοῦ λέει πῶς περισσότερο εὐχαριστήθηκε γιὰ τὴ δική μου νίκη παρὰ γιὰ τὴ δική του. Καὶ τὸ πιστεύω.

92. Ἄρματοδρομία.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἵπποδρομία ἄρχισε ἡ ἄρματοδρομία.
Τὸ ἀγώνισμα αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ λαμπρότερο μὰ καὶ

Τὰ ἄλογα τινάζονται, πετοῦν, χύνονται σὰν ἀστραπή (σελ. 199).

τὸ πιὸ δύσκολο. Σ' αὐτὸ θ' ἀγωνιζόταν ὁ Κλεισθένης.

Ὁ ὄμορφος νέος ἔσπεκε ὀρθὸς ἀπάνω στὸ ἐλεφάντινο
ἄρμα του μὲ τὶς ἀσημένιες ρόδες. Ὁ κοντὸς χετιῶνας του
ἦταν κάτασπρος, καὶ ἡ κορδέλα ποὺ ἔδενε τὰ ξανθὰ μαλ-

λιά του στολισμένη με μαργαριτάρια. Φορούσε ωραία πέδιλα.

Στὸ ἄρμα τοῦ Κλεισθένη ἦταν ζεμένα ἔξι ἄλογα.

Ἡ σάλπιγγα δίνει τὸ σύνθημα. Τὸ σκοινὶ ποὺ κρατοῦσε στὴ σειρά τ' ἄρματα πέφτει μονομιᾶς καταγῆς καὶ τ' ἄλογα δρμοῦν ἀκράτητα. Οἱ ρόδες τους πετοῦν σπίθες.

Στὴν ἀρχὴ τ' ἄρματα βρίσκονται στὴν ἴδια γραμμὴ. Σὲ λίγο ὅμως ἓνα ἀπ' αὐτά, τὸ πιὸ λαμπρό, προχωρεῖ ἔμπρὸς καὶ τ' ἀφήνει ὄλα πίσω. Εἶναι τὸ ἄρμα τοῦ Κλεισθένη.

Οἱ ἀντίπαλοί του τρέχουν μέσα στὰ σύννεφα τῆς σκόνης, ὅσο μποροῦσαν πιὸ γρήγορα, γιὰ νὰ τὸ φτάσουν. Τὸ μάτι μόλις μπορεῖ νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ. Σπάζουν ρόδες, ἀναποδογυρίζουν ἄρματα, πέφτουν καταγῆς ἄλογα, γίνεται χαλασμὸς κόσμου. Μὰ τοῦ κάκου! Τὸ ἄρμα τοῦ Κλεισθένη πηγαίνει πάντα ἔμπρὸς. Τρέχει σὰν ἀστραπὴ καὶ φτάνει πρῶτο στὴν ἐπιτροπή.

Ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκα ἀντηχεῖ σ' ὄλο τὸν Ἴππόδρομο : «Ὁ Κλεισθένης τοῦ Λεωκράτη, Ἀθηναῖος, νίκησε στὴν ἄρματοδρομία».

Τραντάζει ὁ Ἴππόδρομος ἀπὸ τὰ ζήτω. Ὅσοι Ἀθηναῖοι ἦταν ἐκεῖ πηδοῦν, φωνάζουν, χειροκροτοῦν, κάνουν σὰν τρελοὶ ἀπὸ τὴ χαρὰ τους, ποὺ νίκησε ὁ πατριώτης τους.

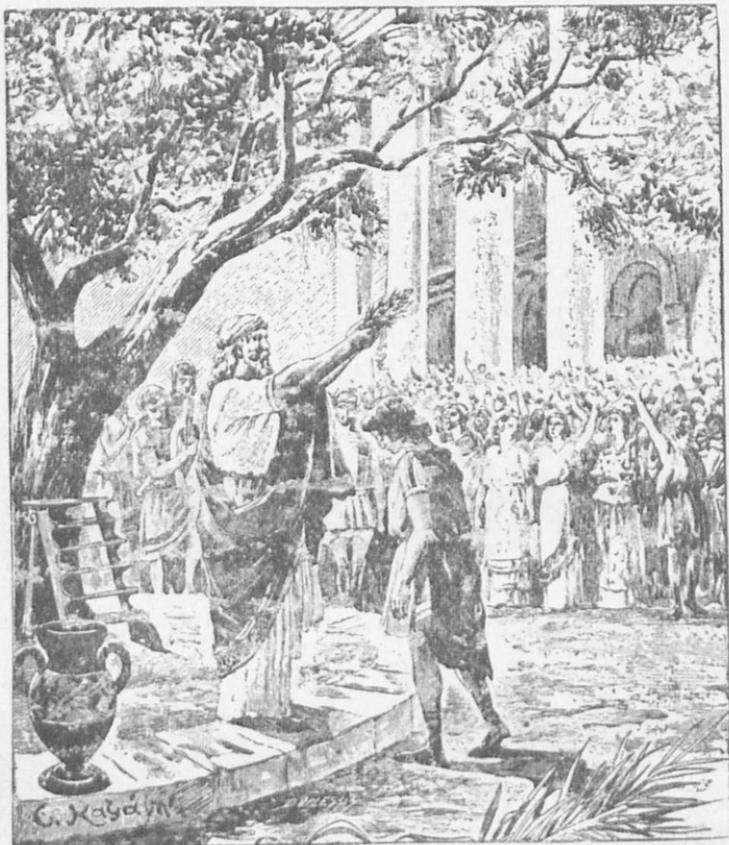
Ἵστερα γυρίζομε πάλι στὸ Στάδιο. Ἐκεῖ γίνεται τὸ πάλεμα, τὸ πῆδημα, τὸ κοντάρι, ἡ δισκοβολία καὶ ἡ πυγμαχία.

93. Τὰ βραβεῖα.

Ἐνημέρωσε ἡ τελευταία μέρα ποὺ θὰ μοίραζαν σὲ κάθε νικητὴ τὸ στεφάνι του. Ἡ συγκινητικὴ αὐτὴ τελετὴ ἐγι-

νε στὸ ἄλλος πὸν εἶναι ἐμπρὸς στὸ ναὸ τοῦ Δία.

Πρῶτα πρῶτα ἐγίναν θυσίες στοὺς θεοὺς. Ἐπειτα ἔφαλαν ἓνα λαμπρὸν ὕμνο γιὰ ὅσους εἶχαν νικήσει. Καὶ

ὕστερα ὁ κήρυκας κάλεσε πρῶτο ἀπ' ὅλους τὸ Θεαγένη τὸν Ἀθηναῖο, πὸν νίκησε στὸ Στάδιο.

Ὁ ἄρχοντας τὸν ἐστεφάνωσε μὲ στεφάνη ἀγριελιάς, καμωμένη ἀπὸ κλαδί πὸν εἶχε κόψει ἀπὸ τὸ ἱερὸ δέντρο τοῦ θεοῦ μὲ χρυσοῦ μαχαίρι ἓνα παιδί πὸν τοῦ ζοῦσαν κι οἱ δύο του γονεῖς. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο στεφανωθήκαμε ὁ Κλεισθένης, ἐγὼ κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

Όταν μὲ εἶδε ὁ παππούς μου μὲ τὸ τιμημένο στεφάνι στὸ κεφάλι, τέτοια ἦταν ἡ χαρὰ του, ποὺ εἶπε : « Ἄς πεθάνω τώρα ».

Καὶ στ' ἀλήθεια, δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς κι ἔκλεισε γιὰ πάντα τὰ μάτια του εὐτυχισμένος μέσα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ παιδιοῦ του.

94. Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Λίγο πρὶν τελειώσῃ ἡ ἐφηβικὴ ὑπηρεσία μου ἄρχισε ὁ ἱερὸς πόλεμος. Σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο, ποὺ ἔγινε αἰτία νὰ καταστραφῶμε, φανερώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ δύναμη τῆς Μακεδονίας.

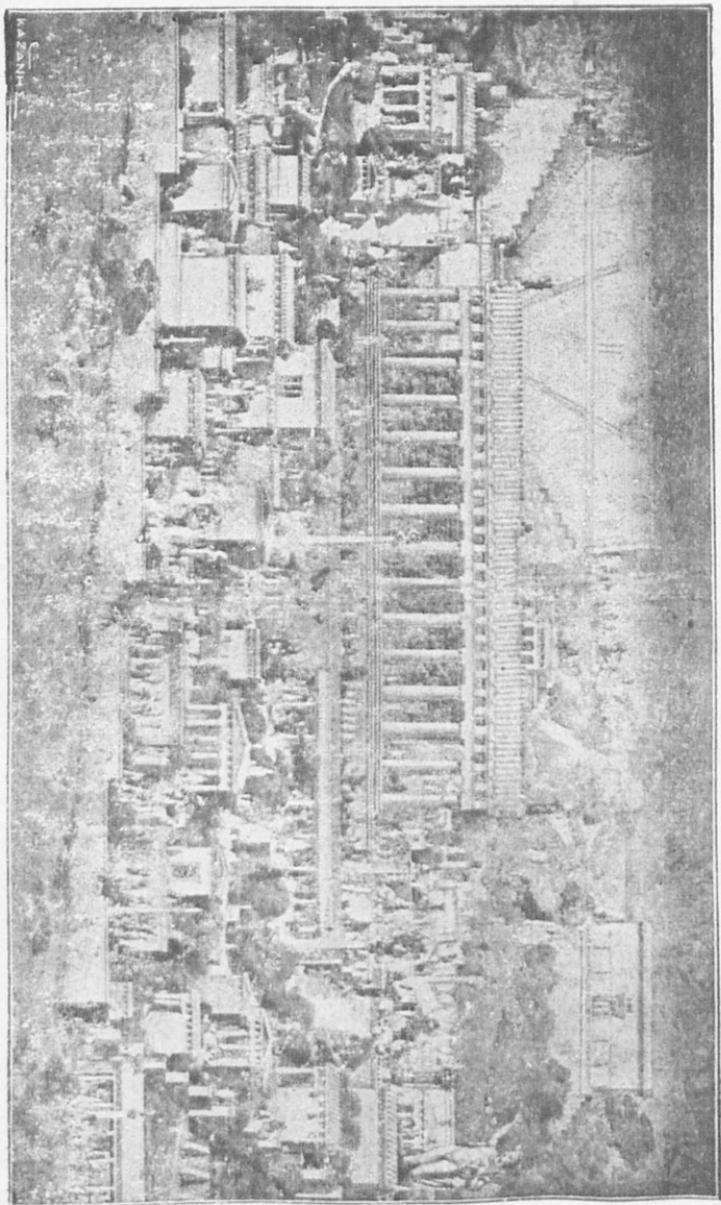
Ἔχετε ἀκούσει γιὰ τὸ ναὸ τῶν Δελφῶν ποὺ εἶναι στὴ Φωκίδα, γιὰ τὴν Πυθία καὶ τοὺς χρησμούς της, γιὰ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τοὺς ἀγῶνες ποὺ γίνονται κοντὰ στὸ ναὸ του.

Τὸ περίφημο μαντεῖο τῶν Δελφῶν δὲν τὸ ξέρουν μόνον οἱ Ἕλληνες, μὰ καὶ οἱ ξένοι. Χιλιάδες ἄνθρωποι ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον μαζεύονται ἐκεῖ γιὰ νὰ ζητήσουν τὴ συμβουλὴ τοῦ Μαντείου καὶ νὰ δοῦνε τοὺς ἀγῶνες.

Ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀφιέρωματα ποὺ προσφέρουν, ὁ ναὸς εἶναι πολὺ πλούσιος. Ἔχει δλόκληρους θησαυρούς. Ἔχει καὶ κτήματα πολλὰ.

Κοντὰ στοὺς Δελφοὺς κατοικοῦν οἱ Φωκεῖς.

Μιὰ φορὰ οἱ Φωκεῖς καλλιέργησαν γιὰ λογαριασμό τους τὰ κτήματα τοῦ Μαντείου. Αὐτὸ ὅμως ἦταν μεγάλο ἔγκλημα καὶ τὸ Ἀμφικτιονικὸ συνέδριο τοὺς κατέδικασε νὰ πληρώσουν μεγάλο πρόστιμο. Οἱ Φωκεῖς δὲ θέλησαν νὰ τὸ πληρώσουν, καὶ τὸ συνέδριο διπλασίασε τὸ πρόστιμο.

Τὸ Μνατεῖο τῶν Ἀεάφῶν στὰ παλὰ Ζῶνια.

98. Ὁ ἱερός πόλεμος καὶ ὁ Φίλιππος.

Οἱ Φωκεῖς ἀπὸ φόβο μήπως οἱ ἄλλοι Ἕλληγες τοὺς χτυπήσουν, ἀρπάζουν τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μαντείου, καὶ μὲ τὰ ἱερὰ χρήματα ἐτοιμάζουν στρατό.

Πρώτη φορά ἐγίνε στὴν Ἑλλάδα τέτοιο πρᾶμα! Ν' ἀρπάζωνται ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ἱερὸ τὰ πολύτιμα τάματα. Τὸ χρυσάφι καὶ τὸ ἀσήμι τοῦ ναοῦ νὰ τὸ κόβουν νομίσματα, γιὰ νὰ πληρωθῇ ὁ μισθὸς τῶν στρατιωτῶν.

Ὅλη ἡ Ἑλλάδα χωρίζεται τότε σὲ δύο κόμματα καὶ ἀρχίζει ἐμφύλιος πόλεμος. Τότε βρῆκε κατάλληλη τὴν περίστασις ὁ θεῖος σας ὁ Φίλιππος ν' ἀνακατωθῇ στὰ πολιτικά μας, μὲ τὴν πρόφασις πὼς ἤθελε τάχα νὰ συμφιλίωσῃ τὰ δύο κόμματα. Μὰ ὁ σκοπὸς του ἦταν ἄλλος. Ἦθελε νὰ πάρῃ τὴ χώρα μας.

Ἡ Ἀθήνα εἶχε τὴ φήμη πὼς ἔδραζε πάντα μεγάλους ἄντρες. Σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ζοῦσε ἐκεῖ ὁ Δημοσθένης, ὁ μεγαλύτερος ρήτορας τοῦ κόσμου. Ὁ Δημοσθένης ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα του καὶ τὴν ἤθελε μεγάλη καὶ τιμημένη σὰν πρῶτα.

Ὁ Δημοσθένης κατάλαβε τοὺς σκοποὺς τοῦ Φιλίππου. Ἀνεβαίνει στὸ βῆμα καὶ μιλεῖ μὲ πίκρα γιὰ τὰ σχέδιά του. Τὰ φλογερὰ λόγια του ξυπνοῦν τὶς ψυχές, γεμίζουν ἐνθουσιασμὸ τὶς καρδιές. Δίνει θάρρος στοὺς Ἀθηναίους, τοὺς παρακινεῖ νὰ στείλουν στρατὸ στὸ στενὸ τῶν Θερμοπυλῶν γιὰ νὰ μὴν ἀφήσουν τὸ Φίλιππο νὰ κατεβῇ παρακάτω.

Ὁ Φίλιππος ἀφοῦ πῆρε ὅλη τὴ Θεσσαλία προχώρησε στὴ Φθιώτιδα καὶ ἔφτασε στὶς Θερμοπύλες. Ἐκεῖ εἶσκει τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἀναγκάζεται νὰ γυρίσῃ πίσω στὴ Μακεδονία.

86. Ἡ μάχη τῆς Χαιρώνειας.

Ὁ Φίλιππος ἕνα εἶχε στό νουῦ του, νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Γι' αὐτὸ ἤθελε νὰ νικήσῃ τὴν Ἀθήνα, τὴ Σπάρτη καὶ τὴ Θήβα, τίς πρὸ μεγάλες πόλεις.

Ἀπὸ μᾶς λίγο λίγο πῆρε ὅσα μέρη εἶχαμε στὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ στὴ Χαλκιδική.

Ὁ Φίλιππος εἶχε πολλὰ χρήματα. Ἐνα μεταλλεῖο ποῦ βγάζει χρυσάφι κοντὰ στὸ Στρυμόνα δούλευε νύχτα μέρα γι' αὐτόν. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ ἔκαμε πολὺ καὶ δυνατὸ στρατό· ἔκαμε καὶ δυνατὸ στόλο. Τότε ἄρχισαν ὅλοι νὰ τὸν φοβοῦνται. Πολλὲς πολιτεῖες ζήτησαν νὰ γίνουν σύμμαχοί του· ἄλλες πῆρε μὲ τὸ μέρος του μὲ τὰ χρήματα· καὶ μὲ ἄλλες ἔκαμε πόλεμο καὶ τίς σκλάβωσε.

Ἔτσι πῆρε τὴ Θεσσαλίαν, πέρασε στίς Θερμοπύλες καὶ ἦρθε μὲ τριάντα χιλιάδες στρατὸ στὴ Βοιωτία.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν συμμαχήσει μὲ τοὺς Θηβαίους. Οἱ δυὸ ἀντίπαλοι στρατοὶ συναντήθηκαν στὴ Χαιρώνεια.

Σ' αὐτὴν τὴ μάχῃ ἡ πατρίδα μου ἔχασε τὴν ἐλευθερίαν της· καὶ ἐγὼ ὅ,τι πολῦτιμο εἶχα σὲ τοῦτον τὸν κόσμο.

Ὁ Κλεισθένης, ὁ Θεαγένης καὶ ἐγὼ ἤμαστε στὴν ἴδια ἴλη τοῦ ἵππικοῦ. Ἀρχηγὸς ἦταν ὁ Κλεισθένης.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἤμαστε ἀποφασισμένοι νὰ νικήσωμε. Πολεμήσαμε γενναῖα καὶ στὴ δεξιὰ πλευρὰ ἀρχίσαμε νὰ κυνηγοῦμε τὸ στρατὸ τοῦ Φιλίππου.

Στὸ ἀριστερὸ ὅμως μέρος πολεμοῦσαν οἱ Θηβαῖοι, καὶ μὲ αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ ἱερὸς λόχος τους, νέοι ποῦ ὡς τότε δὲν εἶχαν ποτὲ νικηθῆ.

Ὅρμᾶ ἀπάνω στοὺς Θηβαίους μὲ τὸ ἵππικὸ του ὁ Ἀλέξανδρος, μόλις δεκαοχτῶ χρονῶν παλικᾶρι.

Οἱ Θηβαῖοι ἀντιστέκονται γενναία, μὰ στὸ τέλος σκορπίζονται. Μόνο ὁ ἱερὸς λόχος μένει στὴ θέση του. Οὔτε ἓνας τους δὲν ἔφυγε, οὔτε ἓνας δὲν παραδόθηκε.

Ἔοιλοι σκοτώθηκαν ἐκεῖ πού τους εἶχε βάλει ἡ πατρίδα.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀφοῦ γλίτωσε ἀπὸ τοὺς Θηβαίους χύνεται ἀπάνω μας μὲ τὸ ἵππικό του. Γυρίζουν τότε πίσω κι ἐκείνοι πού ἔφυγαν κι ἔτσι μᾶς βάζουν στὴ μέση.

Τί μάχη ἦταν ἐκείνη! Κι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος κι ἀπὸ τὸ ἄλλο πολεμοῦσαν σὰν τὰ λιοντάρια.

97. Πῶς σκοτώθηκε ὁ Κλεισθένης.

Ὁ Κλεισθένης σκορπίζει τὸ θάνατο γύρω του. Ἀπὸ τὸ ἄλογό του, ὁμορφος ὅπως ἦταν, μὲ τὸ βλέμμα γεμάτο φλόγες, μὲ τὸ φοβερὸ κοντάρι στὸ χέρι ἔμοιαζε μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς θεοὺς ὅπως μᾶς τοὺς περιγράφει ὁ Ὅμηρος ὅταν κατέβαιναν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο καὶ πολεμοῦσαν μαζί μὲ τοὺς Ἑλληνας ἢ μὲ τοὺς Τρῶες. Μὰ ἄξαφνα φοινικὴ κονταριά τὸν βρῖσκει στὴν καρδιά. Γέρνει ἀπὸ τὸ ἄλογό του, τὸ κοντάρι φεύγει ἀπὸ τὸ χέρι του, τὰ πόδια του ξεφεύγουν ἀπὸ τὶς σκάλες καὶ πέφτει καταγῆς ἐμπρὸς μου ἀναίσθητος.

Ξεχνῶ τὸν ἑαυτό μου, τὸ δικό μου τὸν κίνδυνο· πεζεύω καὶ τρέχω νὰ τὸν πάρω στὴν ἀγκαλιά μου. Τὸ αἷμα ἀναβρῦζει ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πληγὴ καὶ ἡ χλαῖνα γίνεται κατακόκκινη. Βάζω τὸ χέρι μου στὴν καρδιά του· βάζω τὸ αὐτί μου στὸ στόμα του γιὰ νὰ νιώσω τὴν ἀναπνοή του... Τίποτα! Ἦταν νεκρὸς! Μὰ καὶ νεκρὸς ἦταν ὁμορφος σὰν τὸν Ἀπόλλωνα! Τοῦ κλείνω τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα, ὅπως εἶναι χρέος μας νὰ κάνωμε στοὺς νεκρούς.

Ἐπόθεσα τὸ νεκρὸ μὲ προσοχὴ σ' ἓνα χαντάκι γιὰ
νὰ μὴν τὸν πατήσουν τ' ἄλογα. Ἀνεβαίνω πάλι στὸν

Ἐπὸ τὰ πολλὰ ἀφιερῶματα ποὺ προσφέρουν ὁ ναὸς εἶναι πολὺ
πλούσιος (σελ. 203).

Ἄιολό μου, βρίσκω τὸ Θεαγένη, ποὺ ἦταν παρέκει κι ὀρ-
μοῦμε νὰ ἐκδικήσωμε τὸ φίλο μας.

Πῶς πολεμούσαμε; οὔτε ἑμεῖς δὲν τὸ ξέραμε. Ἀλίμονο σ' ὅποιον τολμοῦσε νὰ φανῆ ἐμπρὸς μας. Στὸ τέλος ὁμως μᾶς περικυκλώνουν· καὶ εἶτε γιὰ τὸν ἕνα ἢ γιὰ τὸν ἄλλο λόγον δὲ μᾶς σκότωσαν, παρὰ ζήτησαν νὰ παραδοθῶμε.

« Ποτέ! » βροντοφωνήσαμε κι οἱ δυὸ καὶ χυθίκαμε ν' ἀνοίξωμε δρόμον ἀνάμεσα στοὺς Μακεδόνες.

98. Πῶς γλιτώσαμε.

Στὸ δρόμον ποὺ ἀνοίξαμε μὲ τὴν ἔφοδον, πλήγωσα βαριά ἕναν ἀξιωματικὸν καὶ τὸν ἔρριξα νεκρὸν κάτω ἀπὸ τὸ ἄλογον. Ἐκείνη τὴν στιγμὴν μὲ πλήγωσαν στὸ πόδι καὶ ἀπὸ τότε κουτσαίνω ὡς σήμερον.

Ἀνοίξαμε δρόμον. Ὅταν ὁμως μακρύνουμε λίγο, δὲν μπόρεσα πιά νὰ κρατηθῶ στὸ ἄλογόν μου. Ἐπεσα κάτω καὶ τὸ αἷμα ἔτρεχε ποτάμι ἀπὸ τὴν πληγὴν μου. Διποθύμησα, καὶ ὅταν ἀνοιξά τὰ μάτια μου βλέπω κοντὰ μου τὸ Θεαγέννη.

« Φύγε » τοῦ λέω. « Ἐμένα ἄφησέ με. Δὲν εἶμαι γιὰ ζωὴν. Φύγε, γλίτωσε ».

— « Ποτέ » μοῦ λέει. « Ἡ μαζὶ θὰ γλιτώσωμε ἢ μαζὶ θὰ πεθάνωμε ».

Ἐπλυνε καλὰ τὴν πληγὴν μου, πρῶτα μὲ κρύον νερὸν γιὰ νὰ σταθῆ τὸ αἷμα, καὶ ὕστερον μὲ δυνατὸ κρασί γιὰ νὰ μὴ σαπίσῃ τὸ κρέας. Στάθηκε γιὰ μένα νοσοκόμος, γιὰτρός, ἀδερφός. Ἄν ζω, σ' αὐτὸν χρεωστῶ τὴν ζωὴν μου. Ὅλη ἑκείνη τὴν ἡμέραν μ' ἔκρυψε μέσα σὲ πυκνὰ δέντρα· καὶ ὅταν νύχτωσε, μὲ πῆρε στὸν ὤμον του καὶ ἀπὸ ἕνα μονοπάτι ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ πατήσῃ ἄλογον, τραβήξαμε γιὰ τὰ δικά μας σύνορα.

Ἔτσι φτάσαμε στὰ σύνορα τῆς Βοιωτίας. Ἐκεῖ ὁμῶς παρουσιάστηκε ἔξαφνα μπροστά μας ἕνα ἀπόσπασμα πού φύλαγε. Μᾶς περικύκλωσε καὶ μᾶς ἔπιασε αἰχμαλώτους.

Μᾶς πῆγαν ἐμπρὸς στὸν ἀρχηγό. Ὁ Φίλιππος γιὰ νὰ καλοπιιάσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ἐλευθέρωσε χωρὶς πληρωμὴ τὶς δυὸ χιλιάδες αἰχμαλώτους πού εἶχε πιάσει στῆ μάχη, καὶ τοὺς ἔστειλε στὰ σπίτια τους. Μόνο σὲ μᾶς ἔδειξε μεγάλη αὐστηρότητα, γιατί εἶχε μάθει πὼς ἐμεῖς εἴχαμε σκοτώσει τὸν καλύτερο ἀξιωματικό του.

Ὅταν ἔγινε καλά, μᾶς πούλησαν σκλάβους καὶ τοὺς δύο. Ἐμένα μὲ ἀγόρασε ὁ πατέρας σας ὁ στρατηγός. Τὸ Θεαγένη ἀγόρασε κάποιος πλούσιος ἀπὸ τὴν Ὀλυθιο. Εἶναι δάσκαλος στὰ παιδιά του, ὅπως κι ἐγὼ εἶμαι δικός σας δάσκαλος.

99. Κηδεῖα τοῦ Κλεισθένη.

Ὁ Ἀριστογένης ἔσκυψε τὸ κεφάλι του κι ἔμεινε συλλογισμένος. Τὰ παιδιά τὸν κοίταζαν μὲ συμπάθεια.

«Κι ὁ Κλεισθένης, πού τὸν ἄφησες μέσα στὸ χαντάκι, τί ἀπόγινε;» ρώτησε ὁ Ἀμύντας.

Ὁ Ἀριστογένης ἔρριξε μιὰ λυπημένη ματιὰ στὰ παιδιά καὶ ξανάρχισε τὴ διήγησή του:

«Θυμάστε, παιδιά μου, ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἔφευγε γιὰ τὴν Περσία μὲ τὸ στρατό του ἢ μητέρα σας, ἐσεῖς κι ἐγὼ μαζί σας κατεβήκαμε ὡς τὴν παραλία τοῦ Θερμαϊκοῦ, γιὰ νὰ καταβιδώσωμε τὸν πατέρα σας, τὸ στρατηγὸ Λεοννάτο; Ἐκεῖ κάτω βρήκα ἕνα Ἀθηναῖκο πλοῖο. Γνώρισα τὸν πλοίαρχό του, τὸ μόνον Ἀθηναῖο πού εἶδα ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια πού εἶμαι σκλάβος, καὶ τὸν ἐ-

ρώτησα για τὴν πατρίδα μου. Αὐτὸς μὲ λίγα λόγια μοῦ τὰ εἶπε ὅλα ὅσα ἔγιναν.

Τοὺς ἄλλους σκοτωμένους τοὺς ἔθαψαν ἐκεῖ στὴ Χαιρώνεια. Τὸν Κλεισθένη ὁμως, μερικοὶ συγγενεῖς του, πού τοὺς ἄφησαν ἐλεύθερους, τὸν ἔφεραν βιαστικὰ στὴν Ἀθήνα.

Στὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας εἶχαν σκοτωθῆ ἀπὸ μᾶς περισσότεροι ἀπὸ χίλιοι. Πολλὲς οἰκογένειες ἔκλαιαν τοὺς δικούς των ἄλλες τὸν πατέρα τους, ἄλλες τὸν ἀδελφὸ τους, ἄλλες τὸ παιδί τους ἢ τὸ συγγενή τους.

Μὰ ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, δάκρυσαν ὅταν ἔμαθαν τὴ θλιθερῆ εἶδηση : Ὁ Κλεισθένης σκοτώθηκε ! Νεκρὸ τὸν φέρνουν τὸν Κλεισθένη !

Γέμισε θρήνους τὸ ἀρχοντόσπιτο τοῦ Λεωκράτη.

Ἀμέσως ἔπλυναν καὶ καθάρισαν τὸ ὠραῖο του κορμί καὶ τὸ ἄλειψαν μὲ λάδι καὶ μυρωδικά, τοῦ φόρεσαν ἄσπρο χιτῶνα καὶ τοῦ ἔβαλαν στὸ κεφάλι ὠραῖο στεφάνι.

Πρωτύτερα ὁμως ἔκοψαν τὰ μαλλιά τοῦ Κλεισθένη καὶ τὰ κρέμασαν στὴν ἐξώπορτα, καὶ στὴν εἴσοδο ἔβαλαν ἓνα δοχεῖο μὲ νερὸ γιὰ νὰ ραντίζονται ὅσοι μπαίνουν καὶ ὅσοι βγαίνουν.

Κόκκινο ἦταν τὸ κρεβάτι πού τὸν εἶχαν ξαπλώσει μὲ τὰ πόδια κατὰ τὴν πόρτα. Αὐτὸ φανέρωνε πὼς ὁ Κλεισθένης ἦταν γιὰ ταξίδι καὶ δὲ θὰ ξαναγύριζε πιά !

Τοῦ ἔβαλαν στὸ στόμα ἓνα ἀσημένιο νόμισμα, γιὰ νὰ πληρώσει τὸ Χάρο, ὅταν θὰ τὸν περνοῦσε μὲ τὴ βάρκα του.

Τοῦ ἔβαλαν καὶ μία πίτα γιὰ τὸν Κέρβερο.

Οἱ συγγενεῖς κι οἱ φίλοι ἔφεραν τὰ πιὸ ὠραῖα λουλούδια τῆς Ἀττικῆς καὶ τὰ πιὸ ὁμορφα ἀγγεῖα καὶ τὰ ἔβαλαν γύρω στὸ λείψανο.

Οἱ μοιρολογίστρες, καθισμένες γύρω στὸ νεκρὸ ἔκλαιαν καὶ τραβοῦσαν τὰ μαλλιά τους, χτυποῦσαν τὰ στήθη τους, καὶ μοιρολογοῦσαν τὴν ὀμορφιά καὶ τὰ νιάτα τοῦ Κλεισθένη.

Ἐξαφνα ἀνάμεσα στοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς πρόβαλαν οἱ δυστυχημένοι γονεῖς του. Πῆγαν, στάθηκαν κοντά του, καὶ θρηνοῦσαν καὶ μιλοῦσαν μὲ τὸ παιδί τους, σὰ νὰ μπορούσε νὰ τοὺς ἀκούσῃ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ ἀπόκριση! Καὶ τοῦ ἔλεγαν λόγια χαϊδευτικά, ὅπως ὅταν ἦταν μικρὸς καὶ τὸν κρατοῦσαν στὴν ἀγκαλιά τους.

Ἀπάνω στὸ λείψανο ἀνάμεσα στὰ λουλούδια, ἔλαμπαν μακριὰ μεταξένια μαλλιά· ἦταν τὰ ὠραία μαλλιά τῆς μητέρας του. Τὰ ἔκοψε καὶ τὰ ἔβαλε στὸ νεκρὸ, νὰ πᾶνε κι αὐτὰ στὸν τάφο μαζί· μὲ τὸν πολυαγαπημένο της.

Ἡ πατρίδα μας τιμᾷ πολὺ τὰ παιδιά της, πού πεθαίνουν ἥρωικά γι' αὐτήν. Πληρώνει τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας τους, καὶ τὰ θάβει σὲ ξεχωριστὸ μέρος, στὸν ἔξω Κεραμεικὸ. Σὲ κείνο τὸ νεκροταφεῖο τῶν ἠρώων ξεκίνησε νὰ πάῃ ἡ νεκρική πομπή.

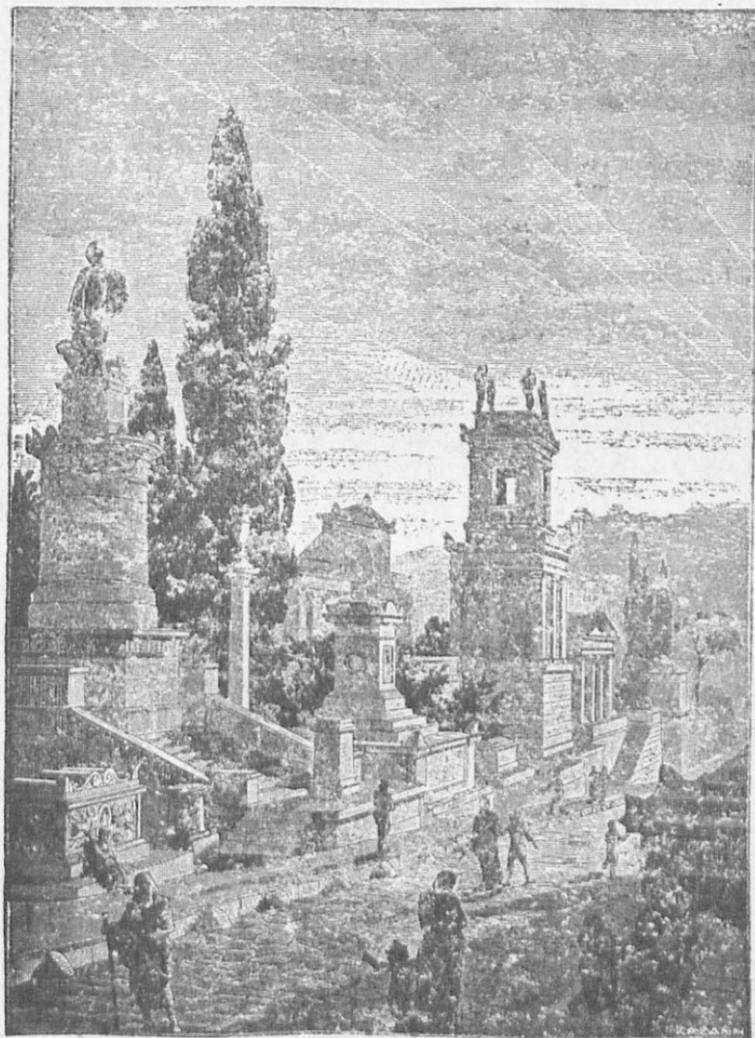
Τὸ κυπαρισσένιο φέρετρο ἦταν γεμάτο λουλούδια· ἀνάμεσα σ' αὐτά, σὰ λουλούδι μαραμένο, τὸ πιὸ ὠραῖο ἀπ' ὅλα, ἔβλεπε κανεὶς τὸ χλομὸ πρόσωπο τοῦ Κλεισθένη.

Τὸ φέρετρο τὸ κρατοῦσαν νέοι πεζοὶ ἀπὸ τίς πιὸ μεγάλες οἰκογένειες. Ἐμπρὸς πήγαιναν οἱ μουσικοὶ· ἔπειτα ἔρχονταν οἱ ἄντρες· ὕστερα οἱ γυναῖκες μὲ πένθιμα φορέματα καὶ μὲ μάτια σκυμένα στὴ γῆ.

Στὸν τόπο μας στὰ παλιὰ χρόνια τοὺς πεθαμένους τοὺς ἔθαβαν. Στὰ χρόνια μας ὅμως τοὺς καίνε.

Ὅταν φτάσαμε στὸν Κεραμεικὸ, μιὰ ὠραία φωτιά ἔκαιγε· τὴν εἶχαν ἀνάψει μὲ ξύλα ἀπὸ κέδρο κι ἄλλα ξύλα, πού μοσκοβολοῦσαν καὶ σκόρπιζαν γύρω γλυκεῖα εὐωδιά.

Οἱ εὐγενικοὶ νέοι ἀπόθεσαν χάμω τὸ νεκρὸ, καὶ κάποιος ἔβγαλε λόγο γιὰ τὸν Κλεισθένη. Ὁ λόγος του ἐκεῖ

Ὅταν φτάσαμε στὸν Κεραμεικὸ, μιὰ ὡραία φωτιά ἔκαιγε (σελ. 212).

νος ἦταν σὰν ἓνας ὕμνος στὴν ὀμορφιά του, στὴν καλοσύνη του καὶ στὴν παλικαριά του.

« Δὲν ἔχει νὰ κάμῃ πὺ δὲ νικήσαμε » εἶπε· « φά-
νηκες ἥρωας σὰν τοὺς προγόνους σου, πὺ νίκησαν στὸ
Μαραθῶνα, στὴ Σαλαμίνα καὶ στὶς Πλαταιές. Εἶσαι ἄξιος
ἀπόγονος. Καὶ σὺ τίμησες σὰν ἐκείνους καὶ τὴ γενιά σου
καὶ τὴν πατρίδα σου! »

Τότε πῆραν μὲ σεβασμὸ τ' ὠραῖο κορμὶ καὶ τὸ ἔθα-
λαν στὴ φωτιά. Γύρω της ἔκαμαν θυσίες μὲ κρασί, καὶ
στὴ φωτιά ἔρριχναν ὅ,τι εἶχε δικό του, ὅ,τι ἀγαποῦσε ὁ
νεκρός· τὰ ροῦχα του, τὰ δαχτυλίδια του, τὰ ὄπλα του.
Φωνές πνιγμένες στὰ δάκρυα φώναζαν:

« Κλεισθένη! Κλεισθένη! Κλεισθένη! »

Ἄλιμονο ὅμως, κανεὶς δὲν ἀπαντοῦσε. Κι ἦταν τόσο
λυπητερὴ αὐτὴ ἢ σιωπὴ, τόσο σπαραχτικὸς αὐτὸς ὁ αἰώ-
νιος χωρισμός, πὺ ὅλοι ἐκλαιαν σὰν τὰ μικρὰ παιδιά.

Στὸ μεταξὺ τὸ σῶμα τοῦ Κλεισθένη εἶχε γίνει στάχτη.
Ὁ ἄμοιρος Λεωκράτης τὴ μάζεψε μὲ τρεμουλιαστὰ χέρια,
τὴν ἔβαλε σὲ μιὰ στάμνα πολὺτιμη καὶ κλαίοντιας πῆγε
καὶ τὴν ἀκούμπησε στὸν τάφο, κοντὰ σὲ ἄλλες στάμνες
τῶν προγόνων του. Γιατὶ ἐκεῖ στὸν Κεραμεικὸ ἦταν θαμ-
μέναι κι ἄλλοι δικοὶ του. Πολλοὶ ἀπὸ τὸ γένος του εἶχαν
θυσιάσει τὴ ζωὴ τους γιὰ τὴν πατρίδα.

Ἀπάνω στὸν τάφο του ἕνας μεγάλος τεχνίτης σκάλισε
στὸ μάρμαρο τὸν Κλεισθένη· τὸν ἔκαμε ἀπάνω στὸ ἄλογό
του τὴ στιγμὴ πὺ πέθαινε νικώντας. Ὁ ἀτρέμητος καθα-
λάρης ὤρμουσε σ' ἕναν ἐχθρὸ καὶ τὸν ἔρριχνε κάτω
νεκρὸ.

Στὰ τρίμερα καὶ στὰ ἐννιάμερα, ὅλοι οἱ συγγενεῖς,
στ' ἄσπρα ντυμένοι, μὲ στεφάνια στὸ κεφάλι πῆγαν στὸν
τάφο τοῦ Κλεισθένη. Ἀπόθεσαν στὸ μάρμαρο πανεράκια
μὲ ὠραῖα ὀπωρικά, καὶ κρέμασαν στεφάνια ἀπὸ ὄμορφα
λουλούδια.

Ἐκεῖ ἔταξαν στὸ νεκρὸ πὼς δὲ θὰ τὸν ξεχάσουν ποτέ· πὼς κάθε χρόνος τὴν ἴδια ἡμέρα θὰ ἔρχονται στὸν τάφο του νὰ λένε τίς χάρες ποὺ εἶχε ὅταν ζοῦσε.

Ἐδῶ σταμάτησε ὁ Ἀριστογένης· δὲν μπορούσε πιά νὰ προχωρήσει. Τὰ δάκρυα τὸν ἔπνιγαν. Ἀκούμπησε τὸ κεφάλι στὸ χέρι του κι ἔμεινε ὥρα συλλογισμένος. Ἔτσι ἀκίνητος ποὺ ἦταν, μὲ τὴν πίκρα ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό του, φαινόταν σὰν ἓνα ἄγαλμα τοῦ πόνου.

100. Οἱ φίλοι μου.

Τὰ δυὸ παιδιά τὸν κοίταζαν μὲ συγκίνηση καὶ μὲ σεβασμό. Τώρα κατάλαβαν τί ἄνθρωπος ἦταν ὁ δάσκαλός τους κι ἔνιωθαν τί γινόταν μέσα στὴν ψυχὴ του. Ἐπιτέλους ὁ Ἀμύντας δὲ βάσταξε· σηκώθηκε, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τοῦ εἶπε :

« Πολὺ μᾶς συγκίνησε ὁ θάνατος τοῦ φίλου σου. Μὰ εἶναι γιὰ νὰ τὸν λυπάται κανεὶς τὸν Κλεισθένη ; Εἶναι πιδὼ ὡραῖος θάνατος ἀπὸ τὸ νὰ πεθαίνει κανεὶς γιὰ τὴν πατρίδα ; »

— « Ἐγὼ ἔτσι θέλω νὰ πεθάνω κι ἔτσι θὰ πεθάνω ! » εἶπε ὁ Ἀντίπατρος, ποὺ ἀγαποῦσε τίς μάχες καὶ τὸν πόλεμο.

— « Ὁ Κλεισθένης στάθηκε εὐτυχισμένος στὸ θάνατό του, ὅπως ἦταν εὐτυχισμένος καὶ στὴ ζωὴ του » εἶπε ὁ Ἀριστογένης. « Τὴ δική μου τὴ δυστυχία συλλογίζομαι καὶ κλαίω. Ἀχ ! γιατί νὰ μὴν πέσω κι ἐγὼ νεκρὸς στὴ μάχη ! Θὰ πέθαινα τιμημένος καὶ δὲ θὰ ἔμουν τώρα στὰ ξένα, σκλάβος κι ἄθλιος, ἔρημος, ἓνα ἐρείπιο . . . »

— « ὦ, μὴν τὸ λές αὐτό » εἶπε ὁ Ἀμύντας. « Δὲν εἶσαι μόνος στὸν κόσμον· δὲν εἶσαι πιά ἔρημος. Ἐμεῖς εἶ-

μαστε φίλοι σου· και δὲ σ' ἔχομε πιὰ γιὰ σκλάβο. Ἐμεῖς σὲ ἀγαποῦμε και σὲ τιμοῦμε, και μὴν ἀπελπίζεσαι. Θὰ ἰδῆς, ἀκουσέ μας, θὰ ξαναἰδῆς τοὺς δικούς σου, τοὺς παλιούς σου φίλους...

» Ἐλα πές μας τώρα γιὰ τοὺς φίλους σου. Τί ἔγινε ἡ Νικομάχη, πού ζωγράφιζε τ' ἀγγελία ;»

« Αὐτή, παιδιά μου, ἔγινε μεγάλη και τρανή», εἶπε ὁ Ἀριστογένης. «Θυμάστε τί φτωχή πού ἦταν κι ἀρρωστιάρα, και πῶς γιὰ νὰ βγάλουν τὸ φωμί τους ἡ γιαγιά της πήγαινε στ' Ἀνθεστήρια, νὰ πουλήσῃ τ' ἀγγελία της και τὰ ἀγαλματάκια της; Μέσα λοιπὸν στὸ ἀδύνατο ἐκεῖνο κορμί ἦταν μιὰ δυνατὴ ψυχὴ. Ψυχὴ καλλιτεχνικὴ πού ἀφωσιώθηκε ὅλη στὴν τέχνη της. Ἔτσι λίγο λίγο ἔβγαλε ὄνομα. Ὅλοι μιλοῦσαν μὲ θαυμασμὸ γιὰ τὰ ἔργα της. Οἱ πλούσιοι τὸ εἶχαν εὐτύχημά τους ν' ἀγοράσουν ἓνα ἔργο της και πλήρωναν ὅσα ζητοῦσε.

Τὰ ἔμαθα αὐτὰ ἀπὸ ἓναν Ἀθηναῖο πλοίαρχο, πού ἀπάντησα στὸ λιμάνι τοῦ Θερμαϊκοῦ.

Ἡ Νικομάχη λοιπὸν ὕστερα ἀπὸ τὴν κηδεῖα τοῦ Κλεισθένη, ἔφτιασε ἓνα μεγάλο, ωραιότατο πῆλινο ἀγγεῖο. Κι ἀπάνω σ' αὐτὸ ζωγράφισε τὸν Κλεισθένη σὰν ἔφηβο μὲ τὴ χλαμύδα του, και μὲ τὰ ὄπλα πού τοῦ εἶχε πρωτοδώσει ἡ πατρίδα. Ὅλοι ὅσοι τὸ εἶδαν ἐκεῖνο τὸ ἔργο τὸ θαύμασαν.

Μιὰ μέρα ἡ Νικομάχη τὸ πῆρε και τὸ ἔφερε στὸ λυπημένο σπίτι τοῦ Λεωκράτη. Τοῦ τὸ πρόσφερε και τοῦ εἶπε :

« Λεωκράτη, σοῦ προσφέρω τὸ ἔργο μου αὐτὸ πού ἔκαμα γιὰ τὸ παιδί σου. Σοῦ τὸ προσφέρω γιὰ τὴν παλικαριά του και γιὰ τὴν καλοσύνη, πού ἔδειξε μιὰ φορὰ γιὰ μένα στίς μέρες τῆς δυστυχίας μου».

Ὁ Λεωκράτης ἔσφιξε μὲ συγκίνησιν τὸ χέρι τῆς Νικομάχης καὶ φίλησε μὲ δάκρυα τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ του.

Ἐπειτα μὲ προσοχὴ καὶ σεβασμὸ ἔθαλε τὸ καλλιτεχνικὸ ἔργο κοντὰ στὸν Ποσειδῶνα του καὶ στοὺς ἄλλους πατρογονικοὺς θησαυροὺς του.

« Τώρα πιά, μοῦ εἶπαν, ἡ Νικομάχη δὲν εἶναι χλομὴ κι ἀδύνατη σὰν πρῶτα. Ἐγινε γερή, γιατί πολὺν καιρὸ ζῆ στὴν ἐξοχή, στὸ χωριό μου, μὲ τοὺς δικούς μου ».

« Καὶ οἱ δικοί σου τί γίνονται ; » ρώτησε ὁ Ἀμόντας.
« Ὑστερα ἀπ' ὅσα μᾶς εἶπες, μᾶς φαίνονται σὰ νὰ τοὺς ξέρωμε ἀπὸ καιρὸ, καὶ τοὺς ἀγαποῦμε σὰ δικούς μας. Ζοῦν ὁ πατέρα σου κι ἡ μητέρα σου ; »

— « Ναί, ζοῦν, εἶπε μὲ στεναγμὸ ὁ Ἀριστογένης, μὰ ὁ καημός τους εἶναι πάντα γιὰ μένα. Χρόνια μὲ περιμένουν μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια. Κι εἶναι δυστυχισμένοι πού εἶμαι σκλάβος. Μὰ δὲν ἔχουν μόνο τὴ δική μου λύπη... Θυμάστε τὴ μικρούλα μας τὴ Φιλομήλα ; »

« Πού τὴν εἶχε τρομάξει τόσο ὁ Στρεψιάδης ; »

— « Ναί, παιδιά μου. Μεγάλωσε, ἔγινε κοπέλα, καὶ ἔπειτα μιὰ χαριτωμένη γυναικούλα τοῦ Θεαγένη. Κι ἔτσι αὐτὸς πού ἦταν ἀδελφός μου, ἀπὸ φιλία, ἔγινε διπλὰ ἀδερφός μου, κι ἀπὸ συγγένεια. Γι' αὐτό, ὅταν ἤμουν βαριά λαθωμένος, τὸν ἐξώρριζα μὲ δάκρυα νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ ξεφυγίσω, κι αὐτὸς νὰ φύγῃ, νὰ γλιτώσῃ.

« Λυπήσου τὴ γυναῖκα σου, λυπήσου τὰ παιδάκια σου » τοῦ ἔλεγα τότε. Αὐτὸς ὅμως τὰ θυσίασε ὅλα στὴ φιλία· γιὰ νὰ σώσῃ ἐμένα, ἀφησε νὰ τὸν πιάσουν κι αὐτὸν αἰχμάλωτο, καὶ νὰ τὸν πουλήσουν σκλάβο. Γι' αὐτὸ ἀπὸ καιρὸ δυὸ θέσεις μένουν ἄδειες στὸ σπίτι μας. Καὶ ὅλοι τους μὲ δακρυσμένα μίτια στὸ πρόσωπο ἀναζητοῦν

πάντα. Μὰ τοῦ κάκου τὰ περιμένουν! Οἱ ξενιτεμένοι εἶναι μακριά, εἶναι σκλάβοι!...»

Καὶ πάλι σώπασε ὁ Ἀριστογένης· καὶ πάλι βυθίστηκε στοὺς πικροὺς τοῦ λογισμοῦ. Μὰ τὰ δυὸ ἀδέρφια τώρα δὲν εἶπαν τίποτε. Πατώντας στὰ νύχια βγγήκαν ἔξω καὶ σιγὰ σιγὰ πῆγαν ἴσια στὴ μητέρα τους τὴν Πραξιθέα.

101. Τί ζητοῦν ἀπὸ τὴ μητέρα τους τὰ δύο ἀδέρφια.

Ὁ Ἀντίπατρος κι ὁ Ἀμύντας μπόηκαν γρήγορα στὴν κάμαρα τῆς μητέρας τους.

Τὸ μητρικὸ μάτι κοιτάζει πάντα βαθιὰ τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν. Ἀπὸ μιὰ κίνηση, ἀπὸ ἓνα βλέμμα, ἀπὸ ἓνα σούφρωμα φρυδιῶν καταλαβαίνει ἡ μητέρα τί γίνεται στὴν παιδικὴ καρδιά.

Ἔτσι καὶ τώρα ἡ μητέρα τῶν παιδιῶν κατάλαβε πὼς κάτι ἔχουν σήμερα τὰ παιδιὰ της. Τὸ περπάτημά τους ἦταν πιὸ γρήγορο. Τὰ μάτια τους φαίνονταν σὰν κλαμένα. Ἡ φωνὴ τους ὅταν τὴν καλημέρισαν σὰ νὰ ἔτρεμε.

« Τί ἔχετε, ἀγόρια μου; » τοὺς ρώτησε.

Τὰ δυὸ ἀδέρφια τὴν ἀγκάλιασαν καὶ τῆς εἶπαν :

« Μητέρα, πές μας πὼς θὰ κάμης αὐτὸ ποὺ θὰ σὲ παρακαλέσωμε ».

— « Μὰ παιδιὰ μου, χωρὶς νὰ ξέρω; νὰ μοῦ πῆτε πρῶτα καὶ... βέβαια, ἂν γίνεται, ... ἂν μπορῶ... »

Τὰ δυὸ παιδιὰ κάθισαν κοντά της κι ἄρχισαν τὴν ἱστορία τοῦ Ἀριστογένη. Πολλὴ ὥρα ἔμειναν μαζί της.

Καὶ ὅταν τελείωσαν, ἡ μητέρα συγκινημένη εἶπε στὰ παιδιά της :

« Ναὶ θὰ βάλω τὰ δυνατά μου. Εἶναι δύσκολο, πολὺ δύσκολο· πὺ πολὺ δύσκολο γιὰ κείνον ποὺ εἶναι στὴν Ὀλυμπο. Αὐτὸ ὅμως εἶναι δουλειὰ τοῦ πατέρα σας. Ἐγὼ σὰς δίνω τὴν ὑπόσχεσή μου πὼς θὰ βάλω ἔλα μου τὰ δυνατά. Ἄν χρειαστοῦν χρήματα, δίνω ἀπὸ τὰ δικά μου. Ναί, καλὰ μου παιδιά, ... δὲν εἶναι ἀδύνατο. Μὴν ἀπελπίζεστε ! »

102. Τὸ γράμμα τοῦ Λεοννάτου.

Ὑστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἔφτασε στὴν Πέλλα, τὴν πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, ἓνας ταχυδρόμος ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐφερεν ἓνα γράμμα τοῦ βασιλιᾶ στὴν Ὀλυμπιάδα τῆ μητέρα του, κι ἓνα ἄλλο τοῦ στρατηγοῦ Λεοννάτου στὴ γυναῖκα του.

Ἄς δοῦμε τί ἔγραφε τὸ δεύτερο γράμμα.

Ὁ Λεοννάτος στὴν Πραξιθέα εὐχεται χαρὰ καὶ ὑγεία.

Σοῦ γράφω ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μικρασίας. Νικήσαμε τοὺς βαρβάρους καὶ σὲ κάθε βῆμα ποὺ προχωροῦμε ἐλευθερώνομε σκλάβους ἀδερφοὺς ἀπὸ τὴν Περσικὴ σκλαβιά !

Θυμᾶσαι πὼς ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴ Μακεδονία ; Ὑστερα ἀπὸ εἴκοσι ἡμέρες πεζοπορία φτάσαμε στὸν Ἑλλήσποντο. Τὸ στρατὸ τὸν πέρασαν ἀντίκρου ἑκατὸν ἐξήντα καράβια πολεμικὰ καὶ πολλὰ φορηγὰ. Ὁ Ἀλέξανδρος κρατώντας τὸ τιμόνι ἔφερε τὸ βασιλικὸ καράβι στὴν Τροία, στὸ μέρος ποὺ εἶναι οἱ τάφοι τοῦ Ἀχιλλῆα καὶ τοῦ Πατρόκλου. Ἄμα ἔφτασε τὸ

καράβι στὴν ἀκρογιαλιά, πρῶτος πήδησε στὴ στεριά ὁ Ἄλέξανδρος μὲ ὅλη του τὴν πανοπλία.

Ἔπειτα, ἐκεῖνος ἔμπρὸς κι ἐμεῖς οἱ στρατηγοὶ πίσω του, ἀνεβήκαμε στὸ ψήλωμα, ποὺ εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς Τροίας. Μπήκαμε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς κι ὁ Ἄλέξανδρος ἔβγαλε τὴν πανοπλία του, τὴν πρόσφερε στὴ θεὰ καὶ πήρε ἀπὸ τὸ ναὸ τὰ ὄπλα καὶ τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέα.

Ἔπειτα πήγε στὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέα, τὸν ἐστόλισε μὲ λουλούδια καὶ τὸν ἔθρανε μὲ μύρα. Ἔπειτα ἔγιναν ἀγῶνες κι οἱ ντόπιοι Ἕλληνες — γιὰτὶ πέρα ὡς πέρα ἡ χώρα ἐκεῖνη εἶναι ἑλληνικὴ — ἔφεραν χρυσὰ στεφάνια στὸ βασιλεῖα. Ἀπὸ κεῖ τράβηξε πρὸς τὸν κάμπο καὶ περιέμενε τὸ στρατό του. Ἀμέσως ξεκινήσαμε κοὶ σὲ λίγες μέρες φτάσαμε στὴν ἀκροποταμιά τοῦ Γρανικοῦ.

Στὴν ἀντικρινὴ ὄχθη μᾶς περιέμεναν οἱ Πέρσες. Εἴχαμε φτάσει ἀργὰ στὸ Γρανικὸ καὶ ὁ στρατὸς ἦταν κατακουρασμένος ἀπὸ τὴν πολλὴ πορεία. Ὁ ποταμὸς ἦταν βαθὺς κι ἡ ἀντικρινὴ ὄχθη γεμάτη βράχια καὶ γκρεμούς· γι' αὐτὸ ἔλεγαν πολλοὶ στρατηγοὶ νὰ μὴ ἀρχίσουμε ἀμέσως τὴ μάχη.

Μὰ ὁ Ἄλέξανδρος, ἀφοῦ κοίταξε καλὰ καλὰ τὶς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ, πήδησε στὸ ἄλογό του λέγοντας : « ἔλατε μαζί μου ».

Ἐνὰ ἀπόσπασμα ὤρμησε στὸν ποταμὸ καὶ μαζί μ' αὐτοὺς κι ὁ Ἄλέξανδρος· κι οἱ σάλπιγγες ἔπαιζαν ἕνα πολεμικὸ τραγούδι. Πρὶν φτάσουμε ἀντίκρου, οἱ Πέρσες ἔρριχναν ἀπάνω μας σὰ χαλάζι τὰ κοντάρια καὶ τὰ βέλη τους· μᾶς ἐμπόδιζε καὶ τὸ νερὸ νὰ προχωρήσουμε. Τότε ὁ Ἄλέξανδρος ὤρμησε πρῶτος στὸ

μέρος πού ἦταν οἱ πολλοὶ Πέρσες. Πατᾶ στήν ἄλλη ὄχθη, πίσω του ὄρμᾶ καί τὸ ἄλλο ἱππικὸ καί ἀρχίζει μὲ λύσσα ἢ μάχη.

Ὁ Ἀλέξανδρος ρίχνει κάτω νεκρὸ τὸ γαμπρὸ τοῦ Δαρείου. Σκοτώνει κι ἄλλους ἀρχηγούς. Κινδύνεψε ὅμως πολὺ, κι ἀπὸ τρίχα νὰ σκοτωθῆ, ἂν δὲν πρόφταινε ὁ Κλεῖτος μὲ μιὰ σπαθιά νὰ κόψη τὸ χέρι τοῦ Πέρση, τῆ στιγμῆ πού ἦταν ἔτοιμος νὰ χτυπήσῃ τὸ κεφάλι τοῦ βασιλιᾶ.

Στὸ τέλος πέρασε ὅλος ὁ στρατός μας ἀντίκρου. Σὰν τὰ λιοντάρια χυθῆκαμε ἀπάνω στοὺς ἐχθρούς. Ὅλο τὸ μέρος γέμισε ἀπὸ ἐχθρικά πτώματα. Οἱ Πέρσες δεΐλιασαν καὶ σκόρπισαν.

Ὑστερα ἀπὸ τὴ νίκη, τὴν πρώτη, τὴ μεγάλη νίκη, ὁ Ἀλέξανδρος ἀκούραστος ἔκαμε τὸ γῦρο στὸ στρατόπεδο, ἔσφιγγε τὸ χέρι τῶν γενναίων, ρωτοῦσε τοὺς πληγωμένους πῶς πληγώθηκαν καὶ τοὺς ἄκουε νὰ διηγοῦνται τὰ κατορθώματά τους.

Πῆραμε ἀμέτρητα λάφυρα. Χαλιά, πορφύρες κι ἄλλα πολύτιμα πράματα στέλνει ὁ Ἀλέξανδρος στὴ μητέρα του. Ἀπὸ τίς περσικὲς ἀσπίδες στέλνει τρακόσιες στοὺς Ἀθηναίους γιὰ νὰ τίς κρεμάσουν στὸν Παρθενῶνα.

Τὰ λάφυρα αὐτὰ θὰ τὰ φέρω ἐγὼ στήν Ἑλλάδα. Ὑστερα ἀπὸ δυὸ ἐβδομάδες θὰ εἶμαι στήν Πέλλα, θὰ εἶμαι στὸ σπίτι μας, μαζί σου, Πραξιθέα μου, μαζί μὲ τὰ παιδιά μας. Κι ἀφοῦ παραδώσω τὰ δῶρα στὴ βασίλισσα, θὰ πάω τίς ἀσπίδες στήν Ἀθήνα.

Χαῖρε!

Δὲν περιγράφεται ἡ χαρὰ τῆς Πραξιθέας καὶ τῶν δύο παιδιῶν του. Πρὶν εἶχαν τέτοια ἀνησυχία μὴν ἔπαθε τί-

ποτε στὸν πόλεμο ὁ πατέρας τους. Καὶ τώρα μεμιάς μάθαιναν πὼς ἦταν γερός καὶ δοξασμένος, καὶ σὲ λίγες μέρες θὰ τὸν ἔδλεπαν.

Τὰ παιδιά πῶς πολὺ τώρα μιλοῦσαν γιὰ τὸ σχέδιό τους.

« Ἀντίπατρε, τὸ νοῦ σου » ἔλεγε ὁ Ἀμύντας.

— « Θὰ κάμωμε ἀμέσως ἔφοδο ! ἔλεγε ὁ Ἀντίπατρος, καὶ θὰ νικήσωμε ! »

— « Μητέρα ! » ἔλεγαν στὴν Πραξιθέα. « Μὴν ξεχάσης τὸν Ἀριστογένη ».

— « Εἶμαι πιστός σας σύμμαχος » ἔλεγε γελώντας ἡ μητέρα. « Θὰ νικήσωμε ».

103. Ὁ γυρισμὸς τοῦ Λεοννάτου.

Πόσο ἀργὰ περνοῦν οἱ ὥρες ἔταν περιμένη κανεὶς κάτι ἀνυπόμονα ! Αἰῶνες φαίνονταν οἱ ἡμέρες ἐκείνες στὴν Πραξιθέα, τῇ γυναίκα τοῦ Λεοννάτου καὶ στὰ δύο τῆς ἀγόρια.

Ἐνα βράδυ ἡ μητέρα καὶ τὰ παιδιά κάθονταν στὸν κήπο, κάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ καὶ δροσερὰ δέντρα.

« Πέντε μέρες ἀκόμη ! » εἶπε ὁ Ἀντίπατρος, κοιτάζοντας στὰ μάτια τῇ μητέρα του.

— « Δὲ βαστῶ πιά νὰ περιμένω ! » εἶπε καὶ ὁ Ἀμύντας.

— « Τί λέτε ; πᾶμε νὰ τὸν ὑποδεχτοῦμε ; » ρώτησε ὁ Ἀντίπατρος.

— « Ναί, αὐτὸ εἶναι τὸ καλῦτερο » εἶπε ἀποφασιστικὰ ἡ Πραξιθέα. Καὶ στὴ στιγμὴ μητέρα καὶ παιδιά πῆραν τὴν ἀπόφασή τους.

Ὁ στρατηγὸς Λεοννάτος θὰ ἔφθανε μὲ τὸ βασιλικὸ

πλοίο στο Θερμαϊκό κόλπο. Ένα λιμανάκι ήταν στο στόμιο που χυνόταν ο Λουδίας· αὐτὸς ὁ ποταμὸς περνοῦσε κοντὰ ἀπὸ τὴν Πέλλα. Στὰ ἤσυχα καὶ βαθιὰ νερά του μπορούσαν νὰ ταξιδέψουν βάρκες· ταχτικᾶ ἀπὸ τὴν Πέλλα ὡς τὴ θάλασσα ἀνεβοκατέβαιναν βάρκες πολλές.

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ Πραξιθέα μὲ τὰ παιδιὰ της καὶ μὲ τὸ δάσκαλό τους μπήκαν σὲ μιὰ μεγάλη βάρκα καὶ ξεκίνησαν. Τί ὄμορφη πού φάνταζε στὶς πρασινάδες ἡ Λουδία λίμνη, καὶ πῶς ἔλαμπε μὲ τοὺς μαρμαρένιους ναοὺς της στὴ βουνοπλαγιά ἢ δοξασμένη Πέλλα!

Δὲν περίμεναν πολὺ ἐκεῖ κάτω στὸ λιμάνι. Ὅστερα ἀπὸ λίγες ὥρες πρῶταλε τὸ βασιλικὸ καράβι σκίζοντας τὴ θάλασσα τοῦ Θερμαϊκοῦ. Πίσω ἐρχόταν ἓνα μεγάλο καράβι φορτηγό, πού εἶχε μέσα τὶς τρακόσιες ἀσπίδες καὶ ἀρκετοὺς πληγγωμένους, πού τοὺς ἔστελνε ὁ Ἀλέξανδρος στὴν πατρίδα του νὰ βροῦν τὴν υγεία τους.

Ὅταν ἡ βάρκα ἔφτασε κοντὰ στὸ βασιλικὸ καράβι, πήδησαν ἀπάνω ἡ Πραξιθέα, ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Ἀμύντας, καὶ ὤρμησαν μὲ συγκίνηση στὸν ἡλιοκαμένο, τὸ μεγαλόσωμο στρατηγό, πού ἦταν στὴν πρῶμη κοντὰ στὸν πλοίαρχο.

Τί ἀγκαλιάσματα, τί φιλήματα, τί δάκρυα! Ὅλοι τους ρωτοῦσαν γιὰ τὸ μακρινὸ ταξίδι· γιὰ τὶς μάχες, γιὰ τοὺς κινδύνους πού πέρασε· κι ἐκεῖνος ρωτοῦσε γιὰ τὴν υγεία τους, γιὰ τὴν προκοπὴ τῶν παιδιῶν, γιὰ τοὺς συγγενεῖς, γιὰ τὴ χώρα.

Στὸ μεταξὺ ἔφτασε τὸ καράβι στὸ λιμάνι, κι ὅλη ἡ συνοδεία βγήκε ἔξω. Τότε εἶδε ὁ Λεοννάτος καὶ τὸν Ἀριστογέννη.

« Ἐ Ἀθηναῖε, τοῦ λῆει χαμογελώντας, εἶσαι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὰ παιδιὰ μου; »

-- « Στρατηγέ, τοῦ ἀποκρίνεται ὁ Ἀριστογένης, ἡ γῆ

«Μητέρα, πές μας πῶς θὰ κάμης αὐτὸ ποὺ
θὰ σὲ παρακαλέσωμε». (σελ. 218).

εἶναι πολὺ γόνιμη· ἂν εἶναι καλὸς κι ὁ σπόρος, θὰ ἔχωμε
χωρὶς ἄλλο μεγάλη ἐσοδεία».

Ἐὐχαριστήθηκε ἡ πατρικὴ καρδιά ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ

δασκάλου· γιατί ή πιό μεγάλη χαρά για τούς γονείς είναι ν' άκουñ καλά για τὰ παιδιά τους.

Ο Λεοννάτος πρόσταξε κι άρμάτωσαν τήν ώραιότερη και μεγαλύτερη βασιλική βάρκα, φόρτωσαν σέ άλλη τις κάσες, που είχαν τὰ πλούσια δώρα του Άλεξάνδρου στη μητέρα του Όλυμπιάδα, και ξεκίνησαν.

104. Η έφοδος και ή νίκη.

Τὰ κουπιὰ άνεβοκατέβαιναν ρυθμικά και ή μεγάλη βάρκα, προχωρούσε άνάμεσα στις άνθισμένες όχθες του Λουδία, σκίζοντας με άφρò τὰ ήσυχα νερά του. Στήν πρύμη ένα ώραιò καμαράκι με παράθυρα απ' όλες τις μεριές. Έκει κάθησε ο στρατηγός, και κοντά του ή γυναίκα του και τὰ δυò παιδιά τους· άλλος κανείς δέν ήταν εκεί. Τὰ παιδιά κάτι σπουδαίο έλεγαν στòν πατέρα τους· όταν έπαυε τò ένα, μιλούσε τò άλλο. Κάποτε έλεγε τò λόγο της κι ή μητέρα τους.

Ο στρατηγός άκουε με προσοχή· και πότε σούφρωνε τὰ φρύδια σά νά έλεγε: « δέ γίνεται! », πότε χαμογελούσε ευχαριστημένος· και τὰ παιδιά όλο έλεγαν, και τὰ μάτια τους έλαμπαν, κι ή φωνή τους έτρεμε, και με τὰ χέρια τους έπιαναν τὰ γόνατα του πατέρα τους σά νά τòn παρακαλούσαν· κι ή μητέρα ένωνε κι εκείνη τή φωνή της κι έλεγε: « Ναι, Λεοννάτε· κάμε το, κάμε το! »

Ο στρατηγός έμεινε λίγο συλλογισμένος. Έλεγε με τò νοù του: « νά, ο καλòς ο σπόρος άρχισε νά φυτρώνη στήν καλή τή γή ».

Η μητέρα και τὰ παιδιά περίμεναν με αγωνία τήν άπόφαση· θά ήταν ναι ή θά ήταν όχι;

«Φωνάξετε τò δάσκαλό σας! » ειπε σέ λίγο ο Λεοννάτος.

Ὁ Ἀμόντας πήδησε σὰ ζαρκάδι, καὶ γύρισε ἀμέσως κρατώντας ἀπ' τὸ χέρι τὸν Ἀριστογέννη.

« Ἀριστογέννη, τοῦ λέει ὁ Λεονάτος, τὰ παιδιὰ μοῦ διηγήθηκαν τὴν ἱστορία σου. Τὴν ἄκουσα μὲ συγκίνηση μεγάλη. Ἦσουν ἐλεύθερος πολίτης μιᾶς δοξασμένης πολιτείας καὶ τέτοιος πρέπει νὰ ξαναγίνης. Ἀπ' αὐτὴν τὴ στιγμή δὲν εἶσαι σκλάβος, εἶσαι ἐλεύθερος. Εἶσαι ἴσος μας, εἶσαι φίλος μας, σὲ φιλοξενοῦμε. Καὶ σὲ λίγο πού θὰ στρωθῆ τὸ τραπέζι, θὰ καθίσῃς κοντὰ μας· κι ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα γιὰ τὸ κρασί, θέλω νὰ κάμῃς πρόποση γιὰ τὸ γυρισμό σου, γιατί γρήγορα θὰ πατήσῃς τὸ χῶμα τῆς πατρίδας σου μαζί μὲ τὸν καλὸ σου φίλο, τὸ Θεαγέννη. Αὔριο στέλνω ἀνθρωπὸ μου στὴν Ὀλυμπο νὰ τὸν ἐξαγοράσω. Γυρίσετε στὸν τόπο σας, στὸ χῶμα πού γεννηθήκατε, καὶ ζήσετε εὐτυχισμένοι! ... »

Δὲν παραζαλλίζει μόνο ἡ μεγάλη λύπη, μὰ κι ἡ μεγάλη χαρά. Ὁ Ἀριστογέννης τὰ ἔχασε. Τίποτε δὲν τοῦ εἶχαν πεῖ τὰ παιδιὰ, κι ἡ μεγάλη εὐτυχία τοῦ ἦρθε ἔξαφνα. Δὲν ἤξερε τί νὰ πῆ. Δὲν ἔβρισκε λόγια· τὰ μάτια του μόνο μιλοῦσαν γεμάτα δάκρυα. Ἔσφιξε δυνατὰ τὸ χέρι τοῦ Λεονάτου καὶ τῆς γυναίκας του, ἀγκάλιασε τὰ δυὸ παιδιὰ καὶ τότε μονάχα τοῦ λύθηκε ἡ γλῶσσα καὶ ψιθύρισε :

« Ὡ εὐγενικῶν γονιῶν εὐγενικὰ βλαστάρια ! Ὡ εὐγενικὲς ψυχές, εὐχαριστῶ ! »

ΙΟΔ. Ἡ πρὸ εὐτυχισμένη μητέρα.

Μὲ μεγάλες τιμὲς ὑποδέχτηκαν στὴν Πέλλα τὸ στρατηγὸ Λεονάτο. Νέοι στρατιῶτες ἀμούστακοι — γιατί ὅλοι οἱ ἄλλοι ἦταν στὸν πόλεμο — παρατάχτηκαν ὀπλισμένοι ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη.

Ὁ στρατηγὸς Ἀντίπατρος, πού τὸν εἶχε ἀφήσει ὁ Ἀλέξανδρος ἀντικαταστάτῃ του, ἦρθε μὲ συνοδεία μεγάλη νὰ πῆ τὸ «καλῶς ὤρισες» στὸν ἀπεσταλμένο τοῦ βασιλιᾶ. Καὶ ἅμα μίλησε ὁ Λεοννάτος κι εἶπε τίς μεγάλες νίκες, τ' ἀπίστευτα κατορθώματα τοῦ βασιλιᾶ καὶ τοῦ στρατοῦ, ὅλος ὁ λαὸς τῆς Πέλλας, πού ἦταν ἐκεῖ μαζεμένος, ξέσπασε σ' ἓναν ἀκράτητο ἐνθουσιασμό καὶ τὰ ζήτην ἀνέβαιναν ὡς τὰ οὐράνια.

Μόλις πάτησε τὸ πόδι του ὁ στρατηγός, ἔστειλε ἓναν πιστό του ἄνθρωπο στὴν Ὀλυμπο.

«Δῶσε αὐτὴν τῇ διαταγῇ καὶ τὰ λύτρα στὸν Ὀλύμπιο, πάρε τὸ Θεαγένῃ κι ἔλα γρήγορα» τοῦ εἶπε.

Ὁ Λεοννάτος φόρτωσε σὲ βασιλικὰ ἀμάξια τὰ πολυτιμα δῶρα, πού ἔστειλε στὴν Ὀλυμπιάδα τὸ παιδί της, καὶ τὰ ἔφερε στὸ παλάτι. Ἡ βασίλισσα σάστισε ὅταν εἶδε τὰ χαλιὰ καὶ τίς πορφύρες καὶ τὴν ἀφάνταστη περσικὴ πολυτέλεια· καὶ πρόσταξε νὰ βάλουν τὰ βασιλικὰ ἐκεῖνα λάφυρα στὴ μεγάλη σάλα τοῦ παλατιοῦ καὶ ν' ἀφήσουν τὸν κόσμον νὰ ἔρχεται νὰ τὰ θαυμάζῃ. Κράτησε τὸ Λεοννάτο στὸ βασιλικὸ τραπέζι· κι ἐνῶ ἔτρωγαν, ἡ βασίλισσα ρωτοῦσε τὸ στρατηγὸ γιὰ τὸ παιδί της. Ἄκουε μὲ ἀνατριχίλα τοὺς κινδύνους του, μὰ καὶ μὲ καμάρι τὰ πρωτάκουστα ἀνδραγαθήματα καὶ τίς νίκες του· καὶ ἡ μητρικὴ καρδιά της γέμιζε ὑπερηφάνεια.

106. Ὁ γυρισμὸς τοῦ Θεαγένῃ.

Τὴν ἄλλη μέρα πρωὶ πρωὶ ὁ Λεοννάτος κατέβηκε στὸ μεγάλο κῆπο του, τὸν καταπράσινο, καὶ ἀνάπνεε τὴν πρωινὴ δροσιὰ κι ἄκουε τὰ κελαδήματα τῶν πουλιῶν. Σὲ λίγο βλέπει ἐμπρὸς του τὸν Ἀριστογένῃ.

« Στρατηγέ, θά σοῦ ζητήσω μιὰ μεγάλη χάρη » τοῦ λέει. « Μοῦ δίνεις τὴν ἄδεια νὰ κατεβῶ ὡς κάτω στὸ Θερμαϊκό, γιὰ νὰ ὑποδεχτῶ τὸ Θεαγένη; »

— « Ναὶ ναί, φίλε μου » εἶπε πρόθυμα ὁ Λεοννάτος. « Μπορεῖς νὰ φύγης ἀμέσως. Στάσου μόνο νὰ γράψω στὸν πλοίαρχο, νὰ στείλῃ ἐδῶ τοὺς πληρωμένους καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ γιὰ ταξίδι ἓνα πλοῖο καὶ τὸ φορτηγὸ μὲ τὶς ἀσπίδες, γιὰτὶ σὲ λίγες μέρες φεύγομε γιὰ τὸν Πειραιᾶ ».

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ πρόβαλαν καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ κι ἄκουσαν τὰ τελευταῖα τοῦ λόγια.

« Πατέρα, πάρε μας καὶ μᾶς μαζί σου. Ἔχομε τέτοια ἐπιθυμία νὰ ἴδωμε τὴ δοξασμένη πόλη... Πάρε μας, πάρε μας, καλέ μας πατέρα... »

— « Θὰ σᾶς πάρω, εἶπε ὁ Λεοννάτος, καὶ θ' ἀνεβούμε μαζί στὸν Παρθενῶνα. Ἐκεῖ θὰ δῆτε κάτι ποῦ δὲν ξανάγινε, κάτι μεγάλο ποῦ γίνεται πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἔγιναν οἱ ἐλληνικὲς πολιτεῖες ».

Τὰ παιδιὰ τὸν κοίταζαν στὰ μάτια μὲ ἀπορία σὰ νὰ ρωτοῦσαν « τί; » μὰ ὁ Λεοννάτος δὲν εἶπε πιά τίποτε.

Τὰ δυὸ ἀδέρφια σὲ λίγο οὔτε τὸ συλλογίστηκαν. Εἶχαν τόσα πράματα νὰ ρωτήσουν, νὰ μάθουν γιὰ τὴν ἐκστρατεία καὶ τὸν πόλεμο καὶ δὲν εἶχαν ξεκολλημὸ ἀπὸ τὸν πατέρα τους. Τώρα ποῦ ἔλειπε ὁ Ἀριστογένης, αὐτὸς ἦταν ὁ δάσκαλός τους. Καὶ τὸν ἐρωτοῦσαν καὶ τὸν ξαναρωτοῦσαν γιὰ τὸν πόλεμο.

Ἡ καρδιὰ τοῦ Ἀμόντα, ὅταν ἄκουε πόσο πολλοὶ ἦταν οἱ Πέρσες, καὶ πόσο λίγοι οἱ Ἕλληνες, χτυποῦσε κάποτε ἀπὸ ἀνησυχία. Μὰ ἡ καρδιὰ τοῦ Ἀντιπάτρου ἀναπηδοῦσε γενναῖα μέσα του τοῦ φαινόταν πὼς χιμοῦ-

σε μέσα στους ἐχθρούς, καὶ ὤρμουσε στὴ νίκη καὶ στὴ δόξα! . . .

Σὲ λίγες μέρες ὁ Ἀριστογένης γύρισε ἀπὸ τὸ ταξίδι του μὲ τὸ φίλο του. Μὲ τί ἀγάπη θ' ἀγκαλιάστηκαν ἅμα πρωτοιδώθηκαν καὶ πόσα δάκρυα θὰ ἔχυσαν! Τώρα πιά εἶχαν περάσει τὰ βάσανα! Ἡ χαρὰ ξανάδινε ζωὴ στὸ μαραμένο τους πρόσωπο καὶ τὸ κουρασμένο κορμὶ τους ξανάνιωνε.

Ἦταν πάντα μαζί, πάντα ἀχώριστοι, ὅπως στὰ παιδικὰ τους χρόνια καὶ στὰ νιάτα τους.

Ὁ Ἀμύντας βλέποντάς τους ἔτσι, θυμήθηκε τὰ λόγια τοῦ Κλεισθένη, «δὺο ἔσεῖς, κι ἐγὼ τρεῖς!»

«Πάντα τρεῖς εἴμαστε» εἶπε μὲ συγκίνηση ὁ Ἀριστογένης· «ὁ φίλος μας μᾶς περιμένει στὸν Κεραμεικὸ καὶ σ' αὐτὸν θὰ κάμωμε τὴν πρώτη μας ἐπίσκεψη».

Τὴν ἄλλη μέρα ὅλη ἡ συντροφιά ξεκίνησε γιὰ τὸ ταξίδι. Ἡ Πραξιθέα κατέβηκε στὸ Θερμαϊκὸ γιὰ νὰ κατεβώσῃ τὰ παιδιὰ της. Πρῶτη φορὰ ἔφευγαν μακριὰ της.

Τὰ πλοῖα σήκωσαν τὴν ἄγκυρα· κι ὥσπου νὰ βγοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι, ἡ λυπημένη μητέρα κουνούσε στὸν ἀέρα τὸν ἄσπρο πέπλο της στὸ πλοῖο ποὺ ἔπαιρνε μακριὰ της· ὅ,τι πολῦτιμο εἶχε σὲ τοῦτον τὸν κόσμο.

107. Στὸν Παρθενῶνα.

Τὰ παιδιὰ ἔγραφαν σὲ λίγο ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴ μητέρα τους αὐτὸ τὸ γράμμα:

«Ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Ἀμύντας εὔχονται στὴ μητέρα τους χαρὰ καὶ υγεία.

Εἴμαστε στὴν Ἀθήνα, τὴ δοξασμένη πόλη. Τὴν ξέραμε σὰ νὰ τὴν εἶχαμε κι ἄλλοτε ἰδεῖ. Ὁ Ἀριστογένης

μᾶς ἔκαμε νὰ τὴν ἀγαπήσωμε σὰ δεύτερη πατρίδα μας. Ἄλλο ὁμως νὰ τὴ δῆ κανεῖς μὲ τὰ μάτια του ! Τί ναοί, τί στοῆς, τί ἀγάλματα, τί κῆποι, τί θέατρα, τί ὁμορφιά, τί μεγαλεῖο, τί μαγεία ! Ἄλλη φορὰ θὰ σοῦ τὰ γράψω-
με ὅλα ἓνα ἓνα. Σήμερα θὰ σοῦ γράψωμε γιὰ τρία πρά-
ματα πού μᾶς ἔκαμαν τὴν πιὸ μεγάλη ἐντύπωση.

Πρῶτα πρῶτα πήγαμε στὸν Κεραμεικὸ, μαζί μὲ τὸν Ἀριστογέννη καὶ τὸ Θεαγέννη. Οἱ δύο φίλοι κρέμασαν ἀπὸ ἓνα ὠραῖο στεφάνι στὸν τάφο τοῦ φίλου τους· γο-
νάτισαν, καὶ τοῦ μιλοῦσαν σὰ νὰ ἦταν ζωντανὸς καὶ νὰ τοὺς ἄκουε.

« Κλεισθένη, ἤρθαμε· εἴμαστε μαζί σου κι εἴμαστε τρεῖς πάλι ἀχώριστοι, γιατί οὔτε ὁ θάνατος δὲ μᾶς χω-
ρίζει ! »

Ἐμεῖς δὲν μπορέσαμε νὰ κρατήσωμε τὰ δάκρυα.

Ἐκεῖ κοντὰ πουλοῦσαν λουλούδια. Ἀγοράσαμε πολλὰ καὶ τὰ σκορπίσαμε στὸ μαρμαρένιο τάφο τοῦ Κλεισθένη. Κι οἱ δύο φίλοι μᾶς εὐχαρίστησαν μὲ τὰ δακρυσμένα τους μάτια κι ἔσφιξαν τὸ χέρι μας χωρὶς νὰ ποῦνε λέξη. Ὑστερα πήγαμε στὸ Λύκειο, στὸ περι-
φημο σχολεῖο τοῦ Ἀριστοτέλη. Ἐπρεπε νὰ πᾶμε· ὄχι μόνο γιατί εἶναι πατριώτης μας, ἀπὸ τὰ Στάγειρα, μὰ καὶ γιατί εἶναι ὁ δάσκαλος τοῦ Ἀλεξάνδρου, αὐτὸς πού τοῦ ἔβαλε μέσα στὴν ψυχὴ του τὸν πόθο γιὰ κάθε εὐγενικὸ καὶ μεγάλο.

Τί ὠραῖο πού εἶναι τὸ Λύκειο ! Εἶναι κοντὰ στὴν ὄχθη τοῦ Ἴλισοῦ. Ἐχει κήπους μεγάλους μὲ δεντρο-
στοιχίες καὶ γύρω ἓνα δάσος. Οἱ μαρμαρένιες στοῆς καὶ τ' ἀγάλματα φαίνονται πιὸ ὠραῖα μέσα στὰ πράσινα δέν-
τρα. Εἶναι ἐκεῖ γυμναστήριο καὶ Στάδιο καὶ λουτρό.

Ὅταν πήγαμε εἶχε μάθημα. Σταθήκαμε ἀπὸ μα-

κρια καὶ τὸν κοιτάζαμε μὲ θαυμασμό. Ἔκανε τὸ μάθημά του περπατώντας στὶς δεντροστοιχίες. Οἱ μαθητές του τὸν ἀκολουθοῦσαν μὲ σεβασμὸ καὶ τὸν ἄκουαν μὲ προσοχή . . .

Τὸ τρίτο εἶναι ποὺ ἀνεβήκαμε τρεῖς τέσσερις φορὲς κι εἶδαμε τὴν Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδία, καὶ τὴ μαρμαρένια πομπὴ τῶν Παναθηναίων. Εἶδαμε τὸ Ἐρέχθιο μὲ τὶς μαρμαρωμένες κοπέλες. Εἶδαμε, καὶ ἡ ψυχὴ μας γέμισε ἀπὸ θεία ὁμορφιά. Θὰ πᾶμε πάλι ἐκεῖ.

Μὰ σήμερα εἶδαν τὰ μάτια μας κάτι πολὺ ὠραῖο. Ξέρεις πὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε μὲ τὸν πατέρα ἀπὸ τὰ λάφυρα τοῦ Γρανικοῦ τρακόσιες ἀσπίδες γιὰ νὰ τὶς ἀφιερῶσιν εἰς τὴν Παλλάδα Ἀθηνᾶ. Σήμερα ὁ πατέρας εἶπε καὶ κάρφωσαν ψηλά, ἀπάνω ἀπὸ τὶς κολόνες, εἰκοσιδυὸ χρυσομένες ἀσπίδες, δεκατέσσερις εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν καὶ ὀχτὼ εἰς τὴν δυτικὴν. Καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰς ἀσπίδας, ποὺ ἔλαμπαν φουσκωτὲς καὶ ὀλοστρόγγυλες εἰς τὸν ἥλιον, κάρφωσαν ἐπιγραφὰς μὲ γὰλκίνα γράμματα, καὶ οἱ ἐπιγραφὰς ἔγραφαν :

« Ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνας, ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας ».

Ἄφου τελείωσεν αὐτὴ ἡ ἐργασία, ὁ πατέρας γύρισε καὶ μᾶς εἶπε :

« Αὐτὸ ποὺ εἶδατε, παιδιὰ μου, εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δὲν ξανάγινε ὡς τώρα : ἡ ἔνωσις τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Ἕλληνας, λένε οἱ ἐπιγραφὰς, ὄχι πᾶν χωρισμένοι, κομματιασμένοι σὲ μικρὰς πολιτείας καὶ ἐχθροὶ μεταξύ τους, ἀλλὰ ἐνωμένοι γιὰ νὰ πολεμήσῃν τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδας. Αὐτὴ ἡ ἔνωσις τῶν Ἑλλήνων φέρνει τὴν νίκην καὶ τὸ θρίαμβον, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἑλληνικὴ δόξα . . . »

Αὐτὸ ποὺ εἶδαν σήμερα τὰ μάτια μας, θὰ μείνη
βαθιὰ χαραγμένο στὴν ψυχὴ μας.

Χαῖρε

108. Πίσω στὸ σπίτι, στὴν εὐτυχία !...

Ἐκείνη τὴν πρώτη ἡμέρα ποὺ ἔφτασαν στὴν Ἀθήνα,
μόλις κρέμασαν τὰ στεφάνια στὸν τάφο τοῦ Κλεισθένη
ὁ Ἀριστογένης μὲ τὸ Θεαγέννη τράβηξαν γιὰ τὸ χωριό.

Τὸ σπιτάκι τὸ γελαστὸ πὸν γνωρίσαμε, ἦταν βουβὸ καὶ λυπημένον. Εἶχε φύγει γιὰ πάντα ἀπὸ κεῖ ἡ εὐτυχία. Τὰ γέλια κι οἱ χαρὲς εἶχαν χαθῆ ἀπὸ κεῖ μέσα. Τὰ δακρυσμένα μάτια κοίταζαν χωρὶς ἐλπίδα τὸ δρόμον. Τοῦ κάκου!

Οἱ δυὸ φίλοι ἤξεραν πὼς ἡ μεγάλη ξαφνικὴ χαρὰ μπορεῖ νὰ φέρῃ κακὸ, ὅπως κι ἡ μεγάλη ξαφνικὴ λύπη. Γι' αὐτὸ ἔστειλαν ἓναν ἄνθρωπον στὸ χωριὸ νὰ φέρῃ τὴν εἶδηση πὼς φάνηκαν στὴν πρωτεύουσα δυὸ ἄνθρωποι, πὸν μοιάζουσαν μὲ τὸν Ἀριστογέννη καὶ τὸ Θεαγέννη.

Ὁ γερο - Νικόστρατος, ἡ Φιλομήλα καὶ τὰ παιδιὰ τῆς ξαφνίστηκαν· ἔκλαψαν καὶ γέλασαν, εἶπαν πὼς εἶναι φέμα κι ἀποφάσισαν νὰ μηνύσουν τῆς Νικομάχης στὴν Ἀθήνα νὰ μάθῃ, ἂν ἦρθαν ὁ Ἀριστογέννης κι ὁ Θεαγέννης.

Ὡς τόσο εἶχαν τὸ νοῦ τους ὅλοι κατὰ τὸ δρόμον. Καὶ ὅταν τὸ βράδυ βράδυ φάνηκε ἀπὸ μακριὰ ἓνα ἄμάξι νὰ τρέχῃ βιαστικὰ πρὸς τὸ χωριὸ, ὅλοι ἔτρεξαν νὰ ἰδοῦν.

Ὅταν ἔφτασε, εἶδαν πὼς εἶχε μέσα δυὸ ἀνθρώπους, μὰ δὲν τοὺς γνόρισε κανεὶς ποιοὶ ἦταν. Κι ὅμως ἦταν ἐκεῖνοι πὸν τόσα χρόνια περίμεναν. Ὁ καιρὸς καὶ τὰ βάρσανα τοὺς εἶχαν ἀλλάξει καὶ δὲν τοὺς γνόρρισαν ἀμέσως.

Μὰ ἂν καμὶ φορὰ τὰ μάτια κάνουν λάθος, ἡ καρδιὰ ποτέ τῆς δὲ γελιέται. Ἔτσι ἔγινε καὶ τώρα. Γνόρρισε ὁ πατέρας τὸ παιδί κι ἡ γυναῖκα τὸν ἄντρα τῆς! Καὶ στὴ στιγμὴ ὅλοι τους βρέθηκαν ἀγκαλιασμένοι.

— « Παιδί μου! » ἔλεγε κλαίοντας ὁ Νικόστρατος.

— « Θεαγέννη μου! » ἔλεγε ἡ Φιλομήλα ἀγκαλιάζοντας τὸν ἄντρα τῆς.

— « Πατέρα, θεῖε! » φώναξαν τὰ παιδιὰ ἀπλώνοντας τὰ χέρια τους.

Ὡς τὰ βαθιὰ μεσάνυχτα ἔμειναν ἐκεῖνο τὸ βράδυ κι ἔλεγαν, ἔλεγαν τόσα πολλὰ ! Καὶ πόσο γλυκὸς ἦταν ὁ ὕπνος σὲ ὄλους ὕστερα ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς ξενιτιάς καὶ τῆς σιλαβιάς, τῆς ἐρημιᾶς καὶ τῆς ὀρφάνιας στὸ πλάι τῶν ἀγαπημένων !

Μόλις ξημέρωσε, ὁ Ἀριστογένης καὶ ὁ Θεαγένης ἔξεψαν γιὰ νὰ γυρίσουν πάλι στὴν Ἀθήνα.

« Ποῦ πάτε ; » εἶπαν ἀνίσουχα μικροὶ μεγάλοι.

— « Στὴν Ἀθήνα· σὲ δυὸ μέρες θὰ ἔρθωμε πάλι. Μαζὶ μας θὰ φέρωμε τὴ Νικομάχη καὶ κάποιους φίλους μας ».

Στὴν Ἀθήνα βρῆκαν τὸ Λεονάτο, τὸν Ἀντίπατρο καὶ τὸν Ἀμύντα, ἔκαμαν μαζὶ τὸ γῦρο τῆς πολιτείας, ἀνέβηκαν στὸν Παρθενῶνα καὶ ἔπειτα πῆγαν στὸ ἔργαστήρι τῆς Νικομάχης. Ὅλοι θαύμασαν τὰ ἔξοχα ἔργα τῆς· μὰ πὺρ βαθιὰ ἐντύπωση ἔκαμαν αὐτὰ στὸν Ἀμύντα !

« Θεοί, εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή, ἄς γίνω ἄξιος κι ἐγὼ νὰ κάνω τέτοια ἔργα μιὰ μέρα ! »

— « Θὰ γίνης, τοῦ εἶπε ἡ Νικομάχη, γιὰτὶ ὅπως βλέπω ἔχεις καλλιτεχνικὴ ψυχὴ »

Στὶς δύο ἡμέρες ὄλη ἡ συντροφιά ἦταν στὸ χωριό. Συγκινητικὴ ἦταν ἡ στιγμή δταν ὁ γερο - Νικόστρατος, ἡ Φιλομήλα καὶ τὰ παιδιὰ περικύκλωσαν τὸ στρατηγὸ καὶ τὰ παιδιὰ του, καὶ φιλοῦσαν μὲ δάκρυα τὰ χέρια τους.

Ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Ἀμύντας πῆγαν νὰ ἰδοῦν τὸν κῆπο κι ὄλα τὰ μέρη τριγύρω, πὺρ τὰ ἤξεραν ἀπὸ τὴ διήγηση τοῦ Ἀριστογένη. Ὅταν εἶδαν τὰ μελίτσια τοῦ γείτονα, θυμῆθηκαν τὸ Στρεψιάδη καὶ γέλασαν μὲ τὴν καρδιά τους ».

« Τί νὰ γίνεταὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ; » ρώτησε ὁ Ἀμύντας.

« Ποιὸς ξέρει ! » ἀποκρίθηκε ὁ Ἀριστογένης.

Ὅταν γύρισαν στὸ σπίτι, ἀπάντησαν στὴν πόρτα ἕνα δοῦλο, ποῦ ἔφερνε ἕνα πανέρι γεμάτο λουκάνικα.

« Σᾶς τὰ στέλνει ὁ κύριός μου » εἶπε.

Μὰ πρὶν προφτάσουν νὰ ρωτήσουν ποιὸς ἦταν αὐτός, φάνηκε ἕνας κοντόπαχος Ἀθηναῖος, μὲ μάτια ἔξυπνα καὶ πονηρά. Στάθηκε θαρρετὰ ἐμπρὸς στὸν Ἀριστογένη καὶ τὸ Θεαγένη καὶ τοὺς ρώτησε: « Δὲ μὲ γνωρίζετε ; »

Οἱ δυὸ φίλοι κοίταζαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ εἶπαν: « ὄχι ».

— « Δὲν εἶμαι ὁ Στρεψιάδης ; Ἐμαθα πῶς ἤρθατε κι ἤρθα νὰ σᾶς δῶ καὶ νὰ φιλήσω αὐτὸ τὸ χέρι ποῦ μοῦ γλίτωσε τὴ ζωὴ ὅταν πνιγόμεν ἦτο στὸ ποτάμι, καὶ τοῦτο τὸ χέρι ποῦ μὲ ξυλοφόρτωσε τότε ποῦ βρέθηκε ἡ τρίαίνα στὸ μανδύα μου. Δὲν εἶμαι πιά ὁ παλιὸς ὁ Στρεψιάδης ποῦ ξέρετε.

» Μιὰ μέρα ποῦ εἶχα κάμει πάλι κάποια ἀπὸ τίς συνηθισμένες μου τρέλες καὶ μοῦ εἶχαν κάμει μαῦρο τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ ξύλο, βγήκα στὸ τρίστρατο καὶ κάθισα σὰν τὸν Ἡρακλῆ, ρωτώντας ποιὸ δρόμο νὰ πάρω: « Στρεψιάδη, εἶπα μέσα μου, νὰ ποῦ σ' ἔφερε ὁ κακὸς ὁ δρόμος ! Τρῶς ἀλύπητο ξύλο, κι ὅλοι σὲ συχαίνονται καὶ σὲ περιφρονοῦν ὡς κι αὐτὰ τὰ μελίτσια, γιὰ τοὺς ἄλλους ἔχουν τὸ μέλι τους καὶ γιὰ σένα μόνο τὰ κεντριά τους.

» Στρεψιάδη, ἄλλαξε δρόμο ἂν θέλῃς, τὸ καλὸ σου. Κάμε μεταβολή, εἰδεμὴ χάθηκες ! Κι ἔτσι ἀποφάσισα νὰ γίνω τίμιος ἄνθρωπος. Μὰ τί δουλιὰ νὰ πειάσω ;

» Ἡ καλύτερη μοῦ φάνηκε νὰ πουλῶ λουκάνικα καὶ χοιρινά.

» Ἄλλη φορὰ ἔτρεχα ἐγὼ στ' ἀρχοντόσπιτα. Τώρα στέλνω τὰ λουκάνικά μου· καὶ οἱ πλούσιοι τὰ δέχονται

πιὸ καλὰ ἀπὸ μένα. Γιατὶ εἶναι ἔξοχα, ἄξια νὰ στολί-
σουν καὶ τὸ τραπέζι βασιλιᾶ. Σὲ λίγο θὰ τὰ δοκιμάσετε
καὶ θὰ θυμηθῆτε τὰ λόγια μου ».

Ὁ Στρεφιάδης ἦταν ἀστείος στὸν ἐνθουσιασμό του :

Τὰ γέλια ὅμως κόπηκαν ἔξαφνα, ὅταν ἦρθε ἓνας δοῦ-
λος κι ἔφερε ἓνα γράμμα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἦταν ἀπὸ
τὸ Λεωκράτη, τὸν πατέρα τοῦ Κλεισθένη, καὶ παρακα-
λοῦσε τοὺς δύο φίλους νὰ περάσουν τὸ γρηγορότερο ἀπὸ
τὸ σπίτι του, γιὰ νὰ τοὺς πῆ κάτι ποὺ τοὺς ἐνδιαφέρει.

Τὴν ἄλλη μέρα πῆγαν, κι ἔμαθαν πὼς ὁ Κλεισθένης,
πρὶν ξεκινήσει γιὰ τὸν πόλεμο, εἶχε κάμει διαθήκη κι
ἄφηγε κληρονόμους του τοὺς δυὸ φίλους του.

Εἶχε ὁ Κλεισθένης καὶ ξεχωριστὴ περιουσία, ἀμπέλια,
χωράφια κι ἐλαιῶνες. Κι ἦταν πολὺ μεγάλη.

Ἀπὸ τὸ ἀρχοντόσπιτο τοῦ Λεωκράτη πῆγαν ἴσια
στὸν Κεραμεικὸ :

« Κλεισθένη ! » εἶπαν οἱ δυὸ φίλοι, ὅταν ἔφτασαν στὸν
τάφο του καὶ σκόρπισαν τριαντάφυλλα, « μᾶς δείχνεις τὴν
ἀγάπη σου καὶ μέσα ἀπὸ τὸν τάφο σου. Οὔτε ὁ θάνατος
δὲ μᾶς χώρισε· εἴμαστε πάντα τρεῖς, πιστοὶ καὶ ἀχώριστοι ».

Τὰ κτήματα τοῦ Κλεισθένη, ἀμπέλια, χωράφια,
ἐλαιῶνες, δίνουν μεγάλο εἰσόδημα, μὰ θέλουν καὶ πολλή
δουλειά· κι ὁ Θεαγένης ἀκούραστος φροντίζει γιὰ τ' ὄργω-
μα, γιὰ τὸ σκάλισμα τῶν χωραφιῶν, γιὰ τὸ κλάδεμα τοῦ
ἐλαιῶνα καὶ τῶν ἀμπελιῶν, γιὰ τὴν σπορά, γιὰ τὸ θέρι-
σμα, γιὰ καλὸ λάδι, καλὸ κρασί.

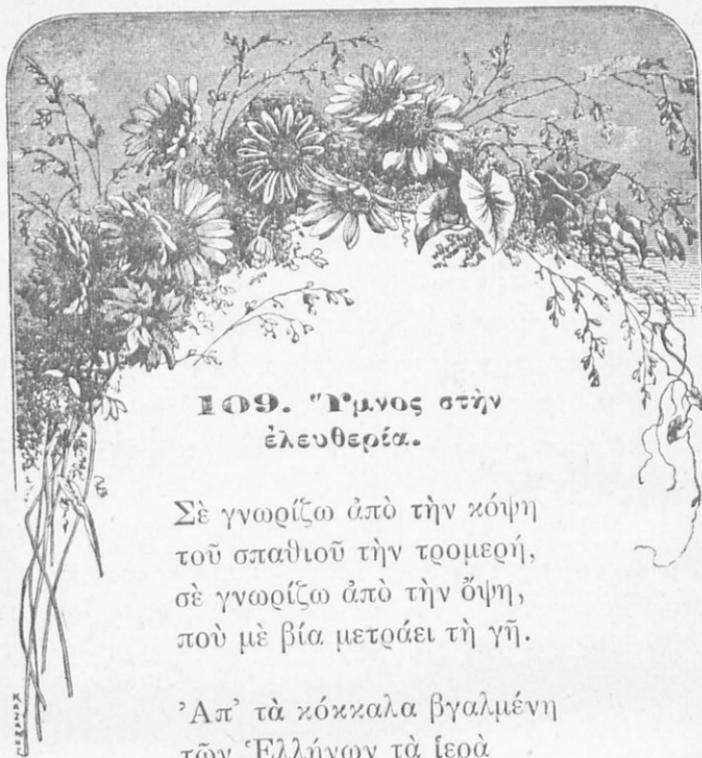
Ὁ Ἀριστογένης δὲν εἶναι γιὰ πολλοὺς κόπους καὶ γιὰ
μακρινοὺς δρόμους· ἡ μεγάλη του πληγὴ τὸν κάνει πάντα
νὰ κουτσαίνει. Μένει στὸ σπίτι καὶ εἶναι δάσκαλος στὰ
παιδιὰ τοῦ Θεαγένη, ὅπως ἄλλη φορὰ ἦταν δάσκαλος στὰ
παιδιὰ τοῦ Λεοννάτου. Μαζεύει τριγύρω του τ' ἀνιψάκια

του καὶ τοὺς λέει τί διάβασε, τί ἔμαθε, τί ἔπαθε καὶ τί εἶδε. Τοὺς φέρνει παραδείγματα τὸν Ἀντίπατρο καὶ τὸν Ἀμύντα, τὴν Πραξιθέα καὶ τὸ Λεοννάτο, καὶ ξεχωριστὰ τὸν Κλεισθένη, τὸν ἀλησμόνητο φίλο, ποὺ κοιμᾶται στὸν Κεραμεικὸ, ἀφοῦ ἔχυσε γιὰ τὴν πατρίδα ἥρωικά ἔλο τὸ αἷμα τῆς καρδιάς του.

Κι ἔτσι σιγὰ σιγὰ βάζει στὶς ἀπαλὲς ψυχὰς τὴν ἀγάπη, γιὰ κάθε εὐγενικό· γιὰ τὴν καλοσύνη, γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ τὴν ἄδολη καὶ τὴν πιστὴ φιλία· γιὰ τὸ σεβασμὸ στὸς γονεῖς καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ σπιτιοῦ. Τοὺς κάνει ν' ἀγαπήσουν τὰ ὠραία λόγια τῶν ποιητῶν, τοὺς ὠραίους χρωματισμοὺς τῶν ζωγράφων καὶ τίς ὀμορφες γραμμὲς τῶν ἀγαλμάτων. Τοὺς διδάσκει πόσο ἀξίζει νὰ ἀφοσιώνεται κανεὶς σ' ἓνα μεγάλο σκοπὸ, καὶ ἀπάνω ἀπ' ἔλα νὰ θυσιάσῃ τὴ ζωὴ του γιὰ τὴν πατρίδα!

« Διασκευὴ καὶ συμπλήρωση
τοῦ ἔργου τοῦ γάλλου A. Laurie
« L'écolier d'Athènes ».

**109. Ὕμνος στὴν
ἐλευθερία.**

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποὺ μὲ βία μετροῦει τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
καὶ σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη
χαῖρε, ὦ χαῖρε Ἐλευθεριά!

110. Ἡ Ἀθηνᾶ στὴν Ἀθήνα.

Χαρὰ σ' ἐσέ, χώρα λευκὴ καὶ χώρα εὐτυχομένη!
Καμιὰ μεριά σ' ὅλη τὴ γῆ, καμιὰ στὴν οἰκουμένη
δὲν ἦβρε τέτοιο φυλαχτὸ σὰν τὸ δικό μου μάτι.
Ἄπ' ἄλλες χῶρες πέρασα γοργὰ γοργὰ τρεχάτη
καὶ μ' εἶδαν τῆς Ἑλλάδας μου τ' ἀγαπημένα μέρη
σὰν ἄνεμο καὶ σὰν αἶτὸ καὶ σύννεφο κι ἀστέρι.
Ὅμως σ' ἐσὲ τὸ θρόνο μου αἰώνια θεμελιώνω,
καὶ ρίζωσ' ἢ ἀγάπη μου στὰ χώματά σου μόνο.

111. Στὴ θάλασσα τῆς Σαλαμίνας.

Πῶς γιγαντώνεται ἡ ψυχὴ σὲ τοῦτα τὰ πελάγη·
ἀντρειεύεται, παίρνει καρδιὰ καὶ σ' ἄλλα χρόνια πάγει...
...Καὶ βλέπω, βλέπω μὲ τὸ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς τὸ μάτι
ἀπὸ καράβια ἀμέτρητα τὴ θάλασσα γεμάτη!

Τόπο δὲν ἔχουν νὰ σταθοῦν... τὸ πέλαγο δὲ φτάνει·
πλῆθος φυλὲς τὸ πλημμυροῦν καὶ Μῆδοι καὶ Περσιᾶνοι
Σαλεύουν δάσος κονταριῶν, χίλιες στολὲς φοροῦνε
καὶ χίλιες γλῶσσες βάρβαρες στὸν ἄνεμο ἀντηχοῦνε...

Μοῦ φαίνεται τὴν ξακουστὴ πὼς βλέπω ἐκείνη μάχη.
Ποιὸς θρονιασμένος κάθεται στὸ τρίκορφο, στὴ ράχη;

Ὁ Εὐέρξης! Τὰ καράβια τοῦ περήφανος ξανοίγει
—θὰ ἔχῃ ἓνα ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ φύγῃ;...

Στὸ πλάγι τοῦ γραμματικοῦ σταυρὸ τὰ χέρια δένουν
καὶ τὴ μεγάλη νίκη τοῦ νὰ γράψουν περιμένουν!

Ἐάφνω βοὴ μυριόφωνη ξεσπᾷ σὰν καταιγίδα:

«Ὁ ἑλληνόπουλα, ἔμπρὸς γλιτῶστε τὴν πατρίδα,
παιδιά, γυναῖκες, πατρικοὺς ναοὺς αὐτὴ τὴν ὥρα,
τοὺς τάφους τῶν πατέρων σας· ἀγώνας γιὰ ὅλα τώρα!..»

Ὅρμοῦν οἱ Ἕλληνες... καὶ νά, ἀρχίζει ἡ ναυμαχία,
χέρια μὲ χέρια πιάνονται Σκλαβιά κι Ἐλευθερία!

Χτύπα, περήφανη θεά, ἑλληνοπούλα, χτύπα·

πέρα καὶ πέρα τῆς σκλαβιάς τὸ μαῦρο στήθος τρύπα!

Ἄς καταλάβῃ μιὰ φορὰ, γιὰ πάντα ἄς καταλάβῃ

πῶς πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες γιὰ νὰ μὴ γίνουν σκλάβοι!

112. Ἡ πατρίδα μας.

«Ἐένε, ποὺ μόνος κι ἔρημος σὲ ξένους τόπους τρέχεις,
πές μου, ποιὸς εἶναι ὁ τόπος σου καὶ ποιά πατρίδα ἔχεις;»

— «Τὴ μακρινὴ πατρίδα μου πάντα ποθῶ στὰ ξένα.

Ἐκεῖ τὰ χρόνια τῆς ζωῆς περνοῦν εὐλογημένα·
 ἐκεῖ κι ὁ θάνατος γλυκός, κι ἀφοῦ κανεὶς πεθάνη
 ἔχει στὸ μνήμα του σταυρό, καντίλι καὶ λιβάνι.
 Στ' ἀγαπημένο μου χωριὸ πάντα χαρὲς καὶ γέλια,
 στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια.
 Κι ὅταν χορεύη ἡ λεβεντιὰ τῆς Πασχαλιᾶς τὴ μέρα,
 βροντοχτυπᾷ τὸ τύμπανο καὶ κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.
 Στὴ μακρινὴ πατρίδα μου ἔχει εὐωδιὰ καὶ χάρη
 τὸ ταπεινότερο δεντρί, τὸ πιὸ φτωχὸ χορτάρι.
 Στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοὶ καὶ χιόνια
 καὶ φέρνουνε τὴν ἀνοιξὴ γοργὰ τὰ χελιδόνια...
 Ἡ ἀσημένια θάλασσα μ' ἀφροὺς τὴν περιζώνει
 κι ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα του τὴ χρυσοστεφανώνει.
 Τὴ μακρινὴ πατρίδα μου πρὶν ἢ σκλαβιὰ πλακώση,
 τὴ δόξαζε ἡ παλικάριά, τὴ φώτισεν ἡ γνώση,
 καὶ τώρα ἀπὸ τὴ μαύρη γῆ, τὴ γῆ τὴ ματωμένη,
 πρόβαλε πάλι ἡ λευτεριά σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη».
 — « Φτάνει! Τὴ χώρα πού μου λές, τὴν γνώρισα, τὴν εἶδα·
 τὴ μακρινὴ πατρίδα σου ἔχω κι ἐγὼ πατρίδα ».

113. Τὸ ἑλληνικὸ χῶμα.

Τώρα πού θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα
 καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνια χωρισμένοι
 ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,
 ὁμορφὴ πατρίδα πολυαγαπημένη.

Ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω
 γιὰ τὴν κάθε λύπη, καθετὶ κακό,
 φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, ἀπὸ χάρο,
 μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικὸ !

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα ποῦ γεννάει

μόνο μὲ τῆς Πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἡλίου τὰ θερμὰ φιλιὰ,
τὸ μοσχάτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴ ἐλιά !

Χῶμα τιμημένο, ὅπου τόχουν σκάψει,
γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἕναν Παρθενῶνα,
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τόχουν βάψει
αἵματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθῶνα,

χῶμα, πόχει θρέψει λείψανα ἀγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι καὶ ἀπὸ τὰ Ψαρά,
χῶμα, ὅπου φέρνει στὸν μικρὸν ἐμένα
θάρος, περηφάνεια, δόξα καὶ χαρά !

Θενὰ σὲ κρεμάσω φυλαχτὸ σιὰ στήθια,
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σὲ βάλῃ,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρῃ δύναμη, βοήθεια,
μὴ τὴν ξεπλανέσουν ἄλλα ξένα κάλλη.

Ἡ δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνῃ,
κι ὅπου κι ἂν γυρίσω, κι ὅπου κι ἂν σταθῶ,
σὺ θενὰ μοῦ δίνῃς μιὰ λαχτάρα μόνῃ,
πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θὲ ναρθῶ.

114. Ἡ σημαία.

Πάντα κι ὅπου σ' ἀντικρίζω
μὲ λαχτάρα σταματῶ
καὶ περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σὲ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχὴ
καὶ μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδας ἡ ψυχὴ.

Ὅταν ξάφνω σὲ χαϊδεύη
τ' ἀγεράκι τ' ἀλαφρό,
μοιάζει κῦμα, πὺν σαλεύει
μὲ χιονόλευκο ἀφρό.

Κι ὁ σταυρὸς πὺν λαμπυρίζει
στὴν ψηλὴ σου κορυφή,
εἶναι φάρος πὺν φωτίζει
μίαν ἐλπίδα μας κρυφὴ.

Σὲ θωρῶ κι ἀναθαρεύω
καὶ τὰ χέρια μου χτυπῶ,
σὰν ἀγία σὲ λατρεύω,
σὰ μητέρα σ' ἀγαπῶ.

Κι ἀπ' τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει
μιὰ χαρούμενη φωνή,
νάσαι πάντα δοξασμένα,
ὦ σημαία γαλανή !

115. Καλοκαίρι.

Τώρα εἶν' Ἀπρίλης καὶ χαρὰ, τώρα εἶναι καλοκαίρι·
 τὸ λέν τ' ἀηδόνια στὰ κλαδιὰ κι οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
 τὸ λέν οἱ κοῦκοι στὰ ψηλά, ψηλά στὰ καταράχια.
 Πᾶν τὰ κοπάδια στὰ βουνὰ νὰ ξεκαλοκαιριάσουν,
 πᾶν καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες βαρώντας τὴ φλογέρα
 νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν
 καὶ νὰ γιορτάσουν τ' Ἄι-Γιωργιοῦ, νὰ ρίξουν στὸ ση-
 νὰ πιοῦν νερὸ ἀπ' τὰ βουνὰ, νὰ πάρουν τὸν ἀέρα. [μάδι.

116. Ἡ ἐξοχή.

Σκῖνοι καὶ πεῦκα καὶ χαμόκλαδα
 πυκνὰ στολίζουν τοῦ βουνοῦ τὴ ράχη.
 Κάτω νερὰ καθάρια καὶ τρεχούμενα
 ἀπάνω ἡλιοκαμένει κι ἄγριοι βράχοι.

Στὰ πόδια του σαρακωμένες γέρικες
 ἐλιές, μεστώνουν τοῦ καρποῦ τὰ πλήθη,
 καὶ γύρω του ἀμπέλια καταπράσινα
 ὑπόσχονται τῶν πόνων μας τὴ λήθη.

Ὁ ἥλιος τοῦ μεσημεριοῦ χρυσόφωτος
 κόσμος ἐντόμων, νέους κόσμους πλάθει
 καὶ συντροφεύει ὁ βόμβος ὁ μονότονος
 τῆς μέλισσας, πὺν τριγυρνᾷ στ' ἀγκάθι.

Ἄργα τὸ δεῖλι, στοῦ ἡλιοῦ τὸ βασίλειμα,
 σκορπίζουν γύρω τὰ φτερὰ τοῦ ἀέρα
 γαβγίσματα σκυλιῶν, ἀρνιῶν βελάσματα
 καὶ στεναγμοὺς ἀπὸ βοσκοῦ φλογέρα.

Κι ὄλα μαζί, καὶ θάμνοι καὶ χαμόκλαδα
καὶ μέλισσες κι ἄρνιὰ κι ἐλιές κι ἀμπέλια
κοιμοῦνται μὲ τὸ γκιόνη τὸ παράπονο,
ξυπνοῦν μὲ τοῦ κορυδαλοῦ τὰ γέλια.

117. Στὰ δάση! . .

Ἐλᾶτ' ἐδῶ μαζί μου μὲς τὰ δάση.
Ἐλᾶτ' ἐδῶ στὴν πράσινη τὴν πλάση
μακριὰ ἀπὸ τοῦ κόσμου τὴ βοή.
Ἐλᾶτ' ἐδῶ νὰ νιώσετε μιὰ μέρα
πὶὸ καθαρὸ στὰ στήθη τὸν ἄερα,
πὶὸ ζηλευτὴ νὰ βρῆτε τὴ ζωή.

Ἐλᾶτ' ἐδῶ στὴν πράσινη τὴν πλάση
κι ἐλᾶτε ν' ἀναστήσουμε τὰ δάση
ἐκεῖ πὸν ἡ ράχη τοῦ γυμνοῦ βουνοῦ
γυμνή, θλιμμένη δείχνει τὴν Ἑλλάδα·
ν' ἀπλώσουμε καινούρια πρασινάδα
κάτω ἀπ' τὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ.

118. Ἡ ἐλιά.

Εὐλογημένο νάναι, ἐλιά, τὸ χῶμα πὸν σὲ τρέφει,
κι εὐλογημένο τὸ νερὸ πὸν πίνεις ἀπ' τὰ νέφη.
Κι εὐλογημένος τρεῖς φορὲς Αὐτὸς πὸν σ' ἔχει στείλει ^{77]}
γιὰ τὸ λυχνάρι τοῦ φτωχοῦ, γιὰ τ' ἅγιου τὸ καντίλι.
Δὲν εἶσαι σὺ περήφανη σὰν τ' ἄλλα καρποφόρα
πὸν βιαστικά, ἀνυπόμογα δὲ βλέπουνε τὴν ὥρα
πότε μὲ τ' ἀνθολούλουδα τοὺς κλώνους νὰ σκεπάσουν
καὶ μὲ μιὰ πρόσκαιρη ὁμορφιὰ τὰ μάτια νὰ ξιπάσουν.
Ἐσὺ εἶσαι πάντα ταπεινή. Πάντα δουλεύτρα σκύβεις
μ' ὄλα τὰ πλούτη πὸν κρατεῖς, μ' ὄλο τὸ βιὸ πὸν κρύβεις.

Γι' αὐτὸ ἀπ' τὰ πρῶτα νιάτα σου, πὺ φιλοῦν οἱ ἀνέμοι,
ὡς τὰ βαθιὰ γεράματα, πὺ τὸ κορμί σου τρέμει,
καὶ γέρνει κάθε σου κλαδί καὶ κάθε παρακλάδι
μέσα στὸν κούφιο σου κορμὸ δὲ σούλειψε τὸ λάδι.

119. Ὁ τρύγος.

Καλῶς μᾶς ἦρθες, Αὔγουστε,
μὲ τὰ γλυκά σου δῶρα,
τρυγητοῦ ἢ ὄρα
μᾶς κράζει· τί χαρά !

Λυγίζουνε τὰ κλήματα
χλωρὰ καὶ φουντωμένα,
σταφύλια φορτωμένα
καὶ φύλλα δροσερά.

Ἐλάτε ξεκρεμάσετε,
ἀγαπητὰ παιδάκια,
αὐτὰ τὰ καλαθάκια,
πὺ κρέμονται ἐκεῖ.

Νὰ πᾶμε νὰ τρυγήσωμε
εἰς τοῦ παπποῦ τ' ἀμπέλι
γλυκὸ γλυκὸ σὰ μέλι
σταφύλι ραζακί.

120. Ὁ κῦρ-Βοριάς.

Ὁ κῦρ-Βοριάς παράγγειλε ὄλω τῶν караβιῶνε :
« Καράβια π' ἀρμενίζετε, κάτεργα πὺ κινᾶτε,
ἐμπᾶτε στὰ λιμάνια σας, γιατί θενὰ φουσήξω
ν' ἀσπρίσω κάμπους καὶ βουνά, νὰ κρυώσω κρυὲς βρου-
κι ὄσα βρω μισοπέλαγα στεριᾶς θενὰ τὰ ρίζω». [σοῦλες.

Κι ὅσα καράβια τ' ἄκουσαν ὅλα λιμάνι πιάνουν,
 τοῦ κυρ-᾽Αντριὰ τὸ κάτεργο μέσα βαθιὰ ἀρμενίζει.
 « Δὲ σὲ φοβοῦμαι, κυρ Βοριά, φυσήσης δὲ φυσήσης,
 τί ἔχω καράβι ἀπὸ καρυὰ καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι,
 ἔχω κατάρτια μπρούντζινα, ἀντένες σιδιρένιες,
 ἔχω πανιὰ μεταξωτά, τῆς Προύσας τὸ μετὰξι,
 ἔχω καὶ ναῦτες διαλεχτούς, ὄλο ἄντρες τοῦ πολέμου
 κι ἐκεῖ πού στήσω μιὰ φορὰ τὴν πλώρη δὲ γυρίζω . . .
 ᾽Ανέβα, βρὲ ναυτόπουλο, στὸ μεσιανὸ κατάρτι
 γιὰ νὰ διαλέξης τὸν καιρό, νὰ ἰδῆς γιὰ τὸν ἀέρα».
 Παιζογελώντας ἀνέβαινε, κλαίοντας κατεβαίνει.
 « Τὸ τί εἶδες, βρὲ ναυτόπουλο, αὐτοῦ ψηλὰ πού πῆγες; »
 —« Εἶδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ' ἄστρα ματωμένα,
 εἶδα τὴν μπόρα πού ἄστραψε καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη».
 ᾽Ὡσπου νὰ εἰπῆ, νὰ καλοεἰπῆ, νὰ καλοκουβεντιάσει
 βαριὰ φουρτούνα πλάκωσε καὶ τὸ τιμόνι τρίξει,
 ἀσπρογουαλίζει ἡ θάλασσα, σφυρίζουν τὰ κατάρτια,
 σκόνονται κύματα βουνά, χορεύει τὸ καράβι,
 σπηλιάδα τοῦ ᾽ρθε ἀπὸ τὴ μιὰ, σπηλιάδα ἀπὸ τὴν ἄλλη,
 σπηλιάδα ἀπὸ τὰ πλάγια του καὶ ξεσανίδωσε το.
 Γιόμισε ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κῆμα παλικάρια
 καὶ τὸ μικρὸ ναυτόπουλο σαράντα μίλια πάει.
 ᾽Ὅλες οἱ μάνες κλαίγουνε καὶ ὅλες παρηγοριῶνται,
 μὰ μιὰ μανούλα ἐνὸς παιδιοῦ παρηγοριὰ δὲν ἔχει.
 Βάνει τὶς πέτρες στὴν ποδιά, τὰ τροχάλα στὸν κόρφο,
 πετροβολάει τὴ θάλασσα καὶ τροχαλάει τὸ κῆμα.
 « Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματούσα
 πόπνιξες τὸ παιδάκι μου, π' ἄλλο παιδί δὲν ἔχω ».

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΝΙΣΜΕΝΑ

121. Τὸ τρυγόνι.

Ὅλα τὰ πουλιὰ
μ' εὐθυμῆ λαλιὰ
κεληδοῦν στὸ λόγγο,
μόνο ἓνα πουλι
θλιβερὰ λαλεῖ
μὲ καημὸ καὶ βόγγο.

Τί ἔχει καὶ θρηνεῖ ;
ποιά παντοτινὴ
λύπη τὸ πληγώνει
τόσημο πουλι
ποὺ πικρὰ λαλεῖ
καὶ τὸ λὲν τρυγόνι ;

Κάποια τουφεκιὰ
μαύρη καὶ κακιὰ
ἔπεσε στὴ φτέρη
κι ἄφησε νεκρὸ
γάμω τὸ πικρὸ
τὸ γλυκό του ταῖρι.

Ἔζησαν μαζὶ
τόρα μόνο ζῆ
κι ἔρημο στὸ λόγγο
τὸ φτωχὸ πουλι
ποὺ πικρὰ λαλεῖ
μὲ καημὸ καὶ βόγγο.

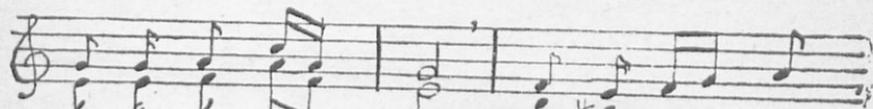
Το τραγούδι

Μετρίως

Ποίηση Γ. Πολίτη
Μουσική Α. Αργυροπούλου

'Ο. λα τα λου για

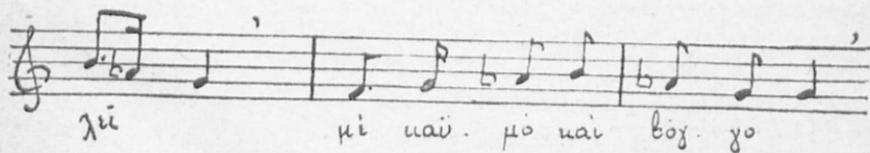
κ' ὠ θυ. μη λα για κι χαι. δουν ειο

λογ. γο κι χαι δουν ειο λογ. γο.

μο. ροι. να που λι θχι. βι. ρα χα.

χει κι παυ. μο και βογ. γο

κι παυ μο και βογ. γο

122. Ὁ πεῦκος.

Ἐνας πεῦκος μέσ' τὸν κάμπο
γέρος ὁ φτωχὸς
Στέκει ἐκεῖ πρωὶ καὶ βράδυ
μοναχός.

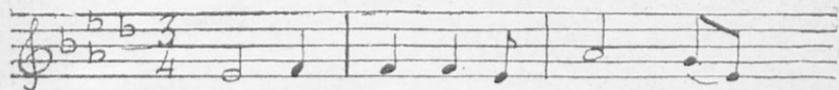
Ἔχασε μεγάλους κλώνους,
ἔμαθε πολλά,
Ζῆ διακόσια τόσα χρόνια
στρογγυλά.

Ἄκουσε τὰ καρυοφύλια,
εἶδ' ἄρματολούς,
Πέρασε πολέμους, μπόρες,
κεραυνούς.

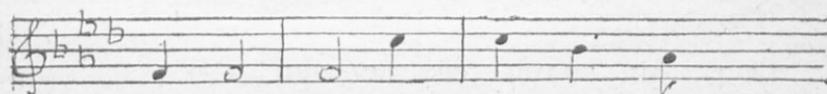
Μὰ βαστάει σὰν παλικάρι
ὄσο κι ἂν γερονᾶ,
Κι ἀγναντεύει πέρα ὡς πέρα
τὰ βουνά.

Ο ΠΥΝΟΣ

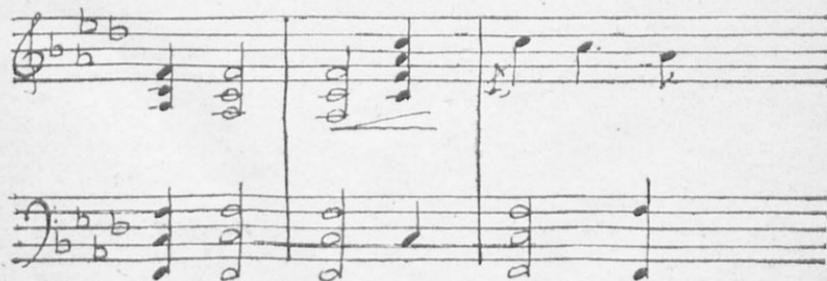
Ποιητήρ. Παπαγιώργου
Μουσική Γ. Λαμπριλάκη

Ὁ Πύνος με τον

ιάμ - πο γι - ρα σ' ὄ ψω -

χος Ξι. μι

μι πρω - ι και βρα δυ

bra - du μο - να -

χος

The image shows a handwritten musical score on aged paper. At the top center, the page number "= 252 =" is written. The score is divided into two systems. The first system consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is written in a treble clef with a key signature of two flats (B-flat major) and a common time signature. The lyrics "bra - du μο - να -" are written below the notes. The piano accompaniment is written in a grand staff (treble and bass clefs) with the same key signature and time signature. The second system consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is written in a treble clef with the same key signature and time signature. The lyrics "χος" are written below the notes. The piano accompaniment is written in a grand staff with the same key signature and time signature. The handwriting is in black ink, and the paper shows signs of age and wear.

Ἡ πατρίδα.

Ποιῆσα Α.Μ

Μουσικὴ Humboldt

Adagio

Τοῦτο

The musical score is written on seven staves. The first staff is the vocal line, starting with a treble clef, a key signature of two flats (B-flat and E-flat), and a common time signature. The tempo is marked 'Adagio'. The lyrics are written below the notes. The second staff is a piano accompaniment line, also in treble clef with two flats. The third staff continues the piano accompaniment. The fourth staff continues the piano accompaniment. The fifth staff continues the piano accompaniment. The sixth staff continues the piano accompaniment. The seventh staff continues the piano accompaniment.

p Για σὶ γῆ... κια πα...
τρι... : δα πῶ το...σων ἀ...φα
p πῶ τὰ χι... μ μου δὰ
φάλ... λουν τρα... γοῦ δι με και...
p dolce μὲ κὴ γῆ τοῦ πα. ρα.
δι... σου μου κὴ... ναι κ. ρη

Coro

μια τη χα ρι τη δι-

υι σου διν βρι̇σκω που θε̇

να τη χα ρι τη δι

υι̇ . . . . . σου δι̇

βρι̇ . . . . . σκω . που . . . . . θε̇ . να

123. Τραγούδι τῆς Πατρίδας.

Γιὰ σὲ γλυκιὰ πατρίδα πὸν τόσο ἀγαπῶ
τὰ χεῖλῃ μου θὰ ψάλλουν τραγούδι μὲ καημό.
Κι ἡ γῆ τοῦ παραδείσου μου εἶναι ἐρημιὰ·
τὴ χάρη τὴ δική σου δὲ βρῶσκω πουθενά.

Τ' ἀγέρι, τὶς δροσιές σου, τὰ πράσινα βουνά,
τὶς τόσες ὁμορφιές σου, δὲν ἦρα πουθενά.
Παντοῦ πετᾶς ἔμπρός μου, χαρὰ μου μυστικά,
ἔσ' εἶσαι ὁ καημός μου, πατρίδα μου γλυκιὰ.

ΤΕΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.		σελ.
1 Ὁ Ἀντίπατρος, ὁ Ἀμύν- τας καὶ ὁ παιδαγωγὸς τοὺς	3	3 Ἡ Νικομάχη	72
2 Ἡ εἰκόνα τοῦ Μ. Ἀλεξάν- δρου	4	34 Στὸ ἐργαστήρι τῆς Νικο- μάχης	75
3 Πῶς βρέθηκε ὁ Ἀριστογέ- νης σκλάβος στὴ Μακεδο- νία	6	35 Στὸν Κηφισὸν	76
4 Τὸ χωριό μου	11	36 Τί πάθαμε ἀπὸ τὴ βροχὴ	78
5 Ὅταν γεννήθηκα	12	37 Πῶς βρέθηκε ὁ γάτος . .	80
6 Οἱ πρώτες μου ἡμέρες .	13	38 Ἡ Νικομάχη ἀρρωστὴ . .	82
7 Τ' ὄνομά μου	14	39 Οἱ δικοί μου στὴν Ἀθήνα	83
8 Ἡ ἀνατροφή μου	16	40 Γιατί ὀνομάστηκε Ἀθήνα	85
9 Τί θὰ γίνωμουν ὅταν με- γάλωνα	17	41 Ἐτομασίες γιὰ τὰ μεγάλα Παναθήναια	88
10 Πῶς ἔμαθα νὰ διαβάζω καὶ νὰ γράφω	18	42 Τὰ μεγάλα Παναθήναια	90
11 Τί μ' ἔμαθε ὁ παππούς μου γιὰ τὴν ἐλιά	20	43 Ἡ μεγάλη πομπή	92
12 Τί μοῦ εἶπε ὁ παππούς γιὰ τὴ σκυιά	25	44 Οἱ δικοί μου γυρίζουν στὸ χωριό	95
13 Ὁ πόθος μου νὰ πάω στὴν Ἀθήνα	28	45 Ὁ πατέρας μου ἦρθε νὰ μᾶς πάρῃ	97
14 Γίνονται οἰκότροφος . . .	29	46 Πηγαίνω μὲ τοὺς φίλους μου στὸ χωριό	98
15 Ἐσκιῶ γιὰ τὴν Ἀθήνα . .	30	47 Στὸ χωριό	100
16 Φτάνομε στὴν Ἀθήνα . .	33	48 Περίπατος μέσα στὸ χωριό	101
17 Στὸ σχολεῖο	35	49 Περίπατος ἔξω ἀπὸ τὸ χω- ριό	103
18 Ὁ πρώτος φίλος	39	50 Μία παράξενη ἱστορία . .	105
19 Στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης .	41	51 Λελέκι καὶ σκουλήκι . .	109
20 Τὸ γλύκισμα	42	52 Τί παράπονο ἔχει τὸ σκου- λήκι	111
21 Ἐνα παράξενο ζῶο	43	53 Στὴν ἀκρογιαλιά	113
22 Στὴν παλαιστρα	47	54 Τὸ λιβαδάκι	116
23 Στὸ Στάδιο	53	55 Πῶς ἔγινε καλὸς καβαλά- ρης	121
24 Τὰ Ἀνθεστήρια	54	56 Πῶς περνοῦσε ἡ Νικο- μάχη στὸ χωριό	122
25 Οἱ τρεῖς φίλοι διασκεδά- ζουν	55	57 Τί ἔπαθε μιὰ φαντασμένη ὑφάντρα	123
26 Μὲ καλοῦν στὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη	60	58 Ὁ Στρεψιάδης στὸ χωριό	127
27 Τὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη	62	59 Τί ἔκαμε ὁ Στρεψιάδης στὸ χωριό	128
28 Πῶς μὲ δέχτηκε ἡ μητέρα τοῦ Κλεισθένη	63	60 Τί ἔπαθε ὁ Στρεψιάδης ὅπὸ τὶς ἀγελάδες	130
29 Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Λεω- κράτη	64	61 Ὁ τρύγος	132
30 Τὸ ἀγαλματάκι τοῦ Πο- σειδῶνα	65	62 Ὁ μῦθος γιὰ τὸ Διόνυσο	134
31 Πῶς ὁ Πελοπίδας ἐλευθέ- ρωσε τὴν πατρίδα του .	67	63 Τί παίγνδια παίξαμε . .	136
32 Γιατί ὁ Ἀρχίας πάλεψε μὲ τὸ Λυκίδα	69	64 Τί ἔπαθε ὁ Στρεψιάδης .	137
		65 Στὸ περιβόλι τοῦ Ἀράτου	139
		66 Τί μᾶς εἶπε ὁ Ἀράτος γιὰ τὶς μέλισσες	141
		67 Ὁ καλὸς ὁ Θεαγένης . . .	144

	σελ.
68 Ὁ κακὸς Στρεψιάδης . . .	146
69 Τὸ πουλὶ τῆς θεᾶς . . .	148
70 Τὸ ὑστερὸν κατορθώμα τοῦ Στρεψιάδη. Πῶς ἐτι- μορήθηκε . . .	154
71 Πάλι στὴν Ἀθήνα . . .	158
72 Ποῦ εἶχαν κρυμμένο τὸν Ποσειδῶνα . . .	160
73 Ἡ συκοφαντία . . .	162
74 Ἐνα ξαφνικὸ ἐπεισόδιον . . .	166
75 Ἡ δυστυχία μου . . .	166
76 Πῶς τιμώρησα τὸ Λυκίδα . . .	168
77 Πῶς ἔσωσα τὸ Στρεψιάδη . . .	170
78 Ποιὸς εἶχε κλέψει τὸν Ποσειδῶνα . . .	174
79 Ἡ ἐξομολόγησις τοῦ Στρε- ψιάδη . . .	176
80 Πῶς ἱκανοποιήθηκα . . .	178
81 Παλεύω μὲ τὸ Λυκίδα . . .	179
82 Πῶς τιμορήθηκε ὁ Στρε- ψιάδης . . .	180
83 Πῶς ἔδωσα τὸν ὄρκον τοῦ στρατιώτη . . .	182
84 Πῶς πέρασα ὡς ἔφηβος . . .	184
85 Μεγάλῃ τιμῇ στὸ Θεαγένῃ καὶ σὲ μένα . . .	189
86 Ἡ Ὀλυμπία . . .	190
87 Τιμὲς στοὺς ὀλυμπιονίκους . . .	191
88 Οἱ τρεῖς φίλοι στὴν Ὀλυμ- πία . . .	195
89 Τί βλέπει κανεὶς στὴν Ὀλυμπία . . .	196
90 Ὁ Θεαγένῃς νικᾷ στοὺς ἀγῶνες . . .	197
91 Ἱπποδρομία . . .	198
92 Ἀρματοδρομία . . .	200
93 Ἡ βραβεῖα . . .	201
94 Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν . . .	203
95 Ὁ ἱερός πόλεμος καὶ ὁ Φί- λιππος . . .	205
96 Ἡ μάχη τῆς Χαϊρώνειας . . .	206
97 Πῶς σκοτώθηκε ὁ Κλει- σθένης . . .	207

	σελ.
98 Πῶς γλιτώσαμε . . .	209
99 Κηδεῖα τοῦ Κλεισθένη . . .	210
10 Ὁ φίλοι μου . . .	215
101 Τί ζητοῦν ἀπὸ τὴ μητέρα τοὺς τὰ δυὸ ἀδέρφια . . .	218
102 Τὸ γράμμα τοῦ Λεοννά- του . . .	219
103 Ὁ γυρισμὸς τοῦ Λεοννά- του . . .	22
104 Ἡ ἔφοδος καὶ ἡ νίκη . . .	225
105 Ἡ πῦρ εὐτυχισμένη μη- τέρα . . .	226
106 Ὁ γυρισμὸς τοῦ Θεαγένῃ . . .	227
107 Στὸν Παρθενῶνα . . .	229
108 Πίσω στὸ σπίτι στὴν εὐ- τυχία . . .	232

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

109 Ὕμνος στὴν ἐλευθερία, Δ. Σολωμοῦ . . .	238
110 Ἡ Ἀθηναῖα στὴν Ἀθήνα, Κ. Παλαμά . . .	238
111 Στὴ θάλασσα τῆς Σαλα- μίνας Ἀ. Παράσχου . . .	239
112 Ἡ πατρίδα μας, Γ. Δρο- σίνη . . .	239
113 Τὸ ἑλληνικὸ χῶμα Γ. Δροσίνη . . .	240
114 Ἡ σημαία, Ἰω. Πολέμη . . .	242
115 Καλοκαίρι, δημοικὸ . . .	243
116 Ἡ ἐξοχή, Ἰω. Πολέμη . . .	243
117 Στὰ δάση, Ν. Γεννηματᾶ . . .	244
118 Ἡ ἐλιά, Ἰω. Πολέμη . . .	244
119 Ὁ τρύγος Ἀ. Χριστο- πούλου . . .	245
120 Ὁ κυρ Βοριάς, δημοικὸ . . .	245
121 Ἰὸ τρυγόνι, Ἰ. Πολέμη . . .	247
122 Ὁ πεῦκος, Ζ. Παπαντω- νίου . . .	248
123 Τραγοῦδι τῆς Πατρίδας 249 Μουσικὰ κομμάτια Περιεχόμενα . . .	255—256

0020561301
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

